

Bediüzzaman Said NURSÎ

GENÇLİK REHBERİ

ÜZERİNE

Açıklamalar:

Abdullah AYMAZ

GENÇLİK REHBERİ

Bediüzzaman Said Nursî

Açıklamalar:
ABDULLAH AYMAZ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2011

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş. 'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

H. Süheyla BOZCU - Yücel BOZCU

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Hüseyin KASIMOĞLU

ISBN

978-605-4038-45-9

Yayın Numarası

144

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A.Ş.

TS EN ISO 9001:2008

Ser No: 300-01

Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 274 22 15

Kasım 2011

Genel Dağıtım

Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar / İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.sahdamaryayinlari.com

facebook.com/kitapkaynagi

TAKDİM

Dinî bilgilerin anne-babalara havale edildiği, evrim teorisi gibi nazariyelerin arkasına saklanarak, bilim kamuflajı ile, inkârın yutturulduğu ve yaygınlaştırıldığı bir dönemde gençliğe bir rehber gerekiyordu. Anadan-babadan ve nineden-atadan gelen taklidî imanın, maddenin ezeliyetine inanan materyalist diyalektiğin yırtıcı ve parçalayıcı saldırıları karşısında sarsıldığı bir dönemde kalb ve kafaları ikna ve tatmin edecek, sıcak kalblerden çıkmış kitaplara ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaç giderilmediği takdirde inkâr girdabı, bilhassa tahsilli gençlerin son durakları oluyordu. Bir yandan da gençlik hevesâtı sınır tanımaz yolculuğunda, ortalığı kasıp kavuruyordu. İşte böyle bir durumda, Kur'ân'dan istinbat ve istihraç edilen Risale-i Nurlar, inkârın boğucu atmosferinde bunalmış gençlerin imdadına yetişti. Materyalist mengenenin tuzağından kurtulan bir genç, kendisini ilhamât-ı Kur'âniye ve sünûhât-ı Kur'âniye olan Risale-i Nur pınarına kavuşturanlara “Siz inkârın ne olduğunu ve benim başıma neler getirdiğini bilemezsiniz. Akşamlar olurdu, sabahlar nasıl gelecek; sabahlar olurdu akşamlar nasıl olacak bu kâbus nasıl bitecek, diye savrulur dururdum.” demişti.

Ailesini terk etmiş, zararlı alışkanlıklara bulaşmış, hapislere düşmüş, her tarafına dövmeler yaptırmış, su içerken bile artık elleri titreyen bir genç; Nurlar'ın vesilesiyle nurlanmış, yuvası ile irtibatını sağlamış, sabah namazlarında kendilerine Rahmân Sûresi'ni okuyan Hâfız Ahmed ağabeyine “Ne olur, yine bize Keziban ayetlerini oku!” diye yalvarır olmuştu. Çünkü 31 defa tekrarlanan “Febieyyi âlâi Rabbikümâ tükezzibân” âyetinden aklında kalan o kadarı idi.

Bir-iki dersi Risaleden dinledikten sonra, Yahova Şâhitleri'nin tuzağına düşen eski militan dönüp gelerek “Nerede bana okuduğunuz o mantıklı ve mâkul, cana yakın ifadeli kitaplar! Bana onlardan okuyun, kurtarın beni!” diyordu.

Turgutlu'da ortaokulda okurken akli çelinip Manisa'da militan haline getirilen Osman, okumayı bir yana bırakıp, Ankara'da İstanbul'da eylemler içinde iyice göze batıp ortaya çıkınca, arkadaşları tarafından "Seni öldürecekler; şimdilik altı ay, bir sene gözden kaybol! Nasıl olsa bir sene sonra komünist ihtilal olacak, o zaman aramıza dönersin. 1971'i bekle!" diye memleketine gönderiliyor; fikrî faaliyetlerine köyünde ve kazasında devam ederken köylerine gelip kahvede Nur sohbetleri yapan sakallı amcaya hayran olup peşinden üniversiteli dindarları tanıyınca, okunan Risaleler için "Hayret, tiryakisi olduğum halde hiç sigara ihtiyacı hissetmiyorum. Hem bu kitaplar okunurken içimde çok hoş kıpırtılar hissediyorum. Bunlar nasıl kitaptır Allah aşkına!" diyordu.

İzmir Kilimcitepe Camii'nden çıkıyorduk. Cemaatten elli-altmış yaşlarında birisi bize "Gençler, ne güzel böyle camiye geliyorsunuz. Benim de lisede okuyan çocuklarım var. İlgilenseniz de onlar da sizin gibi olsa!" dedi. Bunun üzerine ziyaretlerine gittik. Denizli'nin Güney kazası civarından arkadaşları da geldi. Salon doldu. Fakat çocukların hepsi solcu olmuşlar. İçlerinde militanlaşmış olaylara karışan ve hapse girip çıkanlar da vardı.

Daha sonra bazıları Kilimcitepe Camii'ne gelmeye başladı. İmamı ise vakur, sevecen, nâtikası (hitabeti, etkili konuşma kabiliyeti) kuvvetli ve fedakâr bir ağabeyimizdi. Anarşiye bulaşmamış ve Gençlik Rehberi gibi eserlerle yola gelmiş olanların yanında, Eşrefpaşalılardan da sohbe devam edenler vardı. Fakat sokak olayları çoğalmış, iş çığırından çıkmıştı. Bir akşam, ne yapmalı diye konuşurlarken birisi, kestirme yoldan, "Biz de gidelim, bu anarşistlere haddini bildirelim!" dedi. Yani asalım, keselim, temizleyelim, demek istiyordu. Bu yeni ve heyecanlı gence, eski militanlardan birisi "*Eğer iki ay önce bu dediklerinizi yapsaydınız, benim de haddimi bildirmiş ve inkâr içinde beni cehenneme göndermiş olurdunuz!*" diye itiraz etti. Yani, onlara da mantıklıca yaklaşmak, önce dertlerini dinlemek, sonra da ilaçları vermek lâzım; bu kitaplardan, bu sohbetlerden istifade ettirmek gerek, demek istiyordu.

İzmir Dibekbaşı'nda bir kahvede toplanan gençleri bir ağabeyimiz sohbe çağırmişti. İleriki bir güne söz vermişlerdi. O gün, gidip onları çağırınca, alkol almış olmalarına rağmen sözlerinde durup sohbe geldiler. Daha sonra da gelmeye devam ettiler. İçlerinden merhum Zafer, kısa

zamanda meseleyi kavramış ve bir gün kahvede bir sandalyenin üzerine çıkmış, “Gençlik Rehberi”ni okumaya başlamıştı. Oradaki arkadaşlarını sohbetে götürmek istiyordu. Davetine karşı mazeret olarak “Temiz değiliz.” diyen arkadaşlarını bir taksiye doldurmuş, şehir hamamına götürmüş, sonra da “Artık mazeret kalmadı. Haydi şimdi derse, sohbet dinlemeye gidelim!” diyerek onları sohbetে getirmişti.

Bir gün sohbetе, Hizbüttahrir benzeri radikal bir gruptan birisi gelmiş, gençleri tahrik ediyor: “*İnfirû hıfâfen ve sikâlen...*” (Tevbe, 9/41), yani “*Kolaylık ve güçlük, zenginlik ve fakirlik, sağlık ve hastalık hâlinde seferber olunuz!*” meâlindeki âyeti okuyarak, oradakileri pısrıklıkla itham ediyordu. “Ne olacak bu kitapları ve bu Gençlik Rehberlerini okumakla?” gibi sözlerle onları aşağılayarak sokağa dökmek istiyordu. O; imanı kavî, ahlâklı ve faziletli insan yetiştirme gibi hizmetleri boşuna uğraşma sayıyordu. Gözünü idareye ve güce diktiği için “Yanlış yoldakilere topuzu indirir, yola getirirsiniz!” diyordu. Bu esnada, bir kenarda bu konuşmayı dinleyen Eşrefpaşalılardan Münir Bey birden bire söze karıştı; gömleğini sıyırdı ve vücûdündeki bıçak yaralarını ve cam kesiklerini göstererek, “*Haydi bakalım benim gibi adamları, sopayla yola getir! Kaç defa karakollarda dayak yedim, hapislerde yattım. Kimse beni yola getiremedi, getiremezdi de... Ama sağ olsun, bu pısrık diye hakaret ettiğin arkadaşlar, benim gibi bir serkeşle ilgilenip bu Risaleleri okuya okuya, gençliğe rehber olacak nasihatleri anlata anlata beni kötülüklerden kurtardı. Sen boşuna konuşuyorsun arkadaş!*” dedi.

Abdullah Aymaz, 2011

Takdim

Bu Gençlik Rehberi, ilk önce Hazreti Üstadımız'ın Kastamonu'da "Bazı Gençlerle Bir Muhâvere" olarak yaptığı ve Kastamonu Lâhikası'nda neşredilen birkaç mühim derslerdir ki bilâhare Hazreti Üstadımız, Emirdağ'da iken merhum Ceylan vâsıtasıyla 1947'de Eskişehir'de tab' edilmiş. Ve sonra 1951'de İstanbul'da tab' ve neşredilerek muhakemesi yapılmış ve beraat etmiş. Ve daha sonra da İstanbul ve Ankara'da bazı ilâvelerle Hazreti Üstadımız'ın tensibiyle tab' ve neşredilmiştir.

Hizmetinde Bulunan Talebeleri

Önsöz

Bu Gençlik Rehberi, yeni harfle basıldığı gibi eski harfle Isparta'da dahi teksir edilip, hükûmetin ve zabitanın ilişmemesi ve her tarafta iştiyakla okunması ve intişarı gösteriyor ki; bu Rehber'in millete, hususan gençlere çok menfaati var. Yalnız Ankara'nın emniyet müdürü, 51. sayfada sekizinci satırında¹ "din tedrisâtı için, hususî dershâneler açılmaya izin verilmesine binâen" cümlesini okumadan, onuncu satırdaki "Mümkün olduğu kadar her yerde küçücük birer dershâne-i Nuriye açmak lâzımdır." cümlesine ilişmişti. Demek sonra hakikatini anlamış ki, daha intişarına mâni olmadı.

* * *

Hüve Nüktesi, gerçi derindir, herkes birden kavramaz. Fakat o nükte, tabîyyûnun ve ehl-i küfrün temel taşını parça parça ettiği gibi, muannid feylesofları hayretler içinde bırakıp çoklarını imana getirmiş. Hem o nükte anahtarıyla açılan âlem-i misaldeki seyahat-i

mâneviye miftahı ile âhiretin bir sineması aynelyakîn görülmüş. Fakat çok ince olmasından neşredilmedi.

Bediüzzaman Said Nursî

* * *

Bediüzzaman Hazretleri, Gençlik Rehberi'ne yazdığı Önsöz'de, Hüve Nüktesi'nin derin olduğunu, herkesin birden kavrayamayacağını, fakat natüralist (yaratmayı tabiata vererek Allah'ı inkâr eden) felsefenin ve inkârcılığın temel taşını parça parça ettiğini, bu yüzden inatçı filozofları bile hayretler içinde bırakıp, çoklarını imana getirdiğini söylüyor. Hem Hüve Nüktesi'nin bir anahtar olması ile misâl âleminin açıldığını, misal âlemindeki mânevî seyahatin de bir anahtar olmasıyla âhiretin bir sinemasının aynelyakîn yani gözle görür derecede görülmüş olduğunu ifade ediyor.

Daha sonra Hüve Nüktesi'nin sonuna eklenecek şu parçayı yazıyor: “Gördüm ki, âlem-i misal, nihayetsiz fotoğraflar ve her bir fotoğraf, hadsiz hâdisât-ı dünyeviyeyi aynı zamanda hiç karıştırmayarak alıyor. Binler dünya kadar büyük ve geniş bir sinema-yı uhreviye ve fâniyâtın fânî ve zâil hâllerini ve vaziyetlerini ve geçici hayatlarının meyvelerini sermedî temâşâgâhlarda ve cennette saadet-i ebediye ashablarına da dünya maceralarını ve eski hâtıratlarını levhalarıyla gözlerine göstermek için pek büyük bir fotoğraf makinası olarak bildim.”²

Gençlik Rehberi'nde bulunan Hüve Nüktesi'ni dikkatlice okuyanlar, imanlarının kuvvetlendiğini ve “Cenâb-ı Hak, nasıl bir anda milyonlarca konuşmaları, sesleri duyabilir ve binlerce duaya ânında karşılık verebilir?” şeklindeki itirazlı sorunun cevabının verildiğini anlayacaklardır.

¹ Aynı yer, bu nüshada 76. sayfadadır.

² Emirdağ Lâhikası-1, s. 249.

Birinci Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

“*Bismillâh*” her hayrın başıdır.¹ Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır.

“*Bismillâh*” ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikayeciğe bak, dinle! Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himâyesine girsin. Tâ şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyâcâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevâzi idi, diğeri mağrur. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı; mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtiu't-tarîka rast gelse, der: “*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*” Şakî defolur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelîl, hem rezîl oldu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.² Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si ve Hâkim-i Ezelî'sinin ismini al.. tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaati yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. “Kanun nâmına, devlet nâmına” der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisan-ı hâl ile “Bismillâh” der. Öyle mi?

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinad eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler, başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç “Bismillâh” der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan “Bismillâh” der; matbaha-yı kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif lezîz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “Bismillâh” der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “Bismillâh” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “Allah nâmına, Rahmân nâmına” der, her şey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişarı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i sühûletle intişar etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik,

yeşil yaprakların yaş kalması, tabîyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğin salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (aleyhisselâm) gibi **فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ**³ emrine imtisal ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (aleyhisselâm) gibi ateş saçan hararete karşı, **يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ**⁴ âyetini okuyorlar.”

*Madem her şey mânen “Bismillâh” der. Allah nâmına Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “Bismillâh” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almamızdır. Öyle ise Allah nâmına vermeyen gafil insanlardan almamızdır.*⁵

Suâl: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz.

Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

Elcevap: Evet, o Mün’im-i Hakikî, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise üç şeydir:

Biri **zikir**, biri **şükür**, biri **fikirdir**. Başta “Bismillâh” zikirdir. Âhirde “Elhamdülillâh” şükürdür. Ortada “Bu kıymettar harika-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed’in mu’cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek” fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün’imleri medih ve muhabbet edip, Mün’im-i Hakikî’yi unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

*Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen, Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle.*⁶ *vesselâm.*

* * *

Barla Lâhikası’ndaki mektubunda Hulûsî Bey diyor ki:

“Bu Sözler ve Mektuplar hakikaten ‘Nur’ isminin tecellileridir ki, kolayca yayılıyorlar. Bu hâl karşısında hayretle tefekkürde iken, “Bismillâh” ismini alan Birinci Söz hatırıma getirildi. Ve şöyle düşünmeye başladım. Dünyaya arkasını çeviren Üstad, Hazreti Gavs Abdülkadir Geylânî’nin teşvikiyle belki delâletiyle Kur’ân’ın keşfedilmemiş bir hazinesinden ‘Bismillâh’ ile giriyor. Kur’ânî tarlaya ‘Bismillâh’ diyerek Sözler tohumunu ekiyor. Furkanî bahçeye ‘Bismillâh’ diyerek nurlu *Mektuplar* çekirdeğini dikiyor. Allah’ın emrine sarılarak ekilen tohum ve dikilen çekirdeklerin inkişafı ve yayılmaları şüphesiz hârikadır.

Birinci Söz’deki temsilde seyahat eden mütevâzi zât, **tamamen Üstadımız’dır**. Nebat, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl ‘Bismillâh’ tesiriyle yer altında sert taş, toprağı delip geçiyorsa, aynen onun gibi ‘Bismillâh’ ile yayılma mevkiine konulan *Sözler* de, hârika bir tarzda arza yayılıyor ve en münevver ve mükemmel meyve olan beşerin müminlerinin kalblerine nüfuz ediyorlar. Bu bid’atların çokluğu ve muharriplerin (tahrip edenlerin, yıkanların) bolluğu devrinde “Bismillâh” ile dikilen Nur fidanının yaprakları olan diğer *Sözler* ve *Mektuplar*’la, bu kudsî fidanın dal ve budakları olan hizbü’l-Kur’ân (Kur’ân cemaati) ve bu hizbin esası ve seyyidi olan muhterem Üstad da bir gaybî hıfz ve himayeye mazhar bulunuyorlar.”⁷

Bu sözün başında “Bismillâh, her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır (dilden düşmeyen, devamlı tekrarlanan dua ve zikridir).” deniliyor.

Pek çok hadis-i şerifte Allah’ın adı anılmayan, yani üzerine Besmele çekilmeyen her işin güdük, eksik ve bereketsiz kalacağı ifade edilmektedir. Çünkü Besmele, her hayır ve bereketin başı ve kaynağıdır. Zira her iş, her olay, her yaratılış mutlaka Cenâb-ı Hakk’ın bir isminin tecellisidir. Besmele’deki Allah ismi, bütün ilâhî isimleri içine aldığından dolayı, insanların her işiyle ve meselesiyle alâkası bulunuyor; onların hayırla ve bereketle bitmesinde bir destek ve yardımcı bir ruh gibi oluyor. Onun için Besmele’nin büyük ve tükenmez bir kuvvet ve bitmez bir bereket olduğunu Üstad temsilî bir hikayecikle anlatıyor. Nasıl ki, bedevî Arap çöllerinde bir reisin ismiyle, nâmıyla dolaşana çadırlar,

obalar kapısını ardına kadar açıyor; nasıl devletin ismiyle, kanun nâmına hareket edenin hiç kimseden pervâsı kalmıyorsa, şu kâinatın sahip ve mâliki olan Allah Teâlâ'nın ismini anarak, yani Bismillâh diyerek hareket eden kimseye karşı da bütün kâinat, kapılarını açar; ona her türlü kolaylık gösterilir.

Üstad'ın ilk talebelerinden Vanlı Molla Hâmid Ekinci, hatıralarını anlatırken diyor ki:

“Dağda kışın kalmak için bir yer yapmıştık. Harabe gibi kapısı açıktı. Üstadımızın yatağını yukarıda bir yerde yapmıştık. Biz misafir fakihlerle beraber iki sıra hâlinde yatıyorduk. Kapı ortada idi. Bana su getirmemi söylemişti. Su on beş dakika uzakta idi. Korkudan gitmek istemedim. “Niye korkuyorsun, anlat!” dedi. “Yırtıcı hayvanlardan korkuyorum.” dedim. Üstadımız,

– “Ben geçenlerde teheccüd namazına kalkmıştım. İçeriye bir kurt girdi. Sizlerin arasından geçerek doğru benim yanıma geldi. Ben de elbisemi giyiyordum. ‘Allah Allah! Yolu mu şaşırmış, yoksa başka maksatla mı gelmiş?’ dedim. Üç-beş dakika birbirimizle bakıştık. Durdu, durdu, ... Lisan-ı hâliyle bana, ‘Bu kadar karşında durdum, bana bir şey ikram etmedin. Ben de Rezzak-ı Hakikî’ye giderim.’ dedi. Çıkıp gitti. O kurdun dizgini, kendi elinde olsaydı, iki-üç tanemizi dağıtır giderdi. Demek ki, dizgini elinde değildir. Onu yaratan, onu çeviriyor. İnsana bir şey yapamaz.” dedi. Bunun üzerine ‘Cinnîlerden ne yapayım?’ dedim. Üstadımız,

– “Bir defa ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ de, cinnîlerin arasına otur, bir şey yapamazlar. Nasıl ki, dağdaki çoban, asker olup inzibat elbisesi giyince, vazife icabı ‘Haydi dükkanları kapat!’ der. Hiç kimse inzibata karşı gelebilir mi? Mutlaka, emir başka yerden geliyor. Onun için hemen kapatırlar. Besmele elbisesini giyince de, cinlerden sana hiçbir şey ilişemez.” dedi. Ben ne demişsem dinlemeyip sözümü kesti. Yanıma kimseyi de vermedi. Testiyi alıp yalnız başıma suya gittim, doldurup getirdim. Üstad gülerek bana ‘Bir şey gördün mü keçeli?’ dedi. ‘Görmedim.’ dedim. Bana ‘*Korkak olma, şecaatli ol!*’ dedi.”⁸

Besmele, aynı zamanda “İslâm'ın nişanı”dır. Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Tâif’te müşriklerin hakaret ve hücumuna uğradıktan sonra, sığındığı bahçede Ninovalı

Addas ile karşılaştı. Addas, kendisine üzüm ikram etmişti. Efendimiz, onu Besmele çekerek yemek isteyince, Addas hiç duymadığı “Bismillâh” karşısında hayretle sorular sordu. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Addas’ın Ninovalı olduğunu öğrenince, oralı olan Hz. Yunus’tan bahsetti. Efendimiz’in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) anlattıkları karşısında Addas, Müslüman oldu.⁹

Köyümüzde Âdem diye bilinen, köy koruculuğu yapmış birisi vardı. Silahını yanından eksik etmezdi. Bir gece, karanlığın çok yoğun olduğu bir sırada karşısına bir karaltı çıkmış. Silahına davranan Âdem “İn misin, yoksa cin misin? Söyle!” diye bağırmış. Tam tetiği çekecekken ayağı kayıp yere düşen yaşlı kadın “Bismillâh” diye Besmele çekince, Âdem “Eğer şeytan olsaydın, Besmele çekmezdin!” diyerek, ateş etmekten vazgeçmiştir.

Besmele’nin, **“bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile dillerden düşmeyen bir zikir”** oluşuna gelince: Bizzat Kur’ân-ı Kerîm’de: “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı tesbih (takdis ve tenzih) eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki, Allah’ı hamd ile tesbih etmesin. Ne var ki, siz onların bu tesbihlerini iyi anlayamazsınız.” (İsrâ, 17/44) buyuruluyor.

Yunus Emre’miz de meşhur şiirinde, cennet ırmaklarının, İslâm bülbüllerinin, tûbâ dallarının, cennet bağının güllerinin, cennet kapılarının, cennet kapısını açan Rıdvan’ın, hulle biçen Hz. İdris’in, kevser şarabından içenin, hep “Allah Allah deyû deyû” Allah adını andıklarını söylüyor.

Her şeyin Cenâb-ı Hakk’ın nâmına hareket ettiğini anlatmak için Üstad şu örnekleri veriyor:

“Zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler, başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç ‘Bismillâh’ der; rahmet hazinesi meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor.”

“Her bir bostan ‘Bismillâh’ der; kudret mutfağından bir kazan olur ki, içinde çeşit çeşit, pek çok, muhtelif leziz yiyecekler beraber pişiriliyor.”

“Her bir inek, deve; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzak nâmına en lâtîf, en temiz, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar.”

“Her bir nebat, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “Bismillâh” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “Allah nâmına, Rahman nâmına” der, her şey ona musahhar olur.”

Üstad, On Yedinci Söz’ün İkinci Makam’ında ağaçlar için şöyle diyor:

“Her bir ağaç, yüksek bir taş üstünde arşa başını kaldırıp durmuşlar. Her birisi yüzlerce ellerini, Şeyh Geylânî Hazretleri’nin irşâdıyla dergâh-ı ilâhîye iltica edip evliyalık mertebesine çıkmış meşhur kahraman Şebbâz-ı Kalender gibi Allah’a uzatıp, muhteşem bir ibadet vaziyetini almışlar.”

Üstad Hazretleri, dalların havada serpilip yayılması ve meyve vermesi gibi, sert olan taş ve topraktaki köklerinin çok kolayca yayılması ve yer altında yemiş vermesi; hem şiddetli sıcaklığa karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalmasını şöyle yorumluyor:

“Tabiatçıların ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin sertlik ve hararet de, emir altında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, Musa (*aleyhisselâm*)’ın birer asâsı gibi, **فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ** ¹⁰ emrine uyararak, taşları yarar. Sigara kâğıdı gibi ince nâzenin yapraklar İbrahim (*aleyhisselâm*)’ın birer âzâsı gibi ateş saçan hararete karşı **يَا نَارُ** ¹¹ **كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ** âyetini okuyorlar.”

Bu ifadelerden şu dersi de çıkarabiliriz:

Çok zor ve nâmüsait şartlarda, sert tabiatlı ve ateş gibi fitne atmosferli toplumlar içinde hizmet edip meyve vermeye çalışanların da başarılı olabilmesi için, ihlâsla, Allah için, Allah’ın adıyla yani Bismillâh diyerek, hâlis niyetle, hasbî tavırlarla gayret göstermeleri gerekir.

Hâfız Ali Ağabey, 28. Lem’a’nın Fihriste’sinde diyor ki: “Hazreti İmam Ali (*radiyallâhu anh*) İslâm’ın bidâyetinde Kur’ân’ın aleyhine açılan çok kapılara karşı mübarek İsm-i Âzam’ı şefaatçi tutup, kahramanca ve merdâne, şeriatın hakikatlerini ve İslâmiyet’in esasını muhafazaya çalıştığı gibi, Âhırzaman’da bütün bütün Kur’ân’a muhalefet eden dinsizlik cereyanına karşı, aynı İsm-i Âzam’ı şefaatçi ve sığınak yapıp, çürütülmez olan Kur’ân’ın mu’cizeliğinden gelen ve son mu’cizeyi gösteren Risale-i Nur’un sönmez nuru ile ve susmaz lisanı ile cesaret ve şecaatle mukabele ve mukavemet edip, yerin yüzünü yakıp

çok çiçek kurutan zındıka nârını, İsm-i Âzam'ın kibriyalı, azametli nuruyla ve Rahmân ve Rahîm isminin şefkatli ve re'fetli tecellisinden kaynakayan âb-ı hayat ile söndüren; ve yanan yerlerde kuruyan nehir ve bağ çiçeklerine mukabil, dağlarda ve kırlarda semâ yağmuru ve rahmetiyle hararete tahammüllü ve soğğun şiddetine dayanıklı çiçekleri yetiştiren Risale-i Nur'u görmesi ve şefkatlice ve teselli verircesine ve kerâmetli ifadelerle bakması, Hazreti İmam Ali'nin (*radiyallâhu anh*) velilik makamının gerektirdiğini hakkalyakîn gösterir.”¹² (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

“Madem her şey mânen ‘Bismillâh’ der. Allah nâmına Allah'ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar.” diyen Üstad Hazretleri neticeyi şöyle bağıyor: “Biz de ‘Bismillâh’ demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise Allah nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız.”

Risale-i Nur'u ilk tanıdığım 1963 yılında sohbetlere gittiğimde, çay veya su dağıtılırken, dağıtan “Bismillâhirrahmânirrahîm” diyerek verir, alan da “Bismillâhirrahmânirrahîm” diyerek alırdı. Bu âdetteki güzellik hoştu; **ama daha mühimi, Allah namına alma ve Allah nâmına verme şuurudur.**

Bu hususta On Yedinci Lem'a'nın Dördüncü Mesele'sinde şöyle deniliyor: “Zâhirî sebepler eliyle gelen nimetleri o sebepler hesabına almamak gerektir. Eğer sebep, mesela ağaç ve hayvan gibi irade sahibi değilse, doğrudan doğruya o nimeti Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hâl ile ‘Bismillâh’ der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak ‘Bismillâh’ de, al. Eğer o sebep, irade sâhibi ise, o ‘Bismillâh’ demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü ‘*Üzerine Allah ismi zikredilmeyen şeyden yemeyiniz.*’ (En’âm, 6/121) meâlindeki âyet bunu gerekli kılmaktadır. Bu âyetin sarîh (açık) mânâsından başka, işârî bir mânâsı şudur ki: “Nimetlerin hakikî sâhibi olan Allah'ı hatıra getirmeyenlerin verdiği ve O'nun namı ile verilmeyen nimeti yemeyiniz.” demektir. O hâlde, hem veren ‘Bismillâh’ demeli, hem de alan ‘Bismillâh’ demeli. Eğer o ‘Bismillâh’ demiyor, fakat sen de almaya muhtaç isen, sen ‘Bismillâh’ de, onun başı üstünde ilâhî rahmetin elini gör, şükür ile öp, O'ndan al. Yani nimetten, nimetin verilmesine bak. Nimet verişten, nimeti veren hakikî sahibini düşün. Bu düşünmek, bir şükürdür. Sonra o zâhirî

vâsıtaya istersen dua et; çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.”¹³
(Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Birinci Söz’ün sonundaki soru-cevapta, Cenâb-ı Hakk’ın bize bahşettiği nimetlere bedel ödeyeceğimiz üç fiyattan bahsediliyor:

Birincisi **zikir**, yani bir şey yerken ve içerken ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ demektir. Böylece başta nimetin, hakikî sahibini tesbit etmiş ve O’nun ismiyle, onun yardımı ile O’nun nimetinden istifade etmek istediğimizi ilan etmiş oluyoruz.

İkincisi **fikir**, yani bize ihsan ve ikram edilen nimetin üzerinde düşünüp, onun Allah’ın harika bir sanatı, kudretinin bir mucizesi ve rahmetinin bir hediyesi olduğunu ikrar ve itiraf etmektir. Yoksa o nimet asla yolda bulunmuş, sahipsiz ve değersiz bir şey değildir. Meselâ, narın bir tanesini yapmaya kimsenin gücü yetmez.

Üçüncüsü **şükür**, yani Allah’ın verdiği nimetlere teşekkür ve hamdetmektir.

İmam-Hatip’te yeni öğrenci iken bir gün anneannem (Zehra Ninem) içi su dolu bir bardağı göstererek bana “Sen, İmam-Hatiplisin. Söyle bakalım, bu bir bardak suyun üstünde ne var, altında ne var?” dedi. Tabii ben bardağın üstüne ve altına bakıp bir şey göremeyince, bir şey söyleyemedim. Dedi ki: “Üstünde ‘Bismillâh’, altında da ‘Elhamdülillâh’ var. Yani baştan suyu içmeden ‘Besmele’ çekersin, sonra da ‘Elhamdülillâh’ diyerek Allah’a şükredersin.” Sonra Birinci Söz’ü okuyunca bu meseleyi daha iyi anladım.

Prof. Dr. Saffet Solak, Hz. Mevlânâ ile ilgili Konya’da verdiği bir konferansında şöyle demişti: “Aşkın lisânı, ‘Âh!’tır. Avâmın nazarında, Hakk’ın adı Allah’tır. Ama âşıkların nazarında ise Cenâb-ı Hakk’ın adı ‘Âh!’tır. ‘Âh!’in açmadığı kilit yoktur. ‘Âh!’ bütün kapıları açan tek anahtardır... İzmir’de bir Hâtuniye Câmii vardır. Onun enteresan bir hikayesi anlatılır. Adamın birisi kendi hayrına bir câmi yaptırmış. Bunun üzerine hanımı demiş ki: ‘Efendi sen, kendine bir câmi yaptırdın. Müslümanlar ibadet ettikçe hep sana sevap yazılacak, sana Fâtiha gönderecekler. Ama benim için hiçbir şey yaptırmadın. Bu vefa mı?’ Adam ‘Peki hanım, senin hayrına da yaptırırız.’ demiş ve para biriktirmeye başlamış. Fakat o zamanın belâlılarından meşhur eşkiyâ

Kâtipoğlu haber göndermiş: ‘Hazırladığın parayı, filân gün filân yere koymazsan kendini yok bil!’ demiş. Adam akşam gelmiş bunu hanımına söylemiş ve ‘Ne yapacağız?’ diye sormuş. Hanımı o akşam yemek yememiş; odasına girmiş ve kocasına ‘Bu gece sen başka odada kal.’ demiş. Kapıyı kilitleyip alnını ‘Âh!’ diyerek yere bir koymuş, tâ sabah ezanlarına kadar ‘Âh!’ etmiş. Sabah namazını kılmış, ondan sonra yatmış. Kocası uyanınca bir dellâl sesi duymuş. Meğer o gece yukarıdan gelen bir emirle, eşkıya Kâtipoğlu sabah idam edilmiş. Görüyor musunuz ‘Âh!’ in kıymetini!”

Isparta’da Hüsamettin Akmumcu Ağabey’le son görüşmemizde bir hatırasını anlatmıştı: “Gençler beni derse davet etmişlerdi. ‘Ağabey şöyle derin yerinden, ağır bir ders olsun.’ diyerek benden bir risale okumamı istediler. Ben de Sözler kitabından Birinci Söz’ü okudum. Bazıları burun kıvırdılar. Yani ‘Ağabey, biz daha farklı bir şey istemiştik. Siz, hepimizin bildiği bir yeri okudunuz.’ demek istiyorlardı. Biraz sonra çaylar dağıtılmaya başladı; ama ne veren Bismillâh diyordu, ne de alan Bismillâh diyordu. Bunun üzerine onlara dedim ki:

– ‘Siz benden derin ve ağır konulardan bir ders istediniz, ama görüyorum ki daha siz Birinci Söz’ü geçememişsiniz. Üstad orada: ‘Madem her şey mânen Bismillâh der; Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz de ‘Bismillâh’ demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah namına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız.’ demiyor mu? Onlar da tasdik ettiler.”

1 Cenâb-ı Hakk’ın ismi zikredilmeyen bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbn-i Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/359; Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 6/127-128; Abdurrezzak, *Musannef* 6/189; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 1/173, 174.

2 Bkz.: Nisâ Sûresi, 4/28.

3 “(Bir zaman da Musa, kavmi için su arayıp Allah’a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşa vur!’ demiştik.” (Bakara Sûresi, 2/60).

4 “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiya Sûresi, 21/69).

5 Bkz.: “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm Sûresi, 6/121); “Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek,

incitmek suretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah'a da, âhirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumuna düşmeyin.” (Bakara Sûresi, 2/264).

6 Bu tür fiilleri Allah için yapanın, imanı kemâle ermiş olacağına dair bkz.: Tirmizî, *Sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *Kıyamet* 60; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/438, 440.

7 Bkz.: Barla Lâhikası, s. 230.

8 Bkz.: Ömer Özcan, *Ağabeyler Anlatıyor* 2/305-306.

9 Bkz.: İbn-i Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/268, 269.

10 “(Bir zaman da Musa, kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşa vur!’ demiştik.” (Bakara Sûresi, 2/60).

11 “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiya Sûresi, 21/69).

12 Bkz.: Lem'alar, s. 527-528.

13 Bkz.: Lem'alar, On Yedinci Lem'a (*13. Nota, 4. Mesele*), s. 166.

On Üçüncü Söz'ün İkinci Makam'ı

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Cazibedar Bir Fitne İçinde Bulunan ve Daha Aklını Kaybetmeyen Bazı Gençlerle Bir Muhâveredir

Bir kısım gençler tarafından, şimdiki aldatıcı ve cazibedar lehviyât ve hevesâtın hücumları karşısında “*Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?*” diye Risale-i Nur’dan medet istediler. Ben de Risale-i Nur’un şahs-ı mânevîsi nâmına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez! Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de üç tarzda “Üç Yol”dan başka yol yok.

Birinci Yol: O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.

İkinci Yol: Âhireti tasdik eden, fakat sefâhet ve dalâlette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrid içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır. Öyle gördüğü ve itikat ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muâmele görecektir.

Üçüncü Yol: Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için bir idam-ı ebedî kapısı. Yani hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için cezası olarak aynını görecektir.

Bu iki şık bedhîdir, delil istemiyor, göz ile görünür.

Madem ecel gizlidir. Her vakit ölüm, başını kesmek için gelebiliyor ve genç-ihtiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde, öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında bîçâre insan; o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferidden kurtulmak çaresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkîye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat'î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sâdık,¹ ellerinde nişâne-i tasdik olan mu'cizeler bulunan enbiyalar ve o enbiyaların haber verdikleri aynı haberleri, keşif ve zevk ve şuhûd ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehâdetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat'î delilleriyle o enbiya ve evliyanın verdikleri aynı haberleri; aklen, ilmelyakîn derecesinde²(Hâşiye) isbat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimâl-i kat'î ile “İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir.” diye ittifâken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimâl-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı hâlde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: “Yüzde yüz ihtimâl ile dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve iman, ubûdiyet; yüzde yüz ihtimâl ile o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor.” diye ihbar eden ve emârelerini ve âsârlarını gösterdikleri hâlde, bu acîb ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan bîçâre insan ve bâhusus müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa; bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse,

acaba o göz önündeki her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musibet ve her tarafta vefiyâtlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefâhet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliğı muvakkaten hissettirmez.

Madem ehl-i iman ve tâat, göz önünde gördüğü kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezâlîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezelî mukadderât piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit “Gel biletini al!” diye beklemesinden derin, esaslı, hakikî lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki: Eğer teccüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiğı hâlde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik sâikasıyla, hadsiz elemeler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihâne ve heveskârâne muvakkat bir lezzet-i gayr-i meşrûayı ihtiyâr eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.

Ecnebî dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü onlar Peygamber’i inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de, Allah’ı tanıyabilirler. Allah’ı bilmeseler de, kemâlâta medar olacak bazı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir müslüman; hem enbiyayı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâti vesselâm*) vâsıtasıyla biliyor. O’nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah’ı da tanımaz. Ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esâsâtı bilemez.

Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve dâveti umum nev-i beşere baktığı için ve mu’cizâtça ve dince umuma fâik ve bütün nev-i beşere bütün hakâikte üstadlık edip on dört asırda

parlak bir surette isbat eden ve nev-i beşerin medâr-ı iftihârı bir Zât'ın terbiye-i esasiyelerini ve usûl-ü dinini terk eden; elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviye'nin zevkine mübtelâ ve endişe-i istikbal ile istikbalini ve hayatını temin için çabalayan bîçâreler! *Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz; meşrû dairedeki keyfe iktifâ ediniz. O, keyfinize kâfidir.*³ Haricinde ve gayr-i meşrû dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sâbık beyanatta elbette anladınız.

Eğer mâzî, yani geçmiş zamanın hâdisâtını sinema ile hâl-i hazırda gösterdikleri gibi, istikbaldeki ahvâl dahi –mesela elli sene sonraki hâlleri– bir sinema ile gösterilse idi; ehl-i sefâhet şimdiki güldüklerine, yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardı.

Dünya ve âhirette ebedî ve dâimî sürûru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediyeyi (aleyhissalâtü vesselâm) kendine rehber etmek gerektir.

* * *

Üstad Hazretleri bu bölümde kabir için üç yolun bulunduğunu ifade ediyor:

Birinci Yol: İman ve ibadetle gidilen bir yol ve girilen bir mekândır. Cennet bahçeleri gibi bir bahçeye benzer. Cennet hayatının bir saati ise, dünyanın bin senelik en zevkli hayatından daha üstündür.

İkinci Yol: Âhireti tasdik eden, fakat dalâlette ve sefâhette gidenlerin yoludur. Bu yolun neticesi, tek başına hapis yatmak ve bütün sevdiklerinden ayrı kalmaktır. İncasına uygun hareket etmediği; aksine yaşayış olarak tam ters bir yola girdiği için, kabirde böyle bir ceza görecektir. Bazı günahlar kabirde, bazıları mahşerde beklerken, bazıları da sırttan geçerken dökülecektir. Affa mazhar olmayanlar, cehenneme girecek, diğer günahlarının da acı azabını orada çektikten sonra âzât edilip imanlarına mükâfat olarak cennete alınacaklardır. Ama cennet, derece derecedir ve en üst derecesi de Firdevs cennetidir. Ümmet-i

Muhammed, hep Firdevs cennetine girebilmek için dua etmektedir. Üstad Hazretleri'nin talebelerine yazdığı dualarda da "... Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle!" ifadesi geçmektedir.

Üçüncü Yol: Âhirete inanmayan, dalâlete sapmış dinsiz inkârcılar için ebedî yokluk kapısıdır. Onlar, Allah'ı ve âhireti inkâr ettikleri; kabri, hem kendilerini hem diğer bütün insanları çürütüp yok eden bir yer gördükleri için aynen cezasını göreceklerdir. İnsanı bu dünyada bile en çok inciten, ruhuna en büyük ceza ve işkence olan şey, ebedî yokluğu düşünmek, yok olmayı tahayyül etmektir. İşte kabirde onların ruhu, bir nevi yokluğunun şuurunda olarak yani kendisini ve dostlarını yok olmuş bilerek, en ağır eza, ceza ve işkencelere maruz kalacaktır. Ölümü ebedî yokluk sanan bazı filozoflar, bunun için intihar etmişlerdir. Cehennemde bulunan diğerlerinin "Ben cehennemde olsam bile, sevdiğim ve dostlarım cennettedir." diyebilecekleri bir tesellileri vardır. Ama bu inkârcıların böyle bir tesellileri de yoktur. İnkârcı anlayışlarının karşılığını görecekler, işte böyle azabların en şiddetlisini çekeceklerdir...

"**Yüzde doksan dokuz ihtimal-i kat'î ile**" ifadesi "**onda dokuz ihtimal**" şeklinde Risale-i Nur'ların başka yerlerinde de geçmektedir. Biz biliyoruz ki: "İdamdan ve ebedî cehennem hapis ve zindanından kurtulmak ve o yolu ebedî saadete çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir." Bu hüküm yüzde yüz gerçektir. İhtimal durumu ise bu hükme değil; insanın tutumuna bakar. Zira bu hususta Mesnevî-i Nuriye'de şöyle denilmektedir: "Yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi dinin zarurî hükümlerinde yüzde doksan dokuz kurtuluş ihtimali var. Yalnız gaflet ve tembellikler haysiyetiyle, bir ihtimal dünyevî zarar olabilir. Hâlbuki farzların terkinde, doksan dokuz zarar ihtimal var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad, tek bir kurtuluş ihtimali olabilir."⁴

Nitekim meselenin devamında şöyle denilmektedir: "Acaba yüzde bir helâk ihtimali bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için, bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın helâket endişesinden gelen mânevî elem, onun yemek iştihasını kaçırdığı halde; böyle yüz binler sâdık ve musaddak muhbirlerin: "**Yüzde yüz ihtimal**" ile, dalâlet ve sefâhet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine (tek başına hapse) kat'î sebep olduğunu; iman ve ubûdiyet ise, "**yüzde yüz ihtimal**" ile o darağacını

kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri, ebedî bir hazineye, ebedî bir saraya açılan bir kapıya çeviriyor.”

Görüldüğü gibi burada “**yüzde yüz**” ifadesi kullanılıyor...

Üstad Hazretleri, bir Müslümanın “ecnebî dinsizleri gibi olmayacağını” söyleyerek bu farkı ayrı ayrı yerlerde izah ediyor. Mesela, İslâmiyet’e göre bir “fasık”ın yani Allah’ın hükümlerini çiğneyen, namaz ibadetini yerine getirmeyen bir günahkârın şahitliği kabul edilmez. İslâmiyet’ten çıkıp mürted olanın hükmü çok ağırdır. Bunu bir temsil ile anlatırken özetle şöyle diyor: Bir saray düşünelim: Bütün odalarının elektriği büyük odaya bağlanmış. Büyük odanın lâmbası yanınca diğer küçük odaların da lâmbası yanıyor. O sönünce hepsi sönüyor. Bir başka saray var: Büyük oda ayrı, öbürleri ayrı. Büyük oda sönünce, diğer küçük odaların lâmbası ışık vermeye devam ediyor...

İşte birinci saray, bir müslümanı temsil ediyor. Bütün üniteleri kalbindeki iman ışığına bağlı... Çünkü İslâmiyet’in iman esasları ve prensipleri hatta en küçük âdâbı bile Kur’ân’dan ve Hazreti Muhammed Aleyhisselâm’ın Sünnet’inden tesbit edilmiş; iman, inkâr ile sönünce Kitap ve Sünnet’ten gelen bütün nurlar birden söner, gider. Artık iyilik ve güzelliğe ait hiçbir şey kalmaz.

Hâlbuki Hıristiyanlık öyle değildir. İman esaslarının dışındaki ahlâkî ve ictimaî prensipler, başka dinlerden ve toplumun geleneklerindedir. Her meselesi Hıristiyanlık’tan gelmemiştir. Onun için onlardan birisi Hıristiyanlık’tan çıksa, Hz. İsa’yı inkâr etse bile onda bazı hasletler, iyilik ve güzellikler kalabilir. Hatta Allah’a iman kalabilir.

Evet, bir Müslüman; hem Rabbini, hem peygamberleri, hem de bütün kemâlâtı Hazreti Muhammed Aleyhisselâm vasıtasıyla biliyor. O’nun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah’ı da tanımaz. Ruhunda, kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esas bilemez.

1 124 bin nebî, 315 (veya 313) resûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/265; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 2/77.

2 **Hâşiye:** Onlardan birisi Risale-i Nur’dur, meydandadır.

3 “Allah’ım, haramına karşı helâlinle beni doyur!” anlamındaki dua için bkz.: Tirmizî, *Deavât* 110; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/153.

4 Bkz.: Mesnevî-i Nuriye, Hubab, (*Mebuslar Meclisi'ne yazılan hutbe*), s. 90.

Bir Zaman Eskişehir Hapishânesi'nin Penceresinde Oturmuştum

Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda gülerek raks ederken, onları o dünya cennetinde cehennem hûrileri hükmünde gördüm. Fakat, birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların gülmeleri, elîm ağlamaları suretini aldı. Ondan bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hâllerini mânevî ve hayalî bir sinema ile gördüm ki; o gülen altmış kızdan ellisi, kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on tanesi; yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım.

Fitne-i âhîrzamanın mahiyeti bana göründü ki; o fitnenin en dehşetlisi ve cazibedarı, kadınların yüzsüz yüzünden çıkıyor. İhtiyârı selbedip, pervane gibi sefâhet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben bir gün sokağa bakarken, o fitnenin tesirli bir numûnesini hissettim. Gençlere çok acıdım. Dedim: “Bu bîçâreler kendilerini, bu mıknatıs gibi cezbedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar.” diye düşünürken; birden, o fitneyi ateşlendiren ve tâlim eden irtidatkâr bir şahs-ı mânevî önümde tecessüm etti. Ben de ona ve ondan ders alan mülhidlere dedim:

Ey cehennem hûrileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâne dalâleti severek irtikâb eden ve hevesât-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestiş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Kat'iyen bil ki; dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünyan, bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bilumum

senin bu kâinatın ve mâzî ve müstakbelin ve geçmiş nev'in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen mâdum ve ölüdürler. İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemâdiyen senin dalâletin suretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemlerini yağdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor.. ruhun varsa, yandırıyor.. aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor.

Eğer bir saatçik sarhoşça sefâhetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüzünlere, elemlere mukabil gelebilirse o sefâhette kal. Yoksa aklını başına al! O mânevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiği bir mânevî cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur'ân'ın dersini dinle.. cüz'î, fânî bir dakika lezzeti; küllî, bâkî, dâimî, imanî¹(Hâşiye) lezzetler ile mübadele et...

Hem deme ki: “Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim.” Çünkü hayvana nisbeten mâzî, müstakbel gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm, o gaybı onlara bildirmemekle onları hadsiz elemlerden kurtarmış. Hatta kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüznün hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat his gider, o elemde de kurtulur. Demek Cenâb-ı Hakk'ın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re'feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa mâsum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefihâne lezzette sen hayvanlara yetişemezsin, binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemi alıyor. Setr-i gaybda (gaybın bildirilmemesindeki) bulunan istirahat-ı tâmmenden bikkülliyeye (bütünüyle) mahrumsun...

Hem senin medâr-ı fahrin olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir

parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun'î ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz'î olup, senin insaniyetin ve kemâlâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mâzî ve müstakbeli ihata ettiğinden, insaniyeti ve kemâlâtı o nisbette teâli eder. Hem senin dünyaca muvaffakiyetin, elmasçı ve divane olmuş bir yahudinin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve dâimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiğin için, elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için, ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin (üstün gelirsin).

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların; ulvî vazifelerini bırakıp, süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zâhirde daha sevimli görünürsün. Çünkü senin akıl ve kalb ve ruhun gayet derecede tedennî (alçalma, gerileme) ve tereddî (kötüleşme, yukarıdan aşağıya doğru yuvarlanma) ve sukut edip (düşüş, değer kaybı yaşayıp), pis heves ve rezil nefse inkılâb etmişler, mesholmuşlar (suretleri ve mahiyetleri çirkinleşip tanınmaz hâle gelmişler). Elbette bu cihette, sana cehennem ve mazlum ehl-i imana cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak...

* * *

Üstad Hazretleri “Eğer geçmiş zamanın hâdiseleri sinema ile şimdi gösterildiği gibi, gelecektekiler de şimdi gösterilebilseydi, günah yollarında koşanlar şimdi güldüklerine, nefretle ağlayacaklardı.” diyor. Çünkü Üstad bu hâli Eskişehir Hapishânesi’nde çile çekerken bizzat müşahede etmiştir: “Bir zaman Eskişehir Hapishânesi’nin penceresinde oturmuştum. Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raks ederken, onları, o dünya cennetinde cehennem hürileri hükmünde gördüm. Fakat birden elli sene sonraki vaziyetleri

bana göründü. Onların gülmeleri, elim ağlamaları sûretini aldı. (...) Yani elli sene sonraki hallerini mânevî ve hayâlî bir sinema ile gördüm ki: O gülen altmış kızdan ellisi, kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. On tanesi, yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nefret nazarını çekiyorlar. Ben de onlara ağladım.”

Büyük velilerin menkıbelerine de bakarsak, istikbal sinemasında bazı gerçekleri seyrettiklerini anlarız. Mesela İkinci Murad’ın oğlu Mehmed’den şikayet edip, “Bu adam olmaz” demesine karşılık, Akşemseddin Hazretleri onun ileride İstanbul Fatih’i Sultan II. Mehmed olacağını görüp, hayretle “Kader ne der, peder ne der?!” deyişi...

Yine menkıbeye göre, büyük bir velinin, babasının peşinden giden çocuk yaştaki Mevlana’ya bakıp, “*Allah, Allah! Şu işe bakınız... Bir göl, koskocaman okyanusu peşine takmış gidiyor!*” mealinde sözler söylemesi, sonra da bunların gerçek olması, bazı velilerin gelecekle ilgili mânevî sinemalardan bazı gerçekleri seyrettiklerini gösterir.

* * *

İbretli bir hâdise olarak, Eskişehir Hapishânesi’nde müşâhede ettiklerini anlatarak, Üstad Hazretleri bizlere açık bir mesaj ve ibretli bir ders veriyor.

Büyük zâtlar, Allah’ın izniyle, kudsiyet nurları ile sürmeli gözleriyle, geleceği bir sinema levhası gibi seyredebilirler. Üstad Hazretleri’nin pek çok gaybî ihbarı doğru çıkmıştır:

- Râbia Ünlükul, Van’ın asil ve temiz bir ailesine mensuptur. Beş altı yaşlarında bir çocukken, sokakta oynuyormuş. Üstad Said Nursî onu, kardeşi Abdülmecid’e göstererek “Bak, bu evliya torununu görüyor musun? İstikbalde bu senin hanımın olacak.” deyince, Abdülmecid, “Seydâ nasıl olur? Çok küçük! O vakte kadar benim bunun kadar çocuklarım olur.” diyor. Aradan yıllar geçiyor. Birinci Cihan Harbi patlıyor. (Abdülmecid Ağabey’in evlenmesi erteleniyor.) Üstad Bediüzzaman’ın dedikleri aynen çıkıyor. Abdülmecid Efendi ile Rabia Hanım evleniyorlar. Bediüzzaman’ın evliya torunu demesi de mânâsız bir ifade değil. Çünkü Rabia Ünlükul, Van’da Şeyh Gazâil Baba’nın torunudur.²

- Abdülmecid Nursî'nin Hatıra Defteri'nde de şunlar yazılı:

Birinci Harb-i Umumî'nin arefesinde, Horhor namındaki medresesinin damında bizlere tefsir dersini verirken, o akşam güneş tamamıyla tutulmuştu. Derinden derine 'âh!' çekerek "Eyvah, dedi. Öyle bir sel gelmek üzere ki, hepimizi sürüp götürecekt!" Hakikaten bir ay sonra harp (Birinci Cihan Harbi) ilan edildi. Ve az zaman içinde memleket tamamıyla yıkılıp gitti.³

- 1927-1928'lerde yazılan 24. Söz'de Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyordu: "Şimdi sen dahi ey katre içine giren hakîm feylesof! Senin katre-i fikrin (fikir damlanın) dürbünüyle, felsefenin merdiveniyle tâ kamere kadar terakki ettin, kamere girdin. Bak, kamer kendi zâtında kesafetli, zulümâtlıdır. Ne ziyâsı var, ne hayatı."⁴ Üstad Hazretleri 1960'da vefat etti. Ay'a ise 1969'da gidildi.
- Yine Hz. Üstad, 1950'lerde yazdığı bir risalesinde, Felak Sûresi'ndeki إِذَا وَقَبَ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ âyetinin 1971 senesine işaret ettiğini söylemiştir: "O tarihte (1971'de) dehşetli bir şerden haber verir. Yirmi sene sonra, şimdiki tohumların mahsulu ıslah olmazsa, elbette tokatları dehşetli olacak." demiştir.⁵ Gerçekten –Suriye ve Irak'ta olduğu gibi– Türkiye'de de ordu, medya ve üniversite karışımı ihtilalci bir grup tam işe vaziyet edecekken 12 Eylül 1971'de muhtıra verildi. Bir daha gitmemek üzere Türkiye'nin başına çöreklenmek isteyen Orta Doğu devletlerindeki Baas Partisi tipi bir yapılanmanın önüne geçildi. Nitekim 1971 hususunda Üstad Hazretleri'nin "Hezimet-i fâhişe ile mağlup olacaklar." dediğini, hatıralarında Ezener Ağabey söylemektedir.⁶

Bütün bunlardan Üstad Hazretleri'nin kerametkârâne bir keşif ile haphishânenin penceresinden karşısındaki lisenin kızlarının elli sene sonraki vaziyetlerini görmesinin bir hayal olmadığını da tasdik ediyoruz. Yerde iken Ârş'ı müşahede eden Abdülkadir Geylanî gibi olanların Allah'ın izniyle ulaştıkları mazhariyettir bu...

Âhîrzaman fitnesinin en câzibedar ve en dehşetli yönünün heva, heves, şehvet ve sefâhetten çıkacağına dâir rivâyetler var. Hz. Mevlânâ, şeytanın insanları saptırmak için kendisine kadın ve şehvet avantajının verilmesi karşısında nasıl sevinip oynadığını anlatır. Onun için Kur’ân-ı Kerîm, şeytanın bizâtihi kendi hilesinin zayıf olduğunu belirtirken (Nisâ, 4/76), kadınlar için “Muhakkak ki, sizin hileniz pek büyüktür.” (Yusuf, 12/28) buyurarak, pek yaman bir fitne gücüne ve potansiyeline sahip olduklarını te’kitli bir ifade ile anlatmaktadır. Onun için tefsirlerde, fitneye ve sefâhete sebep olan kadınların, “şeytanın tuzak olarak kullandığı ve nefisleri bağladığı câzibedar ipler” oldukları söylenmektedir. İşte böyle dehşetli bir fitne karşısında bulunan ve pervasızca ateşe atlayan pervaneler gibi cehenneme sürüklenen gençlerin durumunu fark edip ağlayan Üstad Hazretleri’nin, “Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evladım yanıyor. İmanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye imanımı kurtarmaya koşuyorum!” sözünü daha iyi anlıyoruz.

Onun bu üzüntüsüne ve canhıraş feryadına karşı çıkan, onu susturmaya çalışan, aslında o fitne ateşini yakıp körükleyen, İslâm’dan irtidat eden grubun şahs-ı mânevîsine karşı da şöyle diyor:

“Ey Cehennem hûrîleri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâne dalâleti severek irtikâp eden, nefsin kötü heves ve arzuları yolunda dinsizliği ve inkârı kabul eden ve dünya hayatına tapan, ölümden şiddetli korkan ve kabri hatıra getirmek istemeyen ve irtidâda (İslâm’dan dönmeye) yüz tutan bedbahtlar!”

Sonra da, dinsiz olursak dünyadan daha iyi zevk alacaklarını zanneden bu bedbahtlara aslında dünyada dahi ne müthiş bir azabın içine düştüklerini gayet mâkul ve mantıklı ifadelerle şöyle anlatıyor:

“Kat’iyen (kesinlikle) bil ki, dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünyanın, bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bütün senin bu kâinatın ve geçmiş ve geleceğin ve geçmiş nev’in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen yok ve ölüdürler.”

Yani sonsuz ilim ve kudret sahibi Allah’a imanın varsa, sonsuz ilmiyle olmuş olacak her şeyi bildiği ve sonsuz kudretiyle yoktan var etme gücüne sahip olduğu için, hiçbir şey yok olmuyor ve vaad ettiği her şeyi

de yaratacak diye kanaatin olduğu için, her hâlükârda rahat ve huzur içindesin. Ama bu inancı reddedip böyle bir şeyi inkâr ettiğın andan itibaren, böyle bir kudret ve ilim anlayışına göre yok olunca, her şey bir kaos ile karşı karşıya oluyor. Geçmişe dönemezsin, yaşadığın güzellikler, vefat eden sevdiklerin, yok olup gittiler. Çünkü onları tekrar ihya edip seninle buluşturup görüştürecektir şefkatli ve merhametli kudreti kabul etmiyorsun. Aynı şekilde geleceğın ne olacağı da karanlık... Çünkü bu kurulu düzeni devam ettirecek şuurlu bir güç de –sana göre– yok olunca, şu hassas yapıllı kâinattaki nizamda en ufak bir bozukluk, her an her şeyi berhava edebilir. Zaten fizikteki termodinamiğın ikinci kanununa göre, her an değerli enerji adına sistemimizde eksilmeler var. Bu bir gün zaten sistemi atalet ve bir kıyamete götürecektir. Yani bu dinsiz anlayışa göre geçmiş ve geleceğı yokluk olan ve kibrit çakar gibi yokluk karanlıkları için yanıp hemen sönmeye mahkûm bir hayat yaşanıyor. Diğer mahlûklar gibi sadece bulunduğú ânı değil; geçmişini ve geleceğini de düşünen ve bu yüzden geçmişinden ve gelecekten de lezzet veya elem duyan insan için böyle bir anlayış azap içinde azap olsa gerek. Onun için en başta “Takdim” yazısında da işaret ettiğimiz bir arkadaşımız, “Benim gibi bir adamla on sene ilgilendiniz. Sizlerden Allah razı olsun. Materyalist felsefenin tesiriyle dinsiz olmuştum. Dünyanın her türlü zevklerinden ve lezzetlerinden istifade etmeye gücüm olduğú halde, sabahlar olurdu, akşamlar nasıl gelecek diye, akşamlar gelirdi ama nasıl bitecekler de sabahlar olacak diye düşünür, çatlardım. Dinsizliğın nasıl bir karanlık, nasıl bir sıkıntı ve azap olduğunu siz bilemezsiniz ki!” mealinde sözler söylemişti. Bu yüzden intihar eden insanlar ve kendisini tepelerden yanardağların lâvları içine atan filozoflar var.

Bu gerçekleri dile getiren Üstad Hazretleri, o bedbahtlara: “İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyâl kâinatlar, mütemâdiyen senin dalâletin sûretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemlerini yağıdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor; ruhun varsa yandırıyor; aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor. Eğer bir saatçik sarhoşca sefâhetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüznülere ve elemlere mukabil gelebilirse, o sefâhette kal; yoksa, aklını başına al! O manevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiğı bir

mânevî cennete girmek ve hayat saadetini tatmak için, Kur'ân'ın dersini dinle. Cüz'î, fânî bir dakika lezzeti; küllî, bâkî, dâimî, imânî lezzetler ile değiştir.” diyor.

Bu bölümün hâşiyesinde de imanın, bu dünyada dahi cennet lezzetlerini mânen verebildiğini bir misalle gösteriyor: “Nasıl ki, senin gayet sevdiğin bir zâtı bir tehlikede ölüyorken gördüğün dakikada, Lokman Hekim ve Hızır gibi bir doktor geldi, birden dirildi. Ne kadar sevinç hissedersin... Öyle de sana, sevdiğin ve alâkadar olduğun ölmüşlerin adedince sevinçleri, sürurları iman veriyor. Çünkü mâzî mezaristanında milyonlarca sence mahbûb zâtlar mahvolmaktan ve ölümden, birden iman nuru ile senin karşında diriliyorlar. ‘Biz ölmedik ve ölmeyeceğiz!’ diyerek hayat buluyorlar.” diyor.

“Hiç bunları düşünmeden, biz, hayatımızı hayvan gibi geçirmek istiyoruz.” diyenlere bunun mümkün olmadığını da Üstad Hazretleri: “Çünkü hayvana nisbeten geçmiş, gelecek gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hak, o gaybı onlara bildirmemekle, onları hadsiz elemelerden kurtarmış. Hatta kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüçün hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister. Fakat his gider; o elemden kurtulur. Demek Cenâb-ı Hak'ın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re'feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa masum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefihâne lezzette, sen hayvanlara yetişemezsin. Binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemi alıyor. Gaybın gizlenmesinde bulunan tam istirahatından tamamen mahrumsun.” diyerek akıl ve kalblere ihtar ediyor.

İstanbul Üniversitesi'nin eski rektörlerinden Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli'nin biricik oğlu Yaman Egeli, bir trafik kazasında vefat etmişti. Anne Vecîhe Egeli, “Bir Yaman Vardı” diye edebî bir eser yazdı. İşte o kitaptan bazı bölümler:

“Senden ayrıldığım günden beri ömrümü seni düşünmek ve sana ağlamakla geçirdim canım oğlum. Hayatımın geri kalan kısmı için de başka bir arzum ve düşüncem yok, Yamancığım. (...) Bu sabah Vatikan'a gittik. En son meşhur Sixtine Kilisesi'ne girdik. Mimarını Mikelanj, duvarlarını ve tavanlarını resimlerle süslemiş. Büyük mimar, papayı memnun etmek için 15 günde resim yapmayı öğrenmiş, tavanını sırt üstü yatarak dört buçuk senede bitirmiş. Sensiz, dünyada artık bir tek emeli

kalmayan anacığının boşluk içinde her gün biraz daha azap ve yük olan hayatı sürüklemeye çıktığı ızdırap, emin ol ki, Mikelanj'ın dört buçuk sene sırt üstü resim yapmasıyla ölçülemeyecek kadar ağır evladım. Eğer bir an için, tek ümitsiz ümidim olan sana kavuşmak mümkün olsa, bütün ömrümü sırt üstü geçirmeye çoktan râzıyım, Yamancığım!.. (...) Bak bu gün 1000. gün... Nasıl, yokluğunu içim sızlayarak, beynim uyuşarak, seni ilk kaybettiğim günün hâlâ taptaze duran acısı ile anıyorum, arıyorum Yamancığım. Yanaklarımdan yuvarlanan gözyaşlarımda ilk günlerin yakıcılığı var. (...) Bu yolculuk bana her adımda senin hasretinin ateşini alevlemekten başka bir zevk vermiyor; bir külçe gibiyim. Herkesin neşe diyarı bizim ızdırap kaynağımız... Her adımda bin düşüncenin ızdırabı Cenova şehrinin bol ışıklı sokaklarında bir cehennem karanlığı sıkıntısı hissederek âvâre, perişan dolaştık. Cenova'da bir hafta kaldık. Fakat şehirde gezemedim. Senin bastığın topraklarda her saniye seni arayarak, her an bir köşede karşıma çıkacak diye hayalini bekleyerek harap oldum.” (Vecîhe Egele, “Bir Yaman Vardı”)

İnkârcı bir yapının anatomisini kardeşlik, hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerinin, sonsuz ebedî hayata göre, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar edeceği için kâmil mânâda kendilerini göstermelerinin mümkün olmadığını; sun'î, muvakkat ve sahte, asılsız ve gayet cüz'î olduğunu, dolayısıyla o nisbette insâniyetlerinin daralıp küçüleceğini söylüyor. Şöyle düşünelim; bir minibüste yarım saat-bir saatlik bir beraberlikte, ilk defa orada karşılaşan yolcular arasında nasıl bir dostluk ortaya çıkabilir. İçlerinden birisi “Haydi şu uzun yolculukta birbirimizle iyice bir tanışalım.” diye bir teklifte bulunur mu? Ama bir sene sürececek bir gemi yolculuğunda, beraber pek çok ülkeye uğrayıp beraber dolaşacak insanlar hemen, “Gelin, önce birbirimizi tanıyalım, özelliklerimizi bilelim de bu uzun seyahatte birbirimize destek olalım.” derler. Birbirlerine katlanarak, dayanışma içine girme ihtiyacını hissederler; birbirlerinin isimlerini, mesleklerini öğrenirler. Zira bu uzun yolculuk bunu gerektirir. Aynen bunun gibi, Allah'a ve âhirete inanan insanlar da birkaç bin veya trilyon senelerle ölçülemeyecek sonsuz hayatta beraber olacakları insanlar için pek çok şeye katlanır, gerçek vefanın, kardeşliğin, hamiyet ve gayretin güzel örneklerini göstermeye çalışırlar.

Aslında ehl-i dünyanın dünyevî gâlibiyet ve muvaffakiyetlerinin arkasında, ebedî hayatı kazanmak için kendilerine verilmiş olan istidat ve kabiliyetleri yalnızca fânî dünya hayatına sarfetmelerinin yattığını ifade eden Üstad Hazretleri, Barla Lâhikası'nda "Niçin ehl-i küfür ve dalâlet, dünyada ehl-i hidayete gâlip oluyor?" sorusuna şöyle cevap veriyor:

"Çünkü küfrün divâneliğiyle ve dalâletin sarhoşluğuyla ve gafletin sersemliğiyle ebedî elmasları satın almak için verilen insanî latîfelerini, ince-derin duygularını, istidat ve kabiliyet sermâyesini fânî şişelere, soğuk buzlara veriyor. Elbette ham cam ve câmid cemed (buz), elmas fiyatıyla alındığı için, en âlâ cam ve en cilalı cemed alınır.

Bir vakit elmasçı zengin bir adam divâne olur, çarşıya gider, beş paralık cam parçasına beş altın verir. O zengin divâneye, herkes en iyi camlarını alır ona verir. Hatta çocuklar da güzel buz parçalarını ona veriyor, birer altın alıyorlardı. (...) İşte, inkâr ve küfür bir divaneliktir, dalâlet bir sarhoşluktur, gaflet bir sersemliktir ki, bâkî metâ (mal) yerine fânî metâ alır. İşte şu sırdandır ki, ehl-i dalâletin hissiyâtları şiddetlidir. İnadı, hırsı, hasedi gibi her şeyi şiddetlidir. Bir dakika meraka değmeyen bir şeye bir sene inat eder.

Evet, küfrün divaneliğiyle, dalâletin sarhoşluğuyla, gafletin şaşkınlığıyla, fitraten edebî ve ebed müşterisi olan insânî bir latîfe sukut eder (değersizleşir); ebedî şeyler yerine fânî şeyler alır, yüksek fiyat verir. Fakat müminde de asabî hastalık bulunuyor veya kalbî maraz olabiliyor. O da, ehl-i dalâlet gibi, ehemmiyetsiz şeylere ziyade ehemmiyet verir. Lâkin çabuk kusurunu anlar, istiğfar eder, ısrar etmez."⁷ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

1 Hâşiye: Evet iman, bu dünyada dahi cennet lezâizini mânen verebilir. Yüzer lezzetli ışıklarından bu tek faydasına bak. Nasıl ki, senin gayet sevdiğin bir zâtı bir tehlikede ölüyorken gördüğün dakikasında, Hakîm-i Lokman ve Hızır gibi bir doktor geldi, birden dirildi. Ne kadar sevinç hissediyorsun. Öyle de sen, sevdiğin ve alâkadar olduğun ölmüşlerin adedince sevinçleri, sürurları iman veriyor. Çünkü mâzî mezaristanında milyonlarca sence mahbûb zâtlar, mahvdan ve ölümden birden iman nuruyla senin karşında diriliyorlar. "Biz ölmemiştir ve ölmeyeceğiz." deyip hayat buluyorlar. O hadsiz firaklardan gelen hadsiz elemeler yerine, visâl ve hayat bulmalarından nihayetsiz lezzetler ve sevinçler, iman noktasından bu

dünyada dahi geldiğini gösteriyor ki: “İman öyle bir çekirdektir ki, ehl-i imana cenneti bütün lezâiz ve mehâsiniyle sümbül veriyor ve verecektir.”

2 Necmeddin Şahiner, *Son Şahitler* 1/153.

3 Abdülkadir Badıllı, *Mufassal Tarihçe-i Hayat* 1/275.

4 Sözlür, Yirmi Dördüncü Söz (2. Dal), s. 361.

5 Bkz.: Şuâlar, On Birinci Şuâ (Meyve Risalesi), s. 254.

6 Bkz.: *Son Şahitler* 2/27-29.

7 Bkz.: Barla Lâhikası, Mesâil-i Müteferrika (4. Mesele), s. 258-259.

Gençlik Rehberi'ne İlâve Edilmesi Lâzım Gelen, Üstadımız'ın Bir Fıkrasıdır

Mersin'den gelen *Rehber*'in baş taraflarındaki “Mesele-i Mühimme” nâmındaki yirmi üç ve yirmi dördüncü sayfayı çıkarmak münasiptir. Çünkü Nur'un mühim mesleği şefkat olmasından, erkeklerden ziyade hem samimî, hem ihlâs ile kadınlar, Nurlar ile ciddî alâkadar oluyorlar. Bu iki sayfadaki şiddet, şefkat kahramanları olan o mübarek hemşirelerimiz, onunla meşgul olup müteessir olmasınlar. Çünkü bu mesele İstanbul gibi yerlerde, açık-saçık, yarım çıplak Rum, Ermeni kızlarına benzemeye çalışan bir kısım İslâm kızlarını ikaz etmek için yazılmıştır.

Halbuki İstanbul'daki, *Rehber* aleyhindeki münafıklar ve masonlar, hem bu âhirde aleyhimizde bazı gazeteler bu noktaya yanlış mânâ vererek, bir kısım kadınların Risale-i Nur'a karşı olan alâkalarını zayıflatmak için iftiralarına medar olmuş. Şimdilik o iki sayfa çıkarılsın. Yerine “Kadınlarla Muhâvere” nâmındaki *Kadınlar Rehberi* konulsun.¹(Hâşiye)

Said Nursî

Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Âhırzaman'ın fitnesinde en dehşetli rolü oynayan tâife-i nisâiye ve onların fitnessi olduğu hadisın rivayetlerinden anlaşılıyor.² Evet nasıl ki tarihlerde, eski zamanlarda “Amazonlar” nâmında gayet silâhşör kadınlardan mürekkep bir tâife-i askeriye olarak hârika harpler yaptıkları naklediliyor. Aynen öyle de bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyet'e karşı muharebesinde, nefs-i emmârenin

plâniyla, şeytan kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi, yarım çıplak hanımlardır ki; açık bacağıyla dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu genişletmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalb ve ruhlarını kebâir ile yaralıyorlar. Belki o kalblerden bir kısmını öldürüyorlar. Birkaç sene nâmahrem hevesâtına göstermenin tam cezası olarak o bıçaklı bacaklar, cehennem odunları olup en evvel o bacaklar yanacaklarını ve dünyada emniyet ve sadâkati kaybettiği için hilkatlen çok istediği ve fitraten çok muhtaç olduğu münasip kocayı daha bulamaz. Balsa da başına belâ bulur. Hatta bu hâlin neticesi olarak, o âhîrzamanda bazı yerlerde nikâha rağbetsizlik ve riayetsizlik yüzünden, kırk kadına bir erkek nezâret edecek derecede ehemmiyetsiz, sahipsiz, kıymetsiz bir surete gireceği, hadisin rivayetinden³ anlaşılıyor.

Madem hakikat budur.. ve madem her güzel, güzelliğini sever ve elinden geldiği kadar muhafaza etmek ister ve bozulmasını istemez.. ve madem güzellik bir nimettir. Nimete şükredilse mânen ziyadeleşir. Şükredilmezse değişir, çirkinleşir.⁴ Elbette akli varsa hüsün ve cemâlini, günahları kazanmak ve kazandırmak ve çirkin ve zehirli yapmak ve o nimeti, küfran ile medar-ı azap bir surete çevirmekten bütün kuvvetiyle kaçacak. Ve o fânî, beş-on senelik cemâli bâkîleştirmek için meşrû bir tarzda istîmal ile o nimete şükredecek. Yoksa ihtiyarlıkta uzun zaman istiskale maruz kalıp, me'yusâne ağlayacak.

Eğer terbiye-i İslâmiye dairesinde, âdâb-ı Kur'âniye zînetiyle o cemâl güzelleştirilse o fânî hüsün, mânen bâkî kalacağı ve cennette hûrilerin cemâlinden daha şirin ve daha parlak bir tarzda kendine verileceği hadiste katiyetle sâbittir.⁵ Eğer o güzelin zerre miktar akli varsa, bu güzel ve parlak ve ebedî neticeyi elinden kaçırmayacak...

* * *

“Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme”de Âhîrzaman fitnesinde en dehşetli rolü kadınların oynayacağı meselesi ele alınmış. Zaten Âhîrzaman hâdiselerinden bahseden Beşinci Şuâ Risalesi’nde bunun üzerinde de durulmuş:

“**Altıncı Mesele:** Rivayette var ki: ‘Fitne-i Âhîrzaman o kadar dehşetlidir ki, kimse nefesine hâkim olmaz.’ Bunun için, bin üç yüz sene zarfında emr-i Peygamberîyle bütün ümmet o fitneden istiâze etmiş (Allah’a sığınmış), azab-ı kabirden sonra **مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ وَمِنْ فِتْنَةِ آخِرِ الزَّمَانِ** vird-i ümmet olmuş.

Doğrusunu Allah daha iyi bilir, bunun bir te’vili şudur ki: O fitneler nefisleri kendilerine çeker, meftun eder. İnsanlar ihtiyârlarıyla, belki zevkle irtikâb ederler. Mesela Rusya’da hamamlarda kadın-erkek beraber çıplak girerler. Ve kadın, kendi güzelliklerini göstermeye fitraten çok meyyal olmasından seve seve o fitneye atılır, baştan çıkar. Ve fitraten cemâl-perest erkekler dahi, nefesine mağlup olup o ateşe sarhoşâne bir sürûr ile düşer, yanar. İşte dans ve tiyatro gibi o zamanın lehviyâtları ve kebâirleri ve bid’aları, birer cazibedarlık ile pervane gibi nefis-perestleri etrafına toplar, sersem eder. Yoksa cebr-i mutlak ile olsa ihtiyâr kalmaz, günah dahi olmaz.”

“**On Birinci Mesele:** Rivayette var ki: ‘Âhîrzaman’da bir erkek, kırk kadına nezaret eder.’⁷ Doğrusunu Allah daha iyi bilir, bunun iki te’vili var:

Birisi: O zamanda meşrû nikâh azalır veya Rusya’daki gibi kalkar. Bir tek kadına bağlanmaktan kaçıp başıboş kalan, kırk bedbaht kadınlara çoban olur.

İkinci Te’vili: O fitne zamanında, harplerde erkeklerin çoğu telef olmasından.. hem bir hikmete binâen ekser tevellüdât (doğumlar), kızlar bulunmasından kinâyedir. Belki hürriyet-i nisvan (kadınların hürriyeti) ve tam serbestiyetleri, kadınlık şehvetini şiddetle ateşlendirdiğinden fitratça erkeğine galebe eder; veledi kendi suretine çekmeye sebebiyet verdiği için, emr-i ilâhiyle kızlar pek çok olur.”

Feminizmin bir zamanlar gemi azıya almasıyla komiteler içinde en şiddetli ve en tesirlisi, kadınların Amerika’daki “Kadın Hakları ve Hürriyetleri Komitesi” olmuştur. Aşırı istekler, bütün semavî dinlerde

geçerli olan “nikâh” hükmünü resmen çiğnemeye kadar gitmiştir. Nikâhsız birliktelikler âdeta moda haline gelmiştir. İlâhî kanunlar, maddî âlemdeki tekvînî kanunlar gibi çiğnendiği zaman insanlara ceza ve belâ olarak döner. Mesela, kendini yüksek bir yerden atarsan yer çekimi kanunu var; bir yerlerin kırılır veya ölürsün. Suyun kaldırma kanununa uymadan bir gemi yaparsan, batar. Zehir içersen hasta olursun veya ölürsün. Aynı şekilde ilâhî prensipleri çiğnersen, Lut kavminin başına gelenler; belki birdenbire değil ama yavaşlatılmış film gibi yavaş yavaş gelir; illetlerle, zilletlerle... Nikâhsız birliktelikler, aile hayatını dinamitlemiştir. Vefa, itaat, şefkat, sadâkat ve hürmet gibi güzel hasletlerden kaçan, çocuk yetiştirmek gibi mes’ûliyetli ve ehemmiyetli vazifelerin altına girmek istemeyen nefisler, gayr-i meşru çocuklara işkence ve zulmetmişler, hatta zevklerine engel görüp öldürmüşlerdir. Bu sefer, çocuk haklarını koruyalım diye çok katı kanunlar çıkartılmış, en ufak bir şeyde çocuklar ailelerin elinden alınmıştır. Bütün bunlar toplumları art arda içinden çıkılmaz çözümsüzlüklere, alkole, uyuşturucuya sürüklemiş; çaresiz gençlerden, kimsesiz yaşlılardan oluşan bir nesli ortaya çıkarmıştır. Toplumlara bundan daha büyük bela ve ceza mı olur?

1¹ Hâşiye: Nasıl ki bir zaman terbiye-i İslâmiyeye muhalif gizli komiteler, gençleri ifsat etmeye çalıştıkları gibi; şimdi de, bîçâre kadınları yoldan çıkarmak için bazı dinsiz ve gizli komiteler çalışıyorlar. Bu ifsat komitelerinin iftiralarına medar olmamak için, ellerinde *Gençlik Rehber*’i olanlara yukarıdaki fıkradan birer tane verilsin. Kadınlar da çıkarılan o iki sayfanın yerine, “Kadınlarla Muhâvere” nâmındaki İhtiyar ve Genç Hanımlar Rehberi’ni okusunlar. Ve çıkarılan iki sayfanın yerine Üstadımız’ın yukarıdaki fıkrası konulsun.

2 Bkz.: Buhârî, *Nikâh* 17; Müslim, *Zikir* 97, 98; Tirmizî, *Edeb* 31.

3 Bkz.: Buhârî, *Zekât* 9; Müslim, *Zekât* 59.

4 Şükrün nimeti arttırmasına mukabil, nankörlüğün şiddetli cezaya sebep olduğuna dair bkz.: İbrahim Süresi, 14/7.

5 Bkz.: Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 23/368; *el-Mu’cemü’l-evsat* 3/279.

6 “Allahım! Deccal ve Âhirzaman fitnesinden sana sığınırız.” (Buhârî, *Ezân* 149, *Deavât* 39, 44-46; Müslim, *Mesâcid* 129, *Zikir* 49).

7 Bkz.: Buhârî, *Zekât* 9; Müslim, *Zekât* 59.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

“Tehlikeli Vaziyette Bulunan Gençlere Bir İhtarnâme” nâmında bir fıkra gönderiyoruz. Tâ ki Risale-i Nur’un genç şâkirtlerinin gittikleri istikamet ve iffet ve ittibâ-ı sünnet-i seniyye, gençlik noktasında ne kadar kıymetli bulunduğunu ve hakikî ve zevkli gençlik ise o tarzdaki bahtiyarların gençlikleri olduğunu bir kat daha ispat edip, hakikî genç Türkler kimler olduğunu göstereyim.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁴

Kardeşiniz

Said Nursî

Birkaç Bîçâre Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesât cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak istediler. Ben de eskiden Risale-i Nur’dan medet isteyen gençlere dediğim gibi onlara dedim ki:

Sizdeki gençlik kat’iyen gidecek. Eğer siz daire-i meşrûada kalmazsanız, o gençlik zâyi olup başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve tâatte sarfetseniz, o

gençlik mânen bâkî kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemeler, hüzneler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.

Hayvan ise fikri olmadığı için hazır lezzetini, geçmişten gelen hüzneler ve gelecekte gelen korkular, endişeler bozmuyor.

İnsan ise eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüzneler ve gelecekte gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-i meşrû ise bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücûdu, belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl alâkadarlığıyla ona zulümâtlar, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise itikatsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hâsıl olan ebedî firâklar, mütemâdiyen onun fikir yoluyla hayatına zulümâtlar veriyor. Eğer iman hayata hayat olsa o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı hâzır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücûdiyeyi veriyor. Bu hakikatin İhtiyar Risalesi'nde⁵ Yedinci Rica'da izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini, zevkini isterseniz, hayatınızı imanla hayatlandırınız ve ferâizle (farzlarla) zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyâtların (vefatların) gösterdikleri

dehşetli hakikat-i mevt ise size –başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Mesela burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango –fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren– dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihâl, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından her dakika ya “Gel, idam biletini al, darağacına çık!” veyahut “Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış. Gel, al!” demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi. Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zâhiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor. Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: “Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okursanız, o helvayı yemezseniz, siz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsalsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bakınız bu darağacını da, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar da o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zâhiren onlar da o darağacına çıkıyorlar; fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar şahitler var, haber veriyorlar.

İşte pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zâtlar yüksek sesle ilân ediyorlar, haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakîn gözünüzle gördüğünüz gibi bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphe getirmez, görür gibi, gündüz gibi kat’î biliniz.” dedi.

İşte bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşrû dairedeki gençliğin sefâhetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin (sonsuz mutluluğun) bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümât

kapısı olan kabrin musibetine, aynen zâhiren görüldüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç-ihthiyar fark etmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesât-ı gayr-i meşrûayı terk edip, tılsım-ı Kur'ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderât-ı beşer (insanlığın kader) piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiya⁶ (aleyhimüsselâm) ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat ve ehl-i tahkik müttefikân haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.

Elhâsıl: *Gençlik gidecek. Sefâhette gitmişse, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istîmal ile, israfât ile gelen evhamlı hastalıkla hastahânelere; veya taşkınlıklarıyla hapishânelere veya sefâlethânelere; veya mânevî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhânelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahânelerden ve hapishânelerden ve kabristanlardan sorunuz.*

Elbette hastahânelerin ekseriyetle lisan-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istîmalden gelen hastalıktan “enînler” (inlemeler), “eyvahlar” cevabını işittiğiniz gibi hapishânelerden dahi, ekseriyetle gençlik sâikasıyla gayr-i meşrû dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüfâtını işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemâdiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfü'l-kuburun (kabirde olanları keşfeden velilerin) müşahedâtıyla ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şهادetiyle ekser azaplar, gençlik sû-i istîmalatının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle “Eyvah, gençliğimizi bâd-i hevâ (boşuboşuna), belki zararlı zâyî ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız!” diyecekler. Çünkü

beş-on senelik gençliğin gayr-i meşrû zevki için dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve sakar⁷ belâsını çeken adam, en acınacak bir hâlde olduğu hâlde, ⁸الرَّاضِي بِالضَّرْرِ لَآ يُنْظَرُ لَهُ sırrıyla, hiç acınmaya müstahak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâayık değildir.

Cenâb-ı Hak, bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmin!

* * *

Üstad Hazretleri, hayatı imanlı ve imansız olma durumuna göre değerlendirip: “Eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse; hayat, zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetten ziyade elemeler, hüznler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için hayvanın aksine olarak hâzır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan da hem elem, hem lezzet alabilir.” diyor.

Evet gönül darlığı ve can sıkıntısı bir türlü gitmez. Çünkü insan akıl sahibi olduğu ve geçmiş-geleceği düşünebildiği için “Geçmiş zamanlar, dalâlet ehline akıl alâkadarlığından dolayı zulmetler ve karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle (ona göre) yine yoktur. Yoklukla hâsıl olan ebedî ayrılıklar, mütemâdiyen onun fikir yoluyla hayatına zulmetler veriyorlar.”

Hâlbuki “Eğer iman hayata hayat olsa; o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar, imanın nuruyla ışıklanır ve vücud bulur; hazır zaman gibi ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî zevkleri ve vücûd nurlarını verir.”

Üstad Hazretleri, 1920’lerin başında Ankara’da, en kara bir hâlet-i ruhiye hissettiği hengâmede, bir nur, bir teselli ararken, kendisine Kur’ân’ın semasında parlayan iman nurlarının imdada yetiştiğini söyleyerek “Gördüğüm o vahşetler ve karanlıklar yüz derece katlanıp artsaydı, yine o nur onlara karşı kâfî ve vâfî idi. Bütün o dehşetleri birer birer teselliye ve o vahşetleri birer birer ünsiyete çevirdi.” diyor. Bu

hususu Yirmi Altıncı Lem'a'nın Yedinci Rica'sında geniş geniş anlatıp izah ediyor.

Üstad Hazretleri neticede, hayatın lezzetini ve zevkini isteyenlere üç şey söylüyor:

“Hayatınızı iman ile hayatlandırınız ve farzlarla ziynetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz.”

İşte bu üç prensibe uymayanların sonu için Üstadımız diyor ki: “Elbette gençlik gidecek... Sefâhette (eğlence düşkünlüğünde) gitmişse; hem dünyada, hem âhirette, binler belâ ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler, ekseriyetle sû-i istimâl ile, isrâflarla gelen evhâmlı hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere veya sefâlethânelere ve mânevî elemelerden ve taşkınlıklarıyla hapishânelere veya sefaletânelere ve mânevî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz; hastahanelerden ve hapishânelerden ve kabristanlardan sorunuz. Elbette hastahânelerin ekseriyetle lisan-ı hâlinden, gençlik sâikasıyla isrâflar ve su-i istimalden gelen hastalıktan inleyişler, eyvahlar işittiğiniz gibi; hapishânelerden de, ekseriyetle gençliğin taşkınlık sâikasıyla gayr-ı meşru dairedeki hareketlerin tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüflerini işiteceksiniz. Kabristanda ve mütemâdiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o kabir âleminde ekser azapların, gençlik suistimallerinin neticesi olduğunu bileceksiniz. Hem insanların ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, mutlak ekseriyetle esefler, hasretler ile “Eyvah! Gençliğimizi boşuboşuna, belki zararlı zâyî ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız.” diyecekler. Çünkü beş-on senelik gençliğin gayr-i meşrû zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve Sakar (Cehennemi) belâsını çeken adam; en acınacak bir hâlde olduğu halde ‘Zarara rızası ile girene merhamet edilmez ve lââyık değildir.’ sırrıyla hiç acınmaya müstehak olamaz.”

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 “Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi, 17/44).

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

5 Yirmi Altıncı Lem'a.

6 124 bin nebî, 315 (veya 313) rasûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/265; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 2/77; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217; Hâkim, *Müstedrek* 2/652; İbn-i Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/32, 54.

7 Bkz.: Kamer Sûresi, 54/48; Müddessir Sûresi, 74/26, 27, 42.

8 Bkz.: İmam Rabbânî, *Mektubat* 2/83 (49. Mektup).

Risale-i Nur Talebeleri Tarafından Sorulan Bir Suâle Cevap¹

“Âlem-i İslâm’ın mukadderâtıyla ciddî alâkadar olan bu Cihan Harbi’nin dehşetli zamanlarında iki sene –şimdi on sene kadar oldu– ne bizden ve ne de her gün hizmetinizde bulunan Emin’den bir defacık sormadınız. Ehemmiyet vermediniz. Acaba bu büyük hâdiseden daha büyük diğer bir hakikat mi hükmediyor ki, bunu ehemmiyetten ıskat ediyor? Yahut onunla meşgul olmanın bir zararı mı var?” diye Üstadımızdan sorduk. O da:

Elcevap: Diyor ki: Evet, bu Cihan Harbi’nden daha büyük bir hakikat ve daha azîm bir hâdise hükmettiği için şu Cihan Harbi ona nisbeten çok ehemmiyetsiz düşüyor. Çünkü bu Cihan Harbi’nde iki hükûmet küre-i arzın hâkimiyeti için mürâfaa (mahkemede tarafların yüzleşmesi, karşı karşıya gelmesi) ve muhakeme dâvâsında bulunmaları içinde iki muazzam dinin musâlaha (barışma, uzlaşma) ve sulh mahkemesine barışmak dâvâsı açılarak ve dinsizliğin dehşetli cereyanı da semâvî dinlerle mücâhede-i azîmesi (büyük mücadelesi) başladığı hengâmda, nev-i beşerin sosyalist tabakasıyla burjuvalar (halkın orta sınıfına mensup olan, şehirli) tâifesinin mahkeme-i kübrâlarında açılan büyük dâvâlarından çok mühim öyle bir dâvâ açılmış ve öyle muazzam bir hakikat meydana çıkmış ki, o dâvânın tek bir adama isabet eden miktarı bu Cihan Harbi’nden daha büyüktür. İşte o dâvâ da budur ki:

Şu zamanda her bir mümin için, belki herkes için küre-i arz kadar bir bâkî tarla ve o tarla baştan başa bahçeler ve kasırlarla (saraylarla) müzeyyen (süslenmiş) ebedî bir mülk almak veya o

mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı açılmış. Demek her bir tek adamın başına öyle bir dâvâ açılmış ki, eğer İngiliz, Alman kadar serveti ve kuvveti olsa ve akli da varsa, yalnız o dâvâyı kazanmak için bütününü sarfedecek. Elbette bu dâvâyı kazanmadan evvel başka şeylere ehemmiyet veren, divanedir. Hatta o dâvâ o derece tehlikeye düşmüş ki, bir ehl-i keşfin (eşyanın perde arkasına ait bilinmezleri, görünmezleri –Allah’ın izni ile– bilen ve gören; kalb gözü (basireti) açık bir Allah dostunun) müşâhedesiyle, bir yerde ecel elinden terhis tezkeresini alan kırk adamdan bir adam kazanabilmiş, otuz dokuzu kaybetmiş.

İşte bu ehemmiyetli, azîm dâvâyı kazandıracak ve yirmi senedir tecrübelerle onda sekizine o dâvâyı kazandıran bir dâvâ vekili bulunsa, elbette akli başında her adam, o dâvâyı kazandıracak öyle bir dâvâ vekilini vazifeye sevk edecek olan bir hizmete her hâdisenin fevkinde ehemmiyet vermeye mükelleftir. İşte o dâvâ vekilinin birisi, belki birincisi Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın i’câz-ı mânevîsinden süzülen ve çıkan ve tevellüd eden Risale-i Nur olduğuna binler onun ile o dâvâyı kazananlar şahittir.

Evet, bu küre-i arza memuriyetle gönderilen her insan, burada misafir ve fânî olduğu ve mahiyeti bir hayat-ı bâkiyeye müteveccih bulunduğu kat’iyen tahakkuk etmiştir. O her bir insan, bu zamanda hayat-ı ebediyesini kurtaracak olan istinad kaleleri sarsıldığından, bu dünyasını ve içindeki bütün alâkadar ahababını ebedî terk etmekle beraber, bu dünyadan binler derece daha mükemmel bâkî bir mülkü de kaybetmek veya kazanmak dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikası olmazsa ve beraati ve senedi olan itikadı sağlam bir surette elde etmezse, o dâvâyı kaybeder. Acaba bu kaybettiği şeyin yerini hangi şey doldurabilir?

İşte bu hakikate binâen, benim ve kardeşlerimin her birimizin yüz derece akli ve fikri ziyadeleşse de bu muazzam vazife-i kudsiyenin hizmetine ancak kâfi gelebilir. Sâir mesâile (meselelere)

bakmak, bize fuzulî ve mâlâyânî (boş, faydasız) olur. Yalnız bu kadar var ki, Risale-i Nur şâkirtlerinin bir kısmı öteki dâvâlar içinde bulunduğu ve lüzumsuz ve sebepsiz bazen bize akılsızların tecavüzleri ve taarruzları zamanında, zaruret derecesinde istemeyerek bakmışız.²(Hâşiye)

Hem bu hakikî ve pek büyük dâvânın haricindeki dâvâlara ve boğuşmalara alâkadârâne fikren ve kalben karışmak zararlıdır. Çünkü böyle geniş ve siyasî ve heyecan veren dairelere dikkat eden ve onlarla meşgul olan bir adam, kısa bir daire içinde vazifedar olduğu ehemmiyetli hizmetlerinden geri kalır veya şevki kırılır. Hem de o geniş ve cazibedar siyaset ve boğuşma dairelerine dikkat eden, bazen kapılır; vazifesini yapamadığı gibi, selâmet-i kalbini ve hüsn-ü niyetini ve istikamet-i fikrini ve hizmetindeki ihlâsını kaybetmese de o itham altında kalabilir. Hatta bu noktada bana mahkemede hücum ettikleri zaman dedim:

“Güneş gibi hakikat-i imaniye ve Kur’âniye, yerdeki muvakkat ışıkların cazibesine tâbi ve âlet olmadığı gibi, o hakikati cidden tanıyan, değil küre-i arzdaki hâdisâta, belki kâinata da âlet edemez.” diye onları susturdum.

İşte Üstadımızın cevabı bitti. Biz de bütün kuvvetimizle tasdik ettik.

Risale-i Nur Şâkirtleri

* * *

Âlem-i İslâm’ın mukadderâtıyla ciddî alâkadar olan İkinci Cihan Harbi’nde, Almanlar bir yandan İngiltere gibi ülkeleri bombalıyor, öbür taraftan Polonya ve Rusya’ya ilerliyor; binlerce insan ölüyor. Dünya müthiş bir yangının içinde... savaş her tarafımızı sarmış vaziyette iken, herkes, camiye-cemaati bırakıp radyonun başına koşmuş, ajansları dinliyor. Üstad Hazretleri ise bu koskoca olaylarla hiç ilgilenmeden, iman ve Kur’ân hizmetiyle meşgul olup hiç kimseden ne oldu, ne kaldı diye bir şey sormuyor. Bunun üzerine talebeleri şöyle bir soru sorma ihtiyacını hissediyorlar: “Âlem-i İslâm’ın mukadderâtıyla ciddî alâkadar

olan bu Cihan Harbi'nin dehşetli zamanlarında, iki sene –şimdi on sene kadar oldu– ne bizden ne de her gün hizmetinizde bulunan Emin'den bir defacık olsun sormadınız, ehemmiyet vermediniz. Acaba bu büyük hâdiseden daha büyük diğer bir hakikat mi hükmediyor ki, bunu ehemmiyetten düşürüyor? Yahut bununla meşgul olmanın bir zararı mı var?” diye soruyorlar. Üstad Hazretleri de öyle bir hakikatten bahsediyor ki, onun yanında cihan savaşları çok önemsiz kalıyor. “Çünkü bu Cihan Harbi'nde iki hükümet, küre-i arza hâkim olmak için mürâfaa (karşı karşıya gelmeleri, hesaplaşmaları) ve muhakeme dâvâsında bulunmaları içinde; iki muazzam dinin musâlâha ve sulh mahkemesine barışma dâvâları açılarak ve dinsizliğin dehşetli cereyanı da semavî dinler ile büyük mücadelesine başladığı hengâmda insanların “sosyalist” tabakası ile “burjuvalar” tâifesinin büyük mahkemelerinde açılan büyük dâvâlarından çok mühim öyle bir dâvâ açılmış ve öyle muazzam bir hakikat meydana çıkmış ki, o dâvânın tek bir adama isabet eden miktarı, bu Cihan Harbi'nden daha büyüktür. İşte bu dâva da budur: Şu zamanda her mümin için, belki herkes için küre-i arz kadar bir bâkî tarla ve o tarla baştan başa bahçeler ve saraylarla tezyin edilmiş ebedî bir mülk (olarak) almak ve o mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı açılmış. Demek her adamın başına öyle bir dâvâ açılmış ki, eğer İngiliz ve Alman kadar serveti ve kuvveti olsa ve aklı da varsa, yalnız o dâvâyı kazanmak için bütünü sarf edecek. Elbette o dâvâyı kazanmadan evvel başka şeylere ehemmiyet veren dîvanedir. Hatta o dâvâ, o derece tehlikeye düşmüş ki, ehl-i keşif bir velinin müşâhedesiyile, bir yerde vefat eden kırk adamdan, bir adam kazanabilmiş; otuz dokuzu kaybetmiş.”

Evet, dünyanın bin sene zevkli hayatı, bir saatlik cennet hayatına mukabil gelemez. Yani cennette bir saat kalmak, dünyada bin sene safâ sürmekten çok üstündür. Cennetin de bin sene zevkli hayatı Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini bir saat seyretmeye mukabil gelemez.³ İşte bu saadet ancak imanın tahkîkî olmasıyla mümkündür. Kâmil bir iman kazanamamış, onu tahkîkî hâle getirememiş bir insan bu dünya savaşını kazansa, hatta tek başına bütün dünyaya sahip ve hâkim olsa bile netice nedir? Kaç sene yaşayacak?

Bu meseleyi, diyalogların ilk başladığı zaman bir arkadaşımız Hollanda'da papazlara anlatmış. Arkadan bazıları hizmet hakkında ileri

geri konuşunca üst seviyeden bir papaz “Hayır! Öyle asîl bir anlatış ve duruş vardı ki, sizin dediğiniz gibi olamaz! Onlar sadece iman dâvâsını düşünüyorlar. Alman ve İngiliz kadar imkânları olsa bile sadece buna harcarlar, benim anladığım budur!” diyor.

Cihan harpleri ile ilgili buna benzer sorular, Üstad’a daha sonra da sorulmuştur. İşte onlara verdiği bazı cevaplar:

- “Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde iç içe girmiş daireler gibi, her insanın kalb ve mide dâiresinden, ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden, vatan ve memleket dairesinden, küre-i arz ve insanlık âlemi dairesinden tut tâ canlı varlıklar ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, (meselâ kalb dairesinde) en büyük, ehemmiyetli ve daimî vazifesi (**imanı kazanma vazifesi**) var. En büyük dairede ise en küçük ve geçici ve arasıra vazifesi bulunabilir. Bu mukayeseye göre küçüklük ve büyüklük ters orantılıdır. Fakat büyük dairenin (dünya savaşları gibi) câzibedârlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp boş, mânâsız, âfâkî ve fuzûlî işlerle meşgul eder. Ömür sermayesini boş yerde imhâ eder. O kıymetli ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne ortak olur. (Küfre rıza küfür olduğu gibi; zulme rıza da yani yapılan o zulmü hoş görmek de zulümdür, zalimlikdir.)”⁴ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).
- “Merak yüzünden o âfâkî hâdiselerin verdiği sarhoşâne gafletten (Ramazan gününde bile namazı bırakıp radyodan haber dinlemeye koşmak gibi yanlışlıklardan) zevk alan bîcâreler! Eğer ‘İnsanın fitratındaki merak, insanîyet damarıyla sizin, farz ve lâzım (ibadet) vazifeniz zararına o hâdiselere, o geniş boğuşmalara sevk ediyor, bu da mânevî bir ihtiyaçtır, fitrîdir.’ dersiniz, ben de derim:

Kat’iyen biliniz ki, insanın, çok mu’cizeli yaratılışına merak etmeyip dikkat etmeyerek, iki başlı veya üç ayaklı bir insanın tam bir merakla

temâşâsına dalmaktan; aynen bu asırda (cihan harplerindeki), insanlığın muvakkat, fânî, tahripçi geniş hâdiselerine kapılmaktan daha meraklı ve câzibedar hâdiseler var. Evet, yeryüzünde yüz bin millet (türli neviler) ve insan nevi gibi çok hayret ve hayranlık verici hâdiselere mazhar o milletlerden (türlerden), her baharda yalnız bir tek arı milletine ve üzüm tâifesine baksan, bu insanlık âlemindeki hâdiselerden yüz defa daha merak çekici, rûhânî ve mânevî zevklere vesile hâdiseler var, görebilirsin. Bu hakîkî zevklere ehemmiyet vermeyip insanların zararlı, şerli, geçici ve ârızî hâdiselerine bu kadar merak ve zevkle bağlanmak; dünyada ebedî kalmak ve o hâdiseler dâimî olmak ve herkese o hâdiselerden bir menfaat veya zarar gelmek ve o hâdiselere sebebiyet verenler hakîkî fâil ve mûcid olmak şartı ile olabilir. Hâlbuki havanın fırtınaları gibi geçici hâllerdir. Sebebiyet verenlerin tesirleri pek cüz'î...”⁵ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- Üstad Hazretleri, –bilhassa– İkinci Dünya Savaşı'nın, İslâmiyet'e düşmanlık yapan sömürgeci devletlerin İslâm Dünyası'nın Beyni olan Osmanlı Devleti'ni parçalamalarının ve ihanetlerinin bir cezası olarak sömürgecilerin tepesinde patladığını âyetlerin riyâzî değerlerine dayanarak şöyle anlatmıştır:

Aziz Kardeşlerim!

Kur'ân'a ait en cüz'î, en küçük bir nüktenin de kıymeti büyük olduğundan, İşârât-ı Kur'âniye'nin bu zamanımıza temas eden küçük bir şuâî, bugün Sûre-i ⁶وَالْعَصْرِ nükte-i i'câziyesi münasebetiyle, Sûre-i Fîl'den, mânâ-yı işârî tabakasından, tevâfuk düsturuna istinâden bir nüktesini beyan etmem ihtar edildi, şöyle ki:

Sûre-i ⁷أَلَمْ تَرَ كَيْفَ meşhur ve tarihî bir hâdis-e-i cüz'iyeyi beyanla küllî ve her asırda efradı bulunan o gibi ve ona benzeyen hâdiseleri ihtar ve tabakât-ı işâriyeden her tabakaya göre bir mânâyı ifade etmek, umum asırlarda umum nev-i beşerle konuşan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın belâgatının muktezası olmasından bu kudsî sûre, bu asrımıza da bakıyor, ders veriyor; fenaları tokatlıyor. Mânâ-yı işârî tabakasından bu asrın en büyük hâdisesini haber vermekle beraber, dünyayı her cihetle dine tercih

etmek ve dalâlette gitmenin cezası olarak –cifir ve hesab-ı ebced ile– “üç cümle”si, aynı hâdisenin zamanına tetâbuk edip işaret ediyor.

Birinci Cümlesi: Kâbe-i Muazzama’ya hücum eden Ebrehe askerlerinin başlarına ebâbil tayyareleriyle semâvî bombalar yağdırmasını ifade eden **8** تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ كُذْسِيYESİ, bin üç yüz elli dokuz (1359) (Miladî 1939-1940) edip dünyayı dine tercih eden ve nev-i beşeri yoldan çıkararak medeniyetçilerin başlarına semâvî bombalar ve taşları yağdırmasına tevâfukla işaret ediyor.

İkinci Cümle: **9** أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضَلُّيلٍ kelime-i kudsiyesi, eski zaman hâdisesindeki Kâbe’nin nurunu söndürmek için hilelerle hücum edenlerin kendileri yokluk, zulümât dalâletinde aksülâmel ile aleyhlerine dönmesiyle tokat yedikleri gibi; bu asrın aynen hilelerle, desiselerle, zulümlerle edyân-ı semâviye kâbesini, kıblegâhını dalâlet hesabına tahribe çalışan cebbâr, mağrur ehl-i dalâletin tatlil ve idlâllerine semâvî bombalar tokadıyla cezalanmasına, aynı tarihi **فِي تَضَلُّيلٍ** kelime-i kudsiyesi bin üç yüz altmış (1360) makam-ı cifrîsiyle tevâfuk edip işaret ediyor.

Üçüncüsü: **10** أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ kudsiyesi, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtu vesselâm*) hitaben, “Senin mübârek vatanın ve kıblegâhın olan Mekke-i Mükerrreme’yi ve Kâbe-i Muazzama’yı hârikulâde bir surette düşmanlarından kurtarmasını ve o düşmanların nasıl bir tokat yediklerini görmüyor musun?” diye mânâ-yı sarihiyle ifade ettiği gibi; bu asra dahi hitap eden o cümle-i kudsiye, mânâ-yı işârîsiyle der ki: “Senin dinin ve İslâmiyet’in ve Kur’ân’ın ve ehl-i hak ve hakikatin cebbâr düşmanları olan dünya-perest ve dünyanın menfaati için mukaddesatı çiğneyen o ashab-ı dünyaya senin Rabbin nasıl tokatlarla cezalarını verdiğini görmüyor musun? Gör, bak!” diye mânâ-yı işârîsiyle bu cümle, aynen makam-ı cifrîsiyle tam bin üç yüz elli dokuz (1359) tarihiyle, aynen âfât-ı semâvî nev’inde semâvî tokatlarla, “İslâmiyet’e ihânet cezası olarak...” diye mânâ-yı işârî ifade ediyor. Yalnız **أَصْحَابِ الْفِيلِ** yerinde **أَصْحَابِ الدُّنْيَا** gelir. Fil kalkar, dünya gelir. (Hâşiye-1)

Tahlil: تَرْمِيهِمْ بِحَجَّارَةٍ : İki ت sekiz yüz; iki ر dört yüz; iki م, bir ب, bir ح, bir ي yüz; tenvin vakıf olmadığından ن'dur, elli; bir هـ, bir ج, bir (medde elif) dokuz. Mecmûu bin üç yüz elli dokuz (1359).

لِيُضِلِّيلَ : İki ي yirmi; iki ل altmış; tenvin vakfa rast gelmiş, sayılmaz. Yekûnu bin üç yüz altmış (1360).

كَيْفَ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ : İki ر, bir ت sekiz yüz; iki ف, iki ك iki yüz; iki ل, bir م yüz; bir ع, bir ص yüz altmış; dört ب, üç ا, bir ي, bir ح yirmi dokuz; الْفِيلِ yerine gelen الدُّنْيَا'daki iki د, bir ا dokuz; bir ن elli; bir ي on; bir ا bir. Bu yekûn bin üç yüz elli dokuz (1359), –eğer okunmayan ا sayılmazsa– bin üç yüz elli sekiz (1358) eder. Hem Arabî, hem Rumî tarihiyle bu semâvî tokatların ayrı ayrı çeşitlerinin zamanlarına tevâfuk ile parmak basıyor.¹¹ (Hâşiye-2)

Bu mektubun birinci hâşiyesinde şöyle deniliyor: “Bu ‘Fil’ lafzı kalkmasının sırrı: Eski zamanda dehşetli fil-i mamudî azametine, heybetine dayanmış, hücum etmişler. Şimdi ise dünya servetine ve malına ve o servetle filolar teşkil edip, hatta kırk milyon bir millet, o fil gibi filolarla dört yüz milyonu esaret altına almış. Ve Avrupa medeniyetçileri, medeniyetin mehâsiniyle, iyilikleriyle, menfaatleriyle değil, belki medeniyetin seyyiâtıyla ve sefâhetiyle ve dinsizliğiyle üç yüz elli milyon müslümanların her tarafta hâkimiyetlerini imha edip, istibdadına serfûrû etmiş (baş eğdirmiş) ve bu musibet-i semâviyeye sebebiyet vermiş. Ve dünya-perest, gaddar zâlimler, zulümlerine ceza olarak tokatlar gelmeye.. ve fakir ve mâsumlar ve mazlumlara, fâni mallarını ve hayatlarını âhiretlerine çevirmek ve kıymettar eylemek ve dünyadaki günahlarına keffâretü’z-zünûb etmeye kader-i ilâhîye fetva verdiler. Ben, bir buçuk senedir dünya-perestlerin bu musibette vaziyetlerini ve safahâtlarını (safhalarını, aşamalarını) ve Harb-i Umumî sahifelerini kat’iyen bilmiyorum. Fakat iki sene evvelki vaziyetleri, bu sûre-i kudsiyenin mânâ-yı işârî tabakasından gelen tokatlar tam tamına onların başlarına iniyorlar ve sûrenin bir mânâ-yı işârîsini tam tefsir ediyor.”

İkinci hâşiyesinde ise şöyle deniliyor: “Evet, bu tokattan, pür-şer beşer (çok şerli, çok kötülük yapan insanoğlu) şirkten şükre girmezse ve Kur’ân’a tarziye vermezse (özür dilemezse) melâike elleriyle de ahcâr-ı semâviye (gök taşları) başlarına yağacağını bu sûre, bir mânâ-yı işârî ile tehdit ediyor.”

- İkinci hâşiyede işaret edilen gökten taş yağması ile alâkalı olarak daha sonra Emirdağ Lâhikası’nda şunlar yazılmaktadır:

Bütün tarih-i beşeriyede, kat’iyen misli görülmemiş ve kavm-i Lût’un başına yağın semâvî taşlardan daha müthiş taşlar, dinsizlik hesabına milyonlarla ehl-i iman ve mâsumları edyân-ı semâviye (semâvî, ilâhî dinler) ve kavânîn-i ilâhiye (ilâhî kanunlar) haricine dehşetli vâsıtalarla sevk eden bir memleketi, semâvî taşlarla tokatlamasının bir mukaddimesi olarak, resmî gazetelerin kat’î haber verdikleri bir hâdis-i semâviyeyi (gökte meydana gelen, semâya ait olayı), âdetime muhalif olarak bir Nur şâkirdi bana haber verdi. Dedim:

Yirmi beş sene gazetelerin havâdislerini merak etmedim. Fakat bu taşlar, Risale-i Nur’un dinsizlere mânevî tokatlarını temsil ettiği cihette ve beş-altı sene evvel ondan haber verdiği için o şâkirde dedim: “Git, yalnız o hâdiseyi tamamıyla oku, tahkik et.” O tahkik etti, geldi. Diyor ki:

“Bu baharda, Rusya’nın Vladivostok ormanlarına, zemin yüzünde hiç emsali görülmeyen büyüklükte semâdan taşlar düşmüş. Ve en büyüğü, yirmi beş metre uzunluğunda ve on metre boyundadır. (25x10) Düştüğünde etrafındaki ağaçları devirmiş ve otuz kadar büyük çukurlar husûle getirmiş. Tetkik edilen parçalarında demir, çelik ve başka maddeler, karışık olarak mizansız bulunmaktadır.”

İşte resmî gazetelerin kat’î verdikleri bu haber, 1360 sene evvel Sûre-i Fil’in mu’cizâne [12](#) *تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ* cümlesiyle 1359 tarihinde dünyayı dine tercih eden ve dinsizliği esas tutan, bir nevi medeniyet hesabına beşeri yoldan çıkarılanların başlarına, ebâbil kuşları gibi, semâvî tayyarelerden bombalar başlarına inecek ve semâvî taşlar yağdırmasına mukaddimesi olacak diye haber veriyor.

Ve [13](#) *في تضليل* aynen 1360 tarihini gösterip, dalâletin cezası olarak kavm-i Lût'un başına gelen ahcâr-ı semâviyeyi andıran semâvî taşlar o tarihlerden sonra geleceğini haber verip tehdit ediyor. Ve Risale-i Nur'un Sûre-i Fil nüktesine ait beyanatı [14](#) içinde hâşiyeli bu cümle var:

“Evet, bu tokatlardan pürşer beşer, şirkten şükre girmezse ve Kur’ân’a tarziye vermezse, melâike elleriyle de ahcâr-ı semâviye başlarına yağacağını bu sûre bir mânâ-yı işârî ile tehdit ediyor.”

İşte bu fikra doğrudan doğruya bu taşlara işareti olmasına iki emâre var.

Birincisi: Şimdiye kadar gelen semâvî taşlar bir-iki karış oldukları hâlde, böyle yirmi beş metre uzunluğunda ve on metre genişliğinde dağ gibi taşlar, elbette semâvâtın dinsizliğe karşı bir alâmet-i hiddetidir. Sûre-i Fil mu’cizâne ona bakması, onun tefsiri ona işaret etmesi, hakikattir. O hâdisenin o ihbara liyakati var. Çünkü emsalsizdir.

İkinci Emâresi: Bütün zemin yüzünü ve nev-i beşeri tehdit eden dehşetli bir dinsizliğin merkezlerine gelmesidir. Ve dinsizler bunu hissetmişler ki, küçücük hâdiseleri ehemmiyetle neşrettikleri hâlde, bir-iki aydır bu acîb, dehşetli hâdiseyi, ellerinden geldiği kadar şâşaalandırmamaya çalışmışlar. [15](#)

[1](#) Burada bahsedilen mesele, Kastamonu Lâhikası’nda birkaç yerde farklı yönleriyle ele alınmıştır. Bkz.: Kastamonu Lâhikası, s. 32-34, 89-90, 93-95, 102, 115-116, 120, 175-176.

[2](#)¹ **Hâşiye:** Mahkemedeki müdâfaâtına işarettir.

[3](#) Bkz.: Hz. Süheyb’in (r.a) rivayet ettiği bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyuruyor: “Cennetlikler cennete girince Allah Teâla Hazretleri: ‘Bir şey daha istiyorsanız söyleyin, onu da ilaveten vereyim!’ buyurur. Cennetlikler: ‘Sen bizim yüzlerimizi ak etmedin mi? Sen bizi cennete koymadın mı? Sen bizi cehennemden kurtarmadın mı (daha ne isteyeceğiz?)’ derler. Derken perde açılır. Onlara, yüce Rabbilerine bakmaktan daha sevimli bir şey verilmemiştir.” Süheyb (r.a) der ki: “Resûlullah bu sözlerinden sonra şu âyeti tilavet buyurdular: “İyi iş, güzel amel yapanlara daha güzel iyilik, bir de ziyade vardır.” (Yunus, 10/26). (Müslim, *İman* 297; Tirmizî, *Tefsîru sûre (10)* 1). Ayrıca bkz.: İbn-i Mâce *Mukaddime* 13; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/332-333.

- 4 Bkz.: Şuâlar, On Birinci Şuâ (Meyve Risalesi) (4. Mesele), s. 189-190.
- 5 Bkz.: Emirdağ Lâhikası-1, s. 51-52.
- 6 “Yemin olsun asra (hâdiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçasına)...” meâlindeki âyetle başlayan Asr Sûresi (103. Sûre).
- 7 “(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, (Rabbin fillerle gelen o orduya) nasıl davrandı?” meâlindeki âyetle başlayan Fil Sûresi (105. Sûre).
- 8 “Onları taşlarla vuruyorlardı.” (Fil Sûresi, 105/4).
- 9 “Boşa çıkarmadı mı onların hile ve düzenlerini?” (Fil Sûresi, 105/2).
- 10 “(Gözünle) görmüş gibi bilmez misin, Rabbin fillerle gelen o orduya nasıl davrandı?” (Fil Sûresi, 105/1).
- 11 Bkz.: Kastamonu Lâhikası, s. 191-194.
- 12 “Onları (mermi gibi) taşlarla vuruyorlardı.” (Fil Sûresi, 105/4).
- 13 “Boşa (çıkarmadı mı onların hile ve düzenlerini)?” (Fil Sûresi, 105/2).
- 14 Bkz.: Kastamonu Lâhikası, s. 191-194.
- 15 Bkz.: Emirdağ Lâhikası-1, s. 219-220.

Risale-i Nur Mizanlarından

بِسْمِ اللَّهِ سُجَّانَهُ¹

On Üçüncü Söz 'ün İkinci Makam 'ının Hâşiyesidir

Risale-i Nur'daki hakikî teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Hususan gençlik darbesini yiyip, taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nurlar'a ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı akıldan ziyade hissiyatı dinler. His ve heves ise kördür, âkıbeti görmez. Bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemelerini çeker. Ve bir saat sefâhet keyfiyle – bir namus meselesinde– binler gün, hem hapsin hem düşmanının endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen bîçâre gençlerin çok vartaları (içine düşebilecekleri tehlikeli çukurlar, yuvarlanabilecekleri uçurumlar) var ki; en tatlı hayatını, en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar. Ve bilhassa şimalde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek, bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü âkıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i namusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder (mübah, helâl kılar). Belki hamamlarında erkek-kadın, beraber, çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyâtı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara zenginlerin mallarını helâl eder ki; bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risale-i Nur'un Meyve ve

Gençlik Rehberi gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa o bîcâre genç, hem dünya istikbalini ve mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlere çevirip mahveder.. ve sû-i istîmal ve sefâhetle hastahanelere ve hissiyat taşkınlıklarıyla hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak. Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nur'un hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç ve mükemmel bir insan ve mesûd bir müslüman ve sâir zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.

Evet bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazına sarfetse ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi o musibete sebebiyet veren hatadan dahi tevbe edip sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse hem hayatına, hem istikbaline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük faydası olması gibi; o on-on beş senelik fânî gençlikle ebedî parlak bir gençliği kazanacağını başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan², bütün kütüb ve suhuf-u semâviye (ilâhî kitap ve sahifeler), kat'î haber verip müjde ediyor.

Evet o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, tâatle şükretse hem ziyadeleşir, hem bâkîleşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâli olur; hem elemli, gamlı, kâbuslu olur, gider. Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır (zararlı) bir serseri hükmüne geçirmeye sebebiyet verir.

Eğer mahpus, zulmen mahkûm olmuş ise; farz namazını kılmak şartıyla her bir saati, bir gün ibadet hükmünde olduğu gibi, o hapis onun hakkında bir çilehâne-i uzlet (insanlardan uzak bir şekilde nefis terbiyesi yapıp, çokça ibadet edebilecekleri تنها, dar bir mekân) olup eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî sâlihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir veya ihtiyar veya hasta ve iman hakikatlerine müştâk ise; farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla her bir saatleri dahi yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathâne ve

merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethâne, bir terbiyehâne, bir dershâne hükmüne geçer. O hapiste durmakla haricindeki müşevveş –her tarafta günahların hücumlarına maruz– serbestiyetten daha ziyade hoşlanabilir; hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman bir kâtil, bir müntakim (intikam alan, öğ alan) olarak değil; belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hatta Denizli hapsindeki zâtların az bir zamanda Nurlar’dan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zâtlar demişler ki; “Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa, on beş hafta Risale-i Nur dersini alsalar, daha ziyade onları ıslah eder.”

Madem ölüm ölmüyor.. ve ecel gizlidir,³ her vakit gelebilir.. ve madem kabir kapanmıyor, kafile kafile arkasından gelenler oraya girip kayboluyorlar.. ve madem bu hayat-ı dünyeviye gayet süratle gidiyor.. ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrildiğini, hakikat-i Kur’âniye ile Risale-i Nur, güneş gibi göstermiş⁴ ve ehl-i dalâlet ve sefâhet hakkında –göz ile görüldüğü gibi– bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubatından ve mevcudâtтан bir firâk-ı lâyezâlîdir.

Elbette ve elbette, hiçbir şüphe kalmaz ki; en bahtiyar odur ki, sabır içinde şükredip⁵ hapis müddetinden tam istifade ederek, Nurlar dersini alarak, istikamet dairesinde imanına ve Kur’ân’a hizmete çalışır.

Ey zevk ve lezzete mübtelâ insan! Ben yetmiş yaşında binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki; hakikî zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet, yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa dünyevî bir lezzette çok elemeler var. Bir üzüm tanesi yedirir, on tokat vurur, hayatın lezzetini kaçıtır.

Ey hapis musibetine düşen bîçâreler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı; çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın.. ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın. Hapisten istifade ediniz. Nasıl bazen ağır şerâit altında düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir;⁶ öyle de sizin ağır şerâit altında her bir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup o zahmetleri rahmetlere çevirir.

* * *

Üstad Hazretleri “Evet, gençlik damarı, akıldan ziyade hissiyatı dinler. His ve heves ise kördür. Âkıbeti görmez.” diyor.

İnsanın **nebatî**, **hayvanî**, **insanî** ve **imânî** olmak üzere dört yönü vardır. Yemesi, içmesi itibariyle insan nebatîdir. Şehvetî, gazabı itibariyle hayvanî bir tarafı vardır. Akıl ve vicdan gibi duyguları ile insandır. Allah’a ve âhirete imanı yönüyle de mümindir. Nebatî ve hayvanî duygular kördür. İleriye ve akıbeti görmez, bir dakikada intikam duygusu ile bir cinayet işler; senelerce cezasını çeker. Hâlbuki akılı bunun yanlış olduğunu; karşı tarafın da kendisini öldürme ihtimalinin bulunduğunu; öldürse bile senelerce hapislerde çürüyeceğini bilir. Ama bu ileriye görüşü çoğu zaman birer kör his olan kin ve intikam duygusunun önüne geçemez. Aynı şekilde vicdanı da bunun yanlış olduğunu; o kişinin annesi babası, eşi ve çocukları gibi birçok masumun zarar göreceğini bilir ama, âkıbeti görmeyen, ânı yaşayan nebatî ve hayvanî duygularının tesirinden kurtulamaz. Ancak imanî mertebe, gücüne göre, her şeyi Allah’ın gördüğünü, dünyanın bir imtihan meydanı olduğunu; ebedî bir âhiret hayatının ve hesabının bulunduğunu ihtar ederek bu yanlıştan vazgeçirmekte çok önemli bir faktör olur.

Bunun için de hissiyatımızı da yanlışından döndürecek şekilde mağlup edecek güçlü İslâmî eserlere ihtiyaç vardır. Onun için Üstad Hazretleri “İşte bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanca davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risale-i Nur’un ‘Meyve’ ve ‘Gençlik Rehberi’ gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri çok lüzumludur. Yoksa o bîçare genç, hem dünya istikbalini, hem mesûd hayatını, hem âhiretteki saadetini ve bâki hayatını azaplara, elemlere çevirip mahveder. Suistimal ve sefâhetle hastahânelere ve hissiyatın taşkınlıkları ile

hapishânelere düşer. Eyvahlar, esefler ile ihtiyarlığında çok ağlayacak.” diyor.

* * *

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁷ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁸

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

Hapis musibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne sadâkatle hariçten gelen erzaklarına nezaret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliği Üç Nokta’da beyan edeceğim.

Birinci Nokta: Hapiste geçen ömür günleri, her bir gün on gün kadar bir ibadet kazandırabilir.. ve fânî saatleri, meyveleri cihetiyle mânen bâkî saatlere çevirebilir.. ve beş-on sene ceza, milyonlar sene haps-i ebedîden kurtulmaya vesile olabilir.⁹ İşte ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymetli kazancın şartı, *farz namazını kılmak.. ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek.. ve sabır içinde şükretmektir.* Zaten hapis çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci Nokta: Zevâl-i lezzet (alınan lezzetin, tadın kaybolup gitmesi) elem olduğu gibi, zevâl-i elem (çekilen acının, duyulan elemin bitmesi, yok olması) dahi lezzettir. Evet, herkes geçmiş lezzetli, safalı günlerini düşünse teessüf (üzüntü, keder) ve tahassür (hasret, özlem) elem-i mânevîsini hissedip “Eyvah!” der ve geçmiş, musibetli, elemli günlerini tahattur etse (hatırlasa) zevâlinden bir mânevî lezzet hisseder ki; “Elhamdülillâh, şükür! O belâ, sevabını bıraktı, gitti.” der, ferah ile teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat (geçici) elem, zevâliyle ruhta bir mânevî lezzet bırakır.. ve lezzetli saat, bilâkis elem bırakır.

Madem hakikat budur.. ve madem geçmiş musibet saatleri, elemli ile beraber mâdum ve yok olmuş.. ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur.. ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez. Mesela birkaç gün evvel aç ve susuz olmasından, bir-iki

gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlinden, bugün onlar niyetiyle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece divaneliktir. Aynen öyle de geçmiş ve gelecek elemli saatleri –ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar– şimdi onları düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp, Allah’tan şekvâ (şikâyet) etmek gibi “Of, of!” demek divaneliktir. Eğer sağa-sola yani geçmiş ve geleceğe karşı sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hazır saate ve o güne karşı tutsa, tam kâfi gelir. Sıkıntı, ondan bire iner...

Hatta şekvâ olmasın, ben bu üçüncü Medrese-i Yusufiye’de, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, hususan *Nur’un hizmetinden mahrumiyetinden gelen me’yusiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada*, inâyet-i ilâhiye bu mezkûr (yukarıda anılan, geçen) hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımdan ve hapsimden razı oldum. Çünkü benim gibi kabir kapısında bir bîçâreye gafletle geçebilir bir saatini on saat ibadet saatleri yapmak büyük bir kârdır diye şükreyledim.

* * *

Üstad Hazretleri, hapiste geçen ömür günlerinin, her bir gününün on gün kadar bir ibadet sevabı kazandırabileceğini söylüyor. Günahlarının cezasını dünyada çekenler için, bunların keffaret sayılacağına dair, Buharî, Müslim, Tirmizî gibi sağlam kaynaklarda hadis-i şerifler mevcut. İnsanın ayağına bir diken batsa bile bunun günahlara keffaret olduğu ifade ediliyor.¹⁰ Ayrıca Üstad, Mesnevi-i Nuriye’de de bunu şöyle ifade ediyor: “Hükümler, hadler (cezalar), günahları affeder.”¹¹

Üstad Hazretleri, Eskişehir, Denizli ve Afyon hapis-hânelerinde mahbuslara yazdığı bu mektuplarla, teselli ve telkinlerde bulunarak vakitlerini değerlendirmelerini sağlamış ve çoklarının ıslahına vesile olmuştur. Ömür dakikalarının kıymetini anlayan, dünya hayatının mânâsını kavrayan birçok mahkûm âhîret ticareti için bu dünyanın saniyelerini bile değerlendirmenin çârelerini aramaya başlamış;

kendisine, ailesine, vatanına ve milletine faydalı bir insan olma yolunu tutmuştur.

Aslında Bediüzzaman Hazretleri'nin hapisânedeki mahbuslara dair faydalı faaliyet ve hizmetleri bir doktora tezinin konusu olmalıdır. Fransız Büyük İhtilâli başta olarak, Rusya'daki Bolşevik ihtilâli gibi pek çok kanlı ihtilâlin başlangıç ve kaynağı hapisânelerdir. Risale-i Nur'un iman ve Kur'an hizmeti bunlara engel olmuş çok hayırlı bir settir.

* * *

Üçüncü Nokta: Şefkatkârâne (şefkatli bir şekilde) hizmetiyle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermek ve mânevî yaralarına tesellilerle merhem sürmekte az bir amel ile büyük bir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek, aynı yemek kadar o gardiyan ve gardiyan ile beraber dâhilde ve hariçte bîçâre mahpuslara çalışanlara bir sadaka hükmünde defter-i hasenâtına yazılır. Hususan musibettede, ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-yı mâneviyenin sevabını çok ziyadeleştirir. *İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazını kılmaktır; tâ ki o hizmeti, lillâh için olsun. Hem bir şartı da sadâkat ve şefkat ve sevinçle ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.*

* * *

Bu “Üçüncü Nokta”da Üstad Hazretleri gardiyanlara, hapisâne dâhilinde ve hâricinde görevli bulunanlara da güzel bir mesaj veriyor. Bu da çok mühimdir. Onların mahkûmlar üzerinde zâlim bir azap memuru gibi durmaları ve davranmaları yerine şu güzellikleri teklif ve tavsiye ediyor:

Mahbuslara şefkatle davranın, muhtaç olduklarını ellerine verin, mânevî yaralarına tesellilerle merhem sürün. Böylece az bir amelle büyük bir kazanç elde edersiniz.

Dışarıdan gelen yemeklerini onlara verirseniz, onlara sadaka vermiş gibi sevap kazanırsınız. Bilhassa başına bela ve musibet gelmiş, ihtiyar, hasta, fakir ve garip mahkûmlar için bu davranışınız, mânevî sadaka olarak kat kat sevaplara vesiledir.

Aslında bu gardiyanların ve aradaki görevlilerin normal işleri ama bunu dürüstçe yapınca sevaba vesile oluyor. Sanki bir ibadet gibi oluyor. Onun için, Üstad Hazretleri onlara şu şartları da söylüyor: “İşte bu kıymetli kazancın şartı: Farz namazını kılmaktır. Tâ ki, o hizmet Allah için olsun... Hem bir şartı da sadakat, şefkat ve sevinç ile ve minnet etmemek tarzında yardımlarına koşmaktır.”

* * *

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹³

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا¹⁴

Ey Hapis Arkadaşlarım ve Din Kardeşlerim!

Size, hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek, kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Mesela birisi, birisinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çeker. Ve maktulün (öldürülen kimsenin) akrabası dahi intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçırmış. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çaresi var, o da Kur'ân'ın emrettiği ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet'in iktiza ve teşvik ettikleri, barışmak ve musâlaha etmektir.¹⁵

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur. Çünkü ecel birdir, değişmez.¹⁶ O maktul, her hâlde ecel geldiğinden daha dünyada kalmayacaktı. O katil ise o kaza-yı ilâhîye vâsita olmuş. Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikam azabını çekerler. Onun içindir ki; bir müminin diğer bir mümine üç günden fazla küsmemesini¹⁷ İslâmiyet emrediyor. Eğer o katil, bir adâvetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münafık o fitneye vesile olmuş ise çabuk barışmak elzendir. Yoksa o cüz'î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o hâlde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır. Kazâ ve kader-i ilâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risale-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde (aralarında) bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-i şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktiza ediyorlar.

Nasıl ki Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nurlar dersiyile birbirlerine kardeş oldular ve bizim beraatımıza bir sebep olup –hatta dinsizlere, serserilere de– o mahpuslar hakkında “mâşallah, bârekâllah” dedirttiler, o mahpuslar tam teneffüs ettiler. Ben burada gördüm ki, bir tek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. Mert, vicdanlı bir mümin, küçük ve cüz’î bir hata veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hata etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.

* * *

Üstad Hazretleri, hapishânedeki kan dâvâlılar için de şöyle problem çözücü bir teklifte bulunuyor:

“Size, hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikat beyan etmek kalbime ihtar edildi. O da şudur: Mesela: Birisi birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Öldürülenin akrabası da, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçıır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bunun tek bir çaresi var, o da **Kur’ân’ın emrettiği ve hak, hakikat ve maslahatın insaniyet ve İslâmiyetin iktiza ve teşvik ettiği barış ve sulhu yapmaktır.**”

Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Veda Hutbesi’nde, bir câhiliye âdeti olan kan dâvâsını, kökten kaldırmıştır. “Câhiliye’ye âit ne varsa, hepsi ayağımın altındadır.” demiştir.¹⁸ Kur’ân-ı Kerîm’de sulhun mutlaka hayır olduğu ifade edilmiştir.¹⁹

Üstad'ın bu tavsiyelerinin bilhassa Denizli Hapishânesi'nde güzel neticeleri görülmüştür. Aslında Risale-i Nur'ların telkin ve tavsiyelerine mahbusların ekmek gibi, su gibi ihtiyaçları vardır.

Üstad'ın talebelerinden merhum Bayram Yüksel ağabey, Afyon Hapishânesi'nden bahsederken şunları anlatmıştır:

“Kasap Tahir Afyonlu bir eşkıya idi. İri yarı, cesur, gözünü budaktan sakınmayan belâlı bir kimse idi. Afyon'u haraca kesmişti. Herkes onun korkusundan tir tir titriyordu. Hanımına sataşan birisinin kafasını kopardığı için kendisine ‘Kasap Tahir’ diyorlardı. Çeşitli suçlardan tevkif edilmiş ve idama mahkûm olmuştu. Kararı temyiz ettiği için Temyiz Mahkemesi'nin kararını bekliyordu. Elinde, ayağında ve boynunda demir prangalar vardı. Bahçeye teneffüse de bunlarla çıkardı. Dördüncü koğuşun hâkimi o idi. Bir gün Üstadımızı ziyaret etmiş, Üstadımız da kendisine ‘Sen namaza başla, ben sana dua edeceğim. İnşallah, sen kurtulacaksın!’ demiş, bunun üzerine Kasap Tahir namaza başlamıştı. O vahşi insan, Nurlar'ın dersiyle, kısa zamanda ıslah oldu. Ağırbaşlı ve kimseyi üzmez bir hâle geldi. Artık Nur talebeleriyle yemek yiyor ve onlara hürmet ediyordu. Hatta Tahir Ağabey'e ve Re'fet Ağabey'e hizmet ederdi. Onlarla beraber yemek yedi, onların yemeğini yapardı. Namaz kılanları koğuşun en iyi yerinde yatırırdı. Nur talebelerine çok hürmetkâr davranıyordu. Herkes ondaki bu değişikliğe hayret ediyor, en yakın arkadaşları ‘Bu adam, nasıl bu hâle geldi?’ diye hayretlerini izhar ediyorlardı. Nihayet Temyiz Mahkemesi'nden cevap geldi. Kasap Tahir, kurtulmuştu. Temyiz, Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'nin idam kararını bozmuş, 30 yıl hapse çevirmişti. Sonra da 1950'de umûmî af çıkınca, Kasap Tahir tahliye edildi. Buna çok sevinen Kasap Tahir, ‘Benim kurtuluşum, Hoca Efendi'nin kerametidir.’ diyordu.”²⁰

Üstad Hazretleri, talebelerinin hapishânedeki mahkûmlarla ciddi ilgilenmelerini istiyor ve “Hapiste bir kişiye vesile olmak, dışarıda otuza bedeldir. Otuz kişiye mukabildir.” diyordu.²¹

* * *

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ²² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²³

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا 24

Aziz, Yeni Kardeşlerim ve Eski Mahpuslar!

Benim kat'î kanaatim gelmiş ki; buraya girmemizin inâyet-i ilâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani Nurlar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarında ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüznün ile giden hayatınızı faydasızlıktan, bâd-i hevâ zâyi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur; elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi birbirinize kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki; bir bıçak içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadâkatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz, güya canavar ve vahşi gibi birbirinize saldıracaksınız. İşte şimdi sizin gibi fitrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlık ile heyet-i idareye deyiniz ki: “Değil elimize bıçak, belki mavzer ve rovelver de verilse, hem emir de verilse, biz bu bîçâre ve bizim gibi musibettede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adâvetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur'ân'ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik.” diyerek, bu hapsi bir mübarek ders-hâneye çeviriniz.

* * *

Üstad Hazretleri'nin talebelerinden ve onunla beraber Denizli hapsinde bulunmuş Selahaddin Çelebi, hapishâne hâtıralarında diyor ki:

“Kısa zamanda cezaevindeki bütün ağır cezalılar yaptıklarına nedamet ederek, tevbe istiğfar ettiler. Üstad'ın girdiği günden itibaren guslederek beş vakti muntazaman kılmaya başlamışlardı. Bir gün biri, hapishânenin

elebaşısı (cezaevi tabiriyle ‘dayısı’) olan Beylerbeyli Süleyman Hünkâr’a: ‘Siz ne gördünüz ki, kısa zamanda Hoca Efendi’ye karşı bu kadar saygı gösteriyorsunuz? Fırsat buldukça elini öpmeye koşuyorsunuz?’ dediğinde, Beylerbeyli Süleyman, şu cevabı vermişti:

– ‘Ben buraya adam yaralamaktan sekiz aya mahkûm olarak geldim. Bir gece rüyamda bir Hoca Efendi, ‘Süleyman sen iyisin, fakat çok mağrursun ve nefesine güveniyorsun, yakında bunun cezasını çekeceksin.’ dedi. Hakikaten çok geçmeden, hâpishânedeki bir kavga olmuştu. Kavgada bir mahkûm ölmüştü. Bu hâdiseden sonra, ben de yirmi dört seneye mahkûm olmuşum. Bediüzzaman cezaevine gelince, bu zâtın, rüyamda gördüğüm Hoca Efendi olduğunu anlamıştım.’

Zaten Hoca Efendi de gelir gelmez mektup yazarak, ‘Burası bir hâpishâne değil, Medrese-i Yusufiyedir. İçindekiler birer zebânî değil, birer müdür ve idarecidir. Bugünden itibaren gusledip tevbekâr olarak içki, kumar gibi şeyleri kat’iyen terk edeceksiniz.’ diyordu. Bunun için kendisine son derece hürmet ediyoruz. Aksi halde, mânevî tokat yiyeceğimizi biliyoruz. Bizim koğu komşuları olan ağır cezalılarının hepsi Nur talebelerinden, elif cüzünden başlayarak Kur’ân’ı hatmetmişlerdir. İstanbul’un meşhur hocalarından takva sahibi Gönenli Mehmet Efendi’den ders almaya başlayan Mehmet isimindeki dört adam katili, Kur’ân’ı yüzünden hatmetmiş ve ‘Vedduhâ’dan aşağısına kadar ezberleyerek, imtihanı kazanmış bulunduğu, mahkûmlara imamlık yaptığını gözümüzle gördük. Çok geçmeden bütün kâtiler rüyalarını anlatmaya başlamışlardı. Gözyaşları dökerek, yaptıklarına bin defa pişman olduklarını söylüyorlardı. ‘Biz, Allah ve Peygamber’i bilmiyorduk. Bize doğru yolu gösterdiği için başta Hoca Efendi’ye ve sizlere binlerce teşekkür ederiz.’ diyorlardı. Biz beraat edip çıkarken, çok üzölmüşler ve gözyaşı dökmüşlerdi. Üstad, kendilerine hitaben: ‘Merak etmeyiniz, bundan sonra yeni bir hükümet iş başına gelecek ve af ilân edecek, o zaman çıkacaksınız.’ demişti.

Denizli Hâpishânesi’nde, tavan beton olduğu halde, incecik yağmur gibi tahtakurusu ve sivrisinek dökölüyordu. Sık sık süpürür ve dökerdik. Koğuştaki mahkûm ağır cezalılar şikâyet ederlerdi; ‘Adam öldürdük, ama şimdi sivrisineği dahi öldüremiyoruz.’ diyorlardı.”²⁵

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

- 2 İman edip hayatlarını salih ameller işleyerek değerlendirenlerin cennette ebedî olarak kalacaklarına dair bkz.: Bakara Sûresi, 2/25, 82; Âl-i İmran Sûresi, 3/107; Nisâ Sûresi, 4/13; A'râf Sûresi, 7/42; ...
- 3 Ölümüm gizli ve kaçınılmaz olduğuna dair bkz.: Âl-i İmran Sûresi, 3/185; Nisâ Sûresi, 4/78; Lokman Sûresi, 31/34; ...
- 4 Müminler için ölümün ebedî bir yok oluş olmadığını ifade eden âyetler için bkz.: Bakara Sûresi, 2/156; A'râf Sûresi, 7/121-126; Müminûn Sûresi, 23/60; Şuarâ Sûresi, 26/47-51; Fecr Sûresi, 89/27-30.
- 5 “Sabır içinde şükretmek” tabiri ile ilgili bkz: İbrahim Sûresi, 14/5; Lokman Sûresi, 31/31; Sebe Sûresi, 34/19; Şûrâ Sûresi, 42/33.
- 6 Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 5, 73; Müslim, *İmâre* 112-115, 163.
- 7 “O yüce Zât’ın adıyla.”
- 8 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi, 17/44).
- 9 İşlediği suçtan dolayı dünyada cezalandırılmış kimse için, bunun keffâret sayılacağına dair bkz.: Buhârî, *İman* 11, *Ahkâm* 49, *Hudûd* 8, *Tefsîru sûre (60)* 3, *Menâkıbü’l-ensâr* 43; Müslim, *Hudûd* 41.
- 10 Bkz.: “Ayağına batan dikenin verdiği acı da dahil olmak üzere müslümanın başına gelen her türlü yorgunluk, hastalık, tasa, keder ve üzüntüyü, Allah müminin hatalarını mağfîret etmeye vesile kılar.” (Buhârî, *Merdâ* 1; Müslim, *Birr* 49).
- 11 Mesnevî-i Nuriye, Katre, s. 63.
- 12 “O yüce Zât’ın adıyla.”
- 13 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi, 17/44).
- 14 Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.
- 15 Bkz.: “Müminler sadece kardeşirler. O hâlde ihtilâf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin...” (Hucurât Sûresi, 49/10); “Barışma, elbette daha hayırlıdır.” (Nisâ Sûresi, 4/128).
- 16 Bkz.: Nahl Sûresi, 16/61; Münâfikûn Sûresi, 63/11.
- 17 Bu hususu ifade eden hadis-i şerif için bkz.: Buhârî, *Edeb* 57, 62, *İsti’zân* 9; Müslim, *Birr* 23-26.
- 18 Bkz.: “Dikkat edin! Câhiliye’ye âit her şey ayaklarımın altına konmuştur. Câhiliyet devrine âit kan dâvâları kaldırılmıştır. Bize âit olan

kan dâvâlarından ilk kaldırdığım dâvâ, İbn-i Rabîa b. el-Hâris'in kan dâvâsıdır. İbn-i Rabîa, Benî Sa'd kabilesinde sütanadaydı. Onu, Hüzeyl kabilesi öldürdü." (Müslim, *Hac* 147).

[19](#) Bkz.: Nisâ Sûresi, 128.

[20](#) Bkz.: *Son Şahitler* 3/34.

[21](#) Bkz.: *Son Şahitler* 4/73.

[22](#) Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

[23](#) "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ Sûresi, 17/44).

[24](#) Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

[25](#) Bkz.: *Son Şahitler* 2/114.

On Üçüncü Söz'ün İkinci Makam'ının Zeyli

Leyle-i Kadir'de İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek uzun ve geniş bir hakikate pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer, bu son Harb-i Umumî'nin eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdadıyla.. ve merhametsiz tahribatıyla.. ve bir tek düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesiyle ve mağlupların dehşetli me'yusiyetleriyle (ümitsizlikleriyle).. ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tâmir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla.. ve dünya hayatının bütün bütün fânî ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu umuma görünmesiyle.. ve fitrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın, mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin, sert ve sağır olan tabiatın Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla.. ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyaset-i rûy-i zeminin (dünya siyasetinin) pek çirkin, pek gaddarâne hakikî sureti görünmesiyle.. elbette ve elbette hiçbir şüphe yok ki, şimalde (kuzeyde), garpta, Amerika'da emareleri görüldüğüne binâen, nev-i beşerin mâşuk-u mecâzîsi olan hayat-ı dünyeviyesi böyle çirkin ve geçici olmasından, fitrat-ı beşerin hakikî sevdiği ve aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak... ve elbette, hiç şüphe yok ki, bin üç yüz altmış senede her asırda üç yüz elli milyon şâkirdi bulunan ve her hükümüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdikle imza basan ve her

dakikada milyonlar hâfızların kalbinde kudsiyetle bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde verip bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla (âyetleriyle) belki sarıhan (açıkça) ve işareten on binler defa dâvâ edip, haber verip, sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi.. elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyamet başlarında kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabule çalışan meşhur hatipleri ve din-i hakkı arayan Amerika'nın çok ehemmiyetli dinî cemiyeti gibi, rûy-i zeminin (yeryüzünün) kıtaları ve hükûmetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında kat'iyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mu'cize-i ekberin yerini tutamaz.

Sâniyen: Madem Risale-i Nur o mu'cize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve en muannid (inatçı) düşmanları teslim mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hatta hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniyenin dellâllığını yapan ve ondan başka me'haz (kaynak) ve mercii olmayan bir mu'cize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi tam yapıyor ve aleyhinde dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış ve dalâletin en sert kuvvetli kalesi olan tabiatı, *Tabiat Risalesi*'yle parça parça etmiş ve gafletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında (her tarafında, her yerinde) ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Musa*'daki Meyve'nin Altıncı Meselesi ve Birinci ve İkinci, Üçüncü ve Sekizinci Hüccetleri'yle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

Elbette bizlere lâzım ve millete elzemdir ki; *şimdi resmen izin verilen din tedrisâtı için hususî dershâneeler açılmasına ve izin verilmesine binâen, Nur şâkirtleri, mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir dershâne-i Nuriye açmak lâzımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes her meselesini tam anlamaz. Hem iman hakikatlerinin izahı olduğu için hem ilim, hem mârifetullâh, hem huzur, hem ibadettir.*

Eski medreselerde beş-on seneye mukabil, inşallah Nur medreseleri, beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor. Ve hem hükûmet ve millet ve vatan, hem hayat-ı dünyeviyesine ve siyasiyesine ve uhreviyesine pek çok faydası bulunan bu Kur'ân lemeâtlarına (parıltılarına) ve dellâlı bulunan Risale-i Nur'a değil ilişmek, tamamıyla terviç ve neşrine (revacına ve yaygınlaşmasına) çalışmaları elzemdir ki, geçen dehşetli günahlara keffâret ve gelecek müthiş belâlara ve anarşistliğe bir sed olabilsin.

Said Nursî

* * *

- İkinci Dünya Savaşı sonrasında kalbine gelen pek geniş ve uzun bir hakikati özetle ele alıp, insanlığın girmek zorunda olduğu arayışı ve nihayetinde varıp ulaşacakları noktayı haber vererek Kur'ân-ı Kerîm'in ve İslâmiyet'in bu husustaki önemini ve özelliklerini söylüyor. Madde madde ele alacak olursak:

– Birinci Dünya Savaşı'nda İslâmiyet'in son güçlü kalesi Osmanlı Devleti'ni yıkıp müslümanları perişan edenler, İkinci Dünya Savaşı'nda buna bir ceza olarak kaderin takdiriyle hunharca birbirlerine girdiler. Bu savaş en şiddetli zulümlere ve en müthiş istibdatlara sahne olarak, merhametsiz tahribat ile tek bir düşman yüzünden yüzlerce masum perişan edildi...

– Mağlup olan devletler ve milletler dehşetli ümitsizliklere düştüler...

– Galipler de dehşetli telaşlara kapıldılar. Hâkimiyetlerini muhafaza edememe ve büyük tahribatlarını tamir edememelerinden gelen dehşetli

vicdan azaplarının acıları içindeler...

– Bu hengâmede dünya hayatının bütün bütün fânî olduğu ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu herkese açıkça göründü...

– İnsanın fitrat ve yaratılışındaki yüksek istidat ve kabiliyetler, hem insanın yüce ve yüksek mâhiyeti, bu savaşta olanlar karşısında umumî bir surette ve dehşetli şekilde yaralandı...

– Gaflet ve dalâlet, maddeci görüş ve materyalist anlayışlar, sert ve sağır olan tabiat ve natüralist görüşler, Kur'ân'ın elmas kılıcı ve gerçekleri altında parçalandı. Hem gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan yeryüzü siyâsetinin pek çirkin, pek gaddar olan hakikî surati da göründü...

– Kuzey'de, Batı'da ve Amerika'da belirtilerinin de görünmesiyle elbette ve elbette hiç şüphe yok ki, insanlığın mecâzî sevgilisi olan dünya hayatı böyle çirkin ve geçici olması sebebiyle, insan fitratı, hakikî olarak sevdiği ve aradığı bâkî hayatı, ebedî saadeti bütün kuvvetiyle arayacak...

– Kur'ân'ın elbette, hiç şüphe yok ki, 1360 senede ve her asırda 350 milyon talebesi bulunmaktadır. Her hükmüne ve dâvâsına milyonlarca hakikat ehli, tasdik edip imza basmaktadır. Her dakikada milyonlarca hâfızın kalbinde kudsiyetle bulunmakta ve o hâfızların dilleriyle insanlığa ders vermekte ve hiçbir kitapta emsali bulunmadık bir tarzda, insanlık için bâkî hayatı ve ebedî saadeti müjde vererek, insanların hepsinin yaralarını tedavi etme gücünü göstermektedir...

– İşte bu ulviyet ve konumda bulunan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan; şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla belki sarâhaten (açıkça) ve işareten (işârî mânâlarıyla) on binlerce defa dâvâ edip haber vererek ve sarsılmaz kat'î delillerle, şüphe götürmez hadsiz hüccetlerle bâkî hayatı kesinlikle müjde vermekte ve ebedî saadeti ders vermektedir...

– Elbette insanlık, bütün bütün aklını kaybetmezse, maddî veya mânevî bir kıyamet başlarına kopmazsa, –İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabul etmeye çalışan meşhur hatipleri ve Amerika'nın hak dini arayan ehemmiyetli cemiyeti gibi– yeryüzünün geniş kıtaları ve büyük hükümetleri, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh ve canları ile sarılacaklardır. Çünkü hakikat noktasında, kat'iyen Kur'ân'ın eşi,

benzeri yoktur ve olamaz. Hiçbir şey de bu en büyük mu'cizenin yerini tutamaz...

Bütün bu tesbitlerden sonra şu gerçeği de açıkça ifade edelim ki: Bu arayışta Risale-i Nur'lar ile yüzyüze gelecektir. Çünkü Risale-i Nur, bu en büyük mu'cize olan Kur'ân'ın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiştir ve inatçı düşmanlarını da mağlup düşürerek teslim olmaya mecbur etmiştir. Hem kalbi, hem ruhu, hem hissiyat ve duyguları tam olarak nurlandırarak, ilaçlarını vermektedir. İşte bu tarzda, Kur'ân hazinesinin dellallığını yapmaktadır. Zaten Risale-i Nur'un Kur'ân'dan başka kaynağı, mercii de bulunmamaktadır. Kur'ân'ın manevî bir mucizesi olan Risale-i Nur, insanlığın muhtaç olduğu vazifeyi bir Kur'ân tefsiri olarak yapmaktadır. Hem aleyhindeki dehşetli propagandalara ve gayet inatçı zındıklara tam galip gelmiştir. Dalâletin en sert, en kuvvetli kalesi olan tabiatı ve tabiatçı görüşleri, "Tabiat Risalesi" ile parça parça etmiştir. Gafletin en kalın ve boğucu ve geniş ufuklarının dairesindeki ve fennin en geniş perdelerindeki gafleti, Asâ-yı Musa'daki "Meyve'nin Altıncı Meselesi" ve "Birinci, İkinci, Üçüncü, Sekizinci Hüccetleri" ile gayet parlak bir tarzda dağıtıp tevhid nurunu göstermiştir.

Biz müslümanlara, bilhassa talebesi olanlara düşen, Kur'ân tefsiri olan Risale-i Nur'ları bütün muhtaçlara ulaştırmak için aşk ve şevk ile gayret göstermektir.

- Üstad, Kadir Gecesi'nde kalbine doğan uzun ve geniş bir hakikate bu mektubunda pek kısaca işaretle bulunmaktadır:

İnsanlar;

- İkinci Dünya Harbi'nin eşedd-i zulüm ve istibdadı ile..
- Merhametsiz tahribatiyle..
- Bir düşmanın yüzünden yüzer masumu perişan etmesiyle..
- Mağlupların dehşetli me'yûsiyetleriyle..
- Galiplerin dehşetli telaş.. ve hâkimiyetlerini muhafaza edememe ve büyük tahribatlarını tamir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla..
- Dünya hayatının bütün bütün fânî ve muvakkat olmasıyla..

– Medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu herkese açıkça görünmesiyle..

– Fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidatların, mâhiyet-i insaniyenin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla..

– Ebed-perest hissiyat-ı bâkıye ve fitrî aşk-ı insâniyenin heyecan içinde uyanmasıyla..

– Gaflet ve dalâletin, sert ve sağır olan tabiatın, Kur’ân’ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla..

– Gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyasetin yeryüzünde pek çirkin, pek gaddarâne hakikî sureti görünmesiyle;

Elbette insanlar, **fitratlarının gerçekten sevdiği ve aradığı bâki hayatı bütün kuvvetleriyle arayacaklardır.** Bu hususta da, âhiret mevzuunu kat’î ve şüphesiz delillerle müjde verip anlatan Kur’ân-ı Hakîm’dir. Eğer insanoğlu bütün bütün aklını kaybetmezse ve maddî ve mânevî bir kıyamet başlarında kopmazsa; –fıtratın gereği olarak– yeryüzünün kıtaları ve hükûmetleri, Kur’ân’ı arayacak ve hakikatlerini anladıktan sonra da bütün ruh u canlarıyla sarılacaklardır.

İkinci olarak Risale-i Nur’lar, Kur’ân-ı Kerîm’in hakikî tefsirleri olarak ortadadır. Yani bütün insanlık, bu Kur’ânî nurlara ve feyizlere mutlaka temâyül gösterecektir. Öyleyse herkesten evvel bu millet, bu devlet ve idarecileri, Anadolu mahsulü bu mübarek eserlere sahip çıkmak mecburiyetindedir.

Victor Hugo “Vakti gelen bir fikir, karşı konulamaz kudretli bir ordudan daha güçlüdür. Bir millet yabancı bir orduyu sınırdan durdurabilir; ancak vakti gelmiş bir fikri hiçbir şey durduramaz.” diyor. Elhak doğru bir söz... Kader-denk noktası tezâhür edince bu Kur’ânî hakikatlerin yayılmasına artık hiçbir engel kalmayacaktır. Şimdilerde çok iyi görülmektedir. Bütün dünyada bu güzel eserlere karşı müthiş bir merak doğmuş ve bir hayranlık uyanmış vaziyettedir. Yani, altmış sene önce Üstadın tesbitleri doğru çıkmakta, verdiği müjdeler de adım adım tahakkuk etmektedir.

- Üstad Hazretleri, Kadir Gecesi’nde kalbine gelen ve gayet özetle anlattığı bu mühim meselede netice olarak;

“İkinci Dünya Savaşı’nın arkasından, ‘Dünya hayatının bütün bütün fânî ve muvakkat olması’ ve ‘medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu umuma görölmesiyle’ ve (...); insanlığın mecâzî sevgilisi olan dünya hayatının böyle çirkin ve geçici olmasından, nev-i beşer, insan fitratının hakikî sevdiği ve aradığı bâkî ve edebî bir hayatı (âhireti, cenneti) bütün kuvvetiyle arayacak!” diyor.

Bu tesbit bilhassa 1990’larda Sovyetlerin dağılmasıyla apaçık kendisini gösterdi. Ama bu gelişmelere karşı, Üstad Hazretleri’nin ikazına rağmen İslâm Dünyası hazırlık yapmadığı için, insanlığın bu dînî ihtiyacına güzel cevap veremedi. Onun için her millet kendi eski dinlerine dönüş yaparak bu fitrî ihtiyacı tatmin yolunu seçti. Acaba aradıklarını bulabildiler mi? **Bizim her dilde yayınlar yaparak, arayış içinde olanlara yol göstermemiz lâzımdır.**

Bunun için de **Kur’ân’dan istihraç edilen, Kur’ân’dan istinbat edilen, Kur’ân’ın sünuhâtı olan ve Kur’ânî ilhamlarla yazılan Risale-i Nur Külliyyatı’nı tam bir devâ ve hazine bilerek insanlığın imdadına koşmamız gerekmektedir.**

[Yirmi Altıncı Lem’a’dan]

Yedinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığımın başlangıcında, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb ettiği hengâmda, Ankara'daki ehl-i dünya, beni Eski Said zannedip oraya istediler; gittim. Güz mevsiminin âhirlerinde Ankara'nın benden çok ziyâde ihtiyarlanmış, yıpranmış, eskimiş kalesinin başına çıktım. O kale, tahaccür etmiş (taşlaşmış) hâdisât-ı tarihiye sûretinde bana göründü. Senenin ihtiyarlık mevsimiyle benim ihtiyarlığım, kalenin ihtiyarlığı, beşerin ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı Devleti'nin ihtiyarlığı ve Hilâfet saltanatının vefatı ve dünyanın ihtiyarlığı; bana gayet hazîn ve rikkatli ve firkatli bir hâlet içinde, o yüksek kalede geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın dağlarına baktırdı ve baktım. Birbiri içinde beni ihata eden dört-beş ihtiyarlık karanlıkları içinde, Ankara'da en kara bir hâlet-i ruhiye (ruh hâli) hissettiğimden,¹(Hâşiye) bir nur, bir teselli, bir rica (istek, ümit) aradım.

Sağa, yani mâzi olan geçmiş zamana bakıp teselli ararken; bana mâzi, pederimin ve ecdadımın ve nev'immin bir mezar-ı ekberi sûretinde göründü, teselli yerine vahşet (yalnızlık, ıssızlık) verdi.

Sol tarafım olan istikbale derman ararken baktım. Gördüm ki; benim ve emsalimin ve nesl-i âtinin (gelecek neslin) büyük ve karanlıklı bir kabri sûretinde göründü, ünsiyet (ülfet, dostluk) yerine dehşet verdi.

Sağ ile soldan tevahhuş edip (korkup çekinerek) hazır gününe baktım. O gafletli ve tarihvârî (tarih gibi) nazarıma o hazır gün, yarım ölmekte ve hareket-i mezbuhanedeki (can çekişme hâlindeki

çırpınışımda, hareketimde) ızdırıp çeken cismimin cenazesini taşıyan bir tabut sûretinde görüldü.

Sonra bu cihetten dahi me'yus (ümitsiz) olunca, başımı kaldırıp ömrümün ağacının başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek bir meyvesi var, o da benim cenazemdir; o ağaç üstünde duruyor, bana bakıyor.

O cihetten dahi tevahhuş edip başımı aşağıya eğdim, o ömür ağacının aşağısına, köküne baktım. Gördüm ki; o aşağıda olan toprak, kemiklerimin toprağıyla, mebde-i hilkatimin (ilk yaratılışımın) toprağı birbirine karışmış bir sûrette ayaklar altında çiğneniyor gördüm. O da derman değil, belki derdime dert kattı.

Sonra mecburiyetle arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî olan dünya, hiçlik derelerinde ve yokluk zulümâtında yuvarlanıp gidiyor. Derdime merhem ararken, zehir ilâve etti.

O cihette dahi hayır göremediğimden ön tarafıma baktım; ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı tam yolumun üstünde açık görünüp, ağzını açmış bana bakıyor. Onun arkasında ebed tarafına giden cadde ve o caddede giden kabileler uzaktan uzağa nazara çarpıyor.

Ve bu altı cihetten gelen dehşetlere karşı bana nokta-yı istinad ve silâh-ı müdâfaa (savunma silâhı) olacak, cüz'î bir cüz-ü ihtiyârîden başka bir şey elimde yoktu. O hadsiz a'dâ (düşman) ve hesapsız muzır (zararlı) şeylere karşı tek bir silâh-ı insanî olan o cüz-ü ihtiyârî; hem nâkıs, hem kısa, hem âciz, hem îcâdsız olduğundan, kesbden başka bir şey elinden gelmez. Ne geçmiş zamana geçebilir, tâ ondan bana gelen hüznleri sustursun ve ne de istikbale hulûl edebilir (geçebilir, nüfûz edebilir), tâ ondan gelen korkuları men etsin. Geçmiş ve geleceklere âit emellerime ve elemelerime faydası olmadığını gördüm.

Bu altı cihetten gelen dehşet ve vahşet ve karanlık ve me'yusiyet içinde çırpındığım hengâmda, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın

semâsında parlayan iman nurları imdada yetişti. O altı ciheti o kadar tenvir edip ışıklandırdı ki; gördüğüm o vahşetler, o karanlıklar yüz derece tezâuf etse (artsa, katlansa) idi, yine o nur, onlara karşı kâfi ve vâfi (yeterli) idi. Bütün o dehşetleri birer birer teselliye ve o vahşetleri birer birer ünsiyete çevirdi. Şöyle ki:

İman, o vahşetli geçmiş zamanın mezar-ı ekber sûretini yırtıp, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbab (dostların toplandığı yer) olduğunu biaynelyakîn, bihakkalyakîn gösterdi.

Hem iman, bir kabir-i ekber sûretinde nazar-ı gaflete görünen gelecek zamanı, sevimli saadet saraylarında bir ziyafet-i rahmâniye meclisi sûretinde biilmelyakîn gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gaflete bir tabut vaziyetinde görünen hazır zamanı ve o hazır günün tabutiyet (tabut hâline girmiş) şeklini kırıp, o hazır gün uhrevî bir ticaretgâh dükkânı ve şâşaalı (parlak; debdebeli, ihtişamlı) bir misafirhâne-i rahmânî sûretinde bilmüşâhede (bizzat şahit olarak, görerek) gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzed olan ruhumun, eskimiş yuvasından yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmelyakîn gösterdi.

Hem iman, kemiklerimle, mebde-i hilkatimin toprağı, ayak altında ehemmiyetsiz mahvolmuş kemikler olmadığını; belki o toprak, rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu sırr-ı iman ile gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle, arkamda, hiçlikte, yokluk karanlığında yuvarlanan dünyanın vaziyetini sırr-ı Kur'ân ile gösterdi ki; o zâhirî zulümâtta yuvarlanan dünya ise; vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücûdda bırakmış bir kısım mektubat-ı samedâniye (Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız idare ve hâkimiyetini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar) ve

sahâif-i nukuş-u sübhâniye (Allah'ın nakşettiği sayfalar) olduğunu gösterdi. Dünyanın mahiyeti ne olduğunu biilmelyakîn bildirdi.

Hem iman, ileride gözünü açıp bana bakan kabri ve kabrin arkasında ebede giden caddeyi, nur-u Kur'ân ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki âlem-i nurun kapısıdır. Ve o yol ise hiçliğe ve ademistana (yokluk âlemlerine) değil, belki vücûda, nuristana ve saadet-i ebediyeye giden yol olduğunu tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden dertlerime hem derman, hem merhem oldu.

Hem iman, o elinde pek cüz'î bir kesb bulunan cüz'î bir cüz-ü ihtiyârî yerine, o hadsiz düşman ve zulmetlere karşı, gayr-i mütenâhî (sonsuz) bir kudrete istinad etmek ve hadsiz bir rahmete intisap etmek için o cüz-ü ihtiyârînin eline bir vesika veriyor. Belki de iman, o cüz-ü ihtiyârînin elinde bir vesika oluyor. Hem o cüz-ü ihtiyârî olan silâh-ı insanî, gerçi zâtında hem kısa, hem âciz, hem noksandır. Fakat nasıl ki bir asker, cüz'î kuvvetini devlet hesabına istimâl ettiği vakit, binler derece kuvvetinden fazla işler görür; öyle de sırr-ı imanla o cüz'î cüz-ü ihtiyârî, Cenâb-ı Hak nâmına O'nun yolunda istimâl edilse, beş yüz sene genişliğinde bir cenneti dahi kazanabilir.²

Hem iman, geçmiş ve gelecek zamana nüfuz edemeyen o cüz-ü ihtiyârînin dizginini cismin elinden alıp, kalbe ve ruha teslim eder. Ruh ve kalbin daire-i hayatı ise, cisim gibi hazır zamana münhasır olmadığından, pek çok seneler mâziden, pek çok seneler istikbalden daire-i hayatına dâhil olduğundan; o cüz-ü ihtiyârî, cüz'iyetten çıkıp külliyyet kesbeder. Zaman-ı mâzinin en derin derelerine kuvvet-i iman ile girebildiği ve hüzünlerin zulmetlerini defedebildiği gibi; nur-u iman ile istikbalin en uzak dağlarına kadar çıkar, korkuları izâle eder.

İşte ey benim gibi ihtiyarlık zahmetini çeken ihtiyar ve hemşire ihtiyareler! Mâdem, elhamdülillâh, biz ehl-i imanınız ve mâdem

imanda bu kadar nurlu, lezzetli, sevimli, şirin definelere var ve mâdem ihtiyarlığımız bizi bu definenin içine daha ziyâde sevk ediyor... Elbette imanlı ihtiyarlardan şevâ değil, belki binlerce teşekkür etmeliyiz.

* * *

Üstad Hazretleri, 1922'de İstanbul'dan Ankara'ya davet edildiğinde, orada Ankara Kalesi'nin başına çıkıyor ve iç içe geçmiş dört-beş ihtiyarlığın kendisini kuşattığını en kara bir ruh haleti içinde hissediyor; bir nur, bir teselli arıyor. Sağına, soluna, hazır gününe, ömür ağacının başına, aşağısına (köküne), arkasına, ön tarafına bakıyor; bir medet ve tesellî arıyor. Vahşet, dehşet veren hâller ve tabut sûretine geçen vaziyetler, derdine dert ve zehir ilave eden durumlar karşısında ümitsizlikler içinde çırpındığı hengâmda birden Kur'ân semasında parlayan iman nurları imdada yetişiyor. Bu nurlar, taşı ve kömürü altına, elmasa çeviren iksir gibi kökten herşeyin mâhiyetini değiştirip güzelleştiriyorlar.

- Önce o nurlar; **geçmiş zamanın** büyük bir mezar şeklindeki sûretini yırtıp, geçmiş zamanı bildiğimiz-tanıdığımız apaydın dostlarımızla sohbetler yaptığımız nurlu bir meclis şekline çeviriyor.
- **Gelecek zamanı** da korkunç hâlden çıkarıp sevimli saadet saraylarında bir ziyafet sûretine döndürüyor...

Aynen Yirmi Üçüncü Söz'ün İkinci Nokta'sında anlatıldığı gibi:

“İman nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor; üstünde yazılan bütün ilâhî mektupları okutturuyor. Öyle de kâinatı dahi ışıklandırıyor. Geçmiş ve gelecek zamanı, karanlıklardan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada ‘Allah, iman edenlerin velisidir (dostu, yardımcısıdır), onları karanlıklardan nura, aydınlığa çıkarır.’ (Bakara, 2/257) âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyan ederiz. Şöyle ki: Hayâlî bir olayda gördüm ki; iki yüksek dağ var, birbirine mukabil... Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprü'nün altında pek derin bir dere... Ben köprü'nün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da; her tarafı karanlık, kesif karanlıklar istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz karanlıklar içinde büyük bir mezar gördüm, yani hayalime öyle geldi. Sol tarafıma baktım. Müthiş karanlıkların dalgaları içinde büyük fırtınalar, dağdağalar (gürültüler), dâhiyeler (belâlar) hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş karanlıklara karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu kullandım. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümde köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; ‘Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.’ dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise öyle dehşetler aldım. ‘Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır.’ dedim. Ondan kızdım, o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılmasıyla, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokunmuşum gibi, birden o karanlıklar boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki, o gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle, nuranî insanların idaresi altında ibadet, hizmet, sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli câzibedâr olan dağların arkalarında büyük bir ziyâfet yeri, güzel bir seyrangâh, yüksek bir gezip dinlenme mahalli bulunduğunu hayâl-meyâl gördüm. O müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi ehlî hayvanlar olduğunu gördüm. **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ نُورِ الْإِيمَانِ** (yani, iman nurundan dolayı Allah’a hamedederim) diyerek ‘Allah, iman edenlerin velisidir (dostu, yardımcısıdır), onları karanlıklardan nura, aydınlığa çıkarır.’ (Bakara, 2/257) âyet-i kerîmesini okudum. O olaydan ayıldım.

İşte o iki dağ; hayatın başlangıcı, hayatın sonu.. yani arz âlemi ile berzah (kabir) âlemidir. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise; geçmiş zamandır. Sol taraf ise; gelecek zamandır. O cep feneri ise; bencil ve bildiğine itimad eden ve semavî, ilahî vahiy mesajlarını (Kur’ân ve hadisi) dinlemeyen, insanın enâniyetidir. O canavarlar zannolulan şeyler ise, âlemin hâdiseleri, hayret verici mahlûkâtıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, gaflet karanlıklarına düşen, dalâlet karanlığına mübtela olan adam; o olayda evvelki hâlime benzer ki, o cep feneri hükmünde noksan ve dalâletle iç içe malûmat ile geçmiş zamanı, büyük bir mezar sûretinde ve yoklukla iç içe karanlıklar içinde görüyor. Geleceği de, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı, ürkütücü ve ıssız bir yer olarak gösterir. Hem her birisi merhametli ve hikmetli bir zâtın emrine âmâde ve birer memur olan hâdiseleri ve varlıkları zararlı birer canavar hükmünde bildirir. ‘İnkâr edenlerin velileri (dostları, yardımcıları) ise, tağutlar (azgınlar, şeytanlar) olup onları aydınlıktan, nurdan karanlıklara götürürler.’ (Bakara, 2/257) âyetinin hükmüne mâruz bırakır.

Eğer ilâhî hidayet yetişse, iman kalbe girse, nefsin firavunluğu kırılrsa, Allah’ın kitabı Kur’ân dinlenirse, o vâkıada ikinci hâlime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; ilâhî nur ile dolar. Âlem [3](#) **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyetini okur. O vakit geçmiş zaman, büyük bir mezar değil, belki herbir asrı bir peygamberin veya evliyanın idaresi altında kulluk vazifesini ifâ eden, tertemiz, pırıl pırıl ruhların cemaatlerinin hayat vazifelerini bitirmekle, [4](#) **اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek âlî makamlara uçmalarını ve gelecek tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal kabre ve âhirete ait bazı inkılâbların arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş rahmânî bir ziyafeti, o iman nuru ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele tâun (veba) gibi hâdiseleri, emre âmâde birer memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdiseleri, sûreten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere vesile görüyor. Hatta ölümü, ebedî hayatın başlangıcı; kabri de ebedî saadetin kapısı görüyor. Daha diğer cihetleri sen kıyas eyle. Hakikatı temsile tatbik et.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- İman nuru ve iksiri, gaflet nazarı ile bir tabut vaziyetinde görünen **hazır zamanı** ve hazır günün tabuta benzeyen şeklini kırıp, o hazır günün uhrevî bir ticaret dükkânı ve şâşaalı bir rahmânî misafirhane sûretinde gösterir. Çünkü, dünya âhiretin tarlasıdır. Burada hasat ettiğimiz ürünler, âhirette karşımıza çıkacaktır. Söylediğimiz bir

‘Elhamdülillah’ kelimesi, bir cennet meyvesi olacaktır. ‘Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi’l-aliyyi’l-azîm’ cümlesi, cennet hazinelerinden bir hazine olarak karşımıza çıkacaktır. Okuduğumuz Kur’ânlar, kıldığımız namazlar, kabirde, mahşerde şafaatçilerimiz olarak ellerimizden tutacaklardır...

- Hem iman, gafletli bakışla **ömür ağacının başında** cenaze şeklinde görünen tek meyvesinin, cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saadete namzed olan ruhun, eskimiş yuvasından yıldızlara gezmek için çıktığını gösterir. **Ruh cevheri, ölmez... Neticede ömür ağacı üzerinde pörsüyüp çürüyen bir meyve gibi kalmaz. Cesed kılıfından, daha doğrusu cesedin yuvasından çıkar, beden-i misalîsini yani esirden yapılmış harika ince elbisesini giyerek, yıldızlara seyahata çıkar...**

“Ruhta öyle bir hareket kabiliyeti, öyle bir intikal sür’ati var ki, kabirden semaya çıkışına kadar muhtaç olduğu müddet, göz açıp kapama anı gibi zamanın en küçük bir birimidir. Bu durumu uykuda olan bir ruh müşahede eder. Nitekim hadislerde geldiğine göre, ‘Uyuyan kimsenin ruhu yükselir, yedi kat semayı deler. Arş’ın önünde Allah’a secde eder, sonra cesedine geri döner ve bu seyahati çok kısa zamanda gerçekleştirir.’ ” (Prof. Dr. İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, 14/154).

- Hem iman; kemiklerimizle, ilk yaratılış toprağımızın birbirine karışmış bir sûrette, ayaklar altında çiğneniyor şeklindeki görüntüsünü tamamen değiştirip, o toprağın rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu gösteriyor. **İmanın kuvvetine göre kapı ve perde de şeffaf hâle gelir; ötesi ve ötelere ötesi haşmetiyle ve güzelliğiyle görülür. İmanın sırrı, bir sürme gibi mümin gözlere sürüldüğünde, o gözlerin yani gönül gözlerinin görüş açısı ve ufku, derecesine göre mazhariyetler arz eder...**

Danimarka’da bir Özcan Civelek’imiz vardı. Kanser her şeyini bitirdiği ve kendisi bunu bildiği halde, namazlarına çok dikkatliydi ve ziyaretine gelen herkese bütün gücünü toplayıp tek cümlelik nasihatler

ediyordu. Namazını aksatana, lisan-ı haliyle bana bak ibret al derecesine şöyle bir bakış atıp, sadece “Namaz!” diyordu. Bunu muhatabı bütün derinliğiyle ve enginliği ile idrak ediyordu. Zekâtını vermeyene sadece “Himmet!” diyordu, ama karşısındaki bu iniltinin tesirini vicdanının derinliklerinde bütün tonları ile duyuyordu. Artık son günleriydi. Başında bekleyen Ali Hoca’ya zorlana zorlana, yer yer işaretlerle “Hani gümrük kapılarına gelir, pasaport kontrolü için ayrı ayrı sıralara girersiniz ya... İşte öyle gördüm... Bazıları son çizgiye çok yakınlardı. Ben de öyle... Oradan geçince renk renk yollar var. Bana kahverengiye yakın krem rengi bir yol gösterdiler, yürüdüm... Ötesini de gördüm: Ne göz görmüş... Ne kulak işitmiş... Ne de insan akli idrak edecek cinsten olmayan nimetler...” diyordu. Yani bu mânâları anlatmak sözler, mimikler ve işaretlerde bulundu. Çok geçmeden de vefat etti. Cumartesi vefat etmiş... Muameleler v.s. ancak Salı günü cenazesi yıkanabildi. Ali Hoca gaslediyordu. Son demine ben de yetiştim. Gülümseyen, nur gibi bir simâsı vardı... Allah rahmet eylesin... Âmîn...

- Hem iman, esassız ve fânî olan dünyanın hiçlik derelerinde ve yokluk karanlıklarında yuvarlanıp gidiyor, şeklindeki görünüşünü, Kur’ân sırrı ile bambaşka bir mâhiyette gösteriyor. Yani o zâhiren karanlıklarda yuvarlanan dünyayı; aslında vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, meyve ve neticelerini kendine bedel vücûdda bırakmış bir kısım ilâhî mektupların ve nakışların sayfaları şeklinde gösteriyor. Mühim olan, bu sayfaların ve nakışların doğru olarak okunup mânâlarının anlaşılmasıdır. İşte mühim olan, ilimlerin hikmet yönüdür. “Kime hikmet verilmişse, doğrusu ona çok hayır verilmiştir.” (Bakara, 2/269) âyetinin mânâsını Bediüzzaman Hazretleri On İkinci Söz’ün Birinci Esas’ında şöyle bir temsille izah etmektedir:

“Bir zaman, hem dindar, hem gayet sanatkâr, namlı bir hükümdar istedi ki; Kur’ân-ı Kerîm’i mânâlarındaki kudsiyetine ve kelimelerdeki mu’cizeliğe lâıyk bir yazı ile yazsın. Mu’cizeler gösteren o kâmete (boy, ölçü ve değere uygun) hârika bir elbise giydirilsin. İşte o nakkaş Zât, Kur’ân’ı pek acîb (hayret ve hayranlık uyandırır) bir tarzda yazdı.

Bütün kıymetli cevherleri yazısında kullandı. Hakikatlerinin çeşitliliğine işaret için bazı mücessem harflerini elmas ve zümrüt ile, bir kısmını lü'lü (inci) ve akik ile, bir tâifesini pırlanta ve mercanla ve bir nev'ini altın ve gümüş ile yazdı. Hem öyle bir tarzda süslendirip nakışlar vurdu ki, okumayı bilen ve bilmeyen herkes temâşâsından hayran olup takdir ederdi. Bilhassa, hakikat ehlinin nazarına o sûrî (dış görünüşteki) güzellik, mânâsındaki gayet parlak güzelliğin ve gayet şirin tezyinatın işaretleri olduğundan, pek kıymetli bir antika olmuştur.

Sonra o hükümdar, şu sanatlı ve kıymetli cevherlerle süslü Kur'ân'ı bir ecnebî filozofa ve bir müslüman âlime gösterdi. Hem tecrübe, hem mükâfât için emretti ki: 'Her biriniz, bunun hikmetine dair bir eser yazınız!'

Evvelâ o filozof, sonra o âlim, ona dair birer kitap yazdılar. Fakat filozofun kitabı, yalnız harflerin nakışlarından, münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin özelliklerinden ve tariflerinden bahseder, mânâsına hiç ilişmez. Çünkü o ecnebî adam, Arapça yazıyı okumayı hiç bilmez. Hatta o tezyin edilmiş Kur'ân'ı, bilmiyor ki bir kitaptır ve mânâyı ifade eden yazıdır. Belki ona nakış vurulmuş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin, gerçi Arapça bilmiyor; fakat çok iyi bir mühendistir. Güzel bir tasviridir. Mâhir bir kimyâgerdir. Sarraf bir cevhercidir. İşte o adam, bu sanatlara göre eserini yazdı.

Ama müslüman âlim ise, ona baktığı vakit anladı ki; o Kitab-ı Mübîn'dir (hakkı bâtıldan ayıran, hakikatleri açık açık anlatan kitaptır), Kur'ân-ı Hakîm'dir. İşte bu hakperest Zât, ne zâhirî tezyinatına ehemmiyet verdi ve ne de harflerin nakışları ile meşgul oldu. Belki öyle bir şeyle meşgul oldu ki, milyon mertebe öteki adamın meşgul olduğu meselelerinden daha âlî, daha değerli, daha latîf, daha şerîf (şerefli), daha faydalı, daha muhtevalı... Çünkü, nakışların perdesi altında olan mukaddes hakikatlerden, nurlarından ve sırlarından bahsederek, gayet güzel bir tefsir-i şerîf yazdı.

Sonra ikisi, eserlerini götürüp o şanlı hükümdara takdim ettiler. O hükümdar, evvelâ filozofun eserini aldı, baktı, gördü ki; o kendini beğenmiş ve tabiatperest adam çok çalışmış, fakat hiç hakikî hikmetini yazmamış. Hiçbir mânâsını anlamamış. Belki karıştırmış. O'na karşı hürmetsizlik, belki edepsizlik etmiş. Çünkü o hakikatler kaynağı olan

Kur'ân'ı, mânâsız nakışlar zannederek, mânâ cihetinde kıymetsizlik ile tahkir etmiş olduğundan o hikmet sahibi hükümdar da, onun eserini başına vurdu, huzurundan çıkardı. Sonra öteki hakperest, müdakkik (inceden inceye araştıran, incelikleri bilen) âlimin eserine baktı gördü ki, gayet güzel ve faydalı bir tefsir ve gayet hikmetli ve irşad edici bir eserdir. 'Âferin, bârekâllah!' dedi. 'İşte hikmet budur, âlim ve hakîm (hikmet sahibi, bilge), bunun sahibine derler. Öteki adam ise, haddinden tecâvüz etmiş bir sanatkârdır.'

Sonra onun eserine bir mükâfat olarak; her bir harfîne karşılık, tükenmez hazinesinden 'On altın verilsin.' diye emretti.

Eğer temsili anladınsa, bak, hakikatin yüzünü de gör:

Ama o tezyin edilmiş Kur'ân ise, şu sanatlı biçimde yaratılmış kâinattır. O hükümdar ise, Hakîm-i Ezeli olan Cenâb-ı Hak'tır. O iki adamdan ecnebî olanı; felsefe ilmi ve felsefeciler, filozoflardır. Diğeri, Kur'ân ve talebeleridir. Evet, Kur'ân-ı Hakîm, şu büyük kâinat kur'ânının en yüce bir tefsiri ve en edebî, en yüce ifadeli bir tercümanıdır. Evet, o Kur'ân-ı Kerîm'dir ki şu kâinatın sayfalarında ve zamanların yapraklarında kudret kalemiyle yazılan tekvînî âyetleri (yaratılış mu'cizelerini ve âyetlerini) cinlere ve insanlara ders verir. Hem her biri, birer mânâlı harf olan varlıklara harfî mânâ nazarıyla, yani onlara Yaradan hesabına bakar; 'Ne kadar güzel yapılmış, yaratılmış; ne kadar güzel bir sûrette Yaradan'ın cemâline delâlet ediyor!' der. Bununla kâinatın hakikî güzelliğini gösteriyor.

Ama felsefe ise, varlıkların harflerindeki tezyinatında ve münasebetlerinde dalıp kalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırılmış. Şu büyük kâinat kitabının harflerine harfî mânâ ile, yani Allah hesabına bakmak lâzım gelirken; öyle etmeyip ismî mânâ ile, yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. 'Ne güzel yapılmış, yaratılmış!' demeye bedel, 'Ne güzeldir!' der, çirkinleştirir. Bununla kâinatı tahkir edip kendisinden şikayetçi eder. Evet, dinsiz felsefe, hakikatsiz bir safsatadır ve kâinata bir tahkirdir." (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- Hem iman, kabrin arkasında ebed tarafına giden caddeyi, Kur'ân nuru ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki nur âleminin

kapısıdır. O yol ise, hiçliğe ve yokluk âlemine değil, belki varlığa, nur âlemine ve ebedî saadete giden yol olduğunu, tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden, dertlere hem derman, hem merhem olur.

Vefatı, Miladî 1505 olan Süyûtî'nin özetle sunacağımız aşağıdaki açıklaması, günümüzde getirilen ilmî açıklamalara neredeyse aynıyla uygun düşmektedir. Tamamen fizik kanunlarıyla yapılan açıklamalardan sonra verilen bir netice şöyle:

“... Dünya adı verilen bu gezegen, bize göre insanlara ait zâhirî âlemdir. Ama bu gezegende yaşayan ve farklı yaratılan cinler de bizimle dünyayı paylaşmaktadır. Onlar gene bu dünyamız üzerinde Kur'ân-ı Kerîm'imizin gayb âlemi adını verdiği âlemde yaşamaktadırlar. Gayb âlemi, dünyadan başka bir yerde değildir. Farklı yaratılmamız sebebiyle cinler ve biz insanlar aynı koordinatlarda yaşadığımız halde fizik algılama sistemlerimizle birbirimizi fark etmemekteyiz. Görülmektedir ki zâhirî âlemin her noktası, aynı zamanda gayb âlemdir. Gayb âleminin her noktası da aynı zamanda zâhirî âlemdir. Öyle ise her nokta, zâhirî âlemde de gayb âleminde de aynı koordinatlara sahiptir ve her iki âlem de vardır.” (İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)*, 14/154).

Bu meselede Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyor:

“**Aziz kardeşim bil ki:** Ziyâ âlemi, hararet âlemi, hava âlemi, kehribar âlemi, elektrik âlemi, çekim âlemi, esir âlemi, misal âlemi, berzah (kabir) âlemi gibi âlemler arasında sıkışıklık ve yer darlığı yoktur. Bu âlemler, hepsi de ihtilâlsiz, çatışmadan ve çarpışmadan küçük bir yerde içtimaları (toplanmaları) mümkündür.

Evet; hava, su, insanın yürümesine.. cam, ziyanın geçmesine.. şuân (ışının) röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfûz etmesine; ve (yine) akıl nurunun, melek ruhunun (kesif maddelere nüfûz etmesine).. demirin içine hararetin akmasına, elektriğin cerayânına bir mâni yoktur. Aynı şekilde bu kesif âlemde ruhanîleri deverândan, cinnîleri cevelândan, şeytanları cereyândan, melekleri seyerândan men edecek bir mâni yoktur.”⁵ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- Altı cihetten gelen dehşetlere karşı, dayanma noktası ve müdafaa silahı olacak cüz'î bir cüz'î iradeden başka elinden bir şey gelmeyen insan için iman, hadsiz düşmanlara ve karanlıklara karşı, sonsuz kudrete dayanmak, hadsiz bir rahmete intisap etmek vesikasını veriyor. Bu cüz'î irade gerçi aslında kısa, âciz ve noksan bir silahtır. Ama bir askerin, cüz'î kuvvetini devlet hesabına kullandığı vakit, gücünün ve kudretinin üstünde çok fazla işler görmesi gibi, iman sırrı ile o cüz'î irade Allah yolunda kullanılmakla beş yüz sene genişliğinde bir cenneti kazanabileceği gibi, hakikî imanı elde eden bir adamın da iradesiyle kâinata meydan okuması söz konusudur.

Üstad Hazretleri, Hutbe-i Şâmiye adlı eserin Zeyl'inde bu meseleyi şöyle bir hatıra ile izah ediyor:

Hürriyet'in (2. Meşrûtiyet'in ilânının) başında, Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle Şark (Doğu) vilayetleri namına ben de refakat (yoldaşlık) ettim. Trenimizde iki mektepli, ilim-fen okumuş arkadaşla bir görüşme oldu. Benden suâl ettiler ki: “Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliyeye mi daha kuvvetli, daha lâzım?”

Dedim: “Biz müslümanlar yanında, din ve milliyet, aslında birdir. İtibarî, zâhirî, ârızî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. (.....)”

“Hamiyet-i diniye ve İslâmiyet milliyeti Türk ve Arap içinde tamamıyla mecz olmuş ve ayrılması mümkün olamaz bir hâle gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye en kuvvetli, metin ve Arş'tan gelmiş nurânî bir zincirdir. Kırılmaz ve kopmaz, sağlam bir kulptur; tahrip edilmez, mağlup olmaz bir kudsî kaledir.” dediğim vakit, o iki aydın mektep öğretmenleri bana “Delilin nedir? Bu büyük dâvâyâ, büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım, delil nedir?” dediler. Birden trenimiz tünelden çıktı, biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık; altı yaşına girmemiş bir çocuğu trenin tam geçeceği yolun yanında durmuş gördük. O iki öğretmen arkadaşlarıma dedim: “İşte bu çocuk lisan-ı hâliyle suâlimize tam cevap veriyor. Benim bedelime o masum çocuk, bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte lisan-ı hâli, bu gelecek hakikati der:

Bakınız, bu dâbbetülarz (tren), dehşetli hücumuyla, gürültüsüyle ve bağırmasıyla ve tünel deliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada geçeceği yola bir metre yakınlıkta o çocuk duruyor. O dâbbetülarz (tren), tehdidiyle ve hücumunun tahakkümü ile bağırarak tehdit ediyor: ‘Bana rast gelenlerin vay hâline!’ dediği halde; o mâsum, yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet, hârika bir cesaret ve kahramanlıkla, beş para onun tehdidine ehemmiyet vermiyor. Bu dâbbetülarzın hücumunu hafife alıyor ve kahramancılığıyla diyor: ‘Ey tren! Sen, gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın. Sebat ve metânetinin lisan-ı hâliyle güya der: ‘Ey tren! Sen bir nizamın esirisin. Senin gem’in, dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin, bana tecavüz etmek haddin değil. Beni istibdadın altına alamazsın. Haydi yoluna git, kumandanın izniyle yolundan geç...’

Şimdi bu mâsum çocuğun yerinde, İranlıların meşhur Zaloğlu Rüstem’i ve Yunanlıların meşhur Herkül’ü o hayret verir kahramanlıklarıyla beraber zamanı atlayarak o çocuğun yerinde bulunduğunu farz ediniz. Onların zamanında tren olmadığı için, elbette tren bir intizam ile hareket ettiğine bir itikatları olmayacak. Birden bu tünel deliğinden, başında ateş ve nefesi gök gürültüsü gibi, gözlerinde elektrik şimşekleri olduğu halde, birden çıkan trenin dehşetli tehdit hücumuyla Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki kahraman ne kadar korkacaklar, ne kadar kaçacaklar!.. O hârika cesaretiyle bin metreden fazla kaçacaklar!.. Bakınız, nasıl bu dâbbetülarzın tehdidine karşı hürriyetleri, cesaretleri mahvolur. Kaçmaktan başka çare bulamıyorlar. Çünkü onlar, onun kumandanına ve intizamına itikat etmedikleri için onu itaatli bir binek zannetmiyorlar; belki, gayet müthiş, parçalayıcı, vagon büyüklüğünde yirmi arslanı arkasına takmış bir nevi arslan zannediyorlar.

İşte altı yaşına girmeyen bu çocuğa o iki kahramandan ziyade cesaret, hürriyet ve çok mertebe onların üstünde bir emniyet ve korkmamak hâlini veren; o mâsumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan ‘Trenin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğu ve hareketi bir intizam altında ve Birisinin onu Kendi hesabıyla gezdirmekte olduğuna’ olan itikadı, itminanı ve imanıdır. O iki kahramanı gayet korkutan ve vicdanlarını vehim ve kuruntuya esir eden, onların ‘onun

kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak' olan câhilâne itikatsızlıklarıdır.

(.....)

O iki temsilde, o iki acip kahramanın pek acip korku ve telaşlarına ve elemelerine sebep onların itikatsızlıkları, cehâletleri ve dalâletleri olduğu gibi; (.....)

Küfür ve dalâlet, bütün kâinatı, ehl-i dalâlete, binler müthiş düşman tâifeleri ve silsileleri gösteriyor. Kör kuvvet, serseri tesadüf, sağır tabiat elleriyle, güneş sisteminden tut tâ kalbdeki verem mikroplarına kadar binler tâife düşmanlar, bîçâre insanlara hücum ettiklerini.. ve insanın câmî mâhiyeti, küllî istidat ve kabiliyetleri, hadsiz ihtiyaçları ve nihayetsiz arzularına karşı mütemadiyen korku, elem, dehşet ve telaş vermesiyle küfür ve dalâletler bir cehennem zakkumu olduğunu.. ve bu dünyada da sahibini bir cehennem içine koyduğunu.. ve din ve imandan hâriç binlerce fen ve beşerî ilerlemeler, o Rüstem ve Herkül'ün kahramanlıkları gibi beş para fayda vermediğini gösterip, yalnız hisleri iptal nev'inden muvakkaten o elim korkuları hissetmemek için sefâhet ve sarhoşlukla şırınga ediyor...⁶ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Üstad'ın şu ifadeleri de yukarıda bahsedilen hakikati desteklemektedir:

“Evet, her hakikî hayır ve güzel şey gibi cesaretin de kaynağı; imandır, ubudiyettir. Her kötü şey gibi korkaklığın da kaynağı, dalâlettir.

Evet kalbi tam nurlanmış bir kulu, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimaldir ki onu korkutamaz. Belki hârika bir ilahî kudreti, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, sadece akli aydın, meşhur bir kalbsiz fâsık filozof ise, gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer, ‘Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpar mı?’ der, evhama düşer. Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hanelerini terk ettiler.”⁷ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İşte Avrupa devletlerinin toplu hâlde bir dünya savaşı gibi sürdürdükleri Haçlı Seferleri'ne karşı, tek başına mücadele verip o hücumları durduran, bizimkilerin Allah'a olan sağlam imanları ve

“Ölürsem şehid olurum, öldürürsem gazi olurum.” şeklindeki itikatları idi. Böylece dört kıtada hüküm sürüyor, cihana meydan okuyorlardı.

- Ayrıca cüz’î irade, –dizginini, kalbe ve ruha teslim etmediği sürece– geçmiş ve gelecek zamana nüfûz edemez. Böyle olunca da geçmişten gelen hüznüleri ve geleceğin korkularını def’ edemez. Ama o cüz’î irade, dizginini cismin elinden alıp, imanla kalbe ve ruha teslim ederse, o zaman kalb ve ruhun hayat derecesine ve hayat dairesine yükselir. Ruh ise zaman ve mekânla bağlı olmadığı için hem geçmişe geçebilir, hem geleceğe gidebilir. Böylece her iki taraftan gelen sıkıntıları, üzüntüleri ve korkuları iman gücü ile giderebilir.

Bu hususta Üstad Hazretleri On Yedinci Lem’a’da şöyle diyor: “Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyan, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden (aynadan) olduğu için, birbiri içinde aksedip (yansıyıp) göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi yok oldukları ve mevcut olmadıkları halde, birbiri içinde yansıyıp gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayâle karışır, mevcut olmayan bir dünyayı mevcut zannedersin.

Nasıl bir hat (çizgi) hareketin sürati ile bir satıh (yüzey) gibi geniş görünürken, varlığının hakikati ince bir çizgi olduğu gibi; senin de dünyan hakikatçe dar, fakat senin gaflet, vehim ve hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musibetin tahriki ile kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçıır. O vakit görürsün ki, o geniş dünyan; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, şimşekten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Mâdem dünya hayatı ve cismânî yaşayış ve hayvânî hayat böyledir. *Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalb ve ruhun hayat derecesine gir. Zannettiğin geniş dünyadan daha geniş bir hayat dairesi, bir nur âlemi bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve vahdaniyet*

sırlarını ifade eden, ‘Lâ ilâhe illallah’ kudsî kelimesiyle kalbi söylettirmek, ruhu işittirmektir.” ⁸ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

¹ **Hâşiye:** O zaman bu hâlet-i ruhiye, Farisî bir münâcât sûretinde Ankara’da Hubab Risalesi’nde tab’ edilmiştir.

² Cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olduklarına dair bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre* (75) 2, *Cennet* 17; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/13, 64. Ayrıca cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğuna dair bkz.: Âl-i İmran Sûresi, 3/133; Hadîd Sûresi, 57/21.

³ “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr Sûresi, 24/35).

⁴ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.

⁵ Bkz.: *Mesnevî-i Nuriye*, s. 126.

⁶ Bkz.: *Tarihçe-i Hayat*, s. 97-99.

⁷ Bkz.: *Sözler, Üçüncü Söz*, s. 18.

⁸ Bkz.: *Lem’alar, On Yedinci Lem’a (14. Nota, 4. Remiz)*, s. 170.

Sekizinci Rica

İhtiyarlığın alâmeti olan beyaz kıllar saçıma düştüğü bir zamanda, gençliğin derin uykusunu daha ziyâde kalınlaştıran Harb-i Umumî'nin dağdağaları ve esaretimin keşmekeşlikleri ve sonra İstanbul'a geldiğim vakit; ehemmiyetli bir şân ü şeref vaziyeti, hatta Halife'den, Şeyhülislâm'dan, Başkumandan'dan tut, tâ medrese talebelerine kadar haddimden çok ziyâde bir hüsn-ü teveccüh ve iltifât gösterdikleri cihetle, gençlik sarhoşluğu ve o vaziyetin verdiği hâlet-i ruhiye, o uykuyu o derece kalınlaştırmıştı ki; âdetâ dünyayı dâimî, kendimi de lâyemûtâne (ölmeyecekmişcesine) dünyaya yapışmış bir vaziyet-i acîbede görüyordum.

İşte o zamanda, İstanbul'un Bayezid Câmi-i Mübareki'ne, Ramazan-ı Şerif'te, ihlâslı hâfızları dinlemeye gittim. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, semâvî yüksek hitabıyla beşerin fenâsını ve zîhayatın vefatını haber veren gayet kuvvetli bir sûrette **كُلُّ نَفْسٍ** ذَائِقَةُ الْمَوْتِ¹ fermanını, hâfızların lisaniyle ilân etti. Kulağıma girip, tâ kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti. Câmiden çıktım. Daha çoktan beri başımda yerleşen o eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırılmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçıma baktıkça, beyaz kıllar bana diyorlar: “Dikkat et!”

İşte o beyaz kılların ihtarıyla vaziyet tavazzuh etti (açığa çıktı). Baktım ki; çok güvendiğim ve ezvâkına (zevklerine) meftun (tutkun) olduğum gençlik elveda diyor ve muhabbetiyle pek çok alâkadar

olduğum hayat-ı dünyeviye sönmeye başlıyor ve pek çok alâkadar ve âdetâ âşık olduğum dünya, bana “Uğurlar olsun.” deyip, misafirhânedan gideceğimi ihtar ediyor. Kendisi de “Allah’a ısmarladık.” deyip, o da gitmeye hazırlanıyor. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan **كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ** âyetinin külliyyetinde: “*Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve küre-i arz dahi bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhîret sûretine girmek için o da ölecek!*” manası, âyetin işaretinden kalbe açılıyordu.

İşte bu hâlette vaziyetime baktım ki; medar-ı ezvâk (zevk ve neşe sebebi) olan gençlik gidiyor, menşe-i ahzân (hüzün kaynağı) olan ihtiyarlık yerine geliyor. Ve gayet parlak ve nuranî hayat gidiyor; zâhirî karanlıklı dehşetli ölüm, yerine gelmeye hazırlanıyor. Ve o çok sevimli ve dâimî zannedilen ve gafillerin mâşûkası (sevgilisi) olan dünya, pek süratle zevale kavuşuyor gördüm. Kendi kendimi aldatmak ve yine başımı gaflete sokmak için, İstanbul’da haddimden çok fazla gördüğüm makam-ı içtimâînin (sosyal statünün, mevkiin) ezvâkına baktım, hiçbir faydası olmadı. Bütün onların teveccühü, iltifâtı, tesellileri; yakınımnda olan kabir kapısına kadar gelebilir, orada söner. Ve şöhret-perestlerin (şöhret düşkünlerinin) bir gaye-i hayali olan şân ü şerefın süslü perdesi altında sakîl (sıkıntı veren, sıkıntılı) bir riyâ, soğuk bir hodfurûşluk (kendini beğenmişlik), muvakkat bir sersemlik sûretinde gördüğümünden, anladım ki; beni şimdiye kadar aldatan bu işler, hiçbir teselli veremez ve onlarda hiçbir nur yok.

Yine tam uyanmak için, Kur’ân’ın semâvî dersini işitmek üzere, yine Bayezid Câmii’ndeki hâfızları dinlemeye başladım. O vakit o semâvî dersten **وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا ... الخ** nev’inden kudsî fermanlarla müjdeler işittim. Kur’ân’dan aldığım feyiz ile hâriçten teselli aramak değil, belki dehşet ve vahşet ve me’yusiyet aldığım noktalar içinde teselliyi, ricayı, nuru aradım. Cenâb-ı Hakk’a yüz

bin şükür olsun ki; ayn-ı dert içinde dermanı buldum, ayn-ı zulmet içinde nuru buldum, ayn-ı dehşet içinde teselliği buldum.

En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım, nur-u Kur'ân ile gördüm ki; ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de; fakat mümin için asıl sîması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir sûrette isbat etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi; *ölüm idam (yok oluş) değil, firâk değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddimesidir, mebdeidir ve vazife-i hayat külfetinden bir paydostur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Berzah âlemine (kabir hayatına) göçmüş kafil-i ahaba (dostlar kafilesine) kavuşmaktır.* Ve hâkezâ bunlar gibi hakikatler ile ölümün hakikî güzel sîmasını gördüm. Korkarak değil, belki bir cihetle müştâkâne (arzulu ve iştiyaklı bir şekilde) mevtin yüzüne baktım. Ehl-i tarîkatça râbîta-yı mevtin (devamlı surette insanın öleceğini hatırlamasının) bir sırrını anladım.

Sonra herkesi zevâliyle ağlatan ve herkesi kendine meftun ve müştâk eden ve günah ve gaflet ile geçen ve geçmiş gençliğime baktım; o güzel süslü çarşafı (elbisesi) içinde, gayet çirkin, sarhoş, serser bir yüz gördüm. Eğer mahiyetini bilmeseydim birkaç sene beni sarhoş edip güldürmesine bedel, yüz sene dünyada kalsam beni ağlattıracaktı. Nasıl ki öylelerden birisi ağlayarak demiş:

لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشَيْبُ³

Yani: “Keşke gençliğim bir gün dönseydi, ihtiyarlık benim başıma ne kadar hazîn (hüzünlü) hâller getirdiğini ona şekvâ edip söyleyecektim.”

Evet, bu zât gibi gençliğin mahiyetini bilmeyen ihtiyarlar, gençliklerini düşünüp, teessüf (üzüntü, keder) ve tahassürle (hasretle, özlemle) ağlıyorlar. Hâlbuki gençlik, eğer ehl-i kalb, ehl-i huzur ve akli başında ve kalbi yerinde bulunan müminlerde olsa, ibadete ve

hayrâta ve ticaret-i uhreviyeye sarfedilse; en kuvvetli bir vesile-i ticaret ve güzel ve şirin bir vâsıta-yı hayrâttır. Ve o gençlik, vazife-i diniyesini bilip sû-i istîmal etmeyenlere; kıymettar, zevkli bir nimet-i ilâhiyedir. Eğer istikamet, iffet, takvâ beraber olmazsa çok tehlikeleri var. Taşkınılıklarıyla, saadet-i ebediyesini ve hayat-ı uhreviyesini zedeler, belki hayat-ı dünyeviyesini de berbat eder. Belki bir-iki sene gençlik zevkine bedel, ihtiyarlıkta çok seneler gam ve keder çeker.

Mâdem ekser insanlarda gençlik zararlı düşüyor, biz ihtiyarlar Allah'a şükretmeliyiz ki, gençlik tehlikelerinden ve zararlarından kurtulduk. *Her şey gibi, elbette gençliğin dahi lezzetleri gidecek. Eğer ibadete ve hayra sarfedilmiş ise; o gençliğin meyveleri onun yerinde bâkî kalıp, hayat-ı ebediyede bir gençlik kazanmasına vesîle olur.*

Sonra, ekser nâsın âşık ve mübtelâ olduğu dünyaya baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Birbiri içinde “üç küllî dünya” var:

Birisi: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynasıdır.

İkinci yüzü: Âhirete bakar, onun mezraasıdır.⁴

Üçüncü yüzü: Ehl-i dünyaya bakar, ehl-i gafletin mel'abegâhıdır (oyun yeri, oyuncağıdır).

Hem herkesin, bu dünyada koca bir dünyası var. Âdeta insanlar adedince dünyalar birbiri içine girmiş. Fakat herkesin hususî dünyasının direği, kendi hayatıdır. Ne vakit cismi kırılrsa, dünyası başına yıkılır; kıyameti kopar. Ehl-i gaflet, kendi dünyasının böyle çabuk yıkılacak vaziyetini bilmediklerinden, umumî dünya gibi dâimî zannedip perestiş eder (aşırı derecede düşkün olur). Başkalarının dünyası gibi çabuk yıkılır, bozular, benim de hususî bir dünyam var. Bu hususî dünyam, bu kısacık ömrümle ne faydası var diye düşündüm. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

*Hem benim, hem herkes için şu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhâne ve gelen geçenlerin alışverişi için yol üstünde kurulmuş bir pazar ve Nakkaş-ı Ezelî'nin teceddüd eden (tazelenen, yenilenen) (hikmetle yazar-bozar) bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve her bir yaz bir manzum (vezinli, kafiyeli) kasidesi ve o Sâni-i Zülcelâl'in cilve-i esmâsını tazelandiren, gösteren aynaları ve âhiretin fidanlık bir bahçesi ve rahmet-i ilâhiyenin bir çiçekdanlığı ve âlem-i bekâda gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus muvakkat bir tezgâhı mahiyetinde gördüm. Bu dünyayı bu sûrette yaratan Hâlık-ı Zülcelâl'e yüz bin şükrettim. Ve anladım ki; dünyanın, âhirete ve esmâ-yı ilâhiyeye bakan güzel iç yüzlerine karşı nev-i insana muhabbet verilmişken, o muhabbeti sû-i istîmal ederek fânî, çirkin, zararlı, gafletli yüzüne karşı sarfettiğinden, **حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ** 5 hadisi şerifinin sırrına mazhar olmuşlar.*

İşte, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Ben Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve ihtiyarlığımın ihtarıyla ve iman dahi gözümü açmasıyla bu hakikati gördüm ve çok risalelerde kat'î burhanlarla isbat ettim. Kendime hakikî bir teselli ve kuvvetli bir rica ve parlak bir ziyâ gördüm. Ve ihtiyarlığıma memnun oldum ve gençliğin gitmesinden mesrûr oldum. Siz de ağlamayınız ve şükrediniz. Mâdem iman var ve hakikat böyledir; ehl-i gaflet ağlasın, ehl-i dalâlet ağlasın...

* * *

Sekizinci Rica'da Üstad Hazretleri, Eski Said'den Yeni Said'e geçiş günlerinden bazı bölümleri anlatıyor.

Rusya'daki esaretten firar edip hârika bir şekilde İstanbul'a geldiği zaman kendisini zamanın Genelkurmay Başkanı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa, yanındaki bir grup paşa ile karşılıyor: "İşte Ruslar'a karşı kahramanca savaşan hocamız!" diyor. Üstad'ın elini öpüyorlar. Üstad, – istemediği ve haberi olmadığı hâlde– Meşihat'a bağlı bir kurum olan Dârül-Hikmeti'l-İslâmiye'ye (1918'de açılan o zamanki İslâmî İlimler Akademisi'ne) âzâ olarak tayin ediliyor. Bir müddet sonra Enver

Paşa'nın teklifi, Padişah Vahdettin ve Şeyhülislâm Musa Kazım'ın imzaları ile “Mahreç Pâyesi”⁶ verilerek taltif ediliyordu. Kendisine çok büyük teveccüh vardı... Harp cephesinde yazdığı İşârâtü'l-İ'câz tefsirinin kâğıdını –sevabına nâil olmak için– Enver Paşa veriyor. Bu mübarek tefsir devlet eliyle bütün müftülöklere gönderiliyor. Üstad, Darü'l-Hikmet'ten aldığı maaşın ölmeyecek kadarını harcadıktan sonra kalanı ile kitaplar yazıyor, bastırıyor ve meccânen (bedava) dağıtıyor. Yani milletin parasını yine millete iâde ediyor. İşte o zamanda yazdıklarından “Habbe” risalesinin bir bölümünde şöyle diyor: “Aklı başında olan insan, dünya işlerinden kazandıklarından dolayı ne mesrûr, ne de kaybettiklerinden dolayı mahzun olur. Zira dünya durmuyor, gidiyor; insan da beraber gidiyor. Sen de yolcusun; bak, ihtiyarlık şafağı kulaklarının üstünde doğmuştur; başının yarısından fazlası beyaz kefene sarılmış. Vücudunda vatan tutup yerleşmeye niyet eden hastalıklar ölümün keşif kollarıdır. Bununla beraber, ebedî ömrün önündedir. O bâkî ömürde göreceğin rahat ve lezzet, ancak bu fânî ömürde çalışmalarına bağlıdır. Senin bâkî ömürden hiç haberin yok. Ölüm sekerâtı uyandırmadan evvel uyan!”⁷ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İhlâslı hâfızları dinlerken, her biri birer melek-i nâtık (konuşan melek) olan âyetler, kendi ifadesiyle kulağına girip tâ kalbinin içine yerleşip, pek kalın gaflet, uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça ediyor. Kur'ân-ı Kerîm'in “Her nefis ölümü tadacaktır (zaten her an tadıp durmaktadır.)” (Âl-i İmran 3/185) âyetinin külliyyetinde “İnsanlık nev'i (türü), bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Küre-i arz da bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret sûretini giymek için o da ölecek!” mânâsı âyetin işâretinden Üstad'ın kalbine açılıyor. Ama içtimaî hayattaki teveccühler, hoş giden itibardan doğan zevkler var. Fakat bunlara dikkatlice bakınca aslında bunların hemen önümüzde duran kabir kapısında söneceği, şan ve şerefın de insana geçici bir sersemlik ve gaflet vereceği gerçeğini görüyor. Onun için arayışı devam ediyor. Yine o günlerde uğradığı Bayezid Camii'ne gidip hâfızları dinlemeye başlıyor. Bu sefer ‘İman edenleri müjdele...’ (Bakara, 2/555) âyetine ve benzeri kudsî fermanlara kulak veriyor. Böylece aynı dert içinde dermanı ve aynı zulmet içinde nuru ve aynı dehşet içinde teselliği, Kur'ân'ın feyzi ile buluyor.

Bilhassa gençliğe bakınca, onun süslü elbisesi içinde gayet çirkin, sarhoş ve sersem bir yüz görüyor. Mâhiyeti bilinmeyince, muvakkat bir zaman için güldürüp sarhoş eden o gençliğin insanı dünyada da âhirette ağlatacak gerçek yüzü ortaya çıkıyor. Senelerce pişman edip süründürüyor. Hâlbuki bu gençlik nimeti, istikamet, iffet ve takva yolunda kullanılsa, ebedî saadetlere vesile oluyor.

İnsanların çoğunu kendisine âşık ve mübtela eden dünyaya, Kur'ân nuru ile bakınca, iç içe girmiş üç çeşit dünya görüyor:

Birincisi, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellî ettiği, tefekküre vesile hârika güzelliklerin tezâhür ettiği dünya... Bir kitap gibi her tarafı ibretle okunacak, sayfa sayfa incelenecek İlâhî bir eser...

İkincisi, Âhiret'in tarlası olan bir ticaret yeri. Cenâb-ı Hakk'ın insanlara sermaye olarak verdiği ömür, istidat ve kabiliyetlerin geliştirilmesi, ebedî hayata, kazanılan kârların gönderilmesi için bir imkân diyor! Kalben değil, kesben bağlanılacak bir yer. Yani, elin kârda kalbin Yâr'da –yani Gerçek Sevgili ve Gerçek Mâbud'da– olarak istifade edilecek bir yer...

Üçüncüsü ise ehl-i dünyanın oyun ve eğlence yeri olan gafillerin yurdu, yalancı dünya...

[*Meyve Risalesi'nden*⁸]

- ¹ “Her nefis, ölümü tatmaktadır.” (Âl-i İmran Sûresi, 3/185).
- ² İman edenlerin müjdelendiği ayet-i kerîmeler için bkz.: Bakara Sûresi, 2/25; Tevbe Sûresi, 9/112; Yunus Sûresi, 10/2, 87; Ahzâb Sûresi, 33/47; Saf Sûresi, 61/13.
- ³ Übşeyhî, *Müstatraf* 2/71; Câhız, *el-Beyan ve't-tebyîn* 1/429.
- ⁴ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* 497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* 205.
- ⁵ “Dünya sevgisi, bütün hataların başıdır.” (Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496; Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s. 151; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya* 6/388; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/368; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb* 3/178).
- ⁶ Mevleviyet (Kadılık) Pâyesi. Mahreç, Osmanlı devlet teşkilâtında ilmiye sınıfında büyük bir pâyeye yükselme vesilesi kabul edilen bir rütbenin adı idi. “Mahreç Mevleviyeti” şeklinde de kullanılmıştır. (Bkz.: M. Zeki

Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* 2/385; Şemseddin Sâmi, *Kâmûs-i Türkî* 1308; Abdullah Yeğın, *Yeni Lügat* 375).

[7](#) Bkz.: Mesnevî-i Nuriye, Habbe, s. 119.

[8](#) Meyve Risalesi, On Birinci Şuâ'dır.

Altıncı Mesele

Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rüknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işarettir.

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. “Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar.” dediler.

Ben dedim:

– “Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!

Mesela, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar (ilâçlar) cihetiyle, bu çarşıdaki eczahânedeki ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde –*okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla (ölçeğiyle)*– küre-i arz eczahâne-i kübrâsının (pek büyük yeryüzü eczahânesinin) eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

Hem mesela, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye (Cenâb-ı Hakk'ın ilim, irade, kudreti altında hareket eden bir makine hükmündeki dünya), ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede –okuduğunuz *fenn-i makine* (*makine mühendisliği*) *mikyasıyla*– küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

Hem mesela, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etraftan celbedilip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş (hazırlanmış) depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden.. ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan.. ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçâre zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî iâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye (Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, benzersiz icraatlarına ayna olan, kâinat denizinde yüzen bir gemi hükmündeki dünya).. ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise –okuduğunuz veya okuyacağınız *fenn-i iâşe* (gıda mühendisliği) *mikyasıyla*– o kat'iyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirebilir.

Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istîmal ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimâtı ayrı ve terhisâtı ayrı olan bir ordunun mu'cizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını (silâhlarını) ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırılmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârâne sevdirebilir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde (Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, benzersiz icraatlarına ayna olan varlık ordusunda) nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmuyarak ve şaşırılmayarak bir tek Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise –*sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla*– dikkatli ve akli başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid (hamdetme) ve tesbihle sevdirebilir.

Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl (yanma) maddelerini (yakıtlarını) getiren bir mu'cizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıtırır, yaşasınlar ile sevdirebilir.

Aynen öyle de bu âlem şehirde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –Kozmografya'nın (Astronomi'nin) dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz Kozmografya'nın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmessin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağısız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve

beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehri muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir.¹ O derecede – *sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla*– bu meşher-i âzam-ı kâinatın (kâinat denilen en büyük serginin) Sultan'ını, Münevvir'ini, Müdebbir'ini, Sâni'ini, o nuranî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirebilir, perestiş ettirir.

Hem mesela, nasıl ki bir kitap bulursa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur'âniye yazılmış, gayet mânidâr ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır. ² مَا شَاءَ اللَّهُ ، ³ بَارَكَ اللَّهُ . cümleleriyle takdir ettirir.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlıssız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırılmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimedede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmua-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede – *sizin okuduğunuz fenn-i hikmetü'l-eşya* (varlıkların özelliklerini araştıran fizik, kimya, botanik vb. ilimler) ve *mektepte bilfiil mübâşeret* (yaptığınız, temas) ettiğiniz *fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet* (kompozisyon, imlâ, hikâye, anlatım gibi dersler), *geniş mikyalarıyla ve dürbün gözleriyle*– bu kitab-ı kâinatın nakkaşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. ⁴ اللَّهُ أَكْبَرُ cümlesiyle

bildirir, **5** **اللَّهِ** takdisiyle tarif eder. **6** **الْحَمْدُ لِلَّهِ** senâlarıyla sevdilir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fünundan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususî aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet (Allah'ın birliğini gösteren delil) olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade **رَبُّ السَّمَوَاتِ** **7** **وَالْأَرْضِ** **8** **خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor.” diye o mektepli gençlere dedim.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: “Hadsiz şükür olsun Rabbimiz'e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!” dediler.

Ben de dedim:

– *“İnsan, binler çeşit elemeler ile müteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber hadsiz, zâhirî ve bâtinî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zevâl ve firâk tokatlarını yiyen bir bîçâre mahlûk iken, birden iman ve ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad (dayanak noktası).. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdad (yardım istenecek yer, nokta) bularak, herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkîrâne iftihar edebilir, kıyas ediniz.”*

O mektepli gençlere dediğim gibi musibettede mahpuslara da tekrar ile derim:

– “O’nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O’nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır!”

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: ‘Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümünden sizden tam intikamımı alıyorum.’ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ² diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder.”

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁰

* * *

Denizli Hapishânesi’nde yazılan Meyve Risalesi’nin bu bahsini Kastamonu’da lise öğrencisi iken Üstad’a gelip soran, Araçlı Abdullah Yeğin’dir. Daha sonra Risale-i Nur’ların anlaşılması için “Yeni Lügat” isimli bir sözlük yazan Abdullah Yeğin, Üstad Hazretleri’nin hizmetinde bulunmuş ve hayatını Nur hizmetine vakfetmiştir. Risale-i Nur hizmetinin ilklerinden ve nüve kadrodan olma şerefini ihraz eden bahtiyarlardandır.

Görüldüğü gibi Üstad Hazretleri, Kelâm ilminin derin tevhid hakikatini herkesin anlayacağı biçimde ortaya koymakta, temsillerle beyinlere ve kalblere yerleştirmektedir.

Kastamonu Lisesi, orta kısım ikinci sınıfında iken (1940-1941), Üstad Hazretleri’nin ziyaretine giden Abdullah Yeğin diyor ki: “Mektepte bir kısım muallimlerden edindiğim din aleyhindeki menfi fikirler, ancak Üstad’ın yanına gidince zâil olurdu. Ümit ve şevkle ayrılırdık yanından. Yine bir ziyaretimde şöyle bir soruşturdum: ‘Muallimlerimiz Allah’tan bahsetmiyor. Bize Hâlıkımızı tanıttır.’ Bu mevzuda uzun uzun izahlarda bulundu. Yanına gittiğimde Âyetü’l-Kübrâ’dan, Küçük Sözler’den, Mehmet Feyzi Pamukçu okur, biz de defterlerimize yeni yazıyla yazardık.”¹¹

1970’li yılların sonlarıydı. Dr. Macit Türkmenoğlu, İzmir’de yedek subay olarak askerliğini yapıyordu. Askeri hastahâneye yakın Çeşme

Dershanesi'ne ara sıra gelir, sohbet ederdi. Bir seferinde bize bir hatırasını anlattı. Dedi ki:

Bir zaman Karadeniz bölgesinde vazifeli iken, bazı arkadaşlarımız bana dediler ki: “Bir arkadaş, ruh çağırıyor. İsterseniz bir gidip görelim.” Dedim ki: “Onlar ruh değil, cinlerdir.” Ben birisinden duymuştum; “Cevşen duası, şeytanları eritirmiş.” Onun için o gün o duayı da cebime koydum, arkadaşlarla beraber gittik. Bir eve vardık ve hakikaten sanki evde her şey hareket halinde. Ortaya bir masa koydular, üzerinde 29 harf var. Ayrıca “Evet” ve “Hayır” yazılı iki tane de kâğıt var. Orta yerde de bir fincan var. Birisi masanın başına geçti bir şeyler okuduktan sonra: “Ruhlardan bir ruh gelsin!” dedi. Masada bir hareket görüldü. Elini fincana koyunca fincan harflere gidip gelmeye başladı, dikkat ettik, “Lili!..” yazıldı. Devamında Hıristiyan bir kızın ruhu olduğu anlatılıyordu. Bu sefer, aynı adam: “Bir Müslüman ruhu gelsin!” dedi. Fincan bu sefer: “Ayşe, Adanalıyım, 18 yaşında öldüm.” ifadesini yazan harflere uğradı. İçimizden birisi: “Bediüzzaman'ın ruhunu çağır bakalım.” dedi. Adamın çağırması ile fincanın hareketi ve uğradığı harfler, istenilen ruhun hemen hazır olduğunu ifade etmeye başladı. Bir arkadaş: “Bizden memnun musun?” diye sordu. Fincanın ifade ettiği mânâdan memnun olmadığı anlaşılıyordu. Fakat içimizden birisi: “Sen şunun bunun ruhu değilsin, sen şeytanın ta kendisisin!” dedi. Bu sefer gerçekten, fincanın uğradığı harfler “şeytan” kelimesini ifade ediyordu. Bunun üzerine arkadaşlardan birisi cebinden çıkardığı notlardan okumaya başladı:

– “Hem nasıl ki, bir hârika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler, yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası, şeksiz bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini (yakıtlarını) getiren bir mu'cizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretle ve tebriklerle tanıttırır, 'Yaşasın!' lar diyerek sevdirir...”

Burada okumayı kesip, “Öyle değil mi?” diye masaya doğru seslendi. Bu sefer fincan, “Evet” yazılı tarafa gitti. Bunun üzerine arkadaş okumasına devam etti:

– “Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –Kozmografya’nın (Astronomi’nin) dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz Kozmografya’nın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmessin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağısız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehir-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede –*sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla*– bu meşher-i âzam-ı kâinatın (kâinat denilen en büyük serginin) Sultan’ını, Münevvir’ini, Müdebbir’ini, Sâni’ini, o nuranî yıldızları şahit göstererek tanıttırır; tesbihatla, takdisatla sevdirebilir, perestiş ettirir.”

Burada kesip tekrar sordu: “Burada isbat edildiği gibi kâinatı ışıklandıran, nurlandıran Allah değil mi?” Bu sefer fincan “Hayır” tarafını gitti. Artık bundan sonra ben de cebimdeki Cevşen’i çıkarıp okumaya başladım. Bu sefer fincan süratle harflere doğru gidip gelerek: “Bırakın şu gırgırı!” yazdı. Ben de devam ettim. Fincan masanın üzerinde dönmeye başladı... Birkaç kişi zabtedebiliyordu. Bir ara yere düştü. Ama ben yine okumaya devam ettim. Tekrar fincanı masanın üzerine koydular. Bu sefer artık hareketi yavaşlamıştı. Biraz sonra da durup kaldı. Ruh çağırın kişi, bundan sonra ne kadar çağırdı ise de, artık hiç gelen olmadı.

1 Bkz.: “Biz yere en yakın semayı lâmbalarla donattık...” (Mülk Sûresi, 67/5); “Gökte burçlar yaratan, onların içinde bir kandil (güneş) ve nurlu bir ay yerleştiren Allah yüceler yücesidir.” (Furkan Sûresi, 25/61). Ayrıca bkz.: “Gökte ay’ı bir nur, güneşi ise lâmba yaptı.” (Nuh Sûresi, 71/16); “Orada (gökyüzünde) pırıl pırıl yanan bir lâmba koyduk.” (Nebe Sûresi, 78/13).

- 2 Allah hayır ve bereketini artırsın.
- 3 Mâşallah! Allah ne güzel dilemiş ve takdir etmiş!
- 4 Allah büyüktür!
- 5 Allah bütün eksiklerden münezzehtir.
- 6 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.
- 7 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd Sûresi, 13/16; İsrâ Sûresi, 17/102; Kehf Sûresi, 18/14; ...).
- 8 "Gökleri ve yeri yaratan..." (En'âm Sûresi, 6/1, 73; A'râf Sûresi, 7/54; Tevbe Sûresi, 9/36; ...).
- 9 "Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur." (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).
- 10 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara Sûresi, 2/32).
- 11 Bkz.: *Son Şahitler* 2/159-160.

Dokuzuncu Şuâ

Onuncu Söz'ün Mühim Bir Zeyli ve Lâhikasının Birinci Parçası

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿٢﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿٣﴾ وَمِنْ
آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ
خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ
فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٥﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَالِدَاتُ لِأَبْنَاتِكُمْ لِأَيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ
مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَسْمَعُونَ ﴿٧﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٨﴾
وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ
الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٩﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهٍ

قَانِتُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ
الْأَعْلَى فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ¹

İmanın bir kutbunu gösteren bu semâvî âyât-1 kübrânın (pek büyük âyetlerin) ve haşri isbat eden şu kudsî berâhîn-i uzmânın (en azametli delillerin) bir nükte-i ekberi ve bir hüccet-i âzamı (en büyük delili), bu “Dokuzuncu Şuâ”da beyan edilecek. Latîf bir inâyet-i rabbâniyedir ki; bundan otuz sene evvel Eski Said, yazdığı tefsir mukaddimesi “Muhakemat” nâmındaki eserin âhîrinde: “İkinci Maksat: Kur’ân’da haşre işaret eden iki âyet tefsir ve beyan edilecek. نَحْوِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ²” deyip durmuş, daha yazamamış.

Hâlık-1 Rahîm’ime delâil ve emârât-1 haşriye (haşre dair delil ve işaretler, alâmetler) adedince şükür ve hamdolsun ki, otuz sene sonra tevfiik ihsan eyledi. Evet, bundan dokuz-on sene evvel o iki âyetten birinci âyet olan

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ
لَمُحْيِ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ³

ferman-1 ilâhînin iki parlak ve çok kuvvetli hüccetleri ve tefsirleri bulunan Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz’ü in’am etti, münkirleri susturdu. Hem iman-1 haşrînin hücum edilmez o iki metin kalesinden, dokuz ve on sene sonra ikinci âyet olan başta mezkûr âyât-1 ekberin tefsirini bu risale ile ikram etti. İşte bu Dokuzuncu Şuâ, mezkûr âyâtıyla işaret edilen dokuz âlî makam ve bir ehemmiyetli mukaddimeden ibarettir.

¹ “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriye çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat

verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri; sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra dünyaya yayılmış beşeriyet hâline geldiniz. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; geceleyin veya gündüzün uyumanız ve O'nun geniş lütfundan geçim vesilelerini aramanızdır. Elbette bunda işiten kimseler için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de; gâh korku, gâh ümit vermek için size şimşegi göstermesi, gökten bir su indirip ölmüş toprağa onun sayesinde hayat vermesidir. Elbette bunda aklını çalıştıran kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de; göğün ve yerin, Kendisinin buyruğu ile kaim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarınıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz! Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Onların hepsi, isteyerek veya istemeyerek O'na divan durmaktadır. Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da dirilten O'dur. Bu diriltme O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O Aziz ve Hakîm'dir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.” (Rûm Sûresi, 30/17-27).

2 Öyle ise: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla.

3 “İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir.” (Rûm Sûresi, 30/50).

Mukaddime

Haşır akîdesinin, pek çok ruhî faydalarından ve hayatî neticelerinden bir tek netice-i câmiayı (kapsamlı neticeyi) ihtisar ile (özetle) beyan ve hayat-ı insaniyeye hususan hayat-ı içtimaiyesine ne derece lüzumlu ve zarurî olduğunu izhar (gösterme) ve bu iman-ı haşrî akîdesinin (haşre iman inancının) pek çok hüccetlerinden bir tek hüccet-i külliye (kapsamlı, şümûllü delilini) icmâl ile (özlü, kısa bir şekilde) göstermek ve o akîde-i haşriye, ne derece bedihî (çok açık, âşikar) ve şüphesiz bulunduğunu ifade etmekten ibaret olarak “İki Nokta”dır.

Birinci Nokta

Âhîret akîdesi, hayat-ı içtimaiye ve şahsiye-i insaniyenin üssü’l-esası (en temel esası) ve saadetinin ve kemâlâtının esâsâtı olduğuna yüzer delillerinden bir mikyas olarak yalnız dört tanesine işaret edeceğiz.

Birincisi: Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle –onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen– ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler.. ve gayet zayıf ve nâzik vücutlarında bir kuvve-i mâneviye bulabilirler.. ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukâvemetsiz mizac-ı ruhlarında o cennet ile bir ümit bulup mesrurâne yaşayabilirler. Mesela cennet fikriyle der: “Benim küçük kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar.” Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zayıf bîçârelerin endişeli nazarlarına çarpması, mukâvemetlerini ve kuvve-i mâneviyelerini zîr ü zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalb, akıl gibi bütün letâifini (manevi duyularını, ruhânî dinamiklerini)

dahi öyle ağlattırarak, ya mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı.

İkinci Delil: Nev-i insanın nısfı olan ihtiyarlar, yalnız hayat-ı uhreviye ile yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül edebilirler.. ve çok alâkadar oldukları hayatlarının yakında sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına mukabil bir teselli bulabilirler.. ve çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür (çok çabuk etkilenen, teessür duyan) ruhlarında ve mîzaçlarında mevt ve zevâlden çıkan elîm ve dehşetli me'yusiyete karşı, ancak hayat-ı bâkiye ümidiyle mukabele edebilirler. Yoksa o şefkate lââyık muhteremler ve sükûnete ve istirahat-i kalbiyeye çok muhtaç o endişeli babalar ve analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî (psikolojik sıkıntı ve bunalımlardan kaynaklanan feryat, çığlık) ve bir dağdağa-yı kalbî (kalbî ızdırıp ve telâş) hissedeceklerdi ki; bu dünya, onlara zulmetli bir zindan ve hayat dahi kasavetli (belâlı, kederli) bir azap olurdu.

Üçüncü Delil: İnsanların hayat-ı içtimaiyesinin en kuvvetli medarı olan gençlerin, delikanlıların, şiddet-i galeyanda olan hissiyatlarını ve ifratkâr bulunan nefis ve hevâlarını tecavüzattan ve zulümlerden ve tahribattan durduran ve hayat-ı içtimaiyenin hüsn-ü cereyanını temin eden, yalnız cehennem fikridir. Yoksa cehennem endişesi olmazsa, “el-hükmü li'l-galib”¹ kaidesiyle o sarhoş delikanlılar, hevesâtları peşinde bîçâre zayıflara, âcizlere, dünyayı cehenneme çevireceklerdi.. ve yüksek insaniyeti, gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.

Dördüncü Delil: Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassüngâh (sığınak) ise aile hayatıdır. Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadârâne hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve dâimî bir

refâkat ve sermedî (sonsuz) bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederâne (bir babaya yakışır tarzda), ferzendâne (bir evlada yakışır tarzda), kardeşâne, arkadaşâne münasebetlerin bulunmak fikriyle ve akîdesiyle olabilir.

Mesela der: “Bu haremim; ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, dâimî bir refîka-yı hayatımdır (hanımım, hayat arkadaşımıdır).² Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle dâimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım.” diyerek o ihtiyare karısına, güzel bir hûri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir. Yoksa kısacık bir-iki saat sûrî bir refâkatten sonra ebedî bir firâk ve mufârakata (ayrılığa) uğrayan arkadaşlık; elbette gayet sûrî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye (hemcinslere karşı incelik, nezaket içerisinde olma, şefkat etme) manasında ve bir mecazî merhamet ve sun’î bir hürmet verebilir ve hayvanâtta olduğu gibi; başka menfaatler vesâir galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir.

İşte iman-ı haşrînin yüzer neticesinden birisi, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye (insanın sosyal hayatına) taallûk eder. Ve bu tek neticenin de yüzer cihetinden ve faydalarından mezkûr dört delile sâirleri kıyas edilse anlaşılır ki; *hakikat-i haşriyenin tahakkuku ve vukuu, insaniyetin ulvî hakikati ve küllî hâceti derecesinde kat’îdir*. Belki insanın midesindeki ihtiyacın vücûdunun, taamların vücûduna delâlet ve şehâdetinden daha zâhirdir ve daha ziyade tahakkukunu bildirir. Ve eğer bu hakikat-i haşriyenin neticeleri insaniyetten çıkarsa; o çok ehemmiyetli ve yüksek ve hayattar olan insaniyet mahiyeti, murdar ve mikrop yuvası bir lâşe hükmüne sukut edeceğini isbat eder. Beşerin idare ve ahlâk ve içtimaiyatı ile (sosyolojisiyle) çok alâkadar olan içtimaiyyûn (sosyologların) ve siyasiyyûn (siyasetçilerin) ve ahlâkiyyûn (eğitimcilerin) kulakları

çınlasın! Gelsinler, bu boşluğu ne ile doldurabilirler ve bu derin yaraları ne ile tedavi edebilirler?..

İkinci Nokta

Hakikat-i haşriyenin hadsiz burhanlarından sâir erkân-ı imaniyeden gelen şehâdetlerin hulâsasından çıkan bir burhanı, gayet muhtasar bir surette beyan eder, şöyle ki:

Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın risaletine delâlet eden bütün mu'cizeleri ve bütün delâil-i nübüvveti ve hakkaniyetinin bütün burhanları, birden hakikat-i haşriyenin tahakkukuna şehâdet ederek isbat ederler. Çünkü bu Zât'ın bütün hayatında bütün dâvâları, vahdâniyetten (Cenâb-ı Hakk'ın birliğinden) sonra haşirde temerküz ediyor (yoğunlaşıyor).

Hem umum peygamberleri tasdik eden ve ettiren bütün mu'cizeleri ve hüccetleri, aynı hakikate şehâdet eder.

Hem **3** **وَبِرُسُلِهِ** kelimesinden gelen şehâdeti bedâhet derecesine çıkararak (gün gibi açık âşikâr yapan) **4** **وَكُتُبِهِ** şehâdeti de aynı hakikate şehâdet eder, şöyle ki:

Başta Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini isbat eden bütün mu'cizeleri, hüccetleri ve hakikatleri, birden hakikat-i haşriyenin tahakkukuna ve vukuuna şehâdet edip isbat ederler. Çünkü Kur'ân'ın hemen üçten birisi haşirdir ve ekser kısa sûrelerinin başlarında gayet kuvvetli âyât-ı haşriyedir. Sarîhen (açık bir şekilde) ve işareten (ima ve işaret olarak) binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, isbat eder, gösterir. Mesela:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ **5** ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ **6** ، إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا **7** ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ **8** ، إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ **9** ، عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ **10** ، هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ **11**

gibi otuz-kırk sûrelerin başlarında bütün kat'iyetle hakikat-i haşriyeyi kâinatın en ehemmiyetli ve vâcib (kesin) bir hakikati olduğunu göstermekle beraber, sâir âyetlerinde dahi o hakikatin çeşit çeşit delillerini beyan edip ikna eder.

Acaba bir tek âyetin bir tek işaretiyle gözümüz önünde ulûm-u İslâmiyede müteaddit ilmî ve kevnî (varlıkla, kâinatla ilgili) hakikatleri meyve veren bir kitabın binler böyle şehâdetleri ve dâvâları ile güneş gibi zuhur eden iman-ı haşrînin hakikatsiz olması, güneşin inkârı belki kâinatın ademi (yokluğu) gibi hiçbir cihet-i imkânı var mı? Ve yüz derece muhâl (imkânsız) ve bâtil olmaz mı?..

Acaba bir sultanın bir tek işareti yalan olmamak için bazen bir ordu hareket edip çarpıştığı hâlde, o pek ciddî ve izzetli sultanın binler sözleri ve vaadleri ve tehditlerini yalan çıkarmak hiçbir cihette kabil midir? Ve hakikatsiz olmak mümkün müdür?..

Acaba on üç asırda fâsılasız olarak hadsiz ruhlara, akıllara, kalblere, nefislere hak ve hakikat dairesinde hükmeden, terbiye eden, idare eden bu mânevî Sultan-ı Zîşan'ın bir tek işareti böyle bir hakikati isbat etmeye kâfi iken, binler tasrihat (açıklamalar) ile bu hakikat-i haşriyeyi gösterip isbat ettikten sonra, o hakikati tanımayan bir echel (pek cahil) ahmak için cehennem azabı lâzım gelmez mi? Ve ayn-ı adalet olmaz mı?..

Hem birer zamana ve birer devre hükmeden bütün semâvî suhuflar ve mukaddes kitaplar dahi, bütün istikbale ve umum zamanlara hükümran olan Kur'ân'ın tafsilâtla, izahatla, tekrar ile beyan ve isbat ettiği hakikat-i haşriyeyi, asırlarına ve zamanlarına göre o hakikati kat'î kabul ile beraber, tafsilâtsiz ve perdeli ve muhtasar bir surette beyan, fakat kuvvetli bir tarzda iddia ve isbatları, Kur'ân'ın dâvâsını binler imza ile tasdik ederler.

Bu bahsin münasebetiyle Risale-i Münâcât'ın âhirinde **الإيمان** **12** **الآخر** **باليوم** rüknüne sâir rükünlerin hususan “rusül” (peygamberler) ve “kütüb”ün (kitapların) şehâdeti, münâcât suretinde zikredilen pek kuvvetli ve hulâsalı ve bütün evhamları izale eden bir hüccet-i haşriye aynen buraya giriyor. Şöyle ki, Münâcât'ta demiş:

Ey Rabb-i Rahîm'im!

Resûl-i Ekrem'inin tâlimiyle ve Kur'ân-ı Hakîm'in dersiyile anladım ki: Başta Kur'ân ve Resûl-i Ekrem'in olarak bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada ve her tarafta numûneleri görülen celâlî (Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini ve bütün eşyadaki umumî tecellîlerini ifade eden) ve cemâlî (Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini, merhametini ve her bir varlığa hususî tecellîlerini ifade eden) isimlerinin tecellîleri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda (tükenmez ebedî hayatta) devam edeceğine.. ve bu fânî âlemde rahîmâne cilveleri, numûneleri müşâhede edilen ihsânâtının daha şâşaalı (parlak; debdebeli, ihtişamlı) bir tarzda dâr-ı saadette istimrarına (devamına) ve bekâsına.. ve bu kısa hayat-ı dünyeviyede onları zevk ile gören ve muhabbet ile refâkat eden müştâkların, ebedde dahi refâkatlerine ve beraber bulunmalarına icmâ ve ittifak ile şehâdet ve delâlet ve işaret ederler.

Hem yüzer mu'cizât-ı bâhirelerine (parlak, apaçık mu'cizelerine) ve âyât-ı kâtîalarına (kat'î âyetlerine) istinaden, başta Resûl-i Ekrem ve Kur'ân-ı Hakîm'in olarak bütün nuranî ruhların sahipleri olan peygamberler ve bütün münevver kalblerin kutubları olan veliler ve bütün keskin ve nurlu akılların mâdenleri olan siddîkînler, bütün suhuf-u semâviyede ve kütüb-ü mukaddesede Senin çok tekrar ile ettiğin binler vaadlerine ve tehditlerine istinaden, hem Senin kudret ve rahmet ve inâyet ve hikmet ve celâl ve cemâl gibi âhireti iktiza eden kudsî sıfatlarına ve şe'nlerine.. ve Senin izzet-i celâline ve saltanat-ı rubûbiyetine (herkesi ve her şeyi kuşatan terbiye ve idarene) itimaden, hem âhiretin izlerini ve tereşsuhâtını (sızıntılarını) bildiren hadsiz

keşfiyâtlarına ve müşâhedelerine ve ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bulunan itikatlarına ve imanlarına binâen saadet-i ebediyeyi insanlara müjdeliyorlar. Ehl-i dalâlet için cehennem ve ehl-i hidayet için cennet bulunduğunu haber verip ilân ediyorlar, kuvvetli iman edip şehâdet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm (kudret ve hikmet sahibi)! *Ey Rahmân-ı Rahîm!* *Ey Sâdıkü'l-va'di'l-Kerîm* (verdiği söze sâdık ve pek cömert, pek âlicenap olan)! *Ey izzet ve azamet ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!*

Bu kadar sâdık dostlarını ve bu kadar vaadlerini ve bu kadar sıfât ve şuûnâtını¹³ yalancı çıkarmak, tekzip etmek.. ve saltanat-ı rubûbiyetinin kat'î mukteziyâtını tekzip edip yapmamak.. ve Senin sevdiğin ve onlar dahi Seni tasdik ve itaat etmekle kendilerini Sana sevdiren hadsiz makbul ibadının âhirete bakan hadsiz dualarını ve dâvâlarını reddetmek, dinlememek.. ve küfür ve isyan ile ve Seni vaadinde tekzip etmekle, Senin azamet-i kibriyâna (eşsiz ululuğuna, yüceliğine) dokunan ve izzet-i celâline (“celâl” sıfatının izzetine) dokunduran ve ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rubûbiyetini müteessir eden ehl-i dalâleti ve ehl-i küfrü haşrin inkârında, onları tasdik etmekten yüz binler derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihâyetsiz bir zulümden ve nihâyetsiz bir çirkinlikten, Senin o nihâyetsiz adaletini ve nihâyetsiz cemâlini ve hadsiz rahmetini, hadsiz derece takdis ediyoruz. Ve bütün kuvvetimizle iman ederiz ki: O yüz binler sâdık elçilerin ve o hadsiz doğru dellâl-ı saltanatın (saltanatının ilâncısı, tellâlı) olan enbiya, asfiya, evliyaların; hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde Senin uhrevî rahmet hazinelerine, âlem-i bekâdaki ihsânâtının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin harika güzel cilvelerine şehâdetleri hak ve hakikattir.. ve işaretleri doğru ve mutabıktır.. ve beşaretleri sâdık ve vâkidir. Ve onlar bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmisi olan “Hak” isminin en büyük bir şuâî, bu hakikat-i ekber-i haşriye (pek büyük haşir

hakikati) olduğunu iman ederek Senin emrin ile Senin ibadına hak dairesinde ders veriyorlar ve ayn-ı hakikat olarak tâlim ediyorlar.

Ya Rab! Bunların ders ve tâlimlerinin hakkı ve hürmeti için, bize ve Risale-i Nur talebelerine *iman-ı ekmele* ve *hüsn-ü hâtime* ver ve bizleri onların şefaatlerine *mazhar* eyle, âmin!..

.....

Hem nasıl ki Kur'ân'ın belki bütün semâvî kitapların hakkaniyetini isbat eden umum deliller ve hüccetler ve Habibullah'ın belki bütün enbiyanın nübüvvetlerini isbat eden umum mu'cizeler ve burhanlar, –dolayısıyla– en büyük müddeâları (dâvâları) olan âhiretin tahakkukuna delâlet ederler. Aynen öyle de Vâcibu'l-vücûd'un (varlığı kendinden ve kesin olanın, –Hz. Allah'ın (c.c.)–) vücûduna ve vahdetine şehâdet eden ekser deliller ve hüccetler, –dolayısıyla– rubûbiyetin ve ulûhiyetin en büyük medarı ve mazharı olan dâr-ı saadetin ve âlem-i bekânın vücûduna, açılmasına şehâdet ederler. Çünkü gelecek makamatta beyan ve isbat edileceği gibi Zât-ı Vâcibu'l-vücûd'un hem mevcudiyeti, hem umum sıfatları, hem ekser isimleri, hem rubûbiyet, ulûhiyet, rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi vasıfları, şe'nleri lüzum derecesinde âhireti iktiza ve vücûb derecesinde bâkî bir âlemi istilzam ve zaruret derecesinde mükâfat ve mücâzât (ceza) için haşri ve neşri isterler.

Evet, madem ezelî ve ebedî bir Allah var. Elbette saltanat-ı ulûhiyetinin sermedî bir medarı (yörüngesi, vesilesi) olan âhiret vardır. Ve madem bu kâinatta ve zîhayatta gayet haşmetli ve hikmetli ve şefkatli bir rubûbiyet-i mutlaka var ve görünüyor. Elbette o rubûbiyetin haşmetini sukuttan (düşüp değer kaybetmekten) ve hikmetini abesiyetten (boş ve faydasız olmaktan) ve şefkatini gadirden (zulümden) kurtaran, ebedî bir dâr-ı saadet bulunacak ve girilecek.

Hem madem göz ile görünen bu hadsiz in'amlar (nimetler), ihsanlar, lütuflar, keremler, inâyetler, rahmetler; perde-i gayb arkasında bir Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalblere gösterir. Elbette in'amı istihzadan ve ihsanı aldatmaktan ve inâyeti adâvetten (düşmanlıktan) ve rahmeti azaptan ve lütuf ve keremi ihanetten (küçük görmekten, hafife almaktan) halâs eden ve ihsanı ihsan eden ve nimeti nimet eden, bir âlem-i bâkîde bir hayat-ı bâkiye var ve olacaktır.

Hem madem bahar faslında zeminin dar sayfasında hatasız yüz bin kitabı birbiri içinde yazan bir kalem-i kudret gözümüz önünde yorulmadan işliyor. Ve o kalem sahibi yüz bin defa ahd ve vaad etmiş ki: "Bu dar yerde ve karışık ve birbiri içinde yazılan bahar kitabından daha kolay olarak geniş bir yerde güzel ve lâyemût (ölmez, silinip gitmez) bir kitabı yazacağım ve size okutturacağım." diye, bütün fermanlarda o kitaptan bahsediyor. Elbette ve her hâlde o kitabın aslı yazılmış ve haşır ve neşir ile hâşiyeleri de yazılacak ve umumun defter-i a'mâlleri onda kaydedilecek.

Hem madem bu arz, kesret-i mahlûkât (mahlûkâtın çokluğu) cihetiyle ve mütemâdiyen değişen yüz binler çeşit çeşit envâ-ı zevilhayat (canlı türlerinin) ve zevilervahın (ruhu olan varlıkların) meskeni, menşei, fabrikası, meşheri (sergi yeri), mahşeri olması haysiyetiyle bu kâinatın kalbi, merkezi, hulâsası, neticesi, sebep-i hilkatî olarak gayet büyük öyle bir ehemmiyeti var ki küçüklüğüyle beraber koca semâvâta karşı denk tutulmuş. Semâvî fermanlarda daima رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ¹⁴ deniliyor. Ve madem bu mahiyetteki arzın her tarafına hükmeden.. ve ekser mahlûkâtına tasarruf eden.. ve ekser zîhayat mevcudâtını teshir edip (emri altına alıp) kendi etrafına toplattıran.. ve ekser masnûâtını (sanatkârâne yaratılmış mahlûkâtını) kendi hevesâtının hendesiyle (mühendisliği, plân-programı ile) ve ihtiyâcâtının düsturlarıyla öyle güzelce tanzim ve teşhir ve tezyin ve çok antika nevilerini liste gibi birer yerlerde

öyle toplayıp süslettirir ki; değil yalnız ins ve cin nazarlarını, belki semâvât ehlinin ve kâinatın nazar-ı dikkatlerini ve takdirlerini ve kâinat sahibinin nazar-ı istihsanını celbetmekle gayet büyük bir ehemmiyet ve kıymet alan ve bu haysiyetle bu kâinatın hikmet-i hilkatî ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi olduğunu fenleriyle, sanatlarıyla gösteren.. ve dünya cihetinde Sâni-i âlem'in mu'cizeli sanatlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için, isyan ve küfrüyle beraber dünyada bırakılan ve azabı tehir edilen ve bu hizmeti için imhal edilip (mühlet verilip) muvaffakiyet gören nev-i benîâdem (âdemoğlu) var.

Ve madem bu mahiyetteki nev-i benîâdem, mîzaç ve hilkat itibarıyla gayet zayıf ve âciz ve gayet acz ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyâcâtı ve teellümâtı olduğu hâlde, bütün bütün kuvvetinin ve ihtiyârının fevkinde olarak koca küre-i arzı, o nev-i insana lüzumu bulunan her nevi madenlere mahzen ve her nevi taamlara ambar ve nev-i insanın hoşuna gidecek her çeşit mallara bir dükkân suretine getiren, gayet kuvvetli ve hikmetli ve şefkatli bir mutasarrıf var ki böyle nev-i insana bakıyor, besliyor, istediğini veriyor.

Ve madem bu hakikatteki bir Rab; hem insanı sever, hem kendini insana sevdirebilir.. hem bâkîdir, hem bâkî âlemleri var.. hem adaletle her işi görür ve hikmetle her şeyi yapıyor. Hem bu kısa hayat-ı dünyeviyede ve bu kısacık ömr-ü beşerde ve bu muvakkat ve fânî zeminde o Hâkim-i Ezelî'nin haşmet-i saltanatı ve sermediyet-i hâkimiyeti (hâkimiyetinin devamlılığı, ebedîliği) yerleşemiyor. Ve nev-i insanda vuku bulan ve kâinatın intizamına ve adalet ve muvâzenelerine ve hüsn-ü cemâline münâfî (aykırı) ve muhalif çok büyük zulümleri ve isyanları ve velînimetine ve onu şefkatle besleyene karşı ihanetleri (küçük görmeleri, hafife almaları), inkârları, küfürleri bu dünyada cezasız kalıp, gaddar zâlim, rahat ile hayatını ve bîçâre mazlum meşakkatler içinde ömürlerini geçirirler. Ve umum kâinatta eserleri görünen şu adalet-i mutlakının mahiyeti ise

dirilmemek suretiyle o gaddar zâlimlerin ve me'yus mazlumların vefat içindeki müsâvâtlarına (haklarını geri alamadan eşit bir şekilde ölmelerine) bütün bütün zıttır, kaldırmaz, müsaade etmez!¹⁵

Ve madem nasıl ki kâinatın Sahibi, kâinattan zemini ve zeminden nev-i insanı intihab edip gayet büyük bir makam, bir ehemmiyet vermiş. Öyle de nev-i insandan dahi makâsıd-ı rubûbiyetine (rubûbiyetinin maksatlarına) tevâfuk eden ve kendilerini iman ve teslim ile ona sevdiren hakikî insanlar olan enbiya ve evliya ve asfiyayı intihab edip kendine dost ve muhatap ederek, onları mu'cizeler ve tevfikler ile ikram.. ve düşmanlarını semâvî tokatlar ile tâzib ediyor. Ve bu kıymetli ve sevimli dostlarından dahi, onların imamı ve mefhari (iftihar vesilesi) olan Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı intihab ederek, ehemmiyetli küre-i arzın yarısını ve ehemmiyetli nev-i insanın beşte birini uzun asırlarda O'nun nuruyla tenvir ediyor. Âdetâ bu kâinat O'nun için yaratılmış gibi; bütün gayeleri O'nun ile ve O'nun dini ile ve Kur'ân'ı ile tezahür ediyor. Ve o pek çok kıymettar ve milyonlar sene yaşayacak kadar hadsiz hizmetlerinin ücretlerini hadsiz bir zamanda almaya müstahak ve lâıyk iken, gayet meşakkatler ve mücâhedeler içinde altmış üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiş. Acaba hiçbir cihetle hiçbir imkânı, hiçbir ihtimâli, hiçbir kabiliyeti var mı ki; o Zât, bütün emsali ve dostlarıyla beraber dirilmesin.. ve şimdi de ruhen diri ve hayy olmasın.. idam-ı ebedî ile mahvolsunlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Evet, bütün kâinat ve hakikat-i âlem, O'nun dirilmesini dâvâ eder ve hayatını Sahib-i kâinat'tan talep ediyor...

Ve madem Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübrâ'da her biri bir dağ kuvvetinde otuz üç adet icmâ-ı azîm (pek büyük ittifak) isbat etmişler ki: Bu kâinat bir elden çıkmış ve bir tek Zât'ın mülküdür.. ve kemâlât-ı ilâhiyenin medarı olan vahdetini ve ehadiyetini bedâhetle göstermişler.. ve vahdet ve ehadiyet ile bütün kâinat, o Zât-ı

Vâhid'in emirber neferleri ve musahhar memurları hükmüne geçiyor.. ve âhiretin gelmesiyle kemâlâtı, sukuttan (düşüp değer kaybetmekten) ve adalet-i mutlakası, müstehziyâne gadr-ı mutlaktan (alaya alıcı mutlak gadr ve zulümden) ve hikmet-i âmmesi (umumî hikmeti), sefâhetkârâne abesiyetten (sefâhete yaraşır tarzdaki akılsızlıklardan; boş, faydasız ve gagesiz olmaktan) ve rahmet-i vâsiası (geniş, engin rahmeti) lâhiyâne tâzibden (zevk duyarak, eğlenerek işkence etmek ve azap çektirmekten) ve izzet-i kudreti (kudretinin izzeti, gereği) zelîlâne aczden (zillet içindeki âcizlikten) kurtulurlar, takaddüs ederler (bütün kusurlardan, eksikliklerden, hatalardan uzak olurlar).

Elbette ve elbette ve her hâlde iman-ı billâhın yüzer nüktesinden bu *sekiz madem*lerdeki hakikatlerin muktezasıyla kıyamet kopacak.. haşir ve neşir olacak.. dâr-ı mucâzât ve mükâfat açılacak... Tâ ki arzın mezkûr ehemmiyeti ve merkeziliyeti ve insanın ehemmiyeti ve kıymeti tahakkuk edebilsin.. ve arz ve insanın Hâlık'ı ve Rabb'i olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in mezkûr adaleti, hikmeti, rahmeti, saltanatı takarrur edebilsin.. ve o Bâkî Rabb'in mezkûr hakikî dostları ve müştâkları idam-ı ebedîden kurtulsun.. ve o dostların en büyüğü ve en kıymettarı, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kudsî hizmetlerinin mükâfatını görsün.. ve Sultan-ı Sermedî'nin kemâlâtı, naks ve kusurdan ve kudreti, aczden ve hikmeti, sefâhetten ve adaleti, zulümden tenezzüh ve takaddüs ve teberri etsin (bütün kusurlardan, eksikliklerden, hatalardan uzak olsun).

Elhâsıl, madem Allah var, elbette âhiret vardır...

Hem nasıl ki mezkûr üç erkân-ı imaniye onları isbat eden bütün delilleriyle haşre şehâdet ve delâlet ederler. Öyle de **وَبِمَآئِكَتِهِ** **16** **وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى** olan iki rükn-ü imanî dahi, haşri istilzam edip kuvvetli bir surette âlem-i bekâyâ şehâdet ve delâlet ederler, şöyle ki:

Melâikenin vücûdunu ve vazife-i ubûdiyetlerini isbat eden bütün deliller ve hadsiz müşâhedeler, mükâlemeler (konuşmalar)¹⁷, –dolayısıyla– âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekânın ve âlem-i âhiretin ve ileride cin ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin ve cennet ve cehennemın vücûdlarına delâlet ederler. Çünkü melekler bu âlemleri izn-i ilâhî ile görebilirler ve girerler. Ve Hazreti Cebrail gibi, insanlar ile görüşen¹⁸ umum melâike-i mukarrabîn (Allah’a yakınlık şerefiyle müşerref olan büyük melekler), mezkûr âlemlerin vücûdlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikân (ittifakla) haber veriyorlar.¹⁹ Görmediğimiz Amerika kıtasının vücûdunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî (apaçık) bildiğimiz gibi yüz tevâtür²⁰ kuvvetinde bulunan melâike ihbaratıyla âlem-i bekânın ve dâr-ı âhiretin ve cennet ve cehennemın vücûdlarına o kat’iyette iman etmek gerektir. Ve öyle de iman ederiz.

Hem Yirmi Altıncı Söz olan Risale-i Kader’de “iman-ı bilkader” rüknünü isbat eden bütün deliller, –dolayısıyla– haşre ve neşr-i suhufa (hesap günü amel defterlerinin açılmasına) ve mizan-ı ekberdeki muvâzene-i a’ mâle (işlenen iyi-kötü fiillerin ölçülüp tartılmasına) delâlet ederler. Çünkü her şeyin mukadderâtını (kader, alın yazısını) gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek.. ve her zîhayatın (canlının) sergüzeşte-i hayatiyelerini (hayat boyunca başından geçenleri) kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde vesâir elvâh-ı misaliyede²¹ yazmak.. ve her zîruhun (ruh sahibinin) hususan insanların defter-i a’ mâllerini elvâh-ı mahfûzada²² tesbit etmek ve geçirmek, elbette öyle muhit bir kader ve hakîmâne (hikmetli) bir takdir ve müdakkikâne bir kayıt ve hafîzâne (kaydedip saklar bir tarzda) bir kitabet (yazı), ancak mahkeme-i kübrâda umumî bir muhakeme neticesinde dâimî bir mükâfat ve mücâzât (ceza) için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıt ve muhafaza;

bütün bütün manasız, faydasız kalır. Hikmete ve hakikate münâfi (aykırı) olur. Hem haşir gelmezse kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki, hiçbir cihet-i imkânı olamaz. Ve o ihtimâl, bu kâinatın vücûdunu inkâr gibi bir muhâl (imkânsızlık), belki bir hezeyan olur.

Elhâsıl: *İmanın beş rüknü, bütün delilleriyle haşir ve neşrin vukuuna ve vücûduna ve dâr-ı âhiretin vücûduna ve açılmasına delâlet edip isterler ve şehâdet edip talep ederler.*

İşte hakikat-i haşriyenin azametine tam muvâfık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve burhanları bulunduğu içindir ki; Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor.. ve onu bütün hakâikine temel taşı ve üssü'l-esas (en temel esas) yapıyor.. ve her şeyi onun üstüne bina ediyor.

(Mukaddime nihayet buldu.)

1 “Güçlü olanın sözü geçer.” (Serahsî, *Mebûsât* 5/140; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

2 Dünyada evli olan kimselerin, bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dâir bkz.: Buhârî, *Fezâilü ashâb* 30; Tirmizî, *Menâkıb* 62; Ma'mer İbn-i Râşid, *Câmi'* 11/302.

3 Allah'ın peygamberlerine iman ederim.

4 Allah'ın kitaplarına iman ederim.

5 “Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman.” (Tekvir Sûresi, 81/1).

6 “Ey İnsanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyâmet saatinin depremi müthiş bir olaydır.” (Hac Sûresi, 22/1).

7 “Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman...” (Zilzâl Sûresi, 99/1).

8 “Gök yarıldığı zaman.” (İnfitâr Sûresi, 82/1).

9 “Gök yarıldığı zaman...” (İnşikak Sûresi, 84/1).

10 “Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar?” (Nebe Sûresi, 78/1).

11 “Gâşiyenin (dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin) mâhiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun.” (Gâşiyeye Sûresi, 88/1).

12 Âhiret gününe iman.

13 **Şuûnât (Şe'nler):** Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyıf

şefkat, muhabbet, ferah, sürur, gazap gibi mukaddes, münezzehe manalar.

14 “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra’d Sûresi, 13/16; İsrâ Sûresi, 17/102; Kehf Sûresi, 18/14; Meryem Sûresi, 19/65; ...).

15 Bkz.: “Şu kesindir ki Allah, kullarına zerre kadar bile zulmetmez. Ama kulun zerre kadar bir iyiliği bile olsa, onu kat kat artırır ve ayrıca kendi tarafından büyük bir mükâfat verir.” (Nisâ Sûresi, 4/40).

16 Melâikeye, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâlâ’dan geldiğine iman ederim. (Ebû Hanîfe, *el-Fıkhu’l-ekber* 27-29. Bunları iman esaslarından sayan hadisler için bkz.: Buhârî, *İman* 50; *Tefsir (31)* 2; Müslim, *İman* 1, 8, 9).

17 Hz. İbrahim (*aleyhisselâm*)*¹, Hz. Lût (*aleyhisselâm*)*², sahabeden İrbâd İbn-i Sâriye*³, İmrân İbn-i Husayn*⁴ ve Hz. Selman*⁵ melek görenler arasındadır. Ayrıca Cenâb-ı Hak (*celle celâluh*), Benî İsrâil’den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *Enbiya* 51; Müslim, *Zühd* 10.

*¹ Bkz.: Hûd Sûresi, 11/70; Ankebût Sûresi, 29/31; Zâriyât Sûresi, 51/28.

*² Bkz.: Hûd Sûresi, 11/77; Ankebût Sûresi, 29/33.

*³ Bkz.: Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 18/245.

*⁴ Bkz.: Hâkim, *Müstedrek* 3/536; Bezzâr, *Müsned* 9/19; Tahâvî, *Şerhu Meâni’l-âsâr* 4/324.

*⁵ Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliya* 1/204; İbnü’l-Cevzî, *Sıfatü’s-safve* 1/551.

18 Mesela Hz. Cebrâil’in, Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile ve bazı sahabelerle görüşmesine dair bkz.: Buhârî, *İman* 37, *Menâkıb* 25; Müslim, *İman* 1, 10, *Fezâilü’s-sahâbe* 100.

19 Hz. Cebrâil’in, cennet ve cehennemden yaratılışından sonra onları görmek üzere gönderildiğine dair bkz.: Tirmizî, *Cennet* 21; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 22; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/332, 354.

20 **Tevâtür:** Yalanda ittifâk etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

21 **Elvâh-ı misaliye:** Varlık ve hâdiselerin suretlerinin kaydedildiği misal âlemine ait levhalar.

22 **Elvâh-ı mahfûza:** Olmuş ve olacak her şeyin kaydedildiği levhalar.

Hüve Nüktesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

Çok Aziz ve Sıddık Kardeşlerim!

Kardeşlerim! ⁴هُوَ ve ⁵لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ deki ⁶هُوَ (Hû) lafzında, yalnız maddî cihette bir seyahat-i hayâliye-i fikriyede⁷ hava sayfasının mütâlaasıyla ani bir surette görünen bir zarif nükte-i tevhidde, meslek-i imaniyenin hadsiz derece kolay ve vücûb (gereklik, kesinlik) derecesinde sühûletli (kolay) bulunmasını; ve şirk ve dalâletin mesleğinde hadsiz derecede müşkülâtlı, mümtenî (imkânsız) binler muhâl bulunduğunu müşâhede ettim. Gayet kısa bir işaretle, o geniş ve uzun nükteyi beyan edeceğim:

Evet nasıl ki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında, eğer tabiata, esbâba havale edilse lâzım gelir ki; ya o kapta küçük mikyasta (ölçüde) yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihâzâtıyla yapmalarını bilsin. Âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun.

Aynen öyle de: Emir ve irâdenin bir arşı (kürsüsü, tahtı) olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan ⁸هُوَ (Hû) lafzındaki havada, küçücük mikyasta bütün dünyada mevcut telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif

konuşmaların mer kezleri, santralleri, âhize ve nâkileleri (alıcı ve vericileri) bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin. Veyahut o هُوَ (Hû) 'daki havanın, belki unsur-u havanın her bir parçasının her bir zerresi, bütün telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar mânevî şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda başka zerrelere de bildirsın, neşretsın. Çünkü bilfiil o vaziyet kısmen görünüyor ve havanın bütün eczasında o kabiliyet var. İşte ehl-i küfrün ve tabîyyûn ve maddiyyûnların (materyalistlerin) mesleklerinde değil bir muhâl, belki zerrelere adedince muhâller ve imtinâlar (imkânsızlıklar) ve müşkülâtlar âşikâre görünüyor.

Eğer Sâni-i Zülcelâl'e verilse, hava bütün zerrâtıyla onun emirber neferi (emir eri) olur. Bir tek zerrenin, muntazam bir tek vazifesi kadar kolayca hadsiz küllî vazifelerini Hâlık'ının izniyle ve kuvvetiyle ve Hâlık'a intisap ve istinad ile ve Sâni'inin cilve-i kudreti ile bir anda, şimşek süratinde ve هُوَ (Hû) telâffuzu ve havanın temevvücü (dalgalanması) sühûletinde yapılır. Yani kalem-i kudretin hadsiz ve hârîka ve muntazam yazılarına bir sayfa olur. Ve zerrelere o kalemin uçları ve zerrelere vazifeleri dahi, kalem-i kaderin noktaları bulunur. Bir tek zerrenin hareketi derecesinde kolay çalışır.

İşte ben قُلْ هُوَ اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ve هُوَ (Hû) 'daki hareket-i fikriye (geniş, derin, sistemli, zincirleme düşünce; tefekkür) ile seyahatimde, hava âlemini temâşâ ve o unsurun sayfasını mütâlaa ederken, bu mücmel (kısa, özet) hakikati tam vâzıh (açık, berrak) ve mufassal (ayrıntılı), aynelyakîn müşâhede ettim ve هُوَ (Hû) 'nun lafzında, havasında böyle parlak bir burhan ve bir lem'a-yı vâhidiyet⁸ bulunduğu gibi, manasında ve işaretinde gayet nûrânî bir cilve-i ehadiyet⁹ ve çok kuvvetli bir hüccet-i tevhid (tevhid delili) ve هُوَ¹⁰ zamirinin

mutlak (sınırsız) ve müphem (belirsiz) işareti, hangi zâta bakıyor?” işaretine bir karîne-i taayyün (belirtme işareti; –yani “O” zamirinin Allah’a işaret etmesi–) o hüccette bulunması içindir ki, hem Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, hem ehl-i zikir; makam-ı tevhidde bu kudsî kelimeyi çok tekrar ederler diye ilmelyakîn ile bildim.

Evet, meselâ bir nokta beyaz kâğıtta, iki-üç nokta konulsa karıştığı ve bir adam, muhtelif çok vazifeleri beraber yapmasıyla şaşıracağı ve bir küçük zîhayata, çok yükler yüklenmesiyle altında ezildiği ve bir lisan ve bir kulak, aynı anda müteaddit (ayrı ayrı) kelimelerin beraber çıkması ve girmesi intizamını bozup karışacağı hâlde, aynelyakîn gördüm ki, هُوَ ’nin anahtarı ile ve pusulasıyla fikren seyahat ettiğim hava unsurunda her bir parçası, hattâ her bir zerresi içine muhtelif binler noktalar, harfler, kelimeler konulduğu veya konulabileceği hâlde, karışmadığını ve intizamını bozmadığını..

Hem ayrı ayrı pek çok vazifeler yaptığı hâlde, hiç şaşırmadan yapıldığını ve o parçaya ve zerreye, pek çok ağır yükler yüklendiği hâlde, hiç zaaf göstermeyerek, geri kalmayarak intizam ile taşıdığını..

Hem binler ayrı ayrı kelime, ayrı ayrı tarzda, manada o küçücük kulak ve lisanlara kemâl-i intizamla gelip, çıkıp, hiç karışmayarak, bozulmayarak o küçücük kulaklara girip, o gayet incecik lisanlardan çıktığı ve o her zerre ve her parçacık, bu acîb vazifeleri görmekle beraber kemâl-i serbestiyet ile cezbedârâne (hayret ve sevinçle kendinden geçercesine) hâl dili ile ve mezkûr hakikatin şehâdeti ve lisanıyla قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ve لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ deyip gezer ve fırtınaların ve şimşek ve berk ve gök gürültüsü gibi havayı çarpıştırıcı dalgalar içerisinde, intizamını ve vazifelerini hiç bozmuyor ve şaşırıyor. Ve bir iş diğer bir işe mâni olmuyor... Ben aynelyakîn müşâhede ettim.

Demek, ya her bir zerre ve her bir parça havada nihayetsiz bir hikmet ve nihayetsiz bir ilmi, irâdesi ve nihayetsiz bir kuvveti, kudreti ve bütün zerrâta hâkim-i mutlak bir hâssaları bulunmak lâzımdır ki, bu işlere medar (sebep, vesile) olabilsin. Bu ise, zerreler adedince muhâl ve bâtıldır. Hiçbir şeytan dahi bunu hatıra getiremez.

Öyle ise bu sahife-i havanın hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn derecesinde bedâhetle (açık-seçiklikle) Zât-ı Zülcelâl'in hadsiz gayr-i mütenâhî (sonsuz) ilmi ve hikmetle çalıştırdığı kalem-i kudret ve kaderin mütebeddil (değişen) sayfası ve bir Levh-i Mahfuz'un âlem-i tagayyürde (değişip duran âlemde) ve mütebeddil şuûnâtında (ilâhî tecellî ve icraatlerde) bir Levh-i Mahv ve İsbat¹¹ nâmında yazar-bozar tahtası hükmündedir.

İşte hava unsurunun yalnız nakl-i asvât (seslerin nakli) vazifesinde mezkûr cilve-i vahdâniyeti (Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin tecellîsini) ve mezkûr acâibi gösterdiği ve dalâletin hadsiz muhâliyetini (imkânsızlığını) izhar ettiği gibi; unsur-u havâînin (hava unsurunun), sâir ehemmiyetli vazifelerinden biri de *elektrik, câzibe* (çekim kuvveti), *dâfia* (itme kuvveti), *ziyâ* gibi sâir letâifin naklinde şaşırmadan muntazaman, asvât naklindeki vazifeyi gördüğü aynı zamanda bu vazifeleri dahi gördüğü; aynı zamanında bütün nebâtât ve hayvanâta teneffüs ve telkih (aşılama) gibi hayata lüzumu bulunan levâzımâtı kemâl-i intizam ile yetiştiriyor. Emir ve irâde-i ilâhiyenin bir arşı olduğunu kat'î bir surette isbat ediyor ve serseri tesadüf ve kör kuvvet ve sağır tabiat ve karışık, hedefsiz esbab ve âciz, câmid (cansız), cahil maddeler bu sahife-i havâiyenin (hava sayfasının) kitâbetine ve vazifelerine karışması hiçbir cihetle ihtimal ve imkânı bulunmadığını aynelyakîn derecesinde isbat ettiğini kat'î kanaat getirdim. Ve her bir zerre ve her bir parça lisân-ı hâl ile لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ dediklerini bildim ve bu هُوَ anahtarı ile havanın maddî cihetindeki bu acâibi gördüğüm gibi, hava unsuru

da bir هو (Hû) olarak âlem-i misal ve âlem-i manaya¹² bir anahtar oldu.

Gördüm ki, âlem-i misal, nihayetsiz fotoğraflar ve her bir fotoğraf, hadsiz hâdisât-ı dünyeviyeyi aynı zamanda hiç karıştırmayarak alıyor. Binler dünya kadar büyük ve geniş bir sinema-yı uhreviye ve fâniyâtın fânî ve zâil hâllerini ve vaziyetlerini ve geçici hayatlarının meyvelerini sermedî (sonsuz) temâşâgâhlarda ve cennette saadet-i ebediye ashablarına da dünya maceralarını ve eski hâtıratlarını levhalarıyla gözlerine göstermek için pek büyük bir fotoğraf makinası olarak bildim.¹³(Hâşiye)

Hem Levh-i Mahfuz'un,¹⁴ hem âlem-i misalin iki hücceti ve iki küçücük numûnesi ve iki noktası, insanın başında olan kuvve-i hâfıza (hâfıza kuvveti) ve kuvve-i hayaliye (hayal gücü), mercimek küçüklüğünde iken hiç karıştırmayarak kemâl-i intizamla içlerinde bir büyük kütüphâne kadar mâlûmâtın yazılması kat'î isbat eder ki: O iki kuvvenin numûne-i ekber ve âzamları, âlem-i misal ile Levh-i Mahfuz'dur. Hava ve su unsurlarının, hususan nutfelerin suyu ve hava unsuru, toprak unsurunun pek fevkinde, daha ziyade hikmet ve irade ile ve kalem-i kader ve kudretle yazıldıkları.. ve tesadüf ve kör kuvvetin ve sağır tabiatın ve câmid, hedefsiz esbabın karışması yüz derece muhâl ve hiçbir cihetle mümkün olmadığı.. Hakîm-i Zülcelâl'in kalem-i kader ve hikmetinin sayfası olduğu.. ilmelyakîn ile kat'î bilindi.

(Mütebâkîsi (kalan kısmı) şimdilik yazdırılmadı. Umuma binler selâm.)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁵

Kardeşiniz
Said Nursî

* * *

1963’lerde İzmir’de Risale-i Nur derslerine devam etmeye başladım. O zaman Ahmet Feyzi Ağabey ve Avukat Necdet Doğanata derslere gelir, Risaleler’den bir paragraf okunduktan sonra “Buradan ne anladık?” diye sorarlardı. Çok güzel izahlar ortaya çıkardı. O zaman ben daha İmam Hatip’in orta kısmındaydım. Dayım, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğrenciydi. Ara sıra Bornova’daki yurtlarına ziyarete giderdim. Ziraatta ve tıpta okuyan, evrimci ve materyalist görüşlerle fikri bulanık veya tamamen inkâra sapsmış olan arkadaşlarından bazıları bana takılır, biraz da yukarıdan bakarak “Tanrı var mıdır, yok mudur?” meseleleriyle ilgili sorular sorarlardı. Ben de hep “Hüve Nüktesi” ile ilgili bildiğim ve duyduğum izahlardan bir şeyler aktararak cevap vermeye çalışırdım. Bir seferinde *“Afrika’nın veya Amerika’nın balta girmemiş ormanlarına gidip yepyeni bir bitki keşfetsen, sonra onun tohum veya çekirdeğini getirip bütün ziraat profesörlerine ‘Bundan nasıl bir ağaç veya bitki meydana gelir? Boyu, yaprakları, çiçekleri, meyveleri, rengi, kokusu nasıl olur. Kaç senede ürün elde edilir?’ gibi sorular sorsam cevap veren çıkar mı? Bırakın Ege Üniversitesi’ni dünyada buna cevap verecek birisi bulunabilir mi? Bütün tohum ve çekirdeklerin hamuru oksijen, hidrojen, azot ve karbondan meydana geldiği hâlde bu birbirine benzeyenlerden farklı farklı türler meydana geliyor? Bu kadar profesörün bilemediği bir sorunun cevabını toprak nereden biliyor? İçine atılan tohumların özelliğini ayırteyerek nasıl bu kadar bitkiyi bağrından teker teker apayrı özelliklerle fişkırtıyor?”* meâlinde sözler söylerdim ve susup kalırlardı. Şahid olduğum bu durumlardan dolayı gerçekten Risale-i Nur Külliyyatı’nın gücünü ve değerini anlardım. Çünkü nasıl oluyordu da benim gibi bir orta son talebesi karşısında felsefe okumuş üniversite öğrencileri susup kalıyorlardı? Belli ki bu, benimle ilgili değildi. Tamamen Kur’ân’ın çağımıza bakan muhteşem tefsirinin, yani Risale-i Nur’un gücüydü.

- Toprak unsurunun zerrelerinin mazhar oldukları harikalar gibi hava unsurunun zerrelerinin mazhariyetleri de harika idi. Bir üniversite öğrencisi, inkârcı arkadaşlarının kendisine “Bir maça gidiyoruz, binlerce insan bağırıp çağırmaya başlayınca kimin ne dediği anlaşılıyor. Hâlbuki siz Tanrının her an ettiğiniz duaları işittiğini ve milyonlarca insanın farklı farklı isteklerine aynı anda karşılık

verme ve yerine getirme gücüne sahip olduğuna inanıyorsunuz. Böyle bir şey mümkün olabilir mi?” diye soru sorduğunu söylemişti. Bu soruya yine Hüve Nüktesi ile cevap verdim. Üstad, burada her bir hava zerresinin, binlerce radyo vericisinden çıkan konuşmaları hiç karıştırmadan alıp, bütün özellikleriyle, konuşanın şivesine ve ses tonuna varıncaya kadar diğer seslerden ayrılan farklı hususiyetleriyle aynen aktardıklarını ifade ediyor. “Allah’ın yarattığı bir hava zerresi sanki bütün konuşmaları hiç karıştırmadan alıyor ve aynı şekilde yanındaki diğer hava zerrelere aynen aktarıyor. Allah’ın yarattığı şeyde bu durumu gördükten sonra Allah’ın her şeyi her an işittiğine, her duadan haberdar olduğuna ve kullarının isteklerini yerine getirebileceğine niçin kanaat getirmiyoruz? Yani yaratık böyle bir şeye mazhardır, ama Yaratan bunu yapamaz denilebilir mi?” meâlinde, Hüve Nüktesi’nden anladığım kadarı ile izah ettim.

Gerçekten, hava sayfasında muazzam bir müşahede ve mütâlaayı anlatan Hüve Nüktesi’nde çok sırlar var. Hatta misal ve mânâ âlemleriyle ilgili ipuçları da mevcut...

Aslında kâinat kitabının hava sayfasında bir mütalaa olduğu hâlde bu bahse “Hüve Nüktesi” denmesi orijinal bir tabirdir. Çünkü anlatılan bu hakikat, Kur’ân’ın mukaddes “Hû” (Hüve) kelimesinden keşfedilmiştir. Üstad’ın tabiriyle Kur’ân’ın her bir kelimesi bir “melek-i nâtık” tır.¹⁶ Bu “konuşan melek” mâhiyetindeki mukaddes kelimeler, muhataplarına pek çok mânâyı söylerler. “Hüden lil-müttekîn” olan, yani takva sahiplerine, derin hidayet mânâlarını üfleyen bu hikmetli kitabın kelimelerine gerçek muhatap olmak çok mühimdir.

Kur’ân tefsiri olan Risale-i Nur’lardaki parlak temsiller, işte hep böyle konuşan melek olan kudsî kelimelerin ilhamları ile ortaya çıkmıştır.

- Hüve Nüktesi’ne bir izah olarak, Üstad Hazretleri’nin “Lâtif Nükteler” risalesinde “kün feyekûn” sırrının izahına dair ele aldığı meseleden¹⁷ anladıklarımızı sizlere takdim etmek istiyoruz:

Üstad Hazretleri, bizlere burada bilhassa hava zerrecilerinin, belki de hava zerrecileri içinde bulunan atom ve elektronlardan daha küçük esir maddesinin zerrecilerinin harika vazife ve hizmetlerini anlatarak “Kün Feyekûn”¹⁸ sırrını anlamamız için bir kapı açmaktadır. Bu derin sırrın kavranılmasıyla Kur’ân harflerinin bilhassa sûrelerin başlarında bulunan “Elif, Lâm, Mîm” gibi harflerin hâsiyetleri, faziletleri ve maddî tesirleri ile ilgili hadis-i şeriflerde rivâyet edilen gerçekler de anlaşılmiş olacaktır. Ayrıca Üstad Hazretleri, bu mühim hususu, mânevî hakikatlere tamamen kapalı olan bu asrın maddeci nazarına da arz edebilmek için maddî bir misal üzerinden gitmiştir. Şöyle ki:

Arş-ı Âzam’ın Sahibi Cenâb-ı Hakk’ın, dünya üzerinde mahlûkâtın idaresine vesile olan **dört ilâhî arşı** vardır. Bu ilâhî arşların dünya üzerinde bulunması; dünyanın, âlemin merkezi ve kâinatın kalbi ve kıblesi olmasıyla da alâkalıdır. İnsanlar, başka gezegenlere hatta başka galaksilere gitseler bile namaz kılmak için dünyaya doğru dönmek zorundadırlar. Çünkü kible-i kâinat, merkez-i âlem, kalb-i mevcudat; dünyadır. İşte bu önemdeki dünyanın üzerindeki arşlardan *emir* ve *irade arşı*dır ki, **havadır**...

Önce bilelim ki, dünya bir imtihan meydanı olduğu için dâru’l-hikmettir. Yani Allah’ın icraatı dünyada sebepler perdesi altında olmaktadır. Açıkça olsa herkes mecburen iman etmek zorunda kalırdı ve Ebûcehil ile Ebûbekir arasında fark kalmazdı. İmtihan da olmamış olurdu. Âhîret ise imtihan yeri olmadığı için dâru’l-kudrettir. Yani icraatın doğrudan Allah tarafından yapıldığını herkes bilecektir. Yani tohumu toprağa atıp günlerce beklemeye lüzum kalmayacak, meyveler koparılınca ânında yenisi gelecek ve mevsimi beklenmeyecektir. Allah’ın kudretinin her şeyi yarattığı apaçık görülecek ve bilinecektir. İşte dünyadaki sebepler perdesi dolayısı ile “Kün Feyekûn” sırrı gizli kalmaktadır. Yalnız emir ve irade arşı olan hava unsurunda garip ve acip bir hâl vardır. Ülfet ve ünsiyetimiz perde olduğu için bunu fark edemiyoruz. Üstad, bu bahiste işte bu perdeyi aralayıp gerçeği net hâle getirmeye çalışmıştır.

Evet, Cenâb-ı Hakk’ın, Hafîz ve Muhyî isminin mazharı olan *hıfz* ve *hayat arşı* **toprak** tarlasına tohum ve çekirdekleri ektiğimizde büyüüp sümbül ve meyve vermeleri için günlerce beklememiz gerekir ama hava

tarlasına kelimeleri ektiğimizde ânında sümbüllenip meyve verirler. Hava tarlasından ürün almak için beklemeye gerek yoktur. “Kün Feyekûn”, o anda hemen tahakkuk eder. Yani, Allah bir kelimedenden milyonlarca kelimeyi bir anda yaratır.

Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir Savaşı’nda bir avuç toprak ve küçük taşları yerden alıp kalabalık düşman ordusuna, **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** yani “yüzleri kara olsun!” diyerek attı. Bir avuç attı, ama binler avuç gibi her bir düşmanın gözlerine birer avuç taş-toprak gitti ve birden kaçtılar.¹⁹ Huneyn Savaşı’nda aynen öyle oldu.²⁰ Bu harika olay için Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı Kerîm’de “(Ey Muhammed!) Attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı.” (Enfâl, 8/17) buyurdu. Aslında bu nasıl hârîka ise, bir cümlelik **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** ifadesini de bir defa söylemesine rağmen binlerce söylemiş gibi ânında her bir düşmanın kulağına bir **شَاهَتِ الْوُجُوهُ** cümlesinin girmesi de aynen öyle harikadır.

Evet, hava tarlasına ekilen her bir kelime ânında sümbüllenip meyve vermiş, “Kün Feyekûn” sırrı tezâhür etmiştir. Bir avuç toprağın bir anda binlerce avuç olması açıkça Bedir ve Huneyn savaşlarında fark edilirken, aslında her zaman havadaki kelimelerin milyonlarca yaratılıp çoğaltılması fark edilmemektedir. Alışkanlıklar, ülfet ve ünsiyetler bu gerçeği görmemize ve anlamamıza perde olmaktadır. Üstad, burada “Kün Feyekûn” sırrını anlatmak için, işte bu perdeyi yırtıp dikkatlerimizi bu noktaya çekmektedir.

Hava zerrelere sadece sesleri değil, görüntüleri de nakletmektedir. Yani bir insanın konuşmasındaki sözleri ve o anda yaptığı hareketlerin görüntüleri, ânında havada milyarlarca çoğalarak dünyanın her tarafına yayılmaktadır. Bu durumu, radyo alıcıları ve televizyon ekranlarında duyup görebiliyoruz.

Ağızdan çıkan her bir kelimenin misal ve mânâ âlemine bir aksediş şekli vardır. Mesela “Elhamdülillah” kelimesi bir cennet meyvesi gibi... Bir gıybet cümlesi de ölü eti (leş) gibi... Yahya Kemal, ezan kelimelerinin sanki kristalleşmiş şekillerini ruhânîlerin gördüklerini “Cümleten görür ervah Allahu Ekber’i” diye ifade etmektedir. Onun için Kur’ânî kelimeler okunduğunda mekân nurlanır, şifâlanır... Siz yorgun argın eve gelirsiniz. Eğer o hâlde kalsanız, yatsıyı ona göre kılarırsınız.

Teheccüde kalkmak zor gelir. Belki sabah namazını zar zor kılarırsınız. Ama Kur'ânî sohbetlerin olduğu yere gidince, hava şifalanıp nurlandığı için hafiflersiniz ve bu namazların hepsini rahatlıkla edâ edersiniz. Tersine gıybet edilen, müstehcen şeyler konuşulan yerler de habîsâtla (yani kötü, çirkin şeylerle; habis ruhlarla) dolar. İnsana gaflet ve sıkıntı basar. Bu tür ortamlara girmeme hususunda çok dikkatli olunması gerekir.

Üstad Hazretleri satır aralarında da bazı gerçekleri sıkıştırıyor. Mesela “havada sebatsız vücudları bulunan harfler” diyor. Yani biz kelimeleri telaffuz edince, havayı dinleyenler anlayacak kadar meşgul ediyorlar. Eğer tahtaya yazılan kelimeler gibi kalsalardı ne olurdu? Bir tahtayı yazıp doldurduğumuzda yeni şeyler yazmak için ya başka temiz bir tahtaya geçmemiz veya yazı yazdığımız tahtayı silip temizlememiz gerekirdi. Kelimeler havada kalıp sebat etseydi, bir müddet sonra ya sesle kirlettiğimiz mekânı terk edip başka temiz yere geçecektik veya sesle kirlenen mekândaki sesleri tahta siler gibi temizlemeye, pencere ve kapıdan atmaya çalışacaktık. Ama nereye kadar... Çok kısa zamanda dünya ses kirliliğinden içinde durulmaz hâle gelirdi. İşte Cenâb-ı Hak, sebatsız varlıklar olarak yarattığı kelimeleri mânâyı ifade etmelerinden hemen sonra titreşimler hâlinde oradan alıp götürüyor. Misal ve mânâ âlemlerine, Levh-i Mahfuz'a yerleştiriyor; asla kaybolup yok olmalarına müsaade etmiyor.

Sahabeden Hazreti Ebû Saîd (radiyallâhu anh) anlatıyor: Biz, (Resûlullah'ın çıkardığı askerî) bir seferdeydik. Bir yerde konakladık. Yanımıza bir câriye gelip “Obamızın efendisi Selim'i bir zehirli soktu. Onunla meşgul olacak erkekler de şu anda yoklar. Sizde rukye yapan (dua okuyan) biri var mı?” dedi. Bunun üzerine bizden –rukye hususunda mahâretini bilmediğimiz– bir adam kalkıp onunla gitti ve adama okuyuverdi. Adam iyileşti. Kendisine otuz koyun verdiler. Bize sütünden içirdi. Ona “Sen rukye bilir miydin?” dedik. “Hayır, ben sadece Fâtiha okuyarak rukye yaptım.” dedi. Biz kendisine “Resûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sormadan bu verdiklerine dokunma!” dedik. Medine'ye gelince, durumu ona söyledik. Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), “Fatihâ'nın rukye olduğunu (tedâvi maksadıyla okunacağını)

sana kim söyledi? Verdikleri koyunları paylaşın, bana da bir hisse ayırın!” buyurdular.²¹

Burada Fatiha’yı okuyan sahabe başka rivayetlerden anlaşıldığına göre, Ebû Saâdi’l-Hudrî’dir. Fatiha Sûresi’ni, kendisini akrep sokan Selim’e üç veya yedi defa okuyarak tedavisini sağlamıştır. Hadisi o rivayet etmesine rağmen rukye yapanın kendisi olduğunu açıkça ifade etmemiştir. Onun bu tedavi başarısı arkadaşlarını şaşırttığı gibi Resûlullah’ı da (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hayrete düşürmüştür ve “Sen Fatiha’nın rukye olarak okunacağını nereden biliyordun?” diye soru sormasına sebep olmuştur.

Dua ederken insanın konsantre olması çok önemlidir. Kim ne isterse Allah verir. “Men talebe ve cedde vecede” (Kim bir şeyi ister ve isteğinde ciddi olursa, onu elde eder.) prensibinde ifade edildiği gibi, kim duayı ciddiye alır ve ciddiyetine uygun bir tavırda yaparsa Allah’ın izniyle neticeye ulaşır.

Kungfu yapanların, elleriyle kiremitleri, betonları kırıp parçalamalarında, bütün güçlerini ellerinde toplayıp hedeflerine ciddî biçimde kilitlenmelerinin rolü büyüktür.

Bir Allah dostu, sevdiği bir çam ağacının, köklerinin bir çukur kazılması esnasında kesilmesi sonucu kurumaya yüz tutması karşısında üzülür. Birisi de hiç sormadan gidip bu ağacı keser. Allah dostu, meseleyi işitince daha çok üzülür ve der ki: “Ben ona şifalı sûre Fâtiha’yı okuyacaktım. Fakat tam kendimi bulamadığım, tam konsantre olmadığım için bekliyordum. O ânımı yakalayınca okuyacaktım. İnanıyordum ki, Fâtiha’yı öyle okursam Allah’ın izniyle, kurumaması duracak ve yemyeşil olacaktı.”

Üstad’ın, talebeleri içinde birinciliği hep muhafaza eden muhlis talebesi Hulûsi Ağabey, hatıralarını anlatırken, bizzat diyor ki:

– “Barla’da Üstad Hazretleri’ni ziyarete gittiğimde yemek zamanı sofrada azıcık yemek ve etrafında birçok insan vardı. Biz, âdetten bir söyleyişle, Besmele çektik. Üstad (bunu yeterli görmemiş olacak ki) ‘Önce, fiyatını verelim.’ deyip çok içten ve ciddî şekilde, her harfini en güzel biçimde telaffuz ederek ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ dedi. (Hatta orada bulunan herkes için bir Besmele çekti) Neticede o azıcık yemek bitmedi. Bereketi herkese yetip arttı.

– Malatya’da obur bir kişiyle, bir iş için birisinin evine gittik. Kapıyı çaldığımızda adam hanımı ile akşam yemeği yiyormuş. Önlerinde azıcık bir yemek vardı. Bizi sofraya davet etti ama tedirgindi. Ben kendisini teskin edip ‘Gelin önce bir fiyatını verelim.’ dedim ve Üstad’dan öğrendiğim gibi Besmele çektirdim. Bizim oburun karnı iyice doyduğu hâlde, yemek Besmele bereketi ile arttı bile... Aslında onun dışının kovuğunu doldurmaması gerekirdi.

– Seneler sonra Elazığ’da bahar ve yaz mevsiminde tatil günleri bahçelere gidip ders yapıyorduk. (Bahçe bizden, bohça sizden diyerek) Her hafta bir yere gidiyorduk. Bir seferinde birisinin sünneti münasebetiyle bohçayı, yani yiyecekleri getirecek sünnet sahibinin misafiriydik. Fakat o gün de Urfa, Van, Diyarbakır gibi vilayetlerden otobüslerle derse gelenler olmuştu. Beklenenden çok kişi olunca, yemek yaptıran kişi telaşa kapıldı. Şehre gidip yeniden yemek getirmesi de mümkün değildi. Bunun üzerine bir konuşma yapıp, Üstad’ın Besmele’sini anlattım. Aynen hepsine onun okuduğu gibi Besmele’yi okudum ve herkesin öylece okumasını sağladım. Allah, yemeğe öyle bir bereket verdi ki kaplar dolup taşı, herkes doydu ve yemek arttı. Allahu Teâlâ, bizim çektiğimiz Besmele’ye, yani yaptığımız taklide bile keramet ve bereket ihsan etti.”²²

- Evet Kur’ân harfleri, kudsiyet sırrı ile, maddî tesirlere ve hâsiyetlere mazhar olabilirler. İlâhî emir ve iradenin tebliğcisi olan hava üzerinde, vahiy mesajları olan Kur’ân harfleri, bilhassa şifre-i ilâhiye olan “Yâ Sîn... Tâ Sîn... Hâ Mîm... Elif Lâm Mîm... gibi mukaddes harfler, maddî vücudları gayet gizli olmakla beraber kelâm sıfatından gelmelerine rağmen aynı kudret gibi tesir gösterirler...

Cenâb-ı Hakk’ın isimleri tek tek değil, girift olarak tecellî ederler. *Muhyî* ismi tecelli edince, o canlıya göz-kulak gibi duyular için *Semî*’ ve *Basîr* isimlerinin yanında, rızkı için *Rezzak* ismi; hayatı için gerekli duygular verilmek üzere *Hakîm* ismi; şekil ve sûreti için *Musavvir* ismi; ve daha başka pek çok isim de tecelli eder. Kelâm sıfatının tecellisinde kudret ve şifâyı tazammum eden isimler de tecelli eder. “Kün!” yani

“Ol!” emri bir sözdür, ama Allah’ın kelâmı olduğu için Allah’ın kudretini de içinde barındırır. Ne irade buyurmuşsa hemen olduruverir. Bizzat Kur’ân-ı Kerîm, âyetlerin nur ve şifa olduğunu ifade etmektedir. (Bkz.: Mâide, 5/15; Nisâ, 4/174; Yunus, 10/57; İsrâ, 17/82; Fussilet, 41/44; ...).

Sûrelerin başlarındaki “Elim Lâm Mîm... Tâ Sîn...” gibi bu ilâhî şifreler ve bu kudsî harfler, havada gizli ve ince ve ilâhî münasebetlerini ihtizaza ve titreşime getirecek birer düğüm ve düğmedir. Yeri göklere, hatta Arş’a bağlayacak mânevî telefon ve telgraf haberleşmesini sağlamaları vazifeleridir ve birer ilâhî, kudsî şifre olmalarının gereğidir. Madem, mazlumun ve yetimin ağlamasından Arş-ı Âzam ihtizaza gelir.. bu harflerle yana yakıla yapılan niyazlardan da Arş-ı A’lâ titreşime geçer.

Peygamber Efendimiz’in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sahabelerinden olan Ebu Muallâk isimli bir zât vardı. Ebu Muallâk, ticarî ortaklık kuran, dürüst ve takva sahibi bir kimseydi. Bir gün yola çıkmıştı. Karşısına silahlı bir haydut çıktı ve kendisine “Neyin varsa, çıkar ver. Seni öldüreceğim!” dedi. Ebu Muallâk, “Eğer maksadın mal ise, al götür hepsini.” dedi. Ama haydut, “Hayır, ben yalnızca senin canını istiyorum!” deyince, Ebu Muallâk “Öyleyse, bana izin ver de bir namaz kılayım.” dedi. Haydut, “İstedığın kadar namaz kılabilirsin!” dedi. Ebu Muallâk namazını tamamladıktan sonra Allah’a yönelerek üç defa şöyle niyaz etti: “Ey kalblerin Sevgilisi, ey Arş’ın Sahibi ey Mecîd (şanı pek yüce olan), ey dilediğini yapan Allah’ım! Ulaşılamayan izzet ve şerefın, olağanüstü saltanatın ve Arş’ını ihata eden Nurunun hürmetine beni şu hırsızın ve haydutun şerrinden korumanı diliyorum. Ey darda kalanların imdadına yetişen Allah’ım! Yetiş imdadıma, kurtar beni!”²³

Ebu Muallâk duasını bitirir bitirmez, elindeki mızrağı kulağının hizasında tutan bir süvârî çıkageldi. Süvârî, o haydutu yakaladı ve öldürdü. Ebu Muallâk kendisine dönen süvârîye: “Sen de kimsin? Yoksa Allah senin vesilenle mi beni bu hayduttan kurtardı?” dedi. Süvârî şöyle cevap verdi: “Ben dördüncü kat semâdanım. Sen ilk duanı yapınca, semânın kapılarının çatırdağını duydum. İkinci defa dua ettiğinde, gök sâkinlerinin arbedesini işittim. Üçüncü kere dua ettiğini duyunca ‘Zorda kalan biri dua ediyor.’ denildi. Bunu duyduktan sonra Cenâb-ı Hak’tan beni o zâlim adamı öldürmeye memur etmesini niyaz ettim. Allah Teâlâ

da, isteğime: ‘Bilesin ki, abdest alıp dört rekat namaz kılan ve bu duayı yapanlara, darda kalsa da, kalmasa da yardım ederim.’ buyurdu.”²⁴

Hava zerrelerinin her biri, âlemin her yerindeki telsiz, telefon, telgraf, radyo ve televizyonlar gibi yaygın şekilde, her an gelen İlâhî emirleri alır ve gereğini yerine getirir halde âhizelik (alıcılık) ve nâkilelik (vericilik) vazifesini yerine getiriyorlar. Çünkü insanların içgüdü zannettikleri hayvanlardaki yol bulma ve türlerine ait hârîka işleri yerine getirmeleri, tamamen hava zerrelerinin onlara ait ilham ve vahiy bilgilerini getirip tebliğ etmeleriyle ilgilidir. Hatta nebâtâta ait lüzumlu bilgiler de hava zerreleriyle onlara ulaştırılır. Üstad, bizzat bu risalede, badem çiçeklerinin açılması ile ilgili bir keşif ve müşahedesini de veciz bir ifade ile anlatıyor. Yani hava zerreleriyle açılma emrinin, badem çiçeklerinin tomurcuklarına tebliğ edilmesini keşfen ve müşâhedeten fark ediyor.

Ayrıca hava zerrelerinin vazifelerinden birisi de nefislere yelpaze ve canlılara nefes olmaktır. Yani, teneffüsle kanı temizleme, vücut sıcaklığını sağlama ve vücuttan dışarı çıkarken de ağızda harflerin oluşmasına vesile olmaktır. Bu husus Otuz İkinci Söz’ün Birinci Mevkıf’ının uzun hâşiyesinde şöyle izah edilmiştir:

“Cenâb-ı Hak, insanın bedenini gayet muntazam bir şehir hükmünde yaratmıştır. Damarların bir kısmı (yani sinirler), telgraf ve telefon vazifesini görür. Bir kısmı da çeşmelerin boruları hükmünde kanın dolaşmasına vesiledir. Kanın içinde “alyuvarlar” ve “akyuvarlar” diye iki kısım küre yaratılmıştır. Alyuvarlar, bedenin hücreciklerine erzak dağıtır ve ilâhî bir kanunla –tüccar ve erzak memurları gibi– hücreciklere erzak yetiştirirler. Akyuvarlar, alyuvarlara göre azınlıktadırlar. Vazifeleri, hastalık ve benzeri düşmanlara karşı asker gibi müdâfaadır. Ne zaman müdâfaaya geçseler, mevlevî gibi iki dönme hareketi ile hayret verici bir hâl alırlar.

Genelde kanın umumî iki vazifesi vardır: Biri, bedendeki hücrelerin tahribatını tamir etmek. Diğeri, hücreciklerin enkazını toplayıp, bedeni temizlemektir. Toplardamarlar ve atardamarlar namında iki kısım damarlar vardır. Bir kısmı, sâfi kanı getirir, dağıtır, sâfi kanın kanallarıdır. Diğer kısmı, enkazı toplayan bulanık kanın mecrasıdır ki, şu ikinci kısım ise kanı, nefesin geldiği akciğere getirir.

Cenâb-ı Hak, havada azot ve oksijen olarak iki unsur yaratmıştır. Oksijen ise, nefes içinde kana temas ettiği vakit, kanı kirleten yoğun karbon elementini mıknatıs gibi kendine çeker. Onunla birleşir ve karbondioksit denilen zehirli bir gaza dönüştürür. Böylece, hem normal vücut ısısını temin eder, hem kanı tasfiye edip temizler. Çünkü Cenâb-ı Hak, kimya ilminde, kimyevî aşk tabir edilen şiddetli bir münasebeti oksijen ile karbona vermiştir. Bu iki element birbirine yakın olduğu vakit, o ilâhî kanun ile birleşir. Fennen sâbittir ki, birleşmeden hararet meydana gelir. Çünkü birleşme, bir nevi yanmadır. O sırrın hikmeti de şudur ki: O iki elementin her birisinin zerreciklerinin ayrı ayrı hareketleri var. Birleşme vaktinde her iki zerrecik, yani oksijenin zerreciği karbonun zerreciğiyle birleşince bir tek hareketle hareket eder. Bir hareket açıkta kalır. Çünkü birleşmeden önce iki hareketi. Şimdi iki zerrecik bir oldu, yani her iki zerrecik bir zerrecik hükmünde bir hareket aldı. Diğer hareket, Cenâb-ı Hak'ın bir kanunu ile hararete inkılâp etti. Zâten “Hareket, harareti doğurur.” yerleşmiş bir kanundur. İşte bu sır binâen, insan bedenindeki normal sıcaklık, bu kimyevî birleşim ile temin edildiği gibi, kandaki karbon alındığı için kan da temizlenmiş olur. İşte nefes dâhile girdiği vakit, vücudun hem kanını temizliyor, hem hayat ateşini tutuşturup yakıyor. Çıktığı vakit (boğazdaki ses tellerine dokunarak) ağızda, ilâhî kudretin mu'cizeleri olan kelime meyvelerini veriyor.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İşte böyle çok hârika özelliklerle yaratılmış olan havaya, birer tohum ve çekirdek gibi ekilen ve havaî birer varlık olan harfler... Bilhassa kudsî Kur'ân harfleri temas etmekle... Âhizelik (alıcılık) vaziyetini almakla... Düğüm ve düğümler hükmüne geçmekle... Bilhassa Kur'ân sûrelerin başlarında ilâhî şifre harfleri olan “Elif, Lâm, Mîm” gibi harfler daha ziyade o gizli münasebetlerin uçlarının merkezî düğümleri ve hassas düğümleri hükmüne geçmekle pek çok hârika özelliklere sahip olabilirler. Bu mukaddes harflerin zihnî varlıkları da –yani insan zihninde bulunmaları da–.. üzerlerinde tefekkür edilip müzâkerelerin yapılması da.. hatta yazılmaları da bu özelliklerden hisseye ve hâssaya mâliktirler. **Demek, o harflerin okunmasıyla ve yazılmasıyla, maddî ilaç gibi şifa ve başka maksatlar hâsıl olabilir.**

Bu meselenin tamam olması için, bir başka açıdan Üstad'ın Yirmi Beşinci Söz'deki izahatına bakalım:

“Kur'ân, başka kelâmırlarla kabil-i kıyas olamaz. Çünkü kelâmın tabakaları, ulviyet, kuvvet ve hüsn-i cemâl cihetinden dört menbaı var. Biri mütekellim (konuşan), biri muhatab, biri maksad, biri makamdır. Ediblerin, yanlış olarak yalnız makam gösterdikleri gibi değildir. Öyle ise, sözde, “Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş?” ise bak. Yalnız söze bakıp durma. Mâdem kelâm kuvvetini, güzelliğini bu dört menbadan alır. Kur'ân'ın belâgat derecesi, yüceliği ve güzelliği anlaşılır. Evet, mâdem kelâm mütekellime bakıyor. Eğer o kelâm emir ve nehiy ise, mütekellimin (sözü söyleyenin) derecesine göre irade ve kudreti de tazammun eder (içinde barındırır). O vakit söz, karşısındakinin dayanma gücünü kırar; maddî elektirik gibi tesir eder, kelâmın ulviyet ve kuvveti o nisbette ziyadeleşir.

Meselâ: [25](#) **يَا أَرْضُ اِبْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي** yâni “Yâ arz! Vazifen bitti suyunu yut. Yâ semâ! Hâcet kalmadı, yağmuru kes.”

Meselâ: **فَقَالَ لَهَا وَلِأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا** [26](#) **طَائِعِينَ** “Semaya ve arza şöyle buyurdu: ‘Yâ semâ! Yâ Arz! İster istemez geliniz, hikmet ve kudretime râm olunuz. Yokluktan çıkıp, varlıkta, sanat eserlerimin sergilendiği meşhere geliniz.’ Onlar da ‘Tam bir itaatle geliyoruz. Bize gösterdiğin her vazifeyi Senin kuvvetinle göreceğiz.’ dediler.” İşte kuvvet ve irâdeyi tazammun eden (içinde barındıran) hakîkî, geçerli ve tesirli şu emirlerin kuvvetine ve ulviyetine bak.

Sonra da insanların “Ey yer, dur. Ey gök, yarıl. Ve ey kıyâmet sen de artık kop.” gibi emir şeklinde cansız varlıklara hezeyan tarzındaki konuşmaları, hiç o iki emir ile mukâyese edilebilir mi? Evet temennîden kaynaklanan arzular ve o arzulardan doğan fuzûlî şekildeki emirler nerede!.. Hakikî âmirlik vasfı muttasıf bir âmirin iş başındaki hakikî emri nerede!.. Evet emri tesirli ve geçerli büyük bir âmirin itaatli ve büyük bir ordusuna “Arş!” emri nerede!.. Ve şöyle bir emir, âdî bir neferden işitilse; iki emir sûreten bir iken, mânen bir neferle, bir ordu kumandanı kadar farkı var.

Meselâ: [27](#) **إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** “Bir şeyi dilediğinde, O’nun buyruğu, sadece ‘Ol!’ demektir, hemen oluverir.”

Hem *meselâ:* [28](#) **وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ** “O vakit meleklerle ‘Âdem için secde edin!’ dedik.” Şu iki âyette iki emrin kuvvet ve ulviyetine bak, sonra insanların emirler şeklindeki kelâmına bak. Acaba yıldız böceğinin Güneş’e nisbeti gibi kalmıyorlar mı?

Evet, hakikî bir mâlikin iş başındaki bir tasviri ve hakikî bir sanatkârın işlediği vakit sanatına dair verdiği beyanatı ve hakikî bir nimet sahibinin ihsan başında iken beyan ettiği ihsan ve ikrâmları, yani söz ile fiili birleştirmek, kendi fiilini hem göze, hem kulağa tasvir etmek için şöyle der: “Bakınız! İşte bunu yaptım, böyle yapıyorum. İşte bunu bunun için yaptım. Bu böyle olacak, bunun için işte bunu böyle yapıyorum.”[29](#) (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

“Kün Feyekûn” Sırrına Ek

Prof. Dr. Osman Çakmak hocanın Sızıntı dergisinde “Atmosferde Bir Yolculuk” başlıklı yazısından hava unsuru ile ilgili bazı bölümleri aktarmak istiyorum:

Hava, burnumuzla alıp ciğerlerimizde sindirdiğimiz gazdan yiyecek. Hava, bütün insanların, hayvanların ve bitkilerin vazgeçemedikleri en hayâtî gıdaların biri... Âdeta bu nimetin içinde yüzüyoruz da haberimiz yok. (...) Havanın ayrılığına kaç dakika dayanabiliriz ki? İki, bilemediniz üç dakika. Önce bayılırsınız, beş dakika sonra beyniniz ölür.

Hava etrafımızı aydınlatan bir aynadır. Atmosfer dışındaki uzay boşluğunda bir kitap veya dergiyi okumamız mümkün değildir. Orayı bir lâmba ile aydınlatamazsınız. Güneşten ışık gelse de uzayda molekül ve atom türü zerrelere mevcut değil. Çünkü ışınlar ancak çarpacağı maddî tanecik veya cisim bulunca kendi varlığından bizleri haberdar eder.

Bir anda kendisinden ayrı kaldığımız oksijen, aldığımız nefesle birlikte içimize girer, gıdamızı yakar, vücudundaki bütün faaliyetler için gerekli enerjiyi ve vücut sıcaklığımızı sağlar ve dışarı çıkarken de ağız, diş, dil ve gırtlığımız yardımıyla kelimeler hâlinde dudaklarımızdan dökülür.

Havada azot bulunmasaydı, oksijen tek başına zararlı ve rahatsız edici olacaktı. Azot, aynı zamanda bitkiler için de tabîî bir gübre olur.

Havada bulunan gazlardan bir diğeri ise karbondioksittir. Havada çok az nisbette (on binde üç) bulunmasına rağmen, bu gazdan her yıl bitkiler vasıtasıyla trilyonlarca ton şeker imal edilir.

Atmosfer tabakası dev bir ısı makinesi çalıştırmaktadır.

Hava, ciğerlerimizde ve damarlarımızda çalıştığı gibi bitkilerin yapraklarında ve çiçeklerinde renk renk nakışlar dokunmasına vesile olur. Bulutlarla yağmur getirirken, çiçekten çiçeğe toz taşır. Işığı yayar, harareti dağıtır. Kulağımıza yüzlerce farklı dalga boyunda sesi, burnumuza çeşit çeşit kokuları birbirine karıştırmadan getirir.

Göktaşları hava ile temas edince yanarak mezosfer içinde toz hâline gelir. Sonra bu toz zerreciklerinin her biri daha yere ulaşmadan bir yağmur taneciğine oluşma çekirdeği olur.

Telsiz cihazı keşfedilip de, arada bir vasıta olmadan haberleşme imkân dâhiline girince, insanlık bu haberleşme hamlesiyle büyük bir heyecan yaşamıştı. Fakat bir husus ilim adamlarını kara kara düşündürüyordu: Elektromanyetik dalgalara bindirilmiş radyo dalgaları dümdüz bir hat boyunca yol alıyordu. Arz, düz değil yuvarlak olduğundan, uzak mesafelerle haberleşme, en fazla 100 km çapında bir alan için mümkün olabilirdi. Daha uzak yerlerde, kıtalar veya ülkelerle haberleşme nasıl olacaktı?

Kafalar bu düşünce ile meşgulken, 1901 yılında İngiltere ile Kanada arasında radyo haberleşmesinin sağlandığı açıklandı. Radyo dalgaları daha uzak mesafelere nasıl ulaşmıştı? Sır daha sonra çözülecekti. İyonosfer tabakası, atmosferin iyonlardan yapılmış aynası gibiydi. Fezanın çınlayan kubbesi durumundaydı. Yerden uzaya yükselen telsiz ve radyo vericilerinin elektromanyetik dalgaları bu aynaya çarpıyor ve yansıyor, tekrar dünya üzerine gönderiliyordu. Yansıyan dalgalar dünyanın her köşesine ulaşıyor ve böylece her tarafta radyo ve telsiz yayınlarını rahatça takip etmek mümkün hâle geliyordu.

1 O yüce Zât'ın adıyla.

2 “Hiçbir şey yoktur ki, Allah’ı hamd ile tesbih etmesin.” (İsrâ Sûresi, 17/44).

3 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

4 “Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi, 4/87; ...).

5 “De ki: O, Allah'tır.” (İhlâs Sûresi, 112/1).

6 “O”

7 **Seyahat-i hayâliye-i fikriye:** Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latîfeleriyle mana âleminde varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gerçekleştirdiği seyahat.

8 **Lem'a-yı vâhidîyet:** Cenâb-ı Hakk'ın, bütün kâinata birden tecellî eden, görünen birliğin parıltısı.

9 **Cilve-i ehadiyet:** Cenâb-ı Hakk'ın birer birer her bir şeyde görünen birliğin tecellîsi.

10 “O”

11 **Levh-i Mahv ve İsbat:** Allah'ın zaman sayfasında yazar-bozar bir tahtası hükmünde olan eşya, varlık.

12 **Âlem-i misal:** Maddî âlem ile gayb âlemi arasında yer alan ara kesit. Mânevî sûret ve modellerin yansıdığı âlem. **Âlem-i mânâ:** Mânâ âlemi. Kalbe ait his ve dinamiklerle sezilebilen mânevî âlem.

13 **Hâşiye:** Fakat zâhir hakikâler gibi kuvvetli burhanlarla ve hüccetlerle isbat etmeye zaman ve zemin, hâl ve vaziyet müsaade etmediğinden kısa kesildi.

14 **Levh-i Mahfuz:** Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı asıl kütük. Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin bulunduğu asıl levha. (Bkz.: Burûc Sûresi 85/22).

15 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32).

16 Bkz.: Sözler, Lemeât, s. 757.

17 Bu meselenin tafsilâtı için bkz.: Risale-i Nur Külliyyatı, (*Lem'alar*, 28. *Lem'a*) 1/729-730, Nesil Yayınları.

18 **“Kün Feyekûn” sırrı:** Cenâb-ı Hakk'ın bir şeye “Ol!” deyince hemen oluvermesi sırrı. (Bu tabirin geçtiği bazı âyetler için bkz.: Âl-i İmrân Sûresi, 3/47, 59; En'âm Sûresi, 6/73; Nahl Sûresi, 16/40; Yâsîn Sûresi, 36/82 ...).

- 19 Bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/303, 368; İbn-i Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 14/430; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/203; Hâkim, *Müstedrek* 1/268.
- 20 Bkz.: Müslim, *Cihâd* 81; Dârimî, *Siyer* 16; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 7/399; Saîd b. Mansûr, *Kitâbü's-Sünen* 2/378.
- 21 Bkz.: Buhârî, *İcâre* 16, *Fezâilü'l-Kur'ân* 9, *Tıb* 33, 39; Müslim, *Selâm* 65, 66; Ebû Davud, *Tıb* 19.
- 22 Bkz.: *Ağabeyler Anlatıyor* 1/141.
- 23 Duanın Arapça'sı şu şekilde: “يَا وَدُودُ يَا ذَا الْعَرْشِ الْمَجِيدُ يَا فَعَالًا لِمَا يُرِيدُ أَسْأَلُكَ”
بِعِزَّتِكَ الَّتِي لَهَا تَرَامُ وَمُلْكِكَ الَّذِي لَا يُضَامُ وَبِنُورِكَ الَّذِي مَلَأَ أَرْكَانَ عَرْشِكَ أَنْ تَكْفِيَنِي شَرَّ هَذَا
”اللَّصِّ يَا مُغِيثُ أَغْنِنِي”
- 24 Bkz.: İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/379.
- 25 Hûd Sûresi, 11/44.
- 26 Fussilet Sûresi, 41/11.
- 27 Yâsîn Sûresi, 36/83.
- 28 Bakara Sûresi, 2/34.
- 29 Sözler, Yirmi Beşinci Söz (*İkinci Şu'lenin İkinci Nuru*), s. 467-468.

On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ı¹(Hâşiye)

Bırak bîçâre feryâdı, belâdan gel tevekkül kıl.

Zira feryâd; belâ-ender (belâ içinde belâ), hatâ-ender belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa,

Atâ-ender, safâ-ender, belâdır bil!

Bırak feryâdı, şükür kıl!

Mânend-i belâbil (bülbüller gibi), demâ (her zaman) keyfinden güler
hep gül mül.

Ger (eğer) bulmazsan bütün dünya;

Cefâ-ender, fenâ-ender, hebâdır bil!

Cihan dolu belâ başında varken,

Ne bağırırısın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl.

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;

O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Bil ey hodgâm (kendini düşünen)! Bu dünyada saadet, terk-i
dünyada.

Hudâbîn (Allah'ı bilen) isen, o kâfidir; bıraksan da bütün eşya
lehinde.

Ger hodbin (bencil) isen, helâkettir; ne yaparsan bütün eşya
aleyhinde.

Demek terki gerektir, her iki hâlde bu dünyada.

Terki demek: Hudâ mülkü, O'nun izni, O'nun nâmıyla bakmakta.

Ticaret istiyorsan ger, şu fânî ömrünü bâkîye tebdilde.

Eğer nefesine tâlib isen, çürüktür, hem temelsiz de..

Eğer âfâkı istersen, fenâ damgası üstünde.

Demek değmez ki alınsa, çürük maldır hep bu çarşıda.

Öyle ise, geç.. iyi mallar dizilmiş arkasında...

1 Hâşıye: Bu ikinci makamdaki parçalar şiire benzer, fakat şiir değiller. Kasdî nazmedilmemişler. Belki hakikatlerin kemâl-i intizamı cihetinde bir derece manzum suretini almışlar.

Siyah Dut'un Bir Meyvesi

**O mübarek dut başında Eski Said, Yeni Said lisânıyla
söylemiştir**

Muhatabım Ziya Paşa değil, Avrupa meftunlarıdır.
Mütekellim (konuşan) nefsim değil, tilmiz-i Kur'ân (Kur'ân talebesi)
nâmına kalbimdir.

Geçen sözler hakikattir, sakın şaşma, hudûdundan hazer (sakın)
aşma!

Ecânib (ecnebilerin) fikrine sapma, dalâlettir kulak asma, eder elbet
seni nâdim (pişman).

Görürsün en ziyadârın (aydının), zekâvette (anlayışta) alemdârın
(öncün)

O hayretten der dâim: “Eyvah! Kimden kime şekvâ edeyim, ben
dahi şaştım.”

Kur'ân dedirtir; ben de derim, hiç de çekinmem.

O'ndan O'na şekvâ ederim, sen gibi şaşmam.

Hak'tan Hakk'a feryâd ederim, sen gibi aşmam.

Yerden göğe dâvâ ederim, sen gibi kaçmam.

Ki Kur'ân'da hep dâvâ nurdan nuradır, sen gibi caymam.

Kur'ân'dadır hak hikmet, isbât ederim; muhâlif felsefeyi beş para
saymam.

Furkan'dadır elmas hakikat, dercân ederim (canımdan aziz bilirim),
sen gibi satmam.

Halktan Hakk'a seyrân ederim, sen gibi sapmam.

Dikenli yolda tayerân ederim (uçarım), sen gibi basmam.

Ferşten (yerden) arşa (göğe) şükrân ederim, sen gibi asmam.

Mevte, ecele dost bakarım, sen gibi korkmam.

Kabre gülerekten girerim, sen gibi ürkmem.

Ejder ağzı, vahşet yatağı, hiçlik boğazı (olarak) sen gibi görmem.

Ahbâba kavuşturur beni, kabirden darılmam, sen gibi kızmam.

Rahmet kapısı, nur kapısı, hak kapısı; ondan sıkılmam, geri çekilmem.

“Bismillâh” diyerek çalışıyorum,¹(Hâşiye) arkama bakmam, dehşet de almam.

“Elhamdülillâh” diyerek rahat bulup yatacağım.. zahmeti çekmem, vahşette kalmam.

“Allahu Ekber” diyerek ezân-ı haşri işitip kalkacağım..²(Hâşiye) mahşer-i ekberden çekinmem, mescid-i âzamdandan çekilmem.

Lütf-u Yezdân (ilâhî lütuf), nur-u Kur’ân, feyz-i iman sayesinde hiç üzülmem.

Durmayıp koşacağım, Arş-ı Rahmân zılline (gölgesine, himâyesine) uçacağım, sen gibi şaşmam! İnşallah.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ³

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

Evvelâ: Umum Nurcuların mübarek bayramlarını ve haccü'l-ekberde⁴ bulunan Nur şâkirtleriyle ve hacdaki Nur taraftarlarının bayramlarını tebrik içinde ve çok zamandan beri esaret altında kalmış ve istiklâliyetini (bağımsızlığını) kaybetmiş Hindistan, Arabistan gibi âlem-i İslâm'ın büyük memleketleri birer devlet-i İslâmiye şeklinde Hind'de yüz milyon bir devlet-i İslâmiye, Cava'da elli milyondan ziyade bir devlet-i İslâmiye ve Arabistan'da dört-beş hükûmet bir cemâhîr-i müttefika (birleşmiş devletler) gibi Arap birliği ile İslâm birliğini birleştirmesindeki

âlem-i İslâm'ın bu büyük bayramının mukaddimesini tebrik ile bu bayram bize müjde veriyor.

Sâniyen: İstanbul'da, Refet Bey'in ve Mustafa Oruç'un yazdıklarına göre, çok zaman İslâm ordusunu idare eden ve sonra darülfünuna (üniversiteye) inkılâp eden Harbiye Nezareti ve Bab-ı Seraskerî (Savunma Bakanlığı), o muazzam binanın alnında **إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا** hatt-ı Kur'ânî ile o mânidar Kur'ân âyeti yazılmışken, sonra da mermer taşlarla üzeri kapatılıp o nurları gizlemişlerdi. Şimdi yeniden hatt-ı Kur'âniyeye bir numûne-i müsaade (izin verildiğini gösteren numûne, örnek) ve Risale-i Nur'un takip ettiği maksadına bir vesile ve üniversite ileride bir Nur medresesi olmasına bir işaret olduğu gibi, Denizli Nurcularından Ahmedler'in meşhur âlim ve akılca on dokuzuncu asrın en büyüğü ve içtimaî filozofların (sosyologların) en ilerisi Bismark'ın eserinden aldıkları bir fıkrada o yüksek Bismark, eserinde diyor ki:

“Kur'ân'ı her cihetle tetkik ettim, her kelimesinde büyük bir hikmet gördüm. Bunun misli ve beşeriyeti idare edecek hiçbir eser yoktur ve gelemez.”

Ve Peygamber'e hitaben der:

“Yâ Muhammed! Sana muasır (çağdaş) olamadığımdan çok müteessirim. Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bâdema (bundan sonra da) göremeyecektir. Binâenaleyh, senin huzurunda kemâl-i hürmetle eğilirim.”

Bismark

diye imzasını atmış.⁶(Hâşiye) Ve o fıkrasında tahrif ve nesh olunan (başka şeriatla hükmü kaldırılan) kütüb-ü münzeleyi (Allah tarafından vahiy yoluyla indirilen kutsal kitapları) ziyade tenkis ettiği (noksanlaştırdığı) için o cümleler yazılmamalı; ben de işaret ettim.

O zat on dokuzuncu asrın en akıllı ve en büyük bir filozofu ve siyasetin ve içtimaiyat-ı beşeriyenin (sosyolojinin) en mühim bir şahsiyeti olması; hem âlem-i İslâm, istiklâliyetini bir derece elde etmesi; ve ecnebî hükûmetlerin hakâik-i Kur'âniyeyi araması; ve garp (batı) ve şimal-i garbîde (kuzey batıda) Kur'ân lehinde büyük bir cereyan bulunması; hem Amerika'nın en yüksek ve meşhur filozofu olan Mister Carlyle dahi aynen Bismark gibi demiş: “Başka kitaplar, hiçbir cihette Kur'ân'a yetişemez. Hakikî söz odur, onu dinlemeliyiz.” diye kat'î karar vermesi;¹(Hâşiye) ve Nurlar'ın da her tarafta fütuhâtı ve ileri gitmesi, büyük bir fâl-i hayırdır (hayır alâmetidir) ki, ecnebîde çok Bismark'lar ve Mister Carlyle'lar çıkacaklar ve emareleri de var diye Nurcular'a bir bayram hediyesi olarak takdim ediyoruz ve Bismark'ın fikrasını leffen (zarf veya mektup içine koyarak) gönderiyoruz.

Umuma selam.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁸

Kardeşiniz

Said Nursî

* * *

- ¹ **Hâşiye:** Eyvah diyerek kaçmıyorum.
- ² **Hâşiye:** İsrâfil'in ezanını fecr-i haşirde (haşir sabahı) işitip “Allahu Ekber” diyerek kalkacağım. Salât-ı kübrâdan çekilmem, mecma-ı ekberden (çok büyük toplanma yerinden) çekinmem.
- ³ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
- ⁴ **Haccü'l-ekber:** Arafe günü cumaya rast gelen hac.
- ⁵ “Biz sana, âşikâr bir zafer ihsan ettik... Ayrıca, Allah sana çok önemli, şerefli ve büyük bir zafer ihsan buyursun.” (Fetih Sûresi, 48/1, 3).
- ⁶ **Hâşiye:** Ahmedler'in mektubunda işaret ettiğim gibi o fıkra bu mektubumla beraber Rehber'e girebilir.
- ⁷ **Hâşiye:** Risale-i Nur'dan Arabî *İşârâtü'l-İ'câz* tefsiri otuz sene evvel, onun bu kıymetli hakperestâne hükmüne işaret etmiş.
- ⁸ Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Ahmedler'in Mektubunda Bismark'ın Beyanâtı

İzzetli Üstadımız, Efendimiz!

Meşhur Alman hükümdarlarından *Prens Bismark*'ın edyân-ı muhtelif (çeşitli dinler) ve bilhassa İslâmiyet hakkında sarfetmiş olduğu sözlerini siz üstadımız efendimize arz ediyoruz. Garpta İslâmiyet'in ne kadar ileri gideceğini bu sözler göstermektedir.

Eâzim-i müşahidîn-i içtimaiyeden (toplumsal olayları gözlemleyen âlimlerin en büyüklerinden) ve bilhassa on dokuzuncu asrın mütefekkirlerinden müteveffa (vefat eden) *Prens Bismark*'ın edyân-ı mefsuha (hükmü yürürlükten kaldırılmış dinler) hakkındaki beyanâtı:

“Edvâr-ı muhtelifede (çeşitli devirlerde), beşeriyeti idare etmek için taraf-ı lâhutîden (ilâhî taraftan) vürûd ettiği (geldiği) iddia olunan bütün kütüb-ü münzele-i semaviyeyi ((Allah tarafından vahiy yoluyla indirilen semavî kitapları)) tetkik ettim. Tahrif edilmelerinden, hiçbirisinde aradığım hikmeti bulamadım. Bu kanunlar beşeriyetin saadetini temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin Muhammedîlerin Kur'ân'ı, bu kayıttan âzâdedir. Ben, Kur'ân'ı her cihetle her noktadan tetkik ettim. Her kelimesinde büyük bir hikmet gördüm. Ve bu kitabı, Hazreti Muhammed'in zâde-i tab'ı olduğunu (kendi kabiliyetinden meydana getirdiğini) iddia ediyorlarsa da en mükemmel bir dimağdan böyle bir harikanın zuhurunu iddia etmek, hakâike göz kapayarak kin ve garaza âlet olmak mânâsını ifade ediyor. Bu da ilim ve hikmetle kabil-i te'lif (bağdaşması mümkün) değildir. Ben şunu iddia ediyorum ki; Hazreti Muhammed mümtaz bir kudrettir. Destgâh-ı kudretin (Cenâb-ı Hakk'ın kudret tezgâhının) böyle ikinci bir vücûdu saha-yı imkâna (varlıklar âlemine) getirmesi ihtimâlden baîddir (uzaktır).

Yâ Muhammed! Sana muasır bir vücut olamadığımdan müteessirim. Nâşiri olduğun bu kitap, senin değil. Belki lâhutî olduğunu inkâr etmek, ilim mevzuatının butlanını irtikâb etmek (ilim konularının bâtil, boş olduğu yanlışına düşmek) gibi gülünçtür. Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bâdemâ (bundan sonra da) göremeyecektir. Binâenaleyh huzurunda kemâl-i hürmetle eğilirim.”

Bismark

* * *

Üstad Hazretleri'nin üstteki mektubu, Emirdağ Lâhika Mektupları'nda da geçmektedir.¹

Mektupta evvela Üstad, haccü'l-ekberde olan talebeleriyle bütün dost ve taraftarlarının Kurban Bayramı'nı tebrik ettikten sonra, Hutbe-i Şâmiye'de (1327/1909) verdiği İslâm Âlemi'nin yavaş yavaş İslâm Devleti şeklinde hürriyete kavuşmaları ile ilgili müjdenin bir tahakkuku olarak Hind'de, Pakistan'da, Cava'da, Arabistan'da yeni yeni devletlerin ortaya çıkmasını da, Âlem-i İslâm'ın büyük bayramının başlangıcı görerek tebrik ediyor.

İkinci olarak, Osmanlı döneminde Savunma Bakanlığı'nın ve Genelkurmay Başkanlığı'nın buldukları binanın alnında, Fetih Sûresi'nin başında geçen “Biz sana apaçık bir fetih yolu açtık.” âyeti ile “Ve Allah sana pek şerefli bir zaferle yardım etti.” âyeti Kur'ân hattı ile yazılı olarak bulunuyordu. Daha sonra bu yazıların üzeri mermer taşlarla kapatıldı. Şimdi İstanbul Üniversitesi olan bu binanın alnındaki bu yazılar tekrar açılıp ortaya çıkarıldı. Üstad bu durumu hayırlı bir tefe'ülle şöyle değerlendiriyor: “Şimdi yeniden hatt-ı Kur'âniyeye bir müsaade numûnesi ve Risale-i Nur'un takip ettiği maksadına bir vesile ve üniversite ileride bir Nur medresesi olacağına bir işarettir.”

Üstad, 19. asrın içtimaiyatçı filozoflarından Alman devlet adamı Bismark'ın Kur'ân için söyledikleriyle, Amerikalı filozof Mister Carlyle'in Kur'ân ve Peygamberimiz için söylediklerini, değerlendirerek, inşallah Batı dünyasında İslâmiyet lehine gelişmeler olacağını müjdelemiştir. İşârâtül'-İ'câz'ın sonuna da, İslâmiyet hakkında

güzel takdirlerde bulunan Batılı meşhur düşünürlerin sözlerini ilave ettirmiştir.

Samanyolu Televizyonu, Batılı ilim ve fikir adamlarıyla yapılan röportajları Diyalogun Meyvesi programlarında neşrederek, bu husustaki büyük gelişmelere ışık tutmakta ve Üstad'ın müjdelerinin gerçekleşmekte olduğunu da fiilen arz edip göstermektedir.

[On Altıncı Mektup'tan]

1 Bkz: Emirdağ Lâhikası-1, s. 255-257.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânîdir.

Hem madem ömür kısadır.

Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır.

Hem madem dünya sahipsiz değil.

Hem madem şu misafirhâne-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebbir 'i var.

Hem madem ne iyilik ve ne fenalık, cezasız kalmayacaktır.

Hem madem لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْرًا ¹ sırrınca teklif-i mâlâyutak (taşınamayacak kadar yük yüklemek) yoktur.

Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccahtır (tercih edilir).

Hem madem dünyevî dostlar ve rütbeler, kabir kapısına kadardır.²

Elbette en bahtiyar odur ki; dünya için âhireti unutmasın.. âhiretini dünyaya feda etmesin.. hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın.. mâlâyânî şeylerle ömrünü telef etmesin.. kendini misafir telâkki edip misafirhâne sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediyeye girsin.

* * *

On Altıncı Mektup'un Beşinci Nokta'sının Beşinci Mesele'sinde gayet mantıkî ve fikrî bir insicamla, dünyanın fânîliği, ömrün kısıllığı, lüzumlu vazifelerin çokluğu, ebedî hayatın burada kazanılacağı, dünyanın sahipsiz olmadığı, şu dünya misafirhanesinin gayet hikmetli ve kerem sahibi bir idarecisinin bulunduğu, iyilik ve fenalığın karşılıksız

kalmayacağı, “Allah, her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar.” (Bakara, 2/286) âyetinin sırrınca ağır ve güç yetmez teklifin olmayacağı, zararsız yolun zararlı yola tercih edileceği ve dünyadaki dostların ve rütbelerin kabir kapısına kadar olacağı gerçekleri anlatılıyor. Sonra kesin bir kanaat ve ifade ile bahtiyar olan kimsenin; dünya için âhireti unutmayan, âhiretini dünyaya fedâ etmeyen, ebedî hayatını dünya hayatı için bozmayan, mâlâyanî ve boş şeylerle ömrünü telef etmeyen, kendisini dünyada misafir telakki edip misafirhane sahibinin emirlerine göre hareket eden, böylece de selâmetle kabir kapısını açıp ebedî saadete giren kişi olduğu ifade ediliyor.

* * *

[Yirmi Üçüncü Mektup'tan]

Yedinci Suâliniz

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُؤُلُومِكُمْ وَشَرُّ كُؤُلُومِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ³

hadis midir? Bundan murad nedir?

Elcevap: Hadis olarak işitmişim. Murad da şudur ki: *En hayırlı genç odur ki; ihtiyar gibi ölümü düşünüp âhiretine çalışarak, gençlik hevesâtına esir olmayıp gaflette boğulmayandır. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki; gaflette ve hevesâta gençlere benzemek ister, çocukçasına hevesât-ı nefsâniyeye tâbi olur.*

Senin levhanda gördüğün ikinci parçanın sahih sureti şudur ki; ben başımın üstünde onu bir levha-yı hikmet olarak tâlik etmişim, her sabah ve akşam ona bakarım, dersimi alırım:

Dost istersen Allah yeter. Evet, O dost ise her şey dosttur.

Yârân istersen Kur'ân yeter. Evet, ondaki enbiya ve melâike ile hayalen görüşür ve vukuatlarını seyredip ünsiyet eder.

Mal istersen kanaat yeter. Evet, kanaat eden iktisat eder, iktisat eden bereket bulur.

Düşman istersen nefis yeter. Evet, kendini beğenen belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen safâyı bulur, rahmete gider.

Nasihat istersen ölüm yeter. Evet, ölümü düşünen, hubb-u dünyadan kurtulur ve âhiretine ciddî çalışır.

* * *

“Gençlerinizin en hayırlısı, ihtiyarlarınıza benzeyendir; ihtiyarlarınızın en şerlisi de gençlerinize benzeyendir.” sözünün hadis olup olmadığı sorulunca, Üstad Hazretleri, “Hadis olarak işitmişim.” diyor. Gerçekten kaynaklarda da var. Bu hadisten muradın da, en hayırlı gencin, ihtiyar gibi ölümü düşünüp âhiretine çalışarak gençlik hevesatına kapılmadan, kötü arzularının peşine düşmeyerek gafletle boğulmayan kimse olduğunu; ihtiyarların en kötüsünün de gaflette ve kötü arzulara uymakta gençlere benzeyen ve çocukçasına nefsânî heveslerin peşine takılan kimse olduğunu ifade ediyor. Yani günah işleyecek gücünün ve isteğinin fitraten azalmasına; hayatın pek çok tecrübelerini yaşayıp görmesine, kabir kapısına doğru hızla yaklaşmasına; âhiretin şafağının saçlarında atmasına; ölümün keşif kolları hastalıkların birer birer vücuduna yerleşmesine rağmen hâlâ hırsıyla dünyanın ve günahların peşine düşme gayreti gösterenden daha ahmak, daha zavallı ve daha kötü encamlı kim olabilir?

Bu mektubun devamında Üstad Hazretleri başının üstünde duvarda bir yere astığı bir hikmet levhasından bahsediyor. “Her sabah ve akşam ona bakarım, dersimi alırım.” diyor. Levhada yazılı olanlara birer izah da getiriyor:

- “Dost istersen Allah yeter. Evet, O (c.c.) dost ise her şey dosttur.” Yine Altıncı Mektup’ta “Cenâb-ı Hakk’ı bulan neyi kaybeder? Onu kaybeden, neyi kazanır?” sözünü izah ederken: “O’nu (c.c.) bulan her şeyi bulur; O’nu bulmayan hiçbir şeyi bulmaz, bulsa da başına belâ bulur.” diyor.
- “Yârân istersen Kur’ân yeter.” şeklindeki levha sözünü de “Evet Kur’ân’daki peygamberler ve meleklerle insan hayalen görüşür ve vukuatlarını (kıssalarını), seyredip ünsiyet eder (dostluk, yârânlık kurar).” diyor.
- “Mal istersen kanaat yeter.” sözünü “Evet, kanaat eden iktisat eder, iktisat eden bereket bulur.” diye izah ediyor. Hadis-i Şerif’te de “İktisat eden, geçim ve mâişet hususunda aile zahmet ve

meşakkatini çok çekmez.”⁴ buyuruluyor. Evet, iktisat kesinlikle berekete sebeptir ve güzel bir geçime vesiledir. İktisat etmeyen, zillate ve mânen dilencilige ve sefalete düşmeye namzettir.

- “Düşman istersen nefis yeter.” sözü için “Evet kendini beğenen, belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen safâyı bulur, rahmete gider.” şeklinde bir izah getiriyor. Ayrıca Yirmi Sekizinci Lem’a’da şöyle diyor:

“ ‘Nefis daima kötü şeylere sevk eder.’ âyetinin, hem de ‘Senin en zararlı düşmanın nefisindir.’ hadisinin bir nüktesidir:

Tezkiyesiz (günahlardan temizleme, kötü düşüncelerden ve benlikten arındırma ameliyesi geçirmemiş) nefis-i emmâre bulunmak şartıyla, kendi nefisini beğenen ve seven adam, başkasını sevmez. Eğer zâhirî sevse de samimî sevmez. Belki ondaki menfaatini ve lezzetini sever. Daima kendini beğendirmeye ve sevdirmeye çalışır. Kusurunu nefisine almaz; belki avukat gibi kendini müdafaa eder ve temize çıkarır. Mübâlağalar ile belki yalanlarla nefisini medih ve senâ ederek âdeta mukaddes bir varlık gibi yüceltir ve derecesine göre, ‘Baksana şu kendi hevâ ve heveslerini ilâh edinen kimseye!’ (Furkan, 25/43) âyetinin bir tokadını yer.

İnsanın kendisini medhetmesi ve sevdirmeye çalışması ise aksü’l-amel ile (tersine teperek) istiskali celbeder (ağır bulunur ve hoşnutsuzluk doğurur), soğuk düşürtür. Hem âhirete ait amellerinde ihlâsı kaybeder, riyayı karıştırır. Âkıbeti görmeyen ve neticeleri düşünmeyen ve hazır lezzete mübtelâ olan hisse ve nefsin kötü arzularına mağlûp olup, yolunu şaşırılmış, hissin fetvası ile, bir saat lezzet için bir sene hapiste yatar. Bir dakika gurur veya intikam yüzünden, on sene ceza görür. Âdeta ders aldığı Amme Cüzü’nü bir tek şekerlemeye satan hevâî bir çocuk gibi, elmas kıymetinde bulunan hasenâtını, hissini okşamak için ve hevâsını memnun etmek için ve hevesini tatmin etmek için, ehemmiyetsiz cam parçaları hükmündeki lezzetlere, enâniyetlere vesile edip, kârlı işlerde zarar eder.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

İnsanda iç içe girmiş hâller vardır. İnsanın yemesi, içmesi itibariyle nebâtî hâlleri; şehveti ve gazabı itibariyle de hayvanî hâlleri vardır. Ama

insan bunların üstünde akli ve vicdanı ve diğer ince duygu ve latîfeleri itibariyle insaniyete sahiptir. Bir de bu üç mertebenin üstünde iman, insana ayrı bir mertebe, değer ve ufuk kazandırır. Ama nebâtî ve hayvanî duygular ileriye görmezler, kördürler. Akli, vicdanı dinlemezler. Bir anlık lezzet için, meselâ bir intikam lezzetiyle bir dakikada bir cinayet işler, senelerce hapiste yatar. Onun için imanı takviye edip, tahkikî dereceye çıkarıp ölümle irtibatı hiç koparmamak ve ebedî cehenneme düşmemek için dikkatli olmak gerektir.

“Allah’ım bizi nefsin, şeytanın ve cinlerin ve insanların şerrinden muhafaza eyle.”

- “Nasihat istersen ölüm yeter.” sözü için de “Evet, ölümü düşünen, dünya sevgisinden kurtulur ve âhiretine ciddî çalışır.” diyor.

Üstad Hazretleri İhlâs Risalesi’nde Dördüncü Düstur’da diyor ki:

“Ey Kur’ân hizmetindeki arkadaşlarım! İhlâsı kazanmanın ve muhafaza etmenin en tesirli bir sebebi, ‘râbîta-yı mevt’ (ölümle irtibat hâlinde olmak, daima ölümü hatırdâ tutmak)tır. Evet, ihlâsı zedeleyen, riyâyâ ve dünyâyâ sevk eden tûl-ü emel (uzun emel, sonu gelmeyen arzu ve istekler) olduğu gibi; riyadan nefret veren ve ihlâsı kazandıran, râbîta-yı mevttir. Yani ölümünü düşünüp, dünyanın fânî olduğunu mülâhaza edip, nefsin sinsi hilelerinden kurtulmaktır. Evet, ehl-i tarikat ve ehl-i hakikat, Kur’ân-ı Hakîm’in *إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ* ‘Hiç şüphe yok ki, sen de öleceksin, onlar da ölecekler.’ (Zümer, 39/30) ve *كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةٌ* ‘Her nefis ölümü tadacaktır (zaten her an tadıp durmaktadır).’ (Âl-i İmrân, 3/185) gibi âyetlerinden aldığı dersle, râbîta-yı mevti sülûklarında (mânevî yol alışlarında) esâs tutmuşlar, tûl-ü emelin kaynağı olan tevehhüm-ü ebediyeti (dünyada ebedî kalacakmış gibi bir kuruntuya kapılmayı) o râbîta (ölümü düşünme) ile izâle etmişler. (...) Hadiste ‘Lezzetleri tahrip edip acılaştırıran ölümü çok zikredin.’⁵ buyuruluyor.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

[Yirmi Beşinci Lem’a’dan]

Beşinci Deva

Ey maraza mübtelâ hasta! Bu zamanda tecrübemle kanaatim gelmiştir ki; hastalık bazılara bir ihsan-ı ilâhîdir, bir hediye-i rahmânîdir. Bu sekiz-dokuz senedir, liyâkatsiz olduğum hâlde, bazı genç zâtlar, hastalık münâsebetiyle duâ için benimle görüştüler. Dikkat ettim ki; hangi hastalıklı genci gördüm, sâir gençlere nisbeten âhiretini düşünmeye başlıyor. Gençlik sarhoşluğu yok. Gaflet içindeki hayvânî hevesâttan bir derece kendini kurtarıyor. Ben de bakıyordum, onların tahammül dâhilindeki hastalıklarını bir ihsan-ı ilâhî olduğunu ihtar ederdim.

Derdim ki:

“Kardeşim, senin bu hastalığının aleyhinde değilim, hastalık için sana karşı bir şefkat hissedip acımiyorum ki duâ edeyim. Hastalık seni tam uyandırıncaya kadar sabra çalış ve hastalık vazifesini bitirdikten sonra Hâlık-ı Rahîm inşallah sana şifâ verir.”

Hem derdim:

“Senin bir kısım emsâlin sıhhat belâsıyla gaflete düşüp, namazı terk edip, kabri düşünmeyip, Allah’ı unutup, bir saatlik hayat-ı dünyeviye zâhirî keyfi ile, hadsiz bir hayat-ı ebediyesini sarsar, zedeler, belki de harap eder. Sen hastalık gözüyle, her hâlde gideceğin bir menzilin olan kabrini ve daha arkasında uhrevî menzilleri görürsün ve onlara göre davranıyorsun. Demek senin için hastalık, bir sıhhattir. Bir kısım emsâlindeki sıhhat, bir hastalıktır.”

* * *

Beşinci Deva’da şu imtihan dünyasında gerçek hastalık ve gerçek sıhhatin ne olduğu anlatılıyor. Sonsuz sayfalı bir roman düşünelim. Birinci sayfada iki roman kahramanı var. Bunlardan birisi sadece birinci sayfada elemsiz, acısız, keyif ve lezzetler içinde bir ömür sürüyor ama ondan sonra trilyonlarla, katrilyonlarla ölçülemeyecek sonsuz sayfalar içinde azaplar ve elemeler hatta ateşler içine düşüp mahvolup gidecek. Öbürü ise tam tersine birinci sayfada sıkıntılar ve acılar içinde geçici bir dönem azap çekecek ama ondan sonra bitmez tükenmez ve devamlı

yenilenip tazelenen güzellikler, zevkler, hazlar içinde hayatına devam edecek. Bu roman, gerçek hayata uyarlanacak. Sana da ‘‘Bir rol beğen!’’ diyorlar. Aklı başında bir insan hangisini tercih eder? Elbette, sonu ebedi saadet olacak azıcık bir dert ve ızdırabı bile bile tercih eder. Zaten onları çekerken bile kısa bir müddet sonra, kavuşacağı saadeti bildiği için gönül rahatlığı içinde olacaktır. İşte şu imtihan dünyasında başımıza gelenleri böyle değerlendirmek gerekir. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: ‘‘O (Allah) hanginizin daha güzel iş yapacağınızı deneyip sizi imtihan etmek için ölümü ve hayatı yarattı.’’ (Mülk, 67/2)

Bu bakımdan Bediüzzaman Hazretleri, Beşinci Deva’da şöyle diyor: ‘‘Ey maraza mübtelâ hasta! Bu zamanda tecrübemle kanaatim gelmiştir ki; hastalık bazılara bir ihsan-ı ilahidir, bir hediye-i rahmanidir. Bu sekiz dokuz senedir, liykatsiz olduğum hâlde, bazı geç zâtlar, hastalık münasebetiyle dua için benimle görüştüler.

Dikkat ettim ki; hangi hastalıklı genci gördüm, diğer gelere nispeten hiretini düşünmeye başlıyor. Gelik sarhoşluğu yok. Gaflet içindeki hayvanî hevesattan bir derece kendini kurtarıyor. Ben de bakıyordum, onların tahammül dâhilindeki hastalıklarını bir ihsan-ı ilâhî olduğunu ihtar ederdim. Derdim ki: ‘‘Kardeşim, senin bu hastalığının aleyhinde değilim, hastalık için sana karşı bir şefkat hissedip acımıyorum ki dua edeyim. Hastalık seni tam uyandıırncaya kadar sabra alış ve hastalık vazifesini bitirdikten sonra Hâlık-ı Rahîm inşallah sana şifa verir.’’

Hem derdim: ‘‘Senin bir kısım emsalin sıhhat belâsıyla gaflete düşüp, namazı terk edip, kabri düşünmeyip, Allah’ı unutup, bir saatlik hayat-ı dnyeviyeinin zahir keyfi ile hadsiz bir ebedi hayatını sarsar, zedeler, belki de harap eder. Sen hastalık gözüyle, her hâlde gideceğin bir menzilin olan kabrini ve daha arkasında uhrevi menzilleri görürsün ve onlara göre davranıyorsun. Demek senin için hastalık, bir sıhhattir. Bir kısım emsalindeki sıhhat, bir hastalıktır.’’

* * *

[Yirmi Sekizinci Lem’a’dan]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِنَّ النَّفْسَ لَآمَّارَةٌ بِالسُّوءِ 6

Meâli:⁷(Hâşiye) “Nefis daima kötü şeylere sevk eder.” âyetinin, hem de ⁸أَعْدَىٰ عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنبَيْكَ mana-yı şerifi: “Senin en zararlı düşmanın nefsidir.” hadisinin bir nüktesidir.

Tezkiyesiz nefs-i emmâresi bulunmak şartıyla kendi nefsini beğenen ve seven adam, başkasını sevmez. Eğer zâhirî sevse de samimî sevemez, belki ondaki menfaatini ve lezzetini sever. Dâimâ kendini beğendirmeye ve sevdirmeye çalışır ve kusuru nefsine almaz; belki avukat gibi kendini müdafaa ve tebrîe eyler. Mübalâğalar ile belki yalanlarla nefsini medh ü tenzih ederek âdetâ takdis eder ve derecesine göre ⁹مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوِيَهُ âyetinin bir tokadını yer.

Temeddühü ve sevdirmesi ise, aksü'l-amel ile istiskali celbeder, soğuk düşürtür. Hem amel-i uhrevîde ihlâsı kaybeder, riyâyı karıştırır. Âkıbeti görmeyen ve neticeleri düşünmeyen ve lezzet-i hâzıraya mübtelâ olan, hisse ve hevâ-yı nefse mağlup olup, yolunu şaşırmış hissin fetvasıyla, bir saat lezzet için bir sene hapiste yatar. Bir dakika gurur veya intikam yüzünden on sene cezâ görür. Âdetâ ders aldığı Amme Cüzü'nü bir tek şekerlemeye satan hevâî bir çocuk gibi, elmas kıymetinde bulunan hasenâtını, hissini okşamak için ve hevâsını memnun etmek için ve hevesini tatmin etmek için, ehemmiyetsiz cam parçaları hükmündeki lezzetlere, enaniyetlere vesîle edip, kârlı işlerde hasâret eder.

اللَّهُمَّ احْفَظْنَا مِنْ شَرِّ النَّفْسِ وَالشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ ¹⁰

* * *

[Mesnevi-i Nuriye'den]

İ'lem Eyyühe'l-Aziz! “Geceye benzeyen gençliğim zamanında gözlerim uyumuş idi, ancak ihtiyarlık sabahıyla uyandım.” meâlinde olan

وَعَيْنِي قَدْ نَامَتْ بِلَيْلٍ شَبِيبَتِي...وَلَمْ تَنْتَبِهْ إِلَّا بِصُبْحٍ مَشِيبٍ ¹¹

şiiirin şümûlüne dahilim. Çünkü gençliğimde en yüksek bir intibah şâhikasına çıktığımı sanıyordum. Şimdi anlıyorum ki o intibah intibah değilmiş; ancak uykunun en derin kuyusunda bulunmaktan ibaret imiş. Binâenaleyh medenîlerin iftihar ile dem vurdukları tenevvür-ü intibahları, benim gençlik zamanımdaki intibah kabilinden olsa gerektir. Onların misali, rüyasında güya uyanıp, rüyasını halka hikâyeye eden nâim meselidir. Hâlbuki rüyasında onun o intibahı, uykunun hafif perdesinden derin ve kalın bir perdeye intikal ettiğine işarettir. Böyle bir nâim ölü gibidir; yaribuçuk uykuda bulunan insanları nasıl ikaz edebilir?

Ey uykuda iken kendilerini ayık zannedenler! Umûr-u diniyede müsamaha veya teşebbühle medenîlere yanaşmayın. Çünkü aramızdaki dere pek derindir. Doldurup hatt-ı muvâsalayı temin edemezsiniz. Ya siz de onlara iltihak edersiniz veya dalâlete düşer boğulursunuz.

* * *

Üstad Hazretleri, “Geceye benzeyen gençliğim zamanında gözlerim uyumuş idi. Ancak ihtiyarlık sabahı ile uyandım.” meâlindeki şiiirin ifade ettiği mânâyı yaşadığını söyleyerek “Çünkü gençlikte en yüksek bir intibah (gafletten uyanma ve gerçekleri tam görme) şâhikasına (zirvesine) çıktığımı sanıyordum. Şimdi anlıyorum ki o intibah, intibah değilmiş. Ancak uykunun en derin kuyusunda bulunmaktan ibaretmiş.” diyor. İşte şimdi, “modern ve medenî olduklarını ve aydınlanmanın intibahı içinde olduklarını” söyleyenlerin de aynen böyle bir iddia içinde olduklarını söyleyerek “Onların misali, rüyâsında güya uyanıp, rüyasını halka hikâyeye eden nâim (uyuyan, uykuda olan insan) meselidir. Hâlbuki rüyasında onun o uyanması, uykunun hafif perdesinden derin ve kalın bir perdeye intikal ettiğine işarettir. Böyle uyuyan birisi, ölü gibidir; yaribuçuk uykuda bulunan insanları nasıl ikaz edebilir?” diyor.

Batı’da aydınlanma çağı, dinden tamamen ayrılıp kopma çağıdır. Aydınlanmadan maksat, rehber olarak sadece bilimi kabul etmedir. Hıristiyanlık’a sokulan hurafeler ve dindeki tahrifat, ilim ve fenlerle çatışma noktasına varmış, bu yüzden bilim adamları din ve maneviyatı

tamamen inkâr etmişlerdir. İslâmiyet'in Allah'tan geldiği gibi orijinal şekliyle kaldığını bilmeyen ve Kur'ân'ın ilimlere rehberlik ve öncülük yaptığından haberdar olmayan aydınlanma dönemi insanları, her türlü dine karşı oldukları için, İslâmiyet'e de karşı çıkmışlardır. Hayat felsefeleri ve yaşayışları da ona göredir. Bütün semavî mukaddesât onlara göre –hâşâ!– saçma olduğu için ilâhî prensipleri çığnemedede bir beis görmezler. En doğruyu sadece kendilerinin bildiklerini; herkesin uykuda olduğunu ama kendilerinin gafletten ve yanlıştan uyanmış, intibaha gelmiş olduklarını zanneden bu kimselerle yaşayış birliğimiz olamaz. Onları gibi bir anlayışa sahip olamayız. Onların yaptığı şeyleri yapamayız. Onlarla ancak bilmedikleri gerçekleri anlatmak, haberdar olmadıkları güzellikleri göstermek için zaruret miktarı bir arada olabiliriz. Yoksa onlara iltihak etmek, dinden, İslâmiyet'ten vazgeçmek demektir.

* * *

[Mesnevi-i Nuriye'den]

Üçüncü Remiz

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mahiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi “of, of!” deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyâtınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyorsun.

Hem senin mahiyetine öyle mânevî cihâzât ve latîfeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı hâlde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıkleti (ağırlığı), yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hatta bazen söner ve ölür. Mâdem öyledir; hazer et (sakın), dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarete, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâiflerini (mânevî

duyularını, ruhanî dinamiklerini) onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sahife-i a'mâlin (amel defterinin) ekseri ve sahâif-i ömrün (ömür sayfalarının) ağılebi (çoğu) içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder (içine alır, kapsar).

* * *

Bu Remiz, Mesnevî-i Nuriye'deki "Zühre" risalesinde yer aldığı gibi, aynı zamanda Lem'alar'da On Yedinci Lem'a'nın On Dördüncü Nota'sının Üçüncü Remz'i olarak dercedilmiştir.

Cenâb-ı Hak, insanın kâinattaki her şeyi en küçükten en büyüğe kadar anlayıp kavrayabilmesi için, zihin gücüne küçükleri büyütme ve büyükleri de küçültme kabiliyeti vermiştir. Kur'ân'ın ifadelerinde de kâinatın bir saraya, dünyadan milyon defa büyük olan güneşin bir lâmbaya, okyanusun bir pınara, yeryüzününün bir beşiğe benzetildiğini görürüz. Çekirdek ve elektronlardan meydana gelen atomu da biz güneş sistemine benzeterek anlamaya çalışırız. Yani bu zihnen büyütme ve küçültme, anlayış ve kavrayış gücümüze kolaylık sağlar.

Ayrıca Yunus Emre'nin dediği gibi Cenâb-ı Hak insana bir de gönül vermiştir ki, "Ha demeden hayran olur ..." Bir sonsuzluk duygusu vermiştir ki yerlere göklere sığmaz, zaman-mekân ona dar gelir; bazen da zerrede boğulur... Bunu anlatmak için Üstad Hazretleri: "Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in (her şeyi hikmetle yapan Yaradan'ın) senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâl şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyorsun; zindanda boğazı sıkılmış adam gibi 'of, of!' deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyatınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyorsun." diyor.

Bundan sonra da insandaki latîfeler ve ince duygular ve farklı cihazlar üzerinde durmuştur. Sır, hafî ve ahfâ gibi hârika donanımlar yanında, bildiğimiz beş duyu gibi beş tane daha mânevî histen (sâika, şâika, hiss-i kable'l-vuku/önsezi, rüya-yı sâdika, keşf-i sahîh) bahsetmiştir. Ayrıca

çok hassas –küstüm çiçeği gibi, en ufak bir şeyde kapanıveren– ama çok değerli duygulardan bahsediyor. Ahsen-i takvim üzere, en mükemmel biçimde, en güzel kıvamda yaratılan ve insanı insan yapan bu duyguların günahlardan korunması gerekmektedir. Üstad Hazretleri, bu hususu şöyle ifade ediyor: “Hem senin mâhiyetine öyle mânevi cihazlar ve latîfeler vermiş ki, bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman (7692 gram) taşı kaldırdığı hâlde, göz, bir saç kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıklete (ağırlığa) yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâle dayanamıyor. Hatta bazan söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et (sakın), dikkatle bas, batmaktan kork! Bir lokma (eğer haramsa yeme), bir kelime (yalansa, kötü ise söyleme), bir dâne, bir parıltı, bir işarete, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan bütün latîfelerini onda batırma! Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında, gök yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük hâfızanda (belleğinde) senin amel sayfalarının ekseri ve ömür sayfalarının çoğu içine girdiği gibi; çok cüz’î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, içine alır.”

* * *

[Kastamonu Lâhikası’ndan]

Risale-i Nur talebelerinden bir genç hâfız, pek çok adamların dedikleri gibi dedi: “Bende unutkanlık hastalığı tezayüt ediyor (ziyadeleşiyor), ne yapayım?”

Ben de dedim: “Mümkün oldukça nâmahreme nazar etme. Çünkü rivayet var.¹² İmam Şâfi’î’nin (radiyallâhu anh) dediği gibi, haram-ı nazar, nisyan verir.”¹³

Evet, ehl-i İslâm’da, nazar-ı haram ziyadeleştikçe, hevesât-ı nefsanîye heyecana gelip, vücudunda sû-i istîmalatla israf girer. Haftada birkaç defa gusle mecbur olur. Ondan, tıbben kuvve-i hâfızasına zaaf gelir.

Evet, bu asırda açık saçıklık yüzünden, hususan bu memâlik-i hârrede o sû-i nazardan sû-i istîmalat, umumî bir unutkanlık hastalığını netice vermeye başlıyor. Herkes, cüz’î, küllî o

şekvâdadır. İşte, bu umumî hastalığın tezâyüdüyle, hadis-i şerifin verdiği müthiş bir haberin tevili ucunda görünüyor. Ferman etmiş ki: “Âhîrzaman’da, hâfızların göğsünden Kur’ân nez’ediliyor, çıkıyor, unutuluyor.”¹⁴

Demek bu hastalık dehşetlenecek, hıfz-ı Kur’ân’a (Kur’ân’i ezberleyip hâfiz olmaya) set çekilecek; o hadisin tevilini gösterecek.

* * *

Üstad Hazretleri, bu mektupta, İmam Şâfiî’ye dayanarak unutkanlık hastalığı hakkında şu tesbitte bulunuyor: “Harama bakmak, unutkanlık verir.” Bunu da şöyle izah ediyor: “Müslümanlarda, harama bakma çoğaldıkça, nefsanî ve şehvî arzular heyecana gelip vücudunda sû-i istîmalat ile israfı girer. Haftada birkaç defa gusle mecbur olur. Ondandır, tıbben hâfızası zayıflar. Evet, bu sırada, açıklık-saçıklık yüzünden, bilhassa bu sıcak memleketlerde, o kötü bakıştan dolayı suistimâller umumî bir unutkanlık hastalığını netice vermeye başlıyor.”

Şimdilerde bir milyon hadis ezberleyen hadis âlimlerine rastlamak mümkün değil... Ama seksen yaşında, gençliğinde ezberlediği mühim doksan kitabı ezberinde tutan Üstad’ın hayatına bakarsak ondaki müthiş hâfıza gücünün bu meseleyle ilgili olduğunu görürüz.

Zamanın Bitlis Valisi Ömer Paşa, Bediüzzaman Hazretleri’nin yüksek bir ilim ve fazilet sahibi olduğunu anladıktan sonra onu ısrarla evine götürmek istedi. Nihayet râzı olunca, kendisine bir oda tahsis etti. Burada çeşitli ilimlere dair kitapları mütalaa etmeye ve ezberlemeye başladı. Valinin altı tane kızı vardı. Bir gün kızlardan birisi bir iş için odasına girmek istemişti. Bediüzzaman Hazretleri, onu azarlayarak kapıyı şiddetle kapatınca kız da üzülmeye ayrılmıştı.¹⁵ Bu mesele ile ilgili olarak Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyor: “Yirmi yaşlarımda iken Bitlis’te Vali Ömer Paşa hânesinde iki sene onun ısrarı ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı kızı vardı; üçü küçük, üçü büyüktü. Ben üç büyüklerle, iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, birbirinden ayırıp tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki, tanıyayım. Hatta bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden farkettiler, tanıdılar. Herkes bendeki hâle hayret ederek bana sordu. ‘Neden

bakmıyorsun?’ Dedim: ‘İlmin izzetini muhafaza etmek beni baktırmıyor.’ ” [16](#)

* * *

[Kastamonu Lâhikası’ndan]

Bu mektup gayet ehemmiyetlidir.

[17](#) بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ [18](#) دَائِمًا

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

*Bugünlerde, Kur’ân-ı Hakîm’in nazarında imandan sonra en ziyade esas tutulan takvâ ve amel-i salih esaslarını düşündüm. **Takvâ**, menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek (sakinmak).. ve **amel-i salih**, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def-i şer (zararları, kötülükleri engellemek), celb-i nef’a (faydalı, iyi şeyleri elde etmeye) râcih olmakla (tercih edilmekle) beraber, bu tahribat ve sefâhet ve cazibedar hevesât zamanında bu takvâ olan def-i mefâsid ve terk-i kebâir üssü’l-esas olup büyük bir rüçhâniyet (üstünlük) kesbetmiş. Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takvâ bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzlarını yapan, kebîreleri (büyük günahları) işlemeyen, kurtulur. Böyle kebâir-i azîme içinde amel-i salihin ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır.*

Hem az bir amel-i salih, bu ağır şerâit içinde çok hükmündedir. Hem takvâ içinde bir nevi amel-i salih var. Çünkü bir haramın terki vâciptir. Bir vacibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Böyle zamanlarda, binler günahın tehâcümünde (hücumunda) bir tek içtinab, az bir amelle yüzer günahın terkinde yüzer vâcip işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta, niyet ile, takvâ namıyla ve günahı kaçınmak kastıyla menfî ibadetten gelen ehemmiyetli a’mâl-i salihadır.

Risale-i Nur şâkirtlerinin bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvâyı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı içtimaiyede (toplumsal hayat tarzında) yüzer günah insana karşı geliyor; elbette takvâ ile ve niyet-i içtinab ile yüzer amel-i salih işlenmiş hükmündedir. Mâlûmdur ki bir adamın bir günde harap ettiği bir sarayı, yirmi adam, yirmi günde yapamaz ve bir adamın tahribatına karşı yirmi adam çalışmak lâzım gelirken; şimdi, binler tahribatçıya mukabil, Risale-i Nur gibi bir tamircinin bu derece mukâvemeti ve tesirâtı pek harikadır. Eğer bu iki mütekâbil kuvvetler bir seviyede olsaydı, onun tamirinde mu'cize-vâri muvaffakiyet ve fütuhat görülecekti.

Ezcümle: Hayat-ı içtimaiyeyi idâre eden en mühim esas olan hürmet ve merhamet gayet sarsılmış. Bazı yerlerde, gayet elîm ve bîçâre ihtiyarlar, peder ve valideler hakkında dehşetli neticeler veriyor.

Cenâb-ı Hakk'a şükür ki Risale-i Nur, bu müthiş tahribata karşı girdiği yerlerde mukâvemet ediyor, tamir ediyor. Sedd-i Zülkarneyn'in tahribiyle Ye'cüc ve Me'cüc'lerin dünyayı fesada vermesi gibi, şeriat-ı Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) olan sedd-i Kur'ânî'nin tezelzülüyle de Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müthiş olarak ahlâkta ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik, fesada ve ifsada başlıyor.

Risale-i Nur'un şâkirtlerinin böyle bir hâdisede mânevî mücahedeleri, inşallah zaman-ı sahabedeki gibi, az amelle, pek büyük sevap ve a'mâl-i sâlihaya medar olur.

Aziz kardeşlerim! İşte böyle bir zamanda, bu dehşetli hâdisâta karşı, ihlâs kuvvetinden sonra bizim en büyük kuvvetimiz, iştirâk-i a'mâl-i uhrevî düsturuyula birbirimize kalemlerle, her birinin a'mâl-i salihâ defterine hasenât yazdırdıkları gibi; lisanlarıyla, her birinin takvâ kalesine ve siperine kuvvet ve imdat göndermektir. Ve bilhassa fırtınalı tehâcüme hedef olan bu fakir ve âciz kardeşinize,

bu mübarek şuhûr-u selâsede (üç aylarda) ve eyyâm-ı meşhurede (meşhur günlerde) yardıma koşmak, sizin gibi kahraman ve vefadar ve şefkatkârların şe'nidir. Bütün ruhumla bu imdad-ı mânevîyi sizden rica ediyorum. Ve ben dahi iman ve sadâkat şartıyla, Risale-i Nur talebelerini bütün dualarıma ve mânevî kazançlarıma, yirmi dört saatte, iştirak-i a'mâl-i uhreviye düsturuyla, bazen yüz defadan ziyade "Risale-i Nur Talebeleri" unvanıyla hissedar ediyorum.

Said Nursî

* * *

Üstad Hazretleri başına "Bu mektup gayet ehemmiyetlidir." notunu koyduğu Kastamonu Lâhikası'nın 93. Mektup'unda "takvâ" ve "sâlih ameller" üzerinde duruyor. "Takvâ"yı eski eserlerinden Hutbe-i Şâmiye'nin İkinci Zeyl'inin İkinci Kısmı'nda şöyle izah etmiş:

"Vicdanın dört unsuru ve ruhun dört duyu organı hükmünde olan 'irâde, zihin, his, latîfe-i rabbâniyeden' her birinin gayelerinin de gâyesi (en yüce bir hedefi) vardır: İrâdenin, Allah'a ibâdettir. Zihnin, marifetullahtır. Hissin, muhabbetullahtır. Latîfe-i rabbâniyenin, müşâhedetullahtır. 'Takvâ' denilen kâmil ve mükemmel ibadet, bu dördünü içinde bulundurur. Şeriat, şunları geliştirir, hem düzeltip temizler, hem bu gayelerin gayesine sevk eder."

Bu mektupta ise takvâ şöyle tarif ediliyor: "Takvâ, menhiyattan ve günahlardan kaçınmaktır." Âmel-i sâlih de şöyle tarif ediliyor: "Amel-i sâlih, emir dâiresinde hareket etmek ve hayrat kazanmaktır."

Takvânın önemini de: "Her zaman şer ve kötülüğü defedip gidermek öncelik kazanır ve (hem de) menfaat ve faydayı celbetmeye tercih edilir. Normal zamanda bile durum böyle olunca bu tahribat, sefâhet ve câzibeli hevesât zamanında bu takvâ olan 'mefsedeti ve kötülükleri def etmek ve büyük günahları terk etmek' en büyük ve en mühim esas olup, büyük bir rüçhaniyet (tercih sebebi ve üstünlük) kazanmış. Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için "takvâ", bu tahribata karşı en büyük esastır."

Üstad Hazretleri, günümüzün şartlarında kurtuluşun reçetesini şöyle sunuyor: "Farzları yapan, büyük günahları işlemeyen kurtulur." Çünkü

“Böyle büyük günahlar içinde sâlih amelin ihlâsla muvaffakiyeti pek azdır. Hem, az bir sâlih amel, bu ağır şartlar içinde çok hükmündedir.”

Ayrıca takvânın kazandırdığı sâlih amel sevabını da şöyle izah ediyor: “Hem takvâ içinde bir nevi sâlih amel var. Çünkü bir haramın terki vaciptir. Bir vacip işlemek, çok sünnetleri işlemek gibi sevaba vesiledir. Böyle zamanlarda, binlerce günahın hücumunda bir tek gûnahtan kaçınma, az bir amel ile yüzlerce günahın terkiyle, yüzlerce vacip işlenmiş olur. Bu ehemmiyetli nokta; niyet ile takva namıyla, gûnahtan kaçınmak kastıyla ‘menfî ibadet’ten gelen ehemmiyetli sâlih amellerdir.”

Bu noktada Risale-i Nur talebelerine seslenerek, böyle riskli, zararlı ve menfî durumların da bir fırsat ve avantajını göstererek onları istifade etmeye teşvik ediyor: “Risale-i Nur talebelerinin bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvâyı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki ictimâî hayat tarzında yüzlerce günah insana karşı geliyor; elbette takvâ ile gûnahtan kaçınmak niyetiyle yüzlerce âmel-i sâlih işlenmiş hükmündedir. Mâlumdur ki; bir adamın bir günde harap ettiği bir sarayı, yirmi adam yirmi günde yapamaz. Onun için bir adamın tahribatına karşı yirmi adam çalışmak gelir. Durum böyle iken, şimdi binlerce tahribatçıya mukabil, Risale-i Nur gibi bir tamircinin bu derece mukavemeti ve tesirleri, pek hârikadır. Eğer bu iki mütekâbil (karşılıklı) kuvvetler bir seviyede olsaydı, Risâle-i Nur’un tamirinde mûcizeye benzeyen bir muvaffakiyet ve fütuhât görülecekti.”

Risale-i Nur ve talebelerinin bu mühim başarılarına misâl için diyor ki: “Bu cümleden olarak: İctimâî hayatı idare eden en mühim esas olan ‘hürmet ve merhamet’ gayet sarsılmış. Bazı yerlerde gayet elîm ve bîçâre ihtiyar peder ve vâlideler hakkında dehşetli neticeler veriyor. Cenâb-ı Hakk’a şükür ki; Risale-i Nur bu müthiş tahribata karşı girdiği yerlerde mukavemet ediyor, tamir ediyor... Zülkarneyn Aleyhisselâm’ın yaptığı seddin tahribiyle Ye’cûc ve Me’cûc’lerin dünyayı fesada vermesi gibi; Muhammedî (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şeriat olan Kur’ânî Sed’din sarsılmasıyla da Ye’cûc ve Me’cûc’den daha müthiş olarak ahlâkta ve hayatta zulmetli bir anarşi ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsâda başlıyor. Risale-i Nur talebelerinin, böyle bir hâdisede mücâhede ve gayretleri; inşallah sahabeler zamanındaki gibi, az amel ile pek çok büyük sevap ve sâlih amellere vesile olur.”

Gerçekten Üstad Hazretleri'nin o ilk talebelerinde ve daha sonrakilerde bu güzellikleri gördük. Bu durum çevrelerine de sirayet etti. Ehl-i dünya kişinin, ailesine ve çevresine zararı dokunurken, bu daire içine girmekle annesinin ellerini ve ayaklarını öptüğünü biliyorum. Abdest alırken üzerine mâ-i müstamel (kullanılmış su) sıçramaması için önlük takan, her gece teheccüde kalkan Tahîrî Mutluları gördük. “Kalkın!” demesine gerek kalmadan, sadece yattığımız odaların kapısını açıp o kerametli bakışı ve uhrevî gülümseyişi ile teveccüh etmesi bütün arkadaşlarımızın uyanıp kalkmasına ve teheccüde hazırlanmasına yetiyordu. Otobüs yolculuklarında namazlarını zamanında kılmak için gösterdikleri ciddî cehd ve gayret bugünlerde mola yerlerinde yüzlerce mescidin ve abdest alma yerlerinin yapılmasına vesile olmuştur. Karda, tipide namazlarını zamanında kılmak için koşuşturan bu insanların silüetleri hâla hayâlimizde ve hatıralarımızda canlılıklarını muhafaza etmektedir.

Orta Asya'da ve Amerika'da Türk Kolejlerinin yetiştirdikleri öğrencilerle ilgili Rus ve Amerikan velilerin çocuklarındaki büyük değişiklikler ve kendilerine gösterdikleri saygı ve sevgi o kadar belirgin hâle gelmiştir ki, bunu gelip okul idarecilerine ifade etmişler: “Hiçbir şey öğretmeseniz bile bu saygı ve sevgileri, bu terbiyeleri bile yeter. Ama siz çok şey öğretiyorsunuz.” demişlerdir.

Son bölümde anlatılanlar Kastamonu Lâhikası'nda 54. Mektup'ta da ele alınıyor: “Bugünlerde hatırıma geldi ki: ‘Hayat-ı içtimaiyeye giren hangi şeye temas etse, ekseriyetle günahlara maruz kalıyor. Her cihette günahlar serbestçe insanı sarıyorlar. Bu kadar günahlara karşı insanın hususî ibadet ve takvası nasıl mukabele edebilir?’ diye me'yusâne düşündüm.

Hayat-ı içtimaiyedeki Risale-i Nur talebelerinin vaziyetlerini tahattur ettim. Risale-i Nur şâkırtleri hakkında necatlarına ve ehl-i saadet olduklarına dair kuvvetli işaret-i Kur'âniyeyi¹⁹ ve beşaret-i Aleviyeyi ve Gavsıyeyi düşündüm. Kalben dedim ki: ‘Her biri bin yerden gelen günahlara karşı bir dille nasıl mukabele eder, galebe eder, necat bulur?’ diye mütehayyir kaldım. Bu tahayyürüme mukabil ihtar edildi ki:

Risale-i Nur'un hakikî ve sâdik şâkırtlerinin mâbeynlerindeki düstur-u esasiye olan iştirak-i a'mâl-i uhreviye kanunuyla ve samimî ve hâlis tesânüd sırrıyla her bir hâlis, hakikî şâkırt, bir dille değil, belki

kardeşleri adedince dillerle ibadet edip istiğfar eder. Bin taraftan hücum eden günahlara, binler dille mukabele eder. Bazı melâikenin kırk bin dil ile zikrettikleri²⁰ gibi hâlis, hakikî, müttakî bir şâkirt dahi kırk bin kardeşinin dilleriyle ibadet eder, necata müstahak ve inşallah ehl-i saadet olur.

Risale-i Nur dairesinde sadâkat ve hizmet ve takva ve içtinab-ı kebâir derecesiyle, o ulvî ve küllî ubûdiyete sahip olur. Elbette bu büyük kazancı kaçırmamak için takvada, ihlâsta, sadâkatte çalışmak gerektir.”

* * *

[Tarihçe-i Hayat'tan]

Tarih-i hayatımı bilenlere mâlûmdur. Elli beş sene evvel ben, yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te merhum vali Ömer Paşa hânesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı; üçü küçük, üçü büyük. Ben, üç büyükleri, iki sene beraber bir hânede kaldığımız hâlde, birbirinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hatta bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden fark etti, tanıdı. Herkes ve ben de bu hâle hayret ederdik. Bana sordular: “Neden bakmıyorsun?”

Derdim: “İlmin izzetini muhafaza etmek, beni baktırmıyor.”

Hem kırk sene evvel İstanbul'da Kâğıthâne şenliğinin yevm-i mahsusunda (özel gününde), Köprü'den tâ Kâğıthâne'ye kadar Haliç'in iki tarafında binler açık-saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum meb'us Molla Seyyid Tâha ve meb'us Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik, o kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Hâlbuki Molla Tâha ve Hacı İlyas, beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip dediler:

“Senin bu hâline hayret ettik, hiç bakmadın.”

Dedim: “Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkıbeti elemeler, teessüfler olmasından, istemiyorum.”

* * *

Daha önce geçen “unutkanlık hastalığı” münasebetiyle ele alınan “gözleri haramdan koruma” meselesi bu mektupta da ele alınmış. Elli beş ve kırk sene öncesine giden Üstad Hazretleri bu mektupta gençleri, kendi hayatından örnek vererek uyarıyor: “Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkıbeti elemeler, teessüfler olmasından istemiyorum.” diyor.

Üstad’ın salâh-ı hâlini ve iffetini anlatan bir hatıraya göre; bir gün küçük Molla Said isminde bir talebesi, Üstad’ı Bediüzzaman’a: “Seydâ, ne için evlenmiyorsun? Şehvetin yok mu?” diye sormuş. Bediüzzaman Hazretleri: “Şehvetim yok değildir. Ben de sizler gibi delikanlı bir gencim. Fakat nasıl ki, evli adam, yatağına girer, yatarken; eğer akılı-fikri başka bir şeyle meşgul ise ve meşru olan evlilik münasebetini düşünmüyorsa; fitrî olan şehveti durup dururken galayana gelmez. İşte bunun gibi, benim gece-gündüz hiçbir dakika aklım, fikrim boş kalmıyor ki, o ciheti düşüneyim. Binâenaleyh şehvetim faaliyet hususunda tahrik görmediğinden galeyana gelip de galebe etmez.” diye cevap vermişti.²¹

¹ “Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz.” (Bakara Sûresi, 2/286).

² Bkz.: “Ölüyü üç şey takip eder, bunlardan ikisi döner biri kalır. Ona kabir kapısına kadar ailesi, malı ve ameli eşlik eder, ailesi ve malı geri döner ameli onunla kalır.” (Buhârî, *Rikak* 42; Müslim, *Zühd* 5; Tirmizî, *Zühd* 46; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/110).

³ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 22/83; *el-Mu’cemü’l-evsat* 6/94; Ebû Ya’lâ, *Müsned* 13/467.

⁴ Bu manadaki “مَا عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ” hadisi için bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/447; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef* 5/331; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 10/108; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 5/206, 6/365.

⁵ Tirmizî, *Kıyâmet* 26, *Zühd* 4; Nesâî, *Cenâiz* 3; İbn-i Mâce, *Zühd* 31; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/292.

⁶ Yusuf Sûresi, 12/53.

⁷ **Hâşiye:** Bu parçanın da, herkese faydası var.

⁸ Deylemî, *Müsned* 3/408; Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 1/148.

9 “(Baksana) Şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!” (Furkan Sûresi, 25/43; Câsiye Sûresi, 45/23).

10 Allah’ım bizi nefsin, Şeytanın, cinlerin ve insanların Şerrinden kuru.

11 Bkz.: Mukrî, *Nefhu’t-tayyib* 4/342, 7/280.

12 Bkz.: “Harama bakmak Şeytanın zehirli oklarından bir oktur. (Sizin irade yayınızdan çıkar ve kalbinize saplanır. Veya Őeytana ait bu yay, sizin irade elinizdedir). Kim bana saygısından dolayı o bakışı terk ederse, onun kalbine öyle bir iman salarım ki, onun zevkini bütün kalbinde hisseder.” (Hâkim, *Müstedrek* 4/349; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 10/173). Başka bir hadisinde Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.s.), Hz. Ali’ye (r.a.) hitaben, onun Őahsında bütün ümmetine Şu ihtarda bulunmuŐtur: “Ya Ali! (bir kasde iktiran etmediŐi için mes’uliyet getirmeyeceŐinden) birinci bakış lehinedir. Fakat, ikinci defa dönüp bakmak ise (iradî olduğundan) aleyhinedir.” (Ebû Dâvûd, *Nikâh* 42, 43; Hâkim, *Müstedrek* 2/212; Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 7/90). Ayrıca bu konudaki âyet-i kerîme için bkz.: “Mümin erkeklere bakıŐlarını kısmalarını ve edep yerlerini açmaktan ve zinadan korumalarını söyle! Bu, onlar için en uygun olan davranıŐtır. Allah yaptıkları her Şeyden hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da bakıŐlarını kısmalarını ve edep yerlerini açmaktan ve gûnahtan korumalarını söyle!...” (Nur Sûresi, 24/30-31).

13 Bkz.: Şâfiî, *Dîvân* (Terc.) s. 206.

14 Bkz.: Abdurrezzak, *Musannef* 3/362; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 9/141; Deylemî, *Müsned* 5/488; Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl* 12/403.

15 Bkz.: *Mufassal Tarihçe-i Hayat* 1/124-125.

16 Bkz.: *Tarihçe-i Hayat*, s. 504.

17 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

18 Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

19 Bkz.: Şuâlar, Birinci Şuâ, 5. ve 26. Âyetler.

20 Bkz.: Taberî, *el-Câmiu’l-beyân* 15/156; Ebu’Ő-Şeyh, *Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbn-i Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 3/62.

21 Bkz.: *Mufassal Tarihçe-i Hayat* 1/154.

İkinci Nokta'nın İkinci Mebhas'ı

[Otuz İkinci Söz'ün İkinci Mevkıf'ından]

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle diyor ki: “Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah'ı tanımamakta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

Elcevap: *Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki: Ey bîcâre insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir.*

Ehl-i dalâletin vekili, inkâr ve dalâlet üzerine her türlü itirazın cevabını, Otuz İkinci Söz'ün önceki bölümlerinde alıp mağlup duruma düşünce bu sefer kendi yoluna devam etmenin gerekçesi olarak şunları söylüyor:

“Ben, dünya saadetini, hayat lezzetini, medenî ilerleme ve yükselmeyi ve gerçek sanatı; kendimce, âhireti düşünmemekte, Allah'ı tanımamakta, dünya sevgisinde, (dilediğim gibi helal-haram demeden yaşama) hürriyetinde ve kendine güvenmekle buluyorum. Bunun için de insanların çoğunu bu yola, şeytanın desteğiyle sevk ediyorum.”

Fikrî mağlubiyetten sonra inada ve tamamen kabulsüzlüğe kilitlenen ehl-i dalâletin vekilini Üstad Hazretleri bir tarafa bırakıp, Kur'ân nâmına insanlığa hitap ederek, insanın aklını başına almasını ve ehl-i dalâletin vekilini dinlememesini, eğer dinlerse zararının çok büyük olacağını, böyle bir zarardan ruh, akıl ve kalbin ürpereceğini söylüyor.

* * *

Senin önünde iki yol var:

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözler'de, hususan Küçük Sözler'de gördün ve anladın. Şimdi makam münasebetiyle binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fîsk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemeler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakk'ı tanımazsa ve O'na tevekkül etmezse; o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere maruz, elemeli, kederli bir fânî hayvan hükmünde olup, bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemâdiyen firak elemi ni çeke çeke, nihayette, bâkî kalan bütün ahbabını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulümâtına yalnız olarak gider.

Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyâr ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemeler ile ve emeller ile faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makâsıdın tahsiline, semeresiz boşu boşuna çalışır.

Hem kendi vücûdunu yüklenemediği hâlde, koca dünya yükünü bîçâre beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.

Evet şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, ehl-i dalâlet iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder.¹ Çünkü Cenâb-ı Hakk'a hakikî abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Hâlbuki o cüz'î ihtiyâr, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücûdunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehacüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müdhiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu hâlde, dünyayı ve insanı Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zât'ın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli onu daima iz'âç eder. Kendi elemiyle beraber insanların elemi de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tûfanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâli, ona gayet müz'ic ve karanlıklı birer musibet suretinde onu tâzib eder.

Evet insanın önünde iki yol var: Birisi ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği bedbahtlık yolu. Diğeri Kur'ân'ın tarif ettiği saadetli yol... İnkâr ve günah yolu, insanı son derece aşağı düşürür; pek ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükler. Çünkü ekonomiye göre, insanın ihtiyaçları sonsuzdur. Psikolojiye göre, arzu ve istekleri sonsuzdur. Hâlbuki gücü ve imkânı kısıtlı ve yetersizdir. Yani bir çiçeği istediği gibi bir baharı da ister ve ebedî cenneti de istiyakla arzu eder. Başka bir memlekette olan sevdikleriyle görüşmeyi istediği gibi öbür âleme göçmüş, kabre girmiş dostları ile de buluşmak ve görüşmek ister. İçinde sonsuzluk duygusu bulunan ve her zaman bütün canlılığı ile ebedî saadeti isteyen insan bütün bunları ne ile gerçekleştirecektir?

Evet, insan Cenâb-ı Hakk'ı tanımazsa, O'na tevekkül etmezse, o zaman insan, gayet derecede âciz ve zayıf; nihayet derecede muhtaç, fakir; hadsiz musibetlere mâruz, elemli, kederli, fâni bir hayvan hükmüne iner ve bütün sevdiği ve alâka peyda ettiği her şeyden devamlı ayrılık elem ve acılarını çeke çeke sonunda dünyada geriye kalan bütün dost ve ahbablarını elîm bir ayrılık içinde bırakıp, kabrin karanlığına yalnız başına gider. Hem âhirete ve ebedî bir hayata imanı olmadığı için bu kısa ve fani dünya ölçüleri içinde, gayet cüz'î bir irade, küçük bir iktidar, kısacık bir hayat, az bir ömür, sönük bir fikir ve nihayetsiz acılar, elemeler ve emeller ile faydasız bir şekilde çarpışır. Hadsiz arzuların, maksat ve muratların elde edilmesi için, boşu boşuna (hem de) neticeleri elde edemeden, muradlarına nâil olamadan çalışır durur. Hem normalde kendi varlığının yüklerini kaldıramadığı hâlde, koskocaman dünyanın ağır yüklerini de, –bir gemiye binen yolcunun yüklerini yere koyup üzerine oturacağına beline ve başına yüklemesi gibi– bîçâre beline ve kafasına

yükler. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker. Hatta kâinat ve dünya çapındaki ayarlama, plan ve programları bilmediği ve onların merhametli ve şefkatli Yaradan'ı Cenâb-ı Hakk'ın derin hikmetinden haberdar olmadığı için diğer mahlûkâtın bilhassa bazı nâzik, âciz canlı varlıkların rızıkları, yaşadıkları zor şartlar ve daha güçlü canlılar tarafından öldürülüp yenmeleri konusunda çok ızdırıp duyar. Dönen çarkın ve beslenme zincirinin büyük sırlarını ve hikmetlerini, ayrıca onların ruhlarının bâkî olduğunu ve kendilerine mahsus güzel bir geleceğin bulunduğunu, hatta kendi türlerinin cennette bulunan tek vücudundan arasına ruhlarının istifade edeceklerini bilmediği için acılar duyar. “Evet, (bu inkâr cehâletinden ileri gelen) şu acı elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmemek için, dalâlet yolunda gidenler his ve duygularını iptal edip devreden çıkarmak nevinden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten (sanki hiçbir şey hissetmiyor gibi olurlar ama) kabre yakın oldukları (yani her şeyin ayan-beyan hâle gelmeye başladığı) vakit hissederler. Çünkü insan, Cenâb-ı Hakk'a hakikî kul olmazsa, kendini kendine mâlik zanneder. Hâlbuki o cüz'î irade, o küçük iktidar ile şu fırtınalı dünyada vücudunu idare edemiyor. Hayatına zararlı mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binlerce düşman tâifeleri, hayatına karşı hücum vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde, her vakit kendine müthiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu durumda, insan olduğu için, insanların ve diğer varlıkların vaziyeti, bazı zâhiren acınacak halleri, bîçârelikleri kendisini alâkadar eder. Hâlbuki bütün bunların şefkatli, hikmetli, kudretli bir yaradanları olduğunu kabul etmediği; bilakis olayları tamamen tabiata ve tesadüfe havale ettiğinden dolayı, bütün gördüğü acı olaylardan elem duyar. Düzeltmediği işler, âfetler, zelzeleler, tufanlar, vebâlar, kıtlıklar, ölümler, kazalar ve her çeşit musibetler kendisini müthiş bir azap içinde bırakır.

26. Söz olan Kader Risalesi'nde Üstad Hazretleri şöyle diyor:

“İki adam bir padişahın başşehrine giderler. O padişahın hayret ve hayranlık veren has sarayına girerler. Biri padişahı bilmez; o yerde hırsızcasına eline geçeni gasbederek oraya yerleşmek ister. Fakat o bahçe ve sarayın gerektirdiği idare, tedbir, gelir-gider, makina ve cihazların işletilmesi, garip hayvanların erzakının verilmesi gibi zahmetli, külfetli

işleri görür, devamlı ızdırap çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi olur, onu idare edemez. Teessüf ederek, acı duyarak ve üzümlere vaktini geçirir. Sonra da o hırsız, edepsiz adam, te'dîb sûretiyle hapse atılır. İkinci adam, padişahı tanır, kendini onun misafiri bilir. Bütün o bahçede ve o sarayda olan işlerin kanunî bir nizamla cereyan ettiğini, her şeyin bir programla, çok kolay bir şekilde işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp tam bir huzur ve iç ferahlığı ile o cennete benzer bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip, padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine dayanarak her şeyi hoş görür; tam bir lezzet ve saadet ile hayatını geçirir.”² (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Hem şu hâldeki insan, merhamet ve şefkate lâyık değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahablar içinde, nezahetli, tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip, gayr-i meşrû ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağırp çağırsa nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i nâmus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değil, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyârından neş'et eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divaneliğiyle Sâni-i Hakîm'in şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi tazelandiren masnûatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam

tasavvur ederek.. ve tesbihât sadâlarını, zevâl ve firak-ı ebedî vaveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubât-ı samedâniye olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem ağzı tasavvur ettiğinden.. ve eceli, hakikî ahbaplara visal dâveti olduğu hâlde, bütün ahbaplardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını, hem mektubâtını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lââyık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lââyık değildir.

Ayrıca ehl-i dalâletin vekilini dinleyip dünyayı kendine zindan eden kimseler, kendi kendilerine bu dehşetli vaziyeti verdikleri için, merhamet ve şefkat hakkını da kaybediyorlar. Üstad Hazretleri bu hususu “Sekizinci Söz”de verilen bir temsile atıfta bulunarak şu şekilde ifade ediyor: “Nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahbablar içinde nezih, tatlı, iffet ve namus dairesinde, hoş, meşru bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip; gayr-i meşrû ve pis bir lezzet için, çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde ve hatta canavarlar içinde hayal etse, titreyip bağıırıp çağırarsa, nasıl merhamete lââyık değil... Çünkü ehl-i namus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder. Onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki lezziz taamları ve temiz kapları; kirletilmiş, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem meclisteki muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdî nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve benzer yakışksız şeyler yaparsa... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstahak değildir. Belki tokata müstahaktır.

Öyle de iradesini kötüye kullanması yüzünden inkâr ve küfür sarhoşluğu ile dalâlet divaneliğiyle, Cenâb-ı Hakk'ın şu dünya misafirhanesinin, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu zannedip Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellilerini tazelandiren sanatlı yaratılmış mahlûkâtının, zamanın geçmesiyle ve vazifelerinin bitmesiyle, gayb âlemine geçmelerini yok olma ve idam edilme tasavvur ederek; o varlıkların ibadet ve tesbihatlarının sadâlarını, yokluğa gidiş ve ebedî

ayrılışın feryadları olarak hayâl ettiğinden; ilâhî yazılar ve mektuplar olan şu mevcudat sayfalarını, mânâsız ve karmakarışık şeyler tasavvur ettiğinden; rahmet âlemine yol açan kabir kapısını yokluk karanlıklarının ağzı tasavvur ettiğinden; ecel ve ölümü ise, hakikî ahbablara kavuşma daveti olduğu halde, bütün ahbablardan ayrılık nöbeti tasavvur ettiğinden, hem kendini dehşetli elem verici bir azap içinde bırakıyor, hem mevcudatı, hem Cenâb-ı Hakk'ın güzel İsimlerini, hem mektuplarını inkâr, tezyif ettiğinden (küçük düşürüp alaya aldığından) ve tahkir ettiğinden; merhamet ve şefkate lâayık olmadığı gibi şiddetli bir azaba da müstahaktır. Hiçbir cihetle merhamete lâayık değildir.”

* * *

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fünûnunuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakikî teselliye nerede bulabilirsiniz?

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilâhiyeyi ve ihsanat-ı rabbâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mâbudunuz, sizi sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulümâtından kurtarıp; kabir hudûdundan, berzah hudûdundan, mahşer hudûdundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcusunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudûtlar, O'nun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Gerçekler bu kadar ortada olduğu halde bu yanlıştta ısrar edenlere, Üstad Hazretleri uyarıcı birer tokat ve kafalarına indirilen birer tokmak gibi şu sözleri söylüyor:

“İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta (düşüş ve alçalışa) karşı ve ezici ümitsizliğe mukabil; hangi ileri ve mükemmel imkânlarınız, hangi fenniniz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz,

hangi terakkiyatınız karşı gelebilir? İnsan ruhunun şiddetli bir ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakikî teselliye nerede bulabilirsiniz?

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve Allah'ın kudret eserlerini ve merhametli ihsanlarını kendilerine dayandırdığınız hangi tabiatınız, hangi sebepleriniz, hangi şerikiniz, hangi keşfiyatınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mâbudunuz sizi, sizce ebedî idam olan ölümün karanlıklarından kurtarıp; kabir hududundan, berzah hududundan, mahşer hududundan, sırat köprüsünden hâkim bir şekilde geçirebilir? Ebedî saadete mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki: bütün bu büyük daire ve bu geniş hudutlar, onun emri altındadır ve tasarrufunda bulunmaktadır.”

Öyle ya teknik ve teknolojide pek çok ilerlemiş ülkelerde inanç problemlerini çözüp halledemeyen insanlar maddî refahtan da bıkip soluğu intiharda alıyorlar. O dünyevî imkânlar onların iç yangınlarını söndüremiyor, kalblerindeki boşlukları dolduramıyor... Her şey meydana!..

* * *

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! “*Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azab çekmektir.*” kaidesi sırrınca siz, fitratınızdaki Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfât ve esmâsına sarfedilecek muhabbet ve mârifet istidadını ve şükür ve ibâdât cihâzâtını, nefsinize ve dünyaya gayr-i meşrû bir surette sarfettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı Hakk'a ait muhabbeti, nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakikî bir rahatı o mahbubunuza vermiyorsunuz. Hem onu, hakikî mahbub olan Kadîr-i Mutlak'a tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Bir de “Vedûd” isminin tecellisi olan muhabbet var. Cansızlara tecellisinde “câzibe” (çekim kanunu) şeklinde tecelli eden, hayata mazhar varlıklarda “muhabbet” olarak kendisini gösteren Vedûd ismi... Onun için Üstadımız “Muhabbet, şu kâinatın varlık sebebidir. Hem şu

kâinatın râbitasıdır (yani her şeyi birbirine bağlar); hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan, kâinatın en câmî (bütün özellikleri içinde toplayan) bir meyvesi olduğu için kâinatı istila edecek bir muhabbet, o meyvenin çekirdeği olan kalbine yerleştirilmiştir.”³ diyor.

Peki, böyle kâinatı içine alan bir muhabbet ücreti nereye sarfedilmeli ve kime verilmelidir. Evet, bu muazzam sevgiyi, yine ona lâayık olana vermek lazım geldiğini Üstadımız devamında şöyle ifade ediyor: “Zâten sana, sende senin nefsinde olan şiddetli muhabbetin O’nun (c.c.) zâtına karşı, muhabbet-i zâtiyedir ki, sen suistimal edip kendi zâtına sarfediyorsun. Öyle ise, nefsindeki ‘ene’yi (benliği) yırt, ‘hüve’yi (O’nu) göster. Ve kâinata dağılık vaziyette bulunan bütün muhabbetlerin, O’nun (c.c.) güzel isimlerine ve sıfatlarına karşı verilmiş bir muhabbettir. Sen suistimal etmişsin, cezasını da çekiyorsun. *Çünkü yerinde sarfolunmayan gayr-i meşru bir muhabbetin cezası, merhametsiz bir musibettir.* Rahmân ve Rahîm ismiyle, hûrilerle tezyin edilmiş cennet gibi senin bütün arzularını içinde bulunduran bir yeri, senin cismanî heveslerine hazırlayan ve diğer güzel isimleriyle senin ruhun, kalbin, sırrın, aklın ve sâir ince duygularının ve latîfelerinin arzularını tatmin edecek ebedî ihsanlarını cennette sana hazır hâle getiren ve her isminde mânevî çok ihsan ve kerem hazinesi bulunan ezeli bir Mahbûb’un (Sevgili’nin), elbette zerre kadar muhabbeti, kâinata bedel olabilir. Kâinat, O’nun (c.c.) bir cüz’î muhabbet tecellisine bedel olamaz. Öyle ise o Mahbûb-i Ezelî’nin kendi habîbi Muhammed Aleyhisselâm’a söylettirdiği şu ezeli fermanı dinle ve itaat edip uy: “Ey insanlar, eğer Allah’a muhabbetiniz varsa, O’nu seviyorsanız, gelin bana uyun ki, Allah da sizi sevsin.” (Âl-i İmran, 3/31).⁴ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Üstad Hazretleri, burada ehl-i dalâlete hitaben dediği “Hakikî bir rahatı ve huzuru nefsinize vermiyorsunuz. Hem tevekkül ile nefsinizi mutlak kudret sahibi Cenâb-ı Hakk’a teslim etmiyorsunuz. Daima elem çekiyorsunuz.” cümlesindeki nefsin Cenâb-ı Hakk’a teslim olmaması, tevekkül etmemesi hususunu başka bir risalede şöyle izah ediyor:

“İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, hâdiselerin baskılarından kurtulabilir. *تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ* ‘Allah’a tevekkül ettim.’ der,

hayat gemisinde tam bir emniyet içinde hâdiselerin dağlar gibi dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Cenâb-ı Hakk'ın kudretine emânet eder, rahatla dünyadan geçer, kabirde istirahat eder. Sonra ebedî saadete girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfiline (aşağıların aşağısına) düşmesine sebep olur. (...)

Tevekkül eden ve etmeyenin misâlleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir gemiye birer bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstüne oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: 'Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.'

O dedi: 'Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.'

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran, padişahın şu güvenli gemisi daha kuvvetlidir. Daha ziyade, iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya 'divânedir' diye seni tard edecek. Ya 'Hâindir, gemimizi itham ediyor, bizimle alay ediyor, hapse atılsın.' diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü dikkatle sana bakanların nazarında, zaafını gösteren kibirliliğin ile, âcizliğini gösteren gururun ile, riya ve zilleti gösteren yapmacık hâl ve tavrın ile kendini halka karşı gülünç duruma düşürdün. Herkes sana gülüyor." Kendisine bu sözler söylenince, o bîçârenin akli başına geldi. Yükünü yere koydu, üstüne oturdu. 'Oh!.. Allah senden râzı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.' dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten, kendini beğenmek ve gösterişten, maskaralıktan, âhirette bedbaht olmaktan ve dünyevî baskıların hapsinden kurtulasın."⁵
(Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti, dünyaya verdiniz ve âsâr-ı sanatını (sanat eserlerini), âlemin esbabına taksim ettiniz.. belâsını çekiyorsunuz. Çünkü o hadsiz mahubularınızın bir kısmı size “Allah’a ısmarladık!” demeyip, size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor. Daima hadsiz firaklardan ve ümitsiz dönmek üzere zevâllerden azab çekiyorsunuz.

İşte ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye (hayat saadeti) ve tekemmülât-ı insaniye (insanî tekemmülât, yani insanların ilim ve fen ve mahâretleriyle geliştirdikleri şeyler) ve mehâsin-i medeniyet (medeniyetin güzellikleri) ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin iç yüzleri ve mahiyetleri budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. “Tuh onların aklına!” de...

* * *

Üstad Hazretleri sadece derdi deşip, iç yüzlerini göstermekle kalmıyor; hastalığın teşhisini ve tarifini yaptıktan sonra çaresini ve tedâvisini de şöylece gösteriyor:

Amma Kur'ân'ın cadde-i nuraniyesi ise; bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları, hakâik-i imaniye ile tedavi eder, bütün evvelki yoldaki zulümâtı dağıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını (daha önce naklettiğimiz, Kader Risalesi'ndeki izahtan ve Yirmi Üçüncü Söz'deki tevekkül temsilinden anlaşılacağı üzere), bir Kadîr-i Rahîm'e tevekkül ile tedavi eder. Hayat ve vücûdun yükünü, O'nun kudretine, rahmetine teslim edip; kendine yüklemeyip belki kendisi o hayatına ve nefesine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin “nâtık (konuşan) bir hayvan” değil, belki hakikî bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir.

Kur'ânî gerçeklerle nurlanmamış bugünün maddî, fennî ilimlerine göre, mesela güneş, erimiş muazzam bir ateş kitlesi olarak kendi kendine

gökte dönüp duran, nereye çarpacağı ve nereye gideceği belli olmayan müthiş bir cisim iken ve bu hâliyle insana korku ve ürperti veren dehşetli varlık iken; Kur'ân'ın anlatımıyla, Cenâb-ı Hakk'ın kâinat sarayında pırlanta gibi pırl pırl parıldayan bir lâmbası; insanlara bir hediyesi oluyor... Mesela dünya, mağma tabakasına kadar her otuz üç metrede bir derece sıcaklığı artan bir cehennem kazanı iken ve bizi o ateş tabakasından koruyan kabuğu, elmaya göre kabuğu kadar ince iken; Kur'ân, dünyanın bizim için korunmalı bir beşik, bir yuva olduğunu ifade ediyor ve dünyaya sevimli, tatlı ve sıcak bir sîma veriyor.

* * *

(Kur'ân) Dünyayı, bir misafirhâne-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-yı ilâhiyenin aynaları olduklarını.. ve masnûatı ise, her vakit tazelenen mektubât-ı samedâniye (ilâhî mektuplar ve kitaplar) olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan (eşyanın yok olup gitmesinden) ve hubb-u fâniyâtta (fâni şeyleri sevmesinden) gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulümâtından kurtarır.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzaha (kabir âlemine) giden ve âlem-i bekâda olan ahbablara visal ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahbabından bir firak-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder ve o firak, ayn-ı lika (kavuşmanın tâ kendisi) olduğunu isbat eder.

Onun için, kendisi anne karnındayken seferberlik zamanı şehit olan babasını görmek için Zehra Ninem gibi imanlı yaşlılara “Cenâb-ı Hak imanla ruhumu alsın da, hiç görmediğim şehit babamı bir an önce kabrimde görebilsem.” dedirten Kur'ân nurları ve hakikatleri, insanlığa tesellî ve sürûr veriyor.

Hem (Kur'ân) kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağistan-ı cinâna (cennetin bağ ve bostanlarına) ve nuristan-ı Rahmân'a (Rahmân Cenâb-ı Hakk'ın nur âlemine) açılan bir kapı olduğunu isbat etmekle, beşerin en müdhiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasâvetli ve sıkıntılı olan berzah seyahatini, en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzını

kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani kabir, ejderha ağzı olmadığını; belki bağistan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

* * *

Ayrıca Kur’ân’ın insanın iradesine, hayatına, fikrine, emel ve arzularına bakan mesajları da vardır:

Hem mümine der:

- “İhtiyârın cüz’î ise, kendi Mâlik’inin irade-i külliyesine işini bırak.

Üstad Hazretleri, Kader Risalesi’nde “irade” için şunları söylüyor: “Ey insan! Senin elinde gayet zayıf, fakat seyyiâtta (kötülük işlemede) ve tahribatta eli gayet uzun ve hasenatta eli gayet kısa, cüz-ü ihtiyarî namında bir irâden var. O irâdenin bir eline duayı ver ki, iyilikler zincirinin bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan ebedî saadete eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiattan kısalsın ve o lânetli ağacın bir meyvesi olan Cehennem zakkumuna yetişmesin. Demek; dua ve tevekkül, hayır meyelânına (iyiliklere yönelmeye) büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tevbe dahi, şer meyelanını (şerre yönelmeyi) keser, tecâvüzlerini kırar.”⁶ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

- İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlak’ın kudretine itimad et.

Nasıl ki, kaldıraçlarda dayanma noktası çok önemlidir. Hatta bir filozof “Bana bir dayanma noktası gösterin, dünyayı yerinden oynatayım.” diyor. İnsan, Allah’ın kudretine dayanınca itikadının derinliğine göre yerinden oynatamayacağı bir şey yoktur. Onun için Üstad Hazretleri “İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdiselerin baskılarından kurtulabilir.” diyor.

* * *

- Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün. Ömrün kısa ise; ebedî bir ömrün var, merak etme.
- Fikrin sönük ise; Kur'ân'ın güneşi altına gir, imanın nuruyla bak ki; yıldız böceği olan fikrin yerine her bir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.

Kur'ân, “Fikrin sönük ise, Kur'ân'ın güneşi altına gir. İmanın nuruyla bak ki, yıldız böceği olan fikrin yerine, Kur'ân'ın her bir âyeti, birer yıldız gibi sana ışık verir.” diyor. Ayrıca bir hadis-i şerifte: “*Her bir âyetin mânâ mertebeleri vardır; zâhirî (açık), bâtinî (açık ve görünür mânâsının içindeki, ehlinin anlayabileceği mânâ), haddi (kapsamı) ve muttala'ı (anlam çerçevesi) vardır. (Bu dört mânâ tabakasından) her birinin de fîrûâtı (detayları), işaretleri, dalları ve ayrıntıları vardır.*”¹ buyruluyor. İman ve ihlâs ile ve Kur'ân kendine hitap ediyor anlayışı ile Kur'ân âyetlerine yönelenler, yine Üstad'ın ifadesiyle her bir kelimesi bir melek-i nâtık (konuşan melek olan) Kur'ân ifadelerinden çok güzel ilham ve mesajlar alabilirler.

* * *

- Hem hadsiz emellerin, elemelerin varsa, nihayetsiz bir sevab ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor. Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığışmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.”
- Hem der: “Ey insan! Sen, kendine mâlik değilsin. Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl'in memlûküsün. Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren O'dur, idare eden de O'dur.

Hem dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Alîm'dir. Sen de misafirsin, fuzulî olarak karışma,

karıştırma. Hem insanlar, hayvanlar gibi mevcudât, başıboş değiller, belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i Rahîm'in nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna elem çektirme. Ve onların Hâlîk-ı Rahîm'inin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan, tâ tâun ve tûfan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri, o Rahîm-i Hakîm'in elindedirler. O Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.

Hem der: “Şu âlem çendan (gerçi) fânîdir, fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını (lüzumlu şeylerini) yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor, bâkî bir Zât'ın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemeleri çoktur (bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur); fakat Rahmân-ı Rahîm'in iltifâtâtı (iltifatları), zevâlsiz hakikî lezzetlerdir. Elemler ise sevab cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor. (Mesela, müminin ayağına bir diken batsa, on günahı af oluyor; on sevap yazılıyor. Oruçlunun açlık kokan nefesi miskü anber gibi oluyor. Şehidin kanları gül gülistana dönüyor). Madem meşrû daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine, safalarına, keyiflerine kâfidir. Gayr-i meşrû daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazen bin elemi var. Hem (o haram lezzetler) hakikî ve dâimî lezzet olan iltifâtât-ı rahmaniyei kaybetmeye sebeptir.”

Hem dalâletin yolunda sâbıkan beyan edildiği gibi esfel-i sâfilîne insanı öyle bir sukut ettiriyor ki; hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çâre bulamadıkları ve o derin zulümât kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâlât-ı fenniye insanı çıkaramadığı hâlde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i sâlih ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır ve delâil-i kat'iyye ile çıkarmasını isbat ediyor. ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mâneviyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihâzâtıyla dolduruyor.

Cenâb-ı Hak “Biz insanı en mükemmel sûrette, en güzel kıvamda ahsen-i takvim olarak yarattık. Sonra onu esfel-i sâfiline (aşağuların aşağısı derekeye) düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnâdır.” (Tîn, 95/4-6) buyuruyor. İşte dalâletin yolu, insanı – daha önce beyan edildiği gibi– esfel-i sâfilîn denilen hayvanların da mertebesinden daha aşağı ve alçak bir derekeye öyle bir düşürüyor ki, hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çare bulamıyor ve o derin karanlıklar kuyusundan hiçbir beşerî terakkiyat, hiçbir fennî kemâlât insanı çıkaramadığı halde; Kur’ân-ı Hakîm, iman ve sâlih amel ile o esfel-i sâfilîne düşmekten insanı âlâ-yı illiyîn olan yücelerin yücesine çıkarır ve kesin delillerle çıkarmanın şeklini de isbat eder. (Zaten câhiliye çağından sahabe gibi altın bir nesil çıkarmakla Kur’ân bu mu’cizesini isbat etmiştir.) Ve o derin kuyuyu, mânevi terekkiyâtın basamaklarıyla ve rûhî tekemmülâtın (olgunlaşma ve kemâle ermenin) cihazları ile dolduruyor.

* * *

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesâiti gösterir. Hem Sultan-ı Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâl’i tanıttirmekle insanı, O’na bir memur abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir.

Evet, insan çocukluktan gençliğe, gençlikten ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden haşre, mahşer meydanından ebede kadar seferi devam eden bir yolcudur. Kur’ân, onun yolculuğunu kolaylaştırır.

* * *

Hem dünya misafirhânesinde, hem berzahî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki bir padişahın müstakîm bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilayetin hudutlarından sühûletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi süratli vâsita-yı seyahatle gezer, geçer. Öyle de Sultan-ı Ezelî’ye iman ile intisap eden ve amel-i sâlih ile itaat eden bir insan, şu misafirhâne-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzah ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ.. kabirden sonraki bütün âlemlerin

geniş hudutlarından berk (şimşek) ve burak süratinde geçer. Tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati, kat'î isbat eder ve asfiya ve evliyaya gösterir.

Hem de (kâinat ağacının meyvesi ve çekirdeği olduğu için kâinat kadar hadsiz ve muazzam bir muhabbeti kalbinde saklayan insana) Kur'ân'ın hakikati der ki; “Ey mümin! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr (çok şerli) ve sana muzır (zararlı) olan nefs-i emmârene verme. Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme (edinme). Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâayık, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen.. hem istikbalde seni nihayetsiz mesud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mesûd olduğun bütün zâtları ihsanatıyla mesûd eden.. hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan.. ve bütün esmâsı, nihayet derecede güzel olan ve her isminde pek çok envâr-ı hüsün ve cemâl bulunan.. ve cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle, O'nun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren.. ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl ve mehâsin ve kemâlât, O'nun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre olan bir Zât'ı, mahbub ve mâbud ittihaz et.”

Yani bu muhteşem muhabbet kabiliyetini sana hiçbir faydası dokunmayan, hiçbir cemale, kemâle, merhamet ve şefkate sahip olmayan ve kötülük emreden nefsine veya fani dünyevî şeylere niçin sarfediyorsun? Hangi akılla?

Yirmi Dördüncü Söz, Beşinci Dal, Birinci Meyve'de bu konuyla alâkalı, Hazreti Üstad şunları söylüyor:

“Hâlbuki şu hercümerc âlemde ve rüzgâr deveranında hiçbir şey kararında kalmadığından bîçâre insan kalbi, her vakit yaralanıyor. Elleri yapıştığı şeylerle, o şeyler gidip, ellerini paralıyor, belki koparıyor. Dâima ızdırıp içinde kalıyor yahut gafletle sarhoş oluyor. Madem

öyledir, ey nefis, aklın varsa, bütün o muhabbetleri topla, hakikî sahibine ver, şu belâlardan kurtul. Şu nihayetsiz muhabbetler (biliyorsun ki,) nihayetsiz bir kemal ve cemâl sahibine mahsustur. Ne vakit hakikî sahibine verdin; o vakit bütün eşyayı O'nun namıyla, O'nun aynası olduğu cihetle ızdırapsız sevebilirsin. Demek, şu muhabbet doğrudan doğruya kâinata sarf edilmemek gerektir. Yoksa muhabbet, en leziz bir nimet iken, en elîm ve acı bir azap olur. (...) Muhabbetin sebebi ya kemâldir. Zira kemâl zatında sevilir. Veya menfaattir. Yahut lezzetir. Veyahut faydasının ve hayrının dokunmasıdır. Yahut da bunlar gibi bir sebep altında sevilir. Şimdi ey nefis, birkaç Söz'de kat'î isbat etmişiz ki, senin asıl mâhiyetin, kusur, noksanlık, fakirlik ve âcizlikten yoğrulmuştur. Böyle olmasının hikmeti de; zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi, zıddiyet itibariyle sen onlarla (kusurun, noksanlığın, fakirliğin ve âcizliğinle) Cenâb-ı Hakk'ın, kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine ayna olma vazifesini görüyorsun.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Cenâb-ı Hakk'ın bütün isimleri Kur'ân'ın “Esmâü'l-Hüsna” tabiri ile güzeldirler. Bunların tecellileri de güzeldir. İşte insanın esas olarak o büyük sevgi potansiyelini bu güzel isimlere çevirmesi lâzımdır. Çünkü sevilmesi gereken asıl sevilecek şeyler bu güzel isim ve sıfatlardır. Onun için Kur'ân-ı Kerîm diyor ki:

Hem der: “Ey insan! O'nun esmâ ve sıfâtına ait istidad-ı muhabbetini, sâir bekâsız mevcudâta verme; faydasız mahlûkâta dağıtma. Çünkü âsâr ve mahlûkât fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnûatta nakışları, cilveleri görünen esmâ-yı hüsnâ bâkîdirler, dâimîdirler. Ve esmâ ve sıfâtın her birisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki; cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem'ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet, bir katresidir.”

İşte şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden **لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۝**

hem netice ve âkıbetlerine işaret eden **فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ**⁹ olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mu'cizâne, beyan ettiğimiz müvâzeneyi ifade ederler.

Birinci âyet, On Birinci Söz'de tafsilen o âyetin i'câzkârâne ve îcazkârâne ifade ettiği hakikati, o Söz'de beyan edildiğinden, onu oraya havale ederiz.

* * *

On Birinci Söz'de şöyle diyor:

Ey gafil nefsim! Senin hayâtının *gayesini* ve hayatının *mâhiyetini*, hem hayatının *sûretini*, hem hayatının *sırr-ı hakîkatını*, hem hayatının *kemâl-i saadetini* bir derece anlamak istersen bak.

- Senin hayatının gayelerinin icmâli “**Dokuz Emir**”dir.

Birincisi şudur ki: Senin vücûdunda konulan duygular terâzileriyle, rahmet-i ilâhiyenin hazînelerinde iddihar edilen nîmetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir.

İkincisi: Senin fitratında vaz'edilen cihâzâtın anahtarlarıyla esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin (ilâhî kudsî isimlerin) gizli definelerini açmaktır; Zât-ı Akdes'i o esmâ ile tanımaktır.

Üçüncüsü: Şu teşhîrgâh-ı dünyada, mahlûkât nazarında, esmâ-yı ilâhiyenin sana taktıkları garib sanatlarını ve latîf cilvelerini bilerek hayâtınla teşhir ve izhâr etmektir.

Hayatın gayelerinden olan “Dokuz Emir”den Üçüncüsü: Şu teşhir ve sergi yeri olan dünyada, mahlûkât nazarında ilâhî isimlerin sana taktıkları garip sanatlarını ve lâtif cilvelerini bilerek hayatınla teşhir ve izhâr etmektir.”

Aslında yaratılan her şey, Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellilerini göstermekte ve ilâhî sanatları ortaya koymaktadır. Ancak onlar bunun farkında olmayabilirler. Nasıl ki saat, vakitleri bildirir ama kendisi ne yaptığının farkında değildir. İnsan ise farkındadır. Onun için teşhir ve izhar hizmetini bilerek, şuurluca yapmak mecburiyetindedir. Ayrıca zikreden, tesbih eden diğer mahlûkât, sağır adam gibi sadece

kendi evrad ve ezkârları ile alâkadar iken, insanlar hem kendilerinin hem de diğerlerinin tesbihat ve zikirlerinden haberdardılar. Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Miraç'ta okuduğu "Ettehiyyâtü" yü okurken, toprak, su, hava ve nur unsurlarının yanında bütün mevcudatın tahiyât, tebrikât, salavât ve tayyibatlarını da birer halife ve kumandan olarak Cenâb-ı Hakk'a bütün varlıklar adına takdim etme makamındadırlar.

Dördüncüsü: Lisân-ı hâl ve kâlinle Hâlık'ının dergâh-ı rubûbiyetine ubûdiyetini ilân etmektir.

Beşincisi: Nasıl bir asker padişahından aldığı türlü türlü nişanları, resmî vakitlerde takıp padişahın nazarında görünmekle, onun iltifâtât-ı âsârını gösterdiği gibi, sen dahi esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerinin sana verdikleri letâif-i insâniye murassaâtıyla bilerek süslenip, o Şâhid-i Ezelî'nin nazar-ı şuhûd ve işhâdına görünmektir.

"Dokuz Emir"ın Beşincisi: Nasıl bir asker padişahından aldığı türlü türlü nişanları, resmi vakitlerde takıp padişahın nazarında görünmekle, onun iltifatlarının eserlerini gösterdiği gibi, sen de ilâhî isimlerin tecellilerinin sana verdikleri letâif-i insaniye (sır, hafî, ahfâ gibi latîfeler, ince duygular) murassaatiyle (kıymetli mücevherlerle tezyin edilmiş) bilerek süslenip, o Şâhid-i Ezelî'nin şuhûd (kendisinin görmesi) ve işhâd (başkalarına göstermesi) nazarına görünmektir."

Cenâb-ı Hak, insanları diğer mahlûkâttan farklı olarak pek çok istidat ve kabiliyet ve çok ince donanımlarla yaratmıştır. İbadette derinlik, hudû' ve huşû', takva, vera' ve zühd ile bütün âlemlerin numûneleri ve pencereleri olan bu ince duygular geliştirilirse, bilhassa resm-i geçit vakitleri olan namaz, dua ve ibadetlerinde insan, rütbe ve nişanlarını takan komutanlar gibi, bu latîfeleri birer çiçek gibi açtırarak, Cenâb-ı Hakk'a karşı o şuurlu ubûdiyette bulunursa, bu durum hem O'nu (c.c.) memnun ve râzı edecek hem de meleklerle karşı Hz. Âdem'in üstünlüğü imtihanında meleklerin "Biz sana tesbih ve hamd ediyoruz; yeryüzünde kan dökecek ve fitne çıkaracak bu insanı yaratma hikmetin nedir?" (Bakara, 2/30) diye sordukları soruya böylece fiilî bir cevap olacaktır.

Bazı hadis-i şeriflerin meâlen ifadesiyle "Cenâb-ı Hak, insanların bu güzel hâlleri ile meleklerle karşı, 'Bakın benim insan kullarıma!' diyerek iftihar-ı kudsî ile iftihar edecektir.

Altıncısı: Zevî'l-hayat olanların (hayat sahibi varlıkların) tezâhürât-ı hayatiye (“hayatın tezâhürleri”) denilen, Hâlıklarına (Yaradanlarına) tahiyatları ve rumûzat-ı hayatiye (“hayatın rumûzları”) denilen, Sâni'lerine tesbihâtları.. ve semerât ve gâyât-ı hayatiye (“hayatın meyveleri ve gayeleri”) denilen, Vâhibü'l-hayâta (hayatı veren Zat'a) arz-ı ubûdiyetlerini bilerek müşâhede etmek, tefekkür ile görüp şehâdetle göstermektir.

Yedincisi: Senin hayatına verilen cüz'î ilim ve kudret ve irâde gibi sıfat ve hâllerinden küçük nümûnelerini vâhid-i kıyâsî ittihaz ile (ölçü birimi yapmakla) Hâlık-ı Zülcelâl'in sıfât-ı mutlakasını (mutlak sıfatlarını) ve şuûn-u mukaddesini (mukaddes şuûnâtını –yani isimlerin kaynağı olan sıfatların dayandığı, -tabir caizse- Cenâb-ı Hakk'ın kudsiyetine ve münezzehiyetine uygun şekliyle istidat mânâsına durumlarını–) o ölçüler ile bilmektir. Meselâ; sen, cüz'î iktidarın ve cüz'î ilmin ve cüz'î irâden ile bu hâneyi muntazam yaptığından, şu kasr-ı âlemin (âlem sarayının) senin hânenden büyüklüğü derecesinde şu âlemin ustasını o nisbette Kadîr, Alîm, Hakîm, Müdebbir bilmek lâzımdır.

Sekizincisi: Şu âlemdeki mevcudatın her biri kendine mahsus bir dil ile Hâlık'ının vahdâniyetine ve Sâni'inin rubûbiyetine dair mânevî sözlerini fahmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve zaafın, fakr ve ihtiyacın ölçüsüyle kudret-i ilâhiye ve gınâ-yı rabbâniyenin derecât-ı tecelliyâtını anlamaktır. Nasıl ki, açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyâcın envâi miktarınca taamin lezzeti ve derecâtı ve çeşitleri anlaşılır; onun gibi sen de nihayetsiz aczin ve fakrınla, nihayetsiz kudret ve gınâ-yı ilâhiyenin derecâtını fahmetmelisin. İşte senin *hayâtının gayeleri*, icmâlen, bunlar gibi emirlerdir.

- Şimdi kendi *hayâtının mâhiyetine* bak ki, o mâhiyetinin icmâli şudur: Esmâ-yı ilâhiyeye ait garâibin fihristesi.. hem şuûn ve sıfât-ı ilâhiyenin bir mikyası.. hem kâinattaki âlemlerin bir mîzanı.. hem bu âlem-i kebîrin bir listesi.. hem şu kâinatın bir haritası.. hem şu kitab-ı ekberin bir fezlekesi.. hem kudretin gizli definelerini açacak bir anahtar külçesi.. hem mevcudata serpilen ve evkâta (vakitlere)

takılan kemâlâtının bir ahsen-i takvîmidir. İşte mâhiyet-i hayatın bunlar gibi emirlerdir.

Hayatın Mâhiyetine Dair

Burada Üstad Hazretleri, hayatın mâhiyetini icmâl (özet) olarak beyan ediyor. İnsanda zâhir olarak Cenâb-ı Hakk'ın yetmişten fazla ismi tecelli etmektedir. Gizli olanların sayısını bilmiyoruz. Onun için Üstad Hazretleri, Otuzuncu Söz, 31. Pencere, 1. Nokta, 3. Vecih'te: "İnsanın mâhiyet-i câmiasında nakışları zâhir olan yetmişten ziyâde esmâ vardır. Meselâ: Yaratılışından Sâni, Hâlık ismini; hüsn-ü takviminden Rahmân ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerîm, Lâtif isimlerini ve hâkezâ... Bütün âzâ ve âlâtı (âletleri) ile, cihâzat ve cevârihi (organları) ile, letâif ve mâneviyatı ile, havâs ve hissiyatı ile ayrı ayrı esmânın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmâda bir ism-i âzam var, öyle de o esmânın nukuşunda da (nakışlarında da) bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır.

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve câmid (cansız, donuk varlık) hükmünde insan olmak ihtimali var!" diyor.

Hem kâinatta ne varsa insanda vardır. Bu hususta Üstad Hazretleri şöyle demektedir:

"İnsan şu kâinatın hakâiklerine bir vâhid-i kıyâsîdir (ölçü birimidir), bir fihristedir, bir mikyastır ve bir mîzandır. Meselâ, kâinatta Levh-i Mahfuz'un gayet kat'î bir delil-i vücûdu (varlık delili) ve bir numûnesi, insandaki kuvve-i hâfızadır ve âlem-i misâlin vücûduna kat'î delil ve numûne, kuvve-i hayâliyedir ve kâinattaki ruhânîlerin bir delil-i vücûdu ve numûnesi, insandaki kuvvelerdir ve latîfelerdir. Ve hâkeza insan, küçük bir mikyasta, (ölçekte), kâinattaki hakâik-i imaniyeyi şuhûd derecesinde gösterebilir."¹⁰

Bu ifadelerin altındaki hâşiyede de Üstad şunları söylüyor: "Evet, nasıl ki insanın anâsırları (unsurları), kâinatın unsurlarından (ve elementlerinden).. ve kemikleri, taş ve kayalarından.. ve saçları nebat ve eşcarından (ağaçlarından).. ve bedeninde cereyân eden kan ve gözünden, kulağından, burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, arzın çeşmelerinden ve madenî sularından haber veriyorlar, delâlet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de; insanın rûhu âlem-i ervâhtan ve

hâfizaları Levh-i Mahfuz'dan ve kuvve-i hayalîyeleri âlem-i misâlden; ve hâkezâ her bir cihazı bir âlemden haber veriyorlar. Ve onların vücudlarına kat'î şehâdet ederler.”

- *Şimdi senin hayatının sûreti ve tarz-ı vazifesi* şudur ki: Hayatın, bir kelime-i mektûbedir (yazılmış bir kelimedir). Kalem-i kudretle yazılmış hikmet-nümâ (hikmet ortaya koyan) bir sözdür. Görünüp ve işitilip esmâ-yı hüsnâyâ delâlet eder. İşte hayatının sûreti bu gibi emirlerdir.
- *Şimdi hayatının sırr-ı hakikati* şudur ki: Tecellî-i ehadiyete, cilve-i samediyete aynalıktır. Yâni, bütün âleme tecelli eden esmânın nokta-yı mihrâkiyesi (odak noktası) hükmünde bir câmiyetle Zât-ı Ehad-i Samed'e aynalıktır.
- *Şimdi hayatının saadet içindeki kemâli* ise: Senin hayatının aynasında temessül eden Şems-i Ezelî'nin envârını hissedip sevmektir. Zîşuur (şuur sahibi) olarak O'na şevk göstermektir. O'nun muhabbetiyle kendinden geçmektir. Kalbin göz bebeğinde aks-i nûrunu yerleştirmektir. İşte bu sırdandır ki, seni âlâ-yı illiyyîne çıkararak bir hadîs-i kudsînin¹¹ meâl-i şerifi olan:

مَنْ نَهَ كُنْجَمَ دَرِّ سَمَوَاتٍ وَ زَمِينَ أَرْضٍ عَجَبَ كُنْجَمِ بَقْلِبِ مُؤْمِنِينَ¹²

denilmiştir.

Bu da ancak “Ben senin üzerine kendimden bir muhabbet attım!” (Tâhâ, 20/39) sırrıyla tahakkuk edebilecektir.

Ayrıca –Hz. Üstad'ın ifade ettiği gibi– bilmemiz gerekir ki:

*Hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi **iman-ı billâhtır.***

*Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki **mârifetullahtır.***

*Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki **muhabbetullahtır.***

*Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki **lezzet-i ruhâniyedir...***

*Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuз olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihâyetsiz saadete, nimete, envara, esrara ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır.*¹³

İşte ey nefsim! Hayatının böyle ulvî gâyâta müteveccih olduğu ve şöyle kıymetli hazîneleri câmi olduğu hâlde, hiç akıl ve insafa lâyık mıdır ki; hiç-ender hiç olan muvakkat huzûzât-ı nefsânîyeye, geçici lezâiz-i dünyeviyeye sarf edip zâyî edersin! Eğer zâyî etmemek istersen geçen temsil ve hakikate remzeden,

وَ الشَّمْسِ وَ ضُحَيْهَا ○ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَيْهَا ○ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَيْهَا ○
وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ○ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَيْهَا ○ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّىٰهَا ○
وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيْتَهَا ○ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ○ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ
زَكَّيْتَهَا ○ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْتَهَا¹⁴

sûresindeki kaseм (yemin) ve cevâb-ı kasemi (yeminin cevabını) düşünüp amel et.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى شَمْسِ سَمَاءِ الرِّسَالَةِ وَقَمَرِ بُرْجِ النُّبُوَّةِ وَعَلٰى
اِلٰهِ وَاَصْحَابِهِ نُجُومِ الْهَدَايَةِ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ¹⁵

(On Birinci Söz'den alınan kısım burada bitti)

* * *

- On Birinci Söz'ün başındaki temsilî hikâyeciğin girişinde: “Bir zaman bir sultan varmış. Servetçe onun pek çok hazineleri vardı. Hem, o hazinelerde her çeşit cevâhir, elmas ve zümrüt bulunuyormuş. Hem, gizli pek acâib defineleri varmış. Hem, kemâlâtça garip sanatlarda pek çok mahareti var. Hem, hesapsız acîb fenlere, hayret ve hayranlık veren ilim ve fenlere mârifeti, ihâtası varmış. Hem nihayetsiz bedîî ilimler hakkında bilgisi

varmış...” ifadeleri “Ben gizli bir hazine idim, beni bilip tanısınlar diye mahlukatı yarattım.”¹⁶ meâlindeki kudsî hadisi hatırlatıyor. Bu hadis-i şerifi beyan ederken Muhyiddin-i Arabî (k.s.) “Mahlûkâtı yarattım ki, bana bir ayna olsun; tâ onda cemâlimi müşâhede edeyim.” demiştir.¹⁷

Nitekim Üstad temsilin devamında; “İşte her cemâl ve kemâl sâhibi, kendi cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o Şanlı Sultan da istedi ki, bir meşher açsın, içinde sergiler dizsin, tâ insanların nazarında saltanatının haşmetini, hem servetinin şâsaasını, hem kendi sanatının hârikalarını, hem kendi marifetinin garip ve orijinal benzerliklerini açıkça ortaya koyup göstere sin. Tâ mânevî cemâl ve kemâlini iki vecihle müşâhede etsin:

Bir vechi, bizzat nazar-ı dekâik âşinâsıyla (herkesin anlayamayacağı incelikleri bilen tanıyan nazarı ile) görsün.

Diğeri, gayrın (başkaların) nazarıyla baksın.” diyor.

- *Kâinatın ve insanın yaratılışı ile ilgili Otuz Üçüncü Söz’ün girişinde de şöyle bir temsil vardır:*

“Meselâ, nasıl ki mu’cize gösteren bir zât, büyük bir saray yapmak istese, evvelâ temellerini esaslarını muntazaman hikmetle koyar. İlerideki neticelerine ve gayelerine uygun bir tarzda tertip eder. Sonra menzillere, kısımlara maharetle ayırıp tafsilâta girer. Sonra o menzilleri tanzim ve tertip eder. Nakışlarla tezyin edip süsler. Sonra elektrik lâmbalarıyla tenvir edip aydınlatır. Sonra o muhteşem ve tezyinatla süslenmiş sarayda maharetini ve ihsan ve ikramlarını yenilemek için her bir tabakada yeni yeni icadlar, değişiklikler yapar. Sonra her bir menzilde kendi makamına bağlı bir telefon yerleştirip birer pencere açarak, her birinden kendi makamı görünecek şekilde ayarlamalar yapar.

Aynen öyle de: *–وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى–* “En yüce vasıflar ve en âlâ temsiller Allah içindir.” (Nahl, 16/60) Sâni, Hâkim, Âdil, Hakem ve bin bir kudsî isimler ile isimlendirilmiş eşsiz Yaradan, şu büyük âlem olan kâinat sarayını ve yaratılış ağacını îcad etmeyi murad buyurdu. Altı

günde o sarayın, o ağacın esaslarını hikmet düsturlarıyla ve ezeli ilminin kanunları ile koydu. Sonra ulvî ve süflî (alt) tabakalara ve dallara ayırıp, kaza ve kader düsturları ile tafsilatla tasvir etti. Sonra her mahlûkun her tâifesini, her tabakasını sanat ve inâyet düsturu ile tanzim etti. Sonra her şeyi, her bir âlemi ona lâyük bir tarzda, –meselâ semâyı yıldızlarla, zemini çiçeklerle tezyin ettiği gibi– süsleyip tezyin etti. Sonra küllî kanunların ve umûmî düsturların meydanlarında güzel isimlerini tecelli ettirip tenvir etti. Sonra bu küllî kanunun tazyikinden feryad eden fertlere Rahman ve Rahîm isimlerini hususî bir sûrette imdada yetiştirdi. Demek o küllî ve umumî düsturları içinde hususî ihsanları, husûsî imdatları, hususî tecellileri var ki, her şey her vakit, her hâceti ve ihtiyacı için O’ndan medet ister, O’na bakabilir. Sonra her menzilden, her tabakadan, her âlemden, her tâifeden, her fertten, her şeyden, kendini gösterecek yani varlığını ve birliğini bildirecek pencereler açmış. Her kalb içinde bir telefon bırakmış.” (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- On Birinci Söz’deki temsilde, Şems Sûresi’nin ilk on âyetinin – mu’cizeli bir ifadeyle işaret ederek– kâinatı muntazam bir saray, güneşi de ihtişamlı bir lâmba şeklinde gösterişini esas alan Üstad Bediüzzaman Hazretleri, takva sâhiplerine, her bir kelimesi konuşan bir melek gibi hidayet mânâları üfleyen Kur’ân-ı Hakîm’in bir talebesi olarak bu mazhariyetle bu âyetleri bu harika temsille tefsir ve izah etmiştir.

Kur’ân-ı Hakîm’in “Güneşi bir lâmba kıldı.” (Nuh, 71/16) ifadesini ele alan Üstad, şu âlemin bir saray ve içindeki eşyanın insana ve diğer canlılara hazırlanmış tezyinat, yiyecekler ve lüzumlu eşyalar olduğunu, güneşin de emre âmâde bir lâmba olduğunu ihtar ederek Cenâb-ı Hakk’ın haşmetini ve ihsanını anlatıp tevhide bir delil gösterdiğini söylüyor. Kur’ân-ı Hakîm’in güneşe “lâmba” tabir eden üslubundan, yani anlatım tarzından hareketle;

- a) Şu âlemin bir saray gibi olduğunu..
- b) İçindeki eşyanın insanların ihtiyaçları için hazırlandığını..
- c) Güneşin bu sarayın lâmbası olarak semaya asıldığını..

d) Cenâb-ı Hakk'ın azametine delil olduğunu; çünkü insanların yaptıkları gibi, şu kâinat sarayının da büyüklüğüne ölçü olarak, tavanına asılan lâmbadan dünyadan bile milyon defa büyük güneş olduğunu.. (Elbette böyle bir icraat, onu yapan Zât'ın azamet ve ihtişamına delildir.)

e) Cenâb-ı Hakk'ın bu güneş lâmbası ile yaptığı ihsan ve ikramın büyüklüğünü gösterdiğini (yani, insanlara bir hediyesi olan lâmba dünyadan daha büyük güneş ise, diğer hediyelerinin ve âhirette ihsan ve ikram edecek olanların değeri takdir edilsin.)

f) Tevhide delil olduğunu anlatıyor.

On Birinci Söz'de "hikmet-i âlemin tılsımı", "hilkat-i insanın muamması" ve "hakikat-i salâtın rumûzu" bir temsilî hikâyecikle anlatılıyor. Yani bu âlemin yaratılış hikmeti insan aklı için tılsımlı bir mesele... Semâvî mesaja, ilâhî vahye kapalı veya vahiy mesajından habersiz insan aklının bu tılsımı çözmesi imkânsız. Akıl, elindeki ipuçları ile bir şeyleri çözebilir ama aynı aklın hiçbir bilgi olmadan gaybî bir hakikati ortaya koyması elbette mümkün değildir. Onun için ilk insan, ilk peygamberdir. Ondan sonra da 124 bin veya 224 bin peygamber semadan gelen vahiy mesajları ile bu tılsımı çözmüş, insan aklını aydınlatmışlardır. Aynı şekilde insanın yaratılışı da bir muammâdır. Vahye kapalı bir çok filozof ise, insanın yaratılış hikmetini hep zevk ve haz almaya bağlamış, insanın kalb vicdan ve ince duygularını dumura uğratabilecek fikirler ileri sürmüşlerdir. Yaratılış hikmetini de en doğru şekilde Yaradan'dan gelen ilahî mesaj olan "vahiy" tesbit edebilir. Çünkü yaratan, yarattığını ve onunla ilgili gaye ve hedefleri elbette herkesten daha iyi bilir.

"Hakikat-i salâtın rumûzu" yani namazın hakikatinin rumûzunu da yine insanı var eden ve ona namaz kılmayı emreden Yaradan daha iyi bilir. Onun Peygamberlerine vahiy ile, evliya kullarına da ilhâm ile bildirdikleri bu rumûzun çözümlenmesine esas teşkil edecektir.

İşte On Birinci Söz'deki temsilî hikâyecik bu üç meselenin aydınlık çözümünü ve tefsirini içinde barındırmaktadır.

(On Birinci Söz'e dair açıklama kısmı burada bitti)

* * *

İkinci âyet ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvâfık ile (yani, doğrudan mânâsı ile) şöyle ferman ediyor: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle semâvât ve zemin, onların üstünde ağlamıyorlar.” Ve mefhum-u muhalif ile (yani muhalif bir açıdan bakıldığında) delâlet ediyor ki: “Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlıyor.” Yani ehl-i dalâlet; madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini iskat ediyor, Sâni’lerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden elbette semâvât ve zemin, onlara ağlamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gebermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalif ile der: “Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağlarlar.” Zira ehl-i iman ise –çünkü semâvât ve arzın vazifelerini bilir. Hakikî hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor– “Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet ediyorlar.” diyor. Ve onlara lâayk kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar ayna oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte bu sır içindir ki semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyolar.

İnsanlığın İftihar Tablosu (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), “Arş’ın Sa’d İbn-i Muaz’ın (*radiyallâhu anh*) vefatıyla sarsıldığını” ifade buyurmuştur.[18](#)

* * *

Mühim Bir Suâl

Diyorsunuz ki: “Muhabbet, ihtiyârî değil. Hem ihtiyac-ı fitrîye binâen, leziz taamları ve meyveleri severim. Peder ve vâlîde ve evlâdlarımı severim. Refîka-yı hayatımı severim. Dost ve ahbablarımı severim. Enbiya ve evliyayı severim. Hayatımı, gençliğimi severim. Baharı ve güzel şeyleri ve dünyayı

severim. Nasıl bunları sevmeyeceğim? Nasıl bütün bu muhabbetleri, Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfât ve esmâsına verebilirim? Bu ne demektir?

Elcevap: "Dört Nükte"yi dinle.

Birinci Nükte

Muhabbet, çendan (gerçi) ihtiyârî değil. Fakat ihtiyâr ile, muhabbetin yüzü, bir mahbubdan diğer bir mahbuba dönebilir. Mesela: Bir mahbubun çirkinliğini göstermekle veyahut asıl lâyıık-ı muhabbet olan diğer bir mahbuba perde veya ayna olduğunu göstermekle, muhabbetin yüzü, mecâzî mahbuptan hakikî mahbuba çevrilebilir.

Üstad Hazretleri bu hususta Birinci Mektup'taki Dördüncü Suâl'de geçen "Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?" sorusuna şöyle cevap veriyor:

"Evet, dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve âyine-i esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz (değiştiremeyiz). Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı

iken, ahkâmda ayırdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kıımıdatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var; birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sahifedir. Hayatımız bir kalem.. onunla sahife-i a'mâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye (ilâhî güzel isimlerin nakışlarına) döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyâtımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa [19](#) نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰسِقُونَ sırrına mazhar olup, nefsini unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyetmût (ölümsüz) farzederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyât ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne (ümitsizce) bir rikkat tevellüd eder (doğar). Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkâta bir rikkat ve bir fırkat hisseder, elinden bir şey gelmez, ye's-i mutlak (mutlak bir ümitsizlik) içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak (ilâç) bulur ki; acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zât-ı Bâki'nin bâki esmâsının dâimî cilvelerini temsil eden âyine-i ervahları (ruhlarının aynasını) bâki görür; şefkati, bir sürûra inkılâb eder. Hem zeval ve fenâyâ maruz bütün güzel mahlûkâtın arkasında bir cemâl-i münezzehe ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden (hissettiren) bir nakş ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i dâimîyi görür. O zeval ve fenâyı tezyid-i hüsn (güzelliği ziyadeleştirme) ve tecdid-i lezzet (lezzeti yenileme) ve teşhir-i sanat için bir tazelandirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.”

İkinci Nükte

Tâdâd (saydığın) ettiğin sevdiklerini, sevme demiyoruz. Belki onları Cenâb-ı Hakk'ın hesabına ve O'nun muhabbeti nâmına sev, deriz. Mesela: Leziz taamları, güzel meyveleri, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanı ve o Rahmân-ı Rahîm'in in'amı cihetinde sevmek, "Rahmân" ve "Mün'im" isimlerini sevmektir, hem mânevî bir şükürdür. Şu muhabbet, yalnız nefis hesabına olmadığını ve Rahmân nâmına olduğunu gösteren; meşrû dairesinde kanaatkârâne kazanmak ve mütefekkirâne, müteşekkirâne yemektir.

Yani "Yaratılanı, Yaratan'dan ötürü sevmektir."

Şükürün de derinliği vardır. Hakikî şükür için Üstad Hazretleri şöyle demektedir:

"Hakikî ehl-i şükürün ve ehl-i hakikatın ve ehl-i kalbin kuvve-i zâikası (tad alma duyusu) –Altıncı Söz'deki müvâzenede beyân edildiği gibi, kuvve-i zâikası– rahmet-i ilâhiyenin matbahlarına (mutfaklarına) bir nâzır ve bir müfettiş hükmündedir. Ve o kuvve-i zâikada (tad alma duyusunun bulunduğu dilde) taamlar (yiyecekler) adedince mîzancıklarla (küçük ölçüler ve ölçeklerle) nimet-i ilâhiyenin envânını tartmak ve tanımak; bir şükür-ü mânevî sûretinde cesede, mideye haber vermektir.

İşte, bu sûrette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor. Belki kalbe, rûha, akla dahi baktığı cihetle midenin fevkinde hükmü var, makamı var.

İsraf etmemek şartıyla ve sırf vazife-i şükranıyeyi yerine getirmek ve envâ-ı niam-ı ilâhiyeyi (ilâhî nimetlerin çeşitlerini) hissedip tanımak kaydı ile ve meşrû olmak ve zillet ve dilencilığe vesîle olmamak şartıyla, lezzetini takip edebilir. Ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisânı, şükürde istimâl etmek için leziz taamları tercih edebilir. Bu hakikate işaret eden bir hâdise ve bir kerâmet-i gavsıye (Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin bir kerâmeti):

Bir zaman Hazreti Gavs-ı Âzam Şeyh Geylânî'nin (*kaddesallâhu sirrah*) terbiyesinde, nazdar (nazlı) ve ihtiyare (yaşlı) bir hanımın bir tek evlâdı bulunuyormuş. O muhterem ihtiyare, gitmiş oğlunun hücreğine; bakıyor ki, oğlu bir parça kuru ve siyah ekmek yiyor. O riyâzattan

zaafiyetiyle (zayıf düşmesiyle) vâlidesinin şefkatini celb etmiş. Ona acımış. Sonra Hazreti Gavs'ın yanına şekvâ için gitmiş. Bakmış ki, Hazreti Gavs kızartılmış bir tavuk yiyor. Nazdarlığından demiş:

‘Yâ Üstad! Benim oğlum açlıktan ölüyor. Sen tavuk yersin!’

Hazreti Gavs tavuğa demiş: **قُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ**²⁰ O pişmiş tavuğun kemikleri toplanıp, tavuk olarak yemek kabından dışarı atıldığını, mûtemed (itimad edilir) ve mevsûk (güvenilir) çok zâtlardan Hazreti Gavs gibi kerâmât-ı hârikaya mazhariyeti dünyaca meşhur bir zâtın bir kerâmeti olarak mânevî tevâtürle²¹ nakledilmiş.

Hazreti Gavs demiş:

‘Ne vakit senin oğlun da bu dereceye gelirse, o zaman o da tavuk yesin.’²²

İşte, Hazreti Gavs'ın bu emrinin mânâsı şudur ki: *Ne vakit senin oğlun da rûhu cesedine, kalbi nefesine, akli midesine hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o vakit leziz şeyleri yiyebilir.*” (On Dokuzuncu Lem'a, Üçüncü Nükte).

* * *

Üstad Hazretleri, bu münasebetle peder ve valide için de şöyle diyor:

Hem peder ve vâlideyi şefkat ile teşhiz eden (donatan) ve seni onların merhametli elleriyle terbiye ettiren hikmet ve rahmet hesabına onlara hürmet ve muhabbet, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine aittir. O muhabbet ve hürmet, şefkat; Allah için olduğuna alâmeti şudur ki: Onlar ihtiyar oldukları ve sana hiçbir faydaları kalmadığı ve seni zahmet ve meşakkate attıkları zaman, daha ziyade muhabbet ve merhamet ve şefkat etmektir.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عَنْ دَاكِ الْكِبَرِ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌ²³ âyeti beş mertebe hürmet ve şefkate evlâdı dâvet etmesi; Kur'an'ın nazarında vâlideynin hakları ne kadar ehemmiyetli ve ukukları (onlara isyan etmek) ne derece çirkin olduğunu gösterir. Madem peder; kimseyi değil, yalnız veledinin kendinden daha ziyade iyi olmasını ister. Ona mukabil veled dahi, pedere karşı hak dâvâ

edemez. Demek vâlideyn ve veled ortasında fitraten sebab-i münakaşa yok. Zira münakaşa, ya gıpta ve hasedden gelir. Pederde oğluna karşı o yok. Veya münakaşa, haksızlıktan gelir. Veledin hakkı yoktur ki, pederine karşı hak dâvâ etsin. Pederini haksız görse de, ona isyan edemez. Demek pederine isyan eden ve onu rencide eden, insan bozması bir canavardır.

Üstad Hazretleri, *Yirmi Birinci Mektup* 'un başında şöyle diyor:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا
وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا ۝ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ
إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلأَوَّابِينَ غَفُورًا [24](#)

“Ey hânesinde ihtiyar bir vâlide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amel-mânde veya âciz, alîl bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir âyette, beş tabaka ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbediyor. Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâb etmemiş her bir veled; o muhterem, sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca ve hala, peder hükmündedir; [25](#) teyze ve dayı, ana hükmündedir. [26](#)

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!”

* * *

Üstad Hazretleri, anne-baba için de şöyle diyor:

Ve evlâdlarını, o Zât-ı Rahîm-i Kerîm'in hediyeleri olduğu için kemâl-i şefkat ve merhamet ile onları sevmek ve muhafaza etmek, yine Hakk'a aittir. Ve o muhabbet ise, Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olduğunu gösteren alâmet ise: Vefatlarında sabır ile şükürdür, me'yusâne feryad etmemektir. "Hâlık'ımın benim nezaretine verdiği sevimli bir mahlûku idi, bir memlûkü idi, şimdi hikmeti iktiza etti, benden aldı, daha iyi bir yere götürdü. Benim o memlûkte bir zâhirî hissem varsa, hakikî bin hisse onun Hâlık'ına aittir. **الْحُكْمُ لِلَّهِ 27** deyip teslim olmaktır.

On Yedinci Mektup'ta Üstad Hazretleri evlatları vefat eden müminlere şöyle diyor:

"Müminlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli: Şu veled masumdur, onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nâkıs (noksan) terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inâyet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l-Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kim bilir ne şekle girerdi? Onun için ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum. Kaldı ki, kendi nefsimе ait menfaati için kendime dahi acımıyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer sâlih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaathçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette meşkûk (şüpheli), muaccel (öne alınmış) bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel (sona bırakılmış) bin menfaati kazanan; elîm teessürat göstermez, me'yusâne (ümitsizce) feryat etmez."

* * *

Üstad Hazretleri, dost ve ahbablar arasındaki muhabbet için de şöyle diyor:

Hem dost ve ahbab ise: Eğer onlar iman ve amel-i sâlih sebebiyle Cenâb-ı Hakk'ın dostları iseler, **الْحُبُّ فِي اللَّهِ 28** sırrınca o muhabbet dahi, Hakk'a aittir.

Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), “Kim ki, Allah adına buğzederse onun imanı kemâle etmiştir.”²⁹ ve “Birbirini Allah için sevenler, kıyamet gününde hiçbir gölgenin bulunmadığı o anda Cenâb-ı Hakk’ın gölgesi altında gölgelenecektir.”³⁰ buyurmuştur.

* * *

Üstad Hazretleri bu hususta karı-koca hakkında şunları söylüyor:

Hem refika-yı hayatını (hayat arkadaşını), rahmet-i ilâhiyenin mûnis (cana yakın), latîf bir hediyesi olduğu cihetiyle sev ve muhabbet et.³¹Fakat çabuk bozulan hüsn-ü sûretine (dış, yüz güzelliğine) muhabbetini bağlama. Belki kadının en cazibedar, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus bir letafet ve nezaket içindeki hüsn-ü sîretidir (ahlâk güzelliğidir). Ve en kıymettar ve en şirin cemâli ise; ulvî, ciddî, samimî, nurânî şefkatidir. Şu cemâl-i şefkat ve hüsn-ü sîret, âhir hayata kadar devam eder, ziyadeleşir. Ve o zaîfe, latîfe mahlûkun hukuk-u hürmeti (hürmet ve saygı hakkı), o muhabbetle muhafaza edilir. Yoksa hüsn-ü sûretin zevâliyle, en muhtaç olduğu bir zamanda bîçâre, hakkını kaybeder.

İzmirli merhum Saim Atlıhan ağabeyimiz anlatmıştı: Bir delikanlı bir kıza âşık oluyor. Ama sırf yüz güzelliği yüzünden bir âşıklık olduğunu bilen kız da ona âşık olmasına rağmen böyle bir aşktan nefret duyuyor ve ona bu yanlılığı göstermek için “Şimdi ben sana, neye âşık olduğunu göstereceğim.” diyerek bilek damarlarını kesiyor. Kanı aktıkça, alımlı güzelliği giden kızıdan aşk ve sevgisi gittikçe azalan delikanlıya yerde biriken kanı göstererek ‘Senin aşkın şu kırmızı kana imiş, eğer benim ruhuma, gerçek mahiyetime olsaydı, şimdi sen böyle davranmazdın!’ diyor.

Üstad Hazretleri, peygamberler ve velilere sevgi hakkında şöyle diyor:

Hem enbiya ve evliyayı sevmek, Cenâb-ı Hakk’ın makbul ibâdı olmak cihetiyle, Cenâb-ı Hakk’ın nâmına ve hesabınadır ve o nokta-yı nazardan O’na aittir.

Cenâb-ı Hak, bizzat Peygamber Efendimiz’e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hitaben: “(Ey Habibim, kullarıma) söyle ki: “Eğer Allah’ı

seviyorsanız, bana tâbi olup uyun ki, Allah da sizi sevsin.” (Âl-i İmrân, 3/31) buyuruyor.

* * *

Hem, *hayatı*, *gençliği*, *baharı* ve *dünyayı* sevmek hakkında da Üstadımız diyor ki:

Hem *hayatı*, Cenâb-ı Hakk’ın insana ve sana verdiği en kıymetli ve hayat-ı bâkiyeyi kazandıracak bir sermaye ve bir defîne ve bâkî kemâlâtın cihâzâtını câmî bir hazine cihetiyle onu sevmek, muhafaza etmek, Cenâb-ı Hakk’ın hizmetinde istihdam etmek, yine o muhabbet bir cihette Mâbud’a aittir.

Hem *gençliğin letafetini*, *güzelliğini*; Cenâb-ı Hakk’ın latîf, şirin, güzel bir nimeti nokta-yı nazarından istihsan etmek, sevmek, hüsn-ü istîmal etmek, şâkirâne bir nevi muhabbet-i meşrûadır.

Hem *baharı*; Cenâb-ı Hakk’ın nurânî esmâlarının en latîf, güzel nakışlarının sayfası ve Sâni-i Hakîm’in antika sanatının en müzeyyen ve şâşaalı bir meşher-i sanatı olduğu cihetiyle mütefekkirâne sevmek, Cenâb-ı Hakk’ın esmâsını sevmektir.

Hem *dünyayı*; âhiretin mezraası³² ve esmâ-yı ilâhiyenin aynası ve Cenâb-ı Hakk’ın mektubatı ve muvakkat bir misafirhânesi cihetinde sevmek, –nefs-i emmâre karışmamak şartıyla– Cenâb-ı Hakk’a ait olur.

Elhâsıl: Dünyayı ve ondaki mahlûkâtı mânâ-yı harfî ile sev.³³ Mânâ-yı ismî ile sevme.³⁴ “Ne kadar güzel yapılmış.” de. “Ne kadar güzeldir.” deme. Ve kalbin bânına, başka muhabbetlerin girmesine meydan verme. Çünkü bân-ı kalb (kalbin içi), âyine-i Samed’dir (her şey kendisine muhtaç, ama kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Zât’ın (c.c.) aynasıdır) ve O’na mahsustur. **اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا حُبَّكَ** de.³⁵ **وَحُبِّ مَا يُقَرِّبُنَا إِلَيْكَ**

İşte bütün tâdâd ettiğimiz (saydığımız) muhabbetler, eğer bu suretle olsa, hem elemsiz bir lezzet verir, hem bir cihette zevâlsiz

bir visaldir (kavuşmadır). Hem muhabbet-i ilâhiyeyi ziyadeleştirir. Hem meşrû bir muhabbettir. Hem ayn-ı lezzet bir şükürdür. Hem ayn-ı muhabbet bir fikirdir.

Mesela: Nasıl ki bir padişah-ı âlî,³⁶(Hâşiye) sana bir elmayı ihsan etse, o elmaya iki muhabbet ve onda iki lezzet var:

Biri; elma, elma olduğu için sevilir ve elmaya mahsus ve elma kadar bir lezzet var. Şu muhabbet padişaha ait değil. Belki huzurunda o elmayı ağzına atıp yiyen adam, padişahı değil, elmayı sever ve nefesine muhabbet eder. Bazen olur ki, padişah o nefis-perverâne (nefsânî) olan muhabbeti beğenmez, ondan nefret eder. Hem elma lezzeti dahi cüz'îdir. Hem zevâl bulur; elmayı yedikten sonra o lezzet dahi gider, bir teessüf kalır.

İkinci muhabbet ise: Elma içindeki elma ile gösterilen iltifâtât-ı şâhânedir ((padişahlığın yüce makamından yapılan yüksek iltifattır). Güya o elma, iltifât-ı şâhânenin numûnesi ve mücessemidir (elle tutulur hâle gelmiş şeklidir) diye başına koyan adam, padişahı sevdiğini izhar eder. Hem iltifâtın gılafı (kılıfı) olan o meyvede öyle bir lezzet var ki, bin elma lezzetinin fevkindedir (üstündedir). İşte şu lezzet ayn-ı şükrandır. Şu muhabbet, padişaha karşı hürmetli bir muhabbettir.

Aynen onun gibi bütün nimetlere ve meyvelere, zâtları için muhabbet edilse, yalnız maddî lezzetleriyle gafilâne telezzüz etse (lezzet alınsa), o muhabbet nefsanîdir. O lezzetler de geçici ve elemlidir. Eğer Cenâb-ı Hakk'ın iltifâtât-ı rahmeti ve ihsanatının meyveleri cihetiyle sevse ve o ihsan ve iltifâtâtın derece-i lütuflarını takdir etmek suretinde kemâl-i iştiha (tam bir iştiha) ile lezzet alsas; hem mânevî bir şükür, hem elemsiz bir lezzettir...

İşte verilen bu ölçüler içinde hayatı, gençliği, baharı ve dünyayı sevmek bize ihsan edilen güzellikler mozayiği içinde tam olarak yerlerine yerleşip âhenkli biçimde konumlarına oturuyorlar. Yoksa ne o hayatın bir mânâsı oluyor, ne o gençliğin bir güzelliği kalıyor, ne o

baharın mücevher gibi renk renk çiçekleri bir şey ifade ediyor; ne o dünya, ötelere bahçelerine ebedî fidanlar yetiştiren bir bahçe oluyor. Her şey alt üst hâle geliyor. Hatta Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerini gösteren ve âhiretin bir tarlası olan dünya için şöyle diyenler çıkabiliyor: “Yere niçin yer denildi? Çünkü yer (dünya) kendi evlatlarını kendi besler, kendi yer.” Yani “Dünya bir canavardır; kendi doğurduğu ve kendi beslediği evlatlarını yiyen bir canavar hayvan gibi, üzerinde ve içinde yaşayan canlıları, hem besler hem de yer.” İşte bu gafletli nazarla bakılırsa, dünya ne kadar korkunç bir varlık hâline gelebiliyor.

Üçüncü Nükte

Cenâb-ı Hakk'ın esmâsına karşı olan muhabbetin tabakatı var: Sâbıkan beyan ettiğimiz gibi bazen âsâra muhabbet suretiyle esmâyı sever. Bazen esmâyı, kemâlât-ı ilâhiyenin unvanları olduğu cihetle sever. Bazen insan, câmiyet-i mahiyet cihetiyle hadsiz ihtiyâcât noktasında esmâyı muhtaç ve müştâk olur ve o ihtiyaçla sever.

Bu nüktede Üstad Hazretleri, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerine karşı olan muhabbetin tabakalarını anlatıyor. Tefekkür ederken insan önce sanat eserlerine bakar, oradan o eseri meydana getiren fiile intikal eder. Çünkü eser bir fiilden doğar. Fiilden fâile geçer. Çünkü fâil olmadan bir fiil meydana gelmez. Fâilden isme geçer. Çünkü işlenen iş yönünden fâile bir isim verilmesi gerekir. İsim de bir sıfattan doğar. Sıfat bir şe'n, bir kabiliyetten ileri gelir. Şe'nler (şuûn) ise bir zâtı gösterir. Mesela, bir hayat eseri görüyorsak, bu bir hayat verme fiilinin eseridir. Öyle bir hayat verme fiilinin bir fâili olması lâzımdır. O hayatı verene uygun bir isim olmalıdır ki, bu “Muhyî” yani hayatı veren ve yaratan demektir. Bu isim “Hayy” sıfatının, yani hayatı verenin kendi özelliğidir. Bu da hayata ait şuûnâtı gösterir. Bu da hayatın sahibi Zât'a delâlet eder. Buna göre insan, bazen eserlere muhabbet şeklinde isimleri, yani o eserlere tecellî edip yansıyan güzel isimleri sever. Bazen o güzel isimleri, Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî kemâlâtının unvanları olduğu cihetle sever. Bazen insan, mâhiyetinin câmiyeti cihetiyle hadsiz şeylere muhtaç olması noktasından –yani pek çok istidat ve kabiliyeti varlığında toplayıp

barındırdığı için pek çok şeye ihtiyaç duyması noktasından– o hadsiz ihtiyaçlarını giderecek güzel isimlere aşk derecesinde arzu duyar.

Üstad Hazretleri, ihtiyaç duymanın ilâhî güzel isimleri sevmeye vesile oluşunu şöyle izah ediyor:

- Mesela: Sen bütün şefkat ettiğin akraba ve fukara ve zayıf ve muhtaç mahlûkâta karşı, âcizâne istimdad (meded isteme) ihtiyacını hissettiğin hâlde; biri çıksa, istediğin gibi onlara iyilik etse, o zâtın in'âm edici (nimet verme) unvanı ve kerîm ismi ne kadar senin hoşuna gider, ne kadar o zâtı, o unvan ile seversin. Öyle de, yalnız Cenâb-ı Hakk'ın Rahmân ve Rahîm isimlerini düşün ki: Sen sevdiğin ve şefkat ettiğin bütün mümin âbâ ve ecdadını (yani atalarını) ve akraba ve ahababını dünyada nimetlerin envâıyla ve cennette envâ-ı lezâiz (türlü türlü lezzetler) ile ve saadet-i ebediyede onları sana gösterip ve kendini onlara göstermesiyle mesûd ettiği cihette o “Rahmân” ismi ve “Rahîm” unvanı, ne kadar sevilmeye lâyıktırlar ve ne derece o iki isme ruh-u beşer muhtaç olduğunu kıyas edebilirsin. Ve ne derece **الْحَمْدُ لِلَّهِ** **عَلَى رَحْمَنِيَّتِهِ وَ عَلَى رَحِيمِيَّتِهِ**³⁷ yerindedir anlarsın.
- Hem alâkadar olduğun ve perişanîyetlerinden müteessir olduğun; senin bir nevi hânen ve içindeki mevcudât, senin o hânenin ünsiyetli levâzımâtı ve sevimli müzeyyenâtı (süslemeleri) hükmünde olan dünyayı ve içindeki mahlûkâtı kemâl-i hikmet ile tanzim ve tedbir ve terbiye eden Zât'ın “Hakîm” ismine ve “Mürebî” unvanına senin ruhun ne kadar muhtaç, ne kadar müştâk olduğunu dikkat etsen anlarsın.
- Hem bütün alâkadar olduğun ve zevâleriyle müteallim olduğun (elem ve acı duyduğun) insanları, mevtleri hengâmında adem zulümâtından (yokluk karanlıklarından)

kurtarıp Őu dűnyadan daha gűzel bir yerde yerleŐtiren bir Zât'ın ‐Vâris (Her Őeyin gerçek sâhibi ve vârisi), Bâis (Ölűleri yeniden dirilten)‐ isimlerine, ‐Bâkî, Kerîm, Muhyî ve Muhsin‐ unvanlarına ne kadar ruhun muhtaç olduĐunu dikkat etsen anlarsın.

İŐte insanın mahiyeti ulviye, fitratı câmia (pek çok istidat ve kabiliyeti içinde toplamıŐ) olduĐundan; binler envâ-ı hâcât ile bin bir esmâ-yı ilâhiyeye, her bir ismin çok mertebelerine fitraten muhtaçtır. Muzaaf (katmerli) ihtiyaç, iŐtiyâktır. Muzaaf iŐtiyâk, muhabbettir. Muzaaf muhabbet dahi aŐktır. Ruhun tekemműlâtına (kemâle erip yükselmesine) göre merâtib-i muhabbet (muhabbetin mertebeleri), merâtib-i esmâya (ilâhî isimlerin mertebelerine) göre inkiŐâf eder. Bűtűn esmâya muhabbet dahi –ünkü o esmâ Zât-ı Zűlcelâl'in unvanları ve cilveleri olduĐundan– muhabbet-i zâtiyeye dűner. Őimdi yalnız numűne olarak bin bir esmâdan yalnız ‐Adl‐ ve ‐Hakem‐ ve ‐Hak‐ ve ‐Rahîm‐ isimlerinin bin bir mertebelerinden bir mertebeyi beyan edeceĐiz. Őűyle ki:

Hikmet ve adl içindeki ‐Rahmân-ı Rahîm‐ ve ‐Hak‐ ismini âzamî bir dairede gűrmek istersen, Őu temsile bak: Nasıl ki bir orduda dűrt yűz muhtelif tâifeler (gruplar ve milletler) bulunduĐunu farz ediyoruz ki, her bir tâife beĐendiĐi elbiseleri ayrı, hoŐuna gittiĐi erzakı ayrı, rahatla istîmal edeceĐi silâhları ayrı ve mizacına devâ olacak ilâçları ayrı oldukları hâlde, bűtűn o dűrt yűz tâife, ayrı ayrı takım, bűlűk tefrik edilmeyerek (ayrılmayarak), belki birbirine karıŐık olduĐu hâlde onları kemâl-i Őefkat ve merhametinden ve hârikulâde iktidarından ve mu'cizâne ilim ve ihâtasından ve fevkalâde adâlet ve hikmetinden, misilsiz bir tek padiŐah onların hiçbirini ŐaŐırmayarak, hiçbirini unutmayarak, bűtűn ayrı ayrı onlara lâyık elbise, erzak, ilâç ve silâhlarını muinsiz olarak (hiçbir yardımcısı olmadan) bizzât kendisi verse, o zât acaba ne kadar muktedir, műŐfik (Őefkatli), âdil, kerîm bir padiŐah olduĐunu

anlarsın. Çünkü bir taburda on milletten efrâd bulunsa, onları ayrı ayrı giydirmek ve teçhiz etmek çok müşkül olduğundan, bilmeceburiye ne cinsten olursa olsun, bir tarzda teçhiz edilir.

İşte öyle de: Cenâb-ı Hakk'ın adl ve hikmet içindeki ism-i "Hak" ve "Rahmân-ı Rahîm" in cilvesini görmek istersen bahar mevsiminde zeminin yüzünde çadırları kurulmuş, muhteşem dört yüz bin milletten mürekkeb (meydana gelen) nebâtât ve hayvanât ordusuna bak ki; bütün o milletler, o tâifeler, birbiri içinde oldukları hâlde, her birinin libası ayrı, erzakı ayrı, silâhı ayrı, tarz-ı hayatı ayrı, tâlimatı ayrı, terhisatı ayrı oldukları hâlde ve o hâcâtlarını tedarik edecek iktidarları ve o metâlîbi (talep ettikleri şeyleri) isteyecek dilleri olmadığı hâlde, daire-i hikmet ve adl içinde, mîzân ve intizam ile "Hak" ve "Rahmân", "Rezzâk" ve "Rahîm", "Kerîm" unvanlarını seyret, gör. Nasıl hiçbirini şaşırılmayarak, unutmuyarak, iltibas etmeyerek (karıştırmayarak) terbiye ve tedbir ve idare eder.

İşte, böyle hayret verici muhît (kuşatıcı) bir intizam ve mîzân ile yapılan bir işe, başkalarının parmakları karışabilir mi? Vâhid-i Ehad, Hakîm-i Mutlak, Kadîr-i külli şey'den başka, bu sanata, bu tedbire, bu rubûbiyete, bu tedvire hangi şey elini uzatabilir? Hangi sebep müdahale edebilir?

Dördüncü Nükte

Diyorsun: Benim taamlara (yiyeceklere), nefsim, refikama (hanımına), vâlideynime (anne ve babama), evlâdına, ahabıma, evliyaya, enbiyaya, güzel şeylere, bahara, dünyaya müteallik (dair) ayrı ayrı muhtelif muhabbetlerimin (Kur'ân'ın emrettiği tarzda olsa) neticeleri, faydaları nedir?

Elcevap: Bütün neticeleri beyan etmek için büyük bir kitap yazmak lâzım gelir. Şimdilik yalnız icmâlen bir-iki neticeye işaret edilecek. Evvelâ, dünyadaki muaccel neticeleri beyan edilecek. Sonra âhirette tezahür eden neticeleri zikredilecek. Şöyle ki:

Sâbikan (daha önce) beyan edildiği gibi; ehl-i gaflet ve ehl-i dünya tarzında ve nefis hesabına olan muhabbetlerin; dünyada belâları, elemeleri, meşakkatleri çoktur. Safaları, lezzetleri, rahatları azdır. Mesela: Şefkat, acz yüzünden (âcizlik ve güç yetmeme sebebiyle) elemli bir musibet olur. Muhabbet, firak (ayrılık) yüzünden belâlî bir hirkat (iç yangını) olur. Lezzet, zevâl yüzünden zehirli bir şerbet olur. Âhirette ise; Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olmadıkları için, ya faydasızdır veya azaptır. (Eğer harama girmiş ise.)

Suâl: Enbiya ve evliyaya muhabbet, nasıl faydasız kalır? (denilirse)

Elcevap: Ehl-i teslisin (yani, “üçleme”yi kabul edip Hz. İsa’yı Allah’ın oğlu kabul edip tanrılaştıranların) İsa (*aleyhisselâm*)’a ve Râfızîlerin (Hazreti Ebubekir’in ve Hazreti Ömer’in (r.anhumâ) halifeliklerini kabul etmeyen aşırı bir Şîî kolunun) Hazreti Ali’ye (*radiyallâhu anh*) muhabbetleri faydasız kaldığı gibi.

Eğer o muhabbetler, Kur’ân’ın irşâd ettiği tarzda ve Cenâb-ı Hakk’ın hesabına ve muhabbet-i Rahmân nâmına olsalar, o zaman hem dünyada, hem âhirette güzel neticeleri var. Amma dünyada ise leziz taamlara, güzel meyvelere muhabbetin, elemsiz bir nimet ve ayn-ı şükür bir lezzettir.

Nefsine muhabbet ise: Ona acımak, terbiye etmek, zararlı hevesâtan men etmektir. O vakit nefis sana binmez, seni hevâsına esir etmez. Belki sen nefsine binersin. Onu hevâyâ değil, hüdâyâ sevk edersin.

Refika-yı hayatına muhabbetin, madem hüsn-ü sîret (güzel ahlâkına) ve mâden-i şefkat ve hediye-i rahmet olduğuna bina edilmiş. O refikaya samimî muhabbet ve merhamet edersen, o da sana ciddî hürmet ve muhabbet eder. İkiniz ihtiyar oldukça o hâl ziyadeleşir, mesûdâne hayatını geçirirsin. Yoksa hüsn-ü sûrete (dış, yüz güzelliğine) muhabbet nefsanî olsa, o muhabbet çabuk bozular,

hüsn-ü muaşeretini (aradaki güzel muameleyi ve güzelce geçinme şekillerini) de bozar.

Peder ve vâlideye karşı muhabbetin, Cenâb-ı Hak hesabına olduğu için hem bir ibadet, hem de onlar ihtiyarlandıkça hürmet ve muhabbeti ziyadeleştirirsin. En âlî bir his ile, en merdâne bir himmet ile onların tûl-ü ömrünü (uzun ömürlerini) ciddî arzu edip bekâlarına dua etmek, tâ onların yüzünden daha ziyade sevab kazanayım diye samimî hürmetle onların elini öpmek, ulvî bir lezzet-i ruhânî almaktır. Yoksa nefsanî, dünya itibarıyla olsa, onlar ihtiyar oldukları ve sana bâr (yük) olacak bir vaziyete girdikleri zaman; en süflî ve en alçak bir his ile vücûdlarını istiskal etmek (ağır bir yük görmek), sebep-i hayatın olan o muhterem zâtların mevtlerini arzu etmek gibi vahşi, kederli, ruhânî bir elemidir.

Evlâdına muhabbet ise: Cenâb-ı Hakk'ın senin nezaretine ve terbiyene emanet ettiği sevimli, ünsiyetli o mahlûklara muhabbet ise; saadetli bir muhabbet, bir nimettir. Ne musibetleriyle fazla elem çekersin, ne de ölümleriyle me'yusâne feryad edersin. Sâbıkan (daha önce) geçtiği gibi; onların Hâlık'ları hem Hakîm, hem Rahîm olduğundan, onlar hakkında o mevt bir saadettir dersin. Senin hakkında da, onları sana veren zâtın rahmetini düşünürsün, firak (ayrılık) eleminden kurtulursun.

Ahbablara muhabbetin ise: Madem Allah içindir. O ahbabların firakları, hatta ölümleri, sohbetinize ve uhuvvetinize mâni olmadığı için, o mânevî muhabbet ve ruhânî irtibattan istifade edersin. Ve mülâkat (kavuşma ve buluşma) lezzeti dâimî olur. Allah için olmazsa, bir günlük mülâkat lezzeti, yüz günlük firak elemi netice verir.³⁸(Hâşiye)

Enbiya ve evliyaya muhabbetin ise: Ehl-i gaflete karanlıklı bir vahşetgâh görünen âlem-i berzah (kabir âlemi), o nurânîlerin vücûdlarıyla tenevvür etmiş (aydınlanmış) menzilhâhları (yerleri) suretinde sana görüldüğü için o âleme gitmeye tevahhuş (ürkme,

yabancılık çekme), tedehhüş (dehşete düşme, korkma) değil; belki bilakis temayül ve iştiyâk hissini verir; hayat-ı dünyeviye lezzetini kaçırmaz. Yoksa onların muhabbeti, ehl-i medeniyetin meşâhîr-i insaniyeye (insanların meşhurlarına) muhabbeti nev'inden olsa, o kâmil insanların fena ve zevâllerini ve mâzi denilen mezar-ı ekberinde çürümelerini düşünmekle, elemli hayatına bir keder daha ilâve eder. Yâni “Öyle kâmilleri çürüten bir mezara, ben de gireceğim.” diye düşünür; mezaristana endişeli bir nazarla bakar. “Âh!” çeker. Evvelki nazarda ise: Cisim libasını mâzide bırakıp, kendileri istikbal salonu olan berzah âleminde kemâl-i rahatla ikametlerini düşünür, mezaristana ünsiyetkârâne bakar.

Hem **güzel şeylere muhabbetin**, madem Sâni'leri hesabınadır. “Ne güzel yapılmışlar.” tarzındadır. O muhabbetin bir leziz tefekkür olduğu hâlde, hüsün-perest, cemâl-perest (güzelliğe ve cemâle meftûn) zevkinin nazarını daha yüksek, daha mukaddes ve binler defa daha güzel cemâl mertebelerinin definelerine yol açar, baktırır. Çünkü o güzel âsârdan (eserlerden) ef'âl-i ilâhiyenin güzelliğine intikal ettirir. Ondan esmânın güzelliğine, ondan sıfâtın güzelliğine, ondan Zât-ı Zülcelâl'in cemâl-i bîmisaline (Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ının eşsiz ve misilsiz cemaline) karşı kalbe yol açar. İşte bu muhabbet bu surette olsa, hem lezzetlidir, hem ibadettir ve hem tefekkürdür.

Gençliğe muhabbetin ise: Madem Cenâb-ı Hakk'ın güzel bir nimeti cihetinde sevmişsin; elbette onu ibadette sarfedersin, sefâhette boğdurup öldürmezsin. Öyle ise o gençlikte kazandığın ibadetler, o fânî gençliğin bâkî meyveleridir. Sen ihtiyarlandıkça, gençliğin iyilikleri olan bâkî meyvelerini elde ettiğin hâlde, gençliğin zararlarından, taşkınlıklarından kurtulursun. Hem ihtiyarlıkta daha ziyade ibadete muvaffakiyet ve merhamet-i ilâhiyeye daha ziyade liyakat kazandığını düşünürsün. Ehl-i gaflet gibi beş-on senelik bir gençlik lezzetine mukabil, elli senede

“Eyvah gençliğim gitti.” diye teessüf edip, gençliğe ağlamayacaksın. Nasıl ki, öylelerin birisi demiş:

لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشِيبُ³⁹

Yâni: “Keşke gençliğim bir gün dönse idi; ihtiyarlık benim başıma neler getirdiğini şekva ederek haber verecektim.”

Bahar gibi zînetli meşherlere muhabbet ise: Madem sanat-ı ilâhiyeyi seyran itibarıyladır. O baharın gitmesiyle, temâşâ lezzeti zâil (yok) olmaz. Çünkü bahar yaldızlı bir mektub gibi, verdiği mânâları her vakit temâşâ edebilirsin. Senin hayalin ve zaman, ikisi de sinema şeridleri gibi sana o temâşâ lezzetini idame ettirmekle beraber o baharın mânâlarını, güzelliklerini sana tazelandirirler. O vakit muhabbetin esefli, elemli, muvakkat olmaz. Lezzetli, safalı olur.

Dünyaya muhabbetin ise: Madem Cenâb-ı Hakk’ın nâmınadır. O vakit dünyanın dehşetli mevcudâtı, sana ünsiyetli bir arkadaş hükmüne geçer. Mezraa-yı âhîret cihetiyle sevdiğin için, her şeyinde, âhîrete fayda verecek bir sermaye, bir meyve alabilirsin. Ne musibetleri sana dehşet verir, ne zevâl ve fenası sana sıkıntı verir. Kemâl-i rahatla o misafirhânedeki müddet-i ikametini geçirirsin. Yoksa ehl-i gaflet gibi seversen, yüz defa sana söylemişiz ki: Sıkıntılı, ezici, boğucu, fenaya mahkûm, neticesiz bir muhabbet içinde boğulur, gidersin.

İşte bâzı mahubların, Kur’ân’ın irşâd ettiği surette olduğu vakit, her birisinden yüzde ancak bir letafetini gösterdik. Kur’ân’ın gösterdiği yolda olmazsa, yüzden bir mazarrâtına işaret ettik. Şimdi şu mahubların dâr-ı bekâda, âlem-i âhîrette, Kur’ân-ı Hakîm’in âyât-ı beyyinatıyla işaret ettiği neticeleri işitmek ve anlamak istersen, işte o çeşit meşrû muhabbetlerin dâr-ı âhîretteki neticelerini bir “Mukaddime” ve “Dokuz İşaret”le yüzden bir faydasını icmâlen göstereceğiz:

1 Ehl-i dalâletin bu durumuna, Firavun'un son anını anlatan şu âyet işaret etmektedir: “Derken, İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: ‘İman ettim. İsrâiloğullarının inandığı İlâh’tan başka ilâh yokmuş. Ben de müslümanlardım.’ dedi.” (Yunus Sûresi, 10/90).

2 Bkz.: Sözlere, Yirmi Altıncı Söz (3. Mebhas), s. 513.

3 Bkz.: Sözlere, Yirmi Dördüncü Söz, (5. Dal, 1. Meyve), s. 382.

4 Bkz.: Sözlere, Yirmi Dördüncü Söz, (5. Dal, 1. Meyve), s. 384.

5 Bkz.: Sözlere, Yirmi Üçüncü Söz, (1. Mebhas, 3. Nokta), s. 334.

6 Sözlere, Yirmi Altıncı Söz (2. Mebhas), s. 509.

7 Bkz.: Abdurrezzak, *Musannef* 3/358; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 9/278; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/236.

8 “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn Sûresi, 95/4-6).

9 “(Merhamete lâyık olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı.” (Duhân Sûresi, 44/29).

10 Lem'lar, Otuzuncu Lem'a (*Kayyum ismi, 5. Şua'ın 2. Meselesi*), s. 439.

11 Bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Zühd* 81; Ebu'ş-Şeyh, *Azame* 2/608; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/24; Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/15; Deylemî, *Müsned* 3/174.

12 Cenâb-ı Hak, “Benim gökyüzüm ve yeryüzüm Beni taşımaya tâkat getiremedi. Fakat verâ sahibi mülâyim müminin kalbi Beni taşıyabildi.” buyurdu.

13 Mektubat, Yirminci Mektup (*Mukaddime*).

14 “Güneşe ve onun aydınlığına.. onu izlediği zaman aya.. dünyayı açığa çıkararak gündüze.. onu bürüyüp saran geceye.. göğe ve onu bina edene.. yere ve onu yayıp döşeyene.. her bir nefse ve onu düzenleyene.. ona hem kötülüğü, hem de ondan sakınma yolunu ilham edene yemin olsun ki, nefsinin maddî ve mânevî kirlere arındırarak felâha erer. Onu günahlarla örten ise ziyâna uğrar.” (Şems Sûresi, 91/1-10).

15 Allahım! Risâlet semâsının güneşi ve nübüvvet burcunun ay'ı olan Peygamber Efendimiz'e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), hidâyet yıldızları olan âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et, âmîn, âmîn, âmîn.

16 Bkz.: Cürcânî, *Ta'rifât* 218; Sehâvî, *el-Makâsîdül'hasene* 326; Suyûtî, *ed-Dürrerü'l-müntesira* 15.

17 Bkz.: İşârâtü'l-İ'câz, s. 15.

18 Bkz.: Buhârî, *Menâkıbu'l-ensar* 12; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 123-125; Tirmizî, *Menâkıb* 50.

19 “Sakın şunlar gibi olmayın ki onlar Allah’ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır.” (Haşır Sûresi, 59/19).

20 Allah’ın izniyle kalk (diril).

21 **Mânevî tevatür:** Yalanda ittifak etmeleri aklen imkân ve ihtimâli bulunmayan birçok kişinin, farklı yer ve zamanlarda birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak, farklı lafızlarla; muhtevası, anlamı aynı olan haber, hadis veya bir hâdise rivâyet etmeleri.

22 Geylânî, *Gunyetü't-tâlibîn* 502; Nebhânî, *Câmiu kerâmâti'l-evliyâ* 2/203.

23 “Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme.” (İsrâ Sûresi, 17/23).

24 “(Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin.) Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: ‘Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!’ Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir.” (İsrâ Sûresi, 17/23-25).

25 Amcanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Müslim, *Zekât* 11; Tirmizî, *Menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *Zekât* 22. Halanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Dârimî, *Ferâiz* 38; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/248; Abdurrezzak, *Musannef* 10/283.

26 Dayının ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce* 4/241; İbn-i Kudâme, *Muğnî* 6/206. Teyzenin ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Buhârî, *Sulh* 6; Ebû Dâvûd, *Talâk* 35; Tirmizî, *Birr* 6; Dârimî, *Ferâiz* 38.

27 “Hüküm ancak Allah’a aittir.” (Mümin Sûresi, 40/12).

28 “Allah için sevmek”. ‘Allah için sevmek ve nefret etme’ bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;^{*1} bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.^{*2}

*1 Ebû Dâvûd, *Sünnet* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/146; Bezzâr, *Müsned* 9/461.

*2 Tayâlisî, *Müsned* 101; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/170, 172, 7/80.

29 Bkz.: Ebû Dâvûd, *Sünnet* 15.

30 Bkz.: Buhari, *Zekât* 16, *Rikak* 24, *Hudûd* 19; Müslim, *Zekât* 91.

31 “Allah kendilerinizden, insan kardeşlerinizden size eşler yarattı...” (Nahl Sûresi, 16/72).

32 “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi’d-dîn* 4/19; Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-hasene* 497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa* 205.

33 Mânâ-yı harfiyle sevmeye şu âyet işaret etmektedir: “Hani bir gün ikinci vakti ona (Süleyman aleyhisselâm’a), durduğunda sakın, koştuğu zaman ise süratli safkan koşu atları gösterilmişti. Onlarla ilgilenip “Ben Rabbim’i hatırlattıkları için güzel şeyleri severim.” dedi ve onlar gözden kayboluncaya dek onları seyredip durdu. Sonra: “Onları tekrar bana getirin!” deyip bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.” (Sâd Sûresi, 38/31-33).

34 Mânâ-yı ismiyle sevmemeye şu âyet işaret etmektedir: “Allah’ın sana ihsan ettiği bu servetle ebedî âhiret yurdunu mâmur etmeye gayret göster, ama dünyadan da nasibini unutma, ihtiyacına yetecek kadar sakla. Allah sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara iyilik et, sakın ülkede nizamı bozma peşinde olma, çünkü Allah bozguncuları sevmez.” (Kasas Sûresi, 28/77).

35 “Allah’ım, bize senin sevgini ve bizi sana yaklaştıracak şeylerin sevgisini nasip et!” Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre (4)* 38; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/243; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 20/109, 141.

36 **Hâşiye:** Bir zaman iki aşiret reisi, bir padişahın huzuruna girmişler, yazılan aynı vaziyette bulunmuşlar.

37 “Dünya’da bütün mahlûkâtına âhirette ise sadece mümin kullarına şefkat ve merhametle muâmele etmesinden dolayı Allah’a hamd ve övgüler olsun.”

38 Hâşiyeye: Allah rızası için bir saniye mülâkat, bir senedir. Dünya için olsa; bir sene, bir saniyedir.

39 Bkz.: Übşeyhî, *Müstatraf* 2/71; Câhız, *el-Beyan ve't-tebyîn* 1/429 (Ebû'l-Atâhiye'nin sözü olarak kaydedilmiştir.)

Mukaddime

Cenâb-ı Hak celîl ulûhiyetiyle, cemîl rahmetiyle, kebîr rubûbiyetiyle, kerîm re'fetiyle, azîm kudretiyle, latîf hikmetiyle, Şu küçük insanın vücûdunu bu kadar havâs ve hissiyat ile, bu derece cevârih ve cihâzât ile ve muhtelif âzâ ve âlât ile ve mütenevvî letâif ve mâneviyât ile, techiz ve tezyin etmiştir ki; tâ, mütenevvî ve pek çok âlât ile, hadsiz envâ-ı nimetini, aksam-ı ihsânâtını, tabakat-ı rahmetini, o insana ihsas etsin, bildirsin, tattırsın, tanıttırsın. Hem tâ bin bir esmâsının hadsiz envâ-ı tecelliyâtlarını, insana o âlât ile bildirsin, tattırsın, sevdiresin. Ve o insandaki pek kesretli âlât ve cihâzâtın her birisinin ayrı ayrı hizmeti,ubûdiyeti olduğu gibi, ayrı ayrı lezzeti, elemi, vazifesi ve mükâfatı vardır.

Üstad Hazretleri'nin bu hârîka giriş kısmını bir zaman kendim için şöylece bir dua Şekline getirmiŐtim:

“Ya Rabbi! Celîl ulûhiyetinle, cemîl rahmetinle, kebîr rubûbiyetinle, kerîm re'fetinle, azîm kudretinle, latîf hikmetinle, kâinata bizim gibi küçücük bir varlığa sahip vücudumuzu bu kadar havâs ve hissiyât ile, bu derece cevârih ve cihâzât ile, muhtelif âzâ ve âletlerle, çeşit çeşit latîfelerle ve mânevî duygularla donatıp tezyin etmişsin. Tâ ki, bu çeşitli ve pek çok âlet ve cihazlarda, çeşit çeşit hadsiz nimetlerini, her türlü ihsan ve ikramlarını, rahmetinin tabakalarını bizlere hissettirip bildirsin, tattırasın, tanıttırasın. Hem tâ binler güzel isimlerinin hadsiz tecellî türlerini ve Şekillerini bu âletler ve cihazlara bizlere bildirsin, tattırasın, sevdiresin. Ve o pek kesretli cihazlarla ve âletlerle ayrı ayrı hizmet ve ubûdiyet yaptırasın, ayrı ayrı lezzetler aldırasın ve mükâfatları ihsan edesin. Ya Rabbi! İşte bu yüce maksadlarına ve ilâhî muradlarına uygun olarak bizlere, bu duygu, donanım ve âzâlarımızı tam yerinde kullanmak nasip ve ihsan eyle ya ilâhî!... Âmîn...”

Gerçekten burada kullanılan tabirler ve ifadeler çok manidar ve çok harika... “celîl ulûhiyet”, “cemîl rahmet”, “kebîr rubûbiyet”, “kerîm re’fet”, “azîm kudret”, “latîf hikmet” bütün bunları bir sehl-i mümteni havasında rahatça söylemek ve sıralamak ve derin mânâlar ifade eden tabirleri art arda dizmek, ancak bir söz ve söyleyiş kerâmeti olabilir. Mânâ itibariyle de ahsen-i takvim üzere yaratılan insanı bir kitap gibi okuyarak bu ilâhî sır ve hikmetleri böyle güzelce beyan etmek, hârîka bir üslûb ile ortaya koymak da Üstad Hazretleri’nin nasıl bir mürşid ve söz sultanı olduğunu göstermektedir.

Sonra da meseleyi bizim anlayacağımız şekilde şöylece açıyor:

Mesela göz, suretlerdeki güzellikleri ve âlem-i mubsaratta (görünen varlıklar âleminde) güzel mu’cizât-ı kudretin (Cenâb-ı Hakk’ın kudretinin ortaya koyduğu eserlerin) envânını temâşâ eder. Vazifesi, nazar-ı ibretle Sâni’ine şükrandır. Nazara mahsus lezzet ve elem mâlûmdur, tarife hâcet yok.

Mesela kulak, sadâların envâlarını, latîf nağmelerini ve mesmûât (işitilenler, sesler) âleminde Cenâb-ı Hakk’ın letâif-i rahmetini (rahmetinin lütuflarını ve lâtif güzellikleri) hisseder. Ayrı bir ubûdiyet, ayrı bir lezzet, ayrı da bir mükâfatı var.

Mesela kuvve-i şâmme (koku alma duyusu), kokular tâifesindeki letâif-i rahmeti hisseder. Kendine mahsus bir vazife-i şükranıyesi, bir lezzeti vardır. Elbette mükâfatı dahi vardır.

Mesela dildeki kuvve-i zâika (tat alma duyusu), bütün mat’umatın (yiyecek ve taamların) ezvakını anlamakla gayet mütenevvî bir şükr-ü mânevî ile vazife görür ve hâkezâ... Bütün cihâzât-ı insaniyenin ve kalb ve akıl ve ruh gibi büyük ve mühim letâifin böyle ayrı ayrı vazifeleri, lezzetleri ve elemeleri vardır.

İşte Cenâb-ı Hak ve Hakîm-i Mutlak, bu insanda istihdam ettiği bu cihâzâtın elbette her birerlerine lâyık ücretlerini verecektir. O müteaddid (çok sayıda, çeşit çeşit) envâ-ı muhabbetin sâbikan (daha önce) beyan edilen dünyadaki muaccel (peşin) neticelerini, herkes vicdan ile hisseder ve bir hads-i sâdık (doğru ve isabetli bir hads –

sezgi-) ile isbat edilir. Âhiretteki neticeleri ise; kat'iyen vücûdları ve tahakkukları, icmâlen Onuncu Söz'ün on iki hakikat-i kâtîa-yı sâtîasıyla (kat'î, parlak on iki hakikatiyle) ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün altı esas-ı bâhiresiyle (apaçık esasıyla) isbat edildiği gibi, tafsilen 1 **أَصْدَقُ الْكَلَامِ وَأَبْلَغُ النَّظَامِ كَلَامُ اللَّهِ الْمَلِكِ الْعَزِيزِ الْعَلَّامِ** olan Kur'ân-ı Hakîm'in âyât-ı beyyinatıyla (apaçık âyetleri ve ifadeleriyle) tasrih ve telvih (açık-kapalı izahları) ve remiz ve işârâtıyla kat'iyen sâbittir. Daha uzun burhanları getirmeye lüzum yok. Zâten başka Sözler'de ve cennete dair Yirmi Sekizinci Söz'ün Arabî olan İkinci Makam'ında ve Yirmi Dokuzuncu Söz'de çok burhanlar geçmiştir.

1 “Sözün en doğrusu ve anlatımın en harikası, sonsuz ilim, izzet ve hakimiyet sahibi olan Allah'ın sözüdür.” Bu mânâda Efendimiz'den (*aleyhissalâtu vesselâm*) rivâyet edilen hadislerden bazıları için bkz.: Buhârî, *Edeb* 70; Nesâî, *Sehv* 65, *İydeyn* 22; İbn-i Mâce, *Mukaddime* 7.

(Dokuz İşaret)

Birinci İşaret

Leziz taamlara, hoş meyvelere şâkirâne muhabbet-i meşrûanın uhrevî neticesi, Kur'ân'ın nassıyla, cennete lââyık bir tarzda leziz taamları, güzel meyveleridir.¹ Ve o taamlara ve o meyvelere müştahiyâne (iştahlı) bir muhabbettir. Hatta dünyada yediğın meyve üstünde söylediğın “Elhamdülillâh” kelimesi, cennet meyvesi olarak tecessüm ettirilip (cisim ve madde haline getirilip) sana takdim edilir. Burada meyve yersin, orada “Elhamdülillâh” yersin. Ve nimette ve taam içinde in'âm-ı ilâhîyi (Allah'ın in'âmını, nimet verme fiilini) ve iltifât-ı Rahmânî'yi gördüğünden o lezzetli şükr-ü mânevî, cennette gayet leziz bir taam suretinde sana verileceğı, hadisın nassıyla,² Kur'ân'ın işârâtıyla³ ve hikmet ve rahmetin iktizasıyla sâbittir.

İkinci İşaret

Dünyada meşrû bir surette nefesine muhabbet, yâni mehâsinine bina edilen muhabbet değil, belki noksaniyetlerini görüp tekmil etmeye bina edilen şefkat ile onu terbiye etmek ve onu hayra sevk etmek neticesi; o nefse lââyık mahubları, cennette veriyor. Nefis, madem dünyada hevâ ve hevesini Cenâb-ı Hak yolunda hüsn-ü istîmal etmiş. Cihâzâtını, duygularını hüsn-ü sûretle istihdam etmiş. Kerîm-i Mutlak, ona dünyadaki meşrû ve ubûdiyetkârâne muhabbetin neticesi olarak cennette, cennetin yetmiş ayrı ayrı envâ-ı zînet ve letafetinin numûneleri olan yetmiş muhtelif hulleyi (elbiseyi) giydirip, nefisteki bütün hâsseleri memnun edecek,

okşayacak yetmiş envâ-ı hüsün ile vücûdunu süslendirip; her biri, ruhlu küçük birer cennet hükmünde olan hûrileri, o dâr-ı bekâda vereceği, pek çok âyât ile tasrih ve isbat edilmiştir.⁴

Hem dünyada gençliğe muhabbet, yâni ibadette gençlik kuvvetini sarfetmenin neticesi: Dâr-ı saadette ebedî bir gençliktir.

Üçüncü İşaret

Refika-yı hayatına (hayat arkadaşına) meşrû dairesinde, yâni latîf şefkatine, güzel hasletine, hüsn-ü sîretine (güzel ahlâkına) binâen samimî muhabbet ile, refika-yı hayatını da nâşizelikten (üstünlük taslamaktan, serkeşlikten ve itaatsizlikten), sâir günahlardan muhafaza etmenin netice-i uhreviyesi ise: Rahîm-i Mutlak, o refika-yı hayatı, hûrilerden daha güzel bir surette ve daha zînetli bir tarzda, daha cazibedar bir şekilde, ona dâr-ı saadette ebedî bir refika-yı hayatı ve dünyadaki eski maceraları birbirine mütelezzizâne (lezzet alarak, zevk ve keyifle) nakletmek ve eski hatıratı birbirine tahattur ettirecek (hatırlattırarak) enîs (cana yakın), latîf, ebedî bir arkadaş, bir muhib (seven) ve mahbub (sevilen) olarak verileceğini vaad etmiştir.⁵ Elbette vaad ettiği şeyi kat'î verecektir.

Dördüncü İşaret

Vâlideyn ve evlâda muhabbet-i meşrûanın neticesi: Nass-ı Kur'ân ile Cenâb-ı Erhamürrâhimîn, onların makamları ayrı ayrı da olsa yine o mesûd aileye safî olarak lezzet-i sohbeti, cennete lâayık bir hüsn-ü muâşeret (güzel bir muamele ve görüşme) suretinde, dâr-ı bekâda ebedî mülâkat (kavuşma, buluşma) ile ihsan eder. Ve on beş yaşına girmeden, yâni hadd-i bülüğa vâsıl olmadan vefat eden çocuklar, **وَأْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ**⁶ ile tabir edilen cennet çocukları şeklinde ve cennete lâayık bir tarzda gayet süslü, sevimli bir surette, onları cennette dahi peder ve vâlidelerinin kucaklarına verir. Veled-perverlik (çocuk sevme) hislerini memnun eder. Ebedî o zevki ve o lezzeti onlara verir. Zira çocuklar sinn-i teklife (yükümlülük,

sorumluluk yaşına) girmediklerinden; ebedî, sevimli, şirin çocuk olarak kalacaklar. Dünyadaki her lezzetli şeyin en âlâsı cennette bulunur.⁷ Yalnız çok şirin olan veled-perverlik, yâni çocuklarını sevip okşamak zevki –cennet tenasül (üreme) yeri olmadığından– cennette yoktur zannedilirdi. İşte bu surette o dahi vardır. Hem en zevkli ve en şirin bir tarzda vardır.⁸ İşte kable'l-bülûğ (bülüğ çağına gelmeden evvel) evlâdı vefat edenlere müjde...

Beşinci İşaret

Dünyada **أَلْحُبُّ فِي اللَّهِ**⁹ hükmünce sâlih ahbablara muhabbetin neticesi: Cennette **عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ**¹⁰ tabir edilen, karşı karşıya kurulmuş cennet iskemlelerinde oturup hoş, şirin, güzel, tatlı bir surette, dünya maceralarını ve kadîm olan hatıratlarını birbirine nakledip eğlendirmeleri suretinde; firaksız, safi bir muhabbet ve sohbet suretinde ahbablarıyla görüştüreceği, Kur'ân'ın nassıyla sâbittir.¹¹

Altıncı İşaret

Enbiya ve evliyaya Kur'ân'ın tarif ettiği tarzda muhabbetin neticesi: O enbiya ve evliyanın şefaatlerinden berzahta, haşirde istifade etmekle beraber; gayet ulvî ve onlara lâyük makam ve füyuzâtta o muhabbet vâsıtasıyla istifâza etmektir (feyizlenmektir).¹²

Evet **أَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ**¹³ sırrınca, âdi bir adam, en yüksek bir makama, muhabbet ettiği âlî makam bir zâtın tebaiyetiyle (tâbi olmakla) girebilir.

Yedinci İşaret

Güzel şeylere ve bahara meşrû muhabbetin, yâni “Ne kadar güzel yapılmış!”¹⁴ nazarıyla o âsârın arkasındaki ef'âlin güzelliğini ve intizamını ve intizam-ı ef'âl arkasındaki güzel esmânın cilvelerini

ve o güzel esmânın arkasında sıfâtın tecelliyâtını ve hâkezâ sevmekliğin neticesi ise: Dâr-ı bekâda o güzel gördüğü masnûattan (sanatlı mahlûkâttan) bin defa daha güzel bir tarzda esmânın cilvesini ve esmâ içindeki cemâl ve sıfâtını, cennette görmektir. Hatta İmam Rabbânî (*radiyallâhu anh*) demiş ki: “Letâif-i cennet (cennetin güzellikleri), cilve-i esmânın temessülâtıdır (temessülleridir).”¹⁵ Teemmel (düşün)!..

Sekizinci İşaret

Dünyada, dünyanın âhîret mezraası ve esmâ-yı ilâhiye aynası olan iki güzel yüzüne karşı mütefekkirâne (tefekürle iç içe) muhabbetin uhrevî neticesi: Dünya kadar, fakat fânî dünya gibi fânî değil, bâkî bir cennet verilecektir.¹⁶ Hem dünyada yalnız zayıf gölgeleri gösterilen esmâ, o cennetin aynalarında en şâşaalı (gösterişli) bir surette gösterilecektir.

Hem dünyayı, mezraa-yı âhîret yüzünde sevmenin neticesi: Dünyayı fidanlık, yâni ancak fidanları bir derece yetiştiren küçük bir mezraası hükmünde olacak öyle bir cenneti verecek ki: Dünyada havâs ve hissiyat-ı insaniye (insanın duyu, duygu ve hisleri), küçük fidanlar olduğu hâlde, cennette en mükemmel bir surette inkişâf ve dünyada tohumcuklar hükmünde olan istidadları, envâ-ı lezâiz (çeşit çeşit lezzetler) ve kemâlât ile sünbüllenecek surette ona verileceği, rahmetin ve hikmetin muktezası olduğu gibi, hadisin nususuyla (açık, kesin ifade ve hükümleriyle)¹⁷ ve Kur’ân’ın işârâtıyla¹⁸ sâbittir. Hem madem dünyanın; her hatanın başı olan mezmum (kötülenmiş, kınanmış) muhabbeti¹⁹ değil, belki esmâya ve âhirete bakan iki yüzünü, esmâ ve âhîret için sevmiş ve ibadet-i fikriye ile o yüzleri ma’mur etmiş, güya bütün dünyasıyla ibadet etmiş. Elbette dünya kadar bir mükâfat alması, mukteza-yı rahmet ve hikmettir. Hem madem âhîretin muhabbetiyle onun mezraasını sevmiş ve Cenâb-ı Hakk’ın muhabbetiyle âyine-i esmâsını (güzel

isimlerin aynasını) sevmiş. Elbette dünya gibi bir mahbub ister. O da, dünya kadar bir cennettir.

Suâl: O kadar büyük ve hâlî (tenha, boş) bir cennet neye yarar?

Elcevap: Nasıl ki eğer mümkün olsa idi, hayal süratiyle zeminin aktârını (her tarafını) ve yıldızların ekserisini gezen, “Bütün âlem benimdir.” diyebilirsin. Melâike ve insan ve hayvanların iştirakleri, senin o hükmünü bozmaz. Öyle de: O cennet dahi dolu olsa, “O cennet benimdir.” diyebilirsin. Hadiste bazı ehl-i cennete verilen beş yüz senelik bir cennet sırrı,²⁰ Yirmi Sekizinci Söz’de ve İhlâs Lem’ası’nda beyan edilmiştir.

* * *

- Bu hususta Üstad Hazretleri, Yirmi Sekizinci Söz’de sorulan “Ehâdîs-i şerifede denilmiştir ki: ‘Bazı ehl-i cennete, dünya kadar bir yer veriliyor, yüz binler kasr, yüz binler hûri ihsan ediliyor.’ Bir tek adama bu kadar şeylerin ne lüzumu var, ne ihtiyacı var, nasıl olabilir ve ne demektir?” sorusuna şöyle cevap veriyor:

Elcevap: Eğer insan, yalnız câmid bir vücûd olsaydı veyahut yalnız mideden ibaret nebatî bir mahlûk olsaydı veyahut yalnız mukayyed, ağır ve muvakkat ve basit bir zât-ı cismâniye ve bir cism-i hayvanîden ibaret olsaydı; öyle çok kasırlara, çok hûrilere lâayık ve mâlik olmazdı. Fakat insan öyle câmi bir mucize-i kudrettir ki; hattâ şu dünya-yı fânide, şu kısa bir ömürde, şu inkişaf etmemiş bazı letâifinin ihtiyacı cihetiyle bütün dünyanın saltanatı, serveti ve lezâizi verilse belki hırsı tok olmayacaktır. Hâlbuki ebedî bir dâr-ı saadette, nihayetsiz istidada mâlik, nihayetsiz ihtiyaçlar lisaniyla, nihayetsiz arzular eliyle, nihayetsiz bir rahmetin kapısını çalan bir insan; elbette ehadîste beyân olunan ihsânât-ı ilâhiyeye mazhariyeti makuldür ve haktır ve hakikattir. Ve şu hakikat-i ulviyeye bir temsil dürbünüyle rasad edeceğiz. Şöyle ki:

Bu dere bahçesi gibi,²¹(Hâşiye) şu Barla bağ ve bahçelerinin her birinin ayrı ayrı mâliki bulunduğu hâlde, Barla’da gıdası itibarıyla ancak bir avuç yeme mâlik olan her bir kuş, her bir serçe, her bir arı; “Bütün

Barla'nın bağ ve bostanları, benim nüzhetgâhım (gezme ve dinlenme yerim) ve seyrangâhımdır.” diyebilir. Barla'yı zabt edip daire-i mülküne dâhil eder. Başkalarının iştirâki onun bu hükmünü bozmaz. Hem, insan olan bir insan diyebilir ki: “Benim Hâlık'ım bu dünyayı bana hâne yapmış, güneş benim bir lâmbamdır; yıldızlar benim elektriklerimdir; yeryüzü çiçekli-miçekli halılarla serilmiş benim bir beşiğimdir.” der, Allah'a şükreder. Sair mahlûkâtın iştirâki, onun bu hükmünü nakzetmez (bozmaz). Bilâkis, mahlûkât onun hânesini tezyin eder (süsler), hânenin müzeyyenatı (süsleri) hükmünde kalırlar.

Acaba bu daracık dünyada insan, insaniyet itibarıyla, hatta bir kuş dahi, böyle bir daire-i azîmede bir nevi tasarruf dâva etse, cesîm (büyük) bir nimete mazhar olsa; geniş ve ebedî bir dâr-ı saadette, ona beş yüz senelik bir mesâfede bir mülk ihsan etmek²², nasıl istib'âd edilebilir (uzak görülebilir, kabul edilmez)?

Hem nasıl ki; şu kesafetli (yoğun, kalın), karanlıklı, dar dünyada güneşin pek çok aynalarda bir anda aynen bulunması gibi; öyle de, nuranî bir zât, bir anda çok yerlerde aynen bulunması; –On Altıncı Söz'de isbat edildiği gibi– meselâ: Hazreti Cebrâil (aleyhisselâm), bin yıldızda bir anda, hem Arş'ta, hem huzur-u nebevîde, hem huzur-u ilâhîde bir vakitte bulunması; hem Hazreti Peygamber'in (aleyhissalâtü vesselâm) haşirde bir anda ekser etkıya-ı ümmetiyle (ümmetinden müttakî olanlarla) görüşmesi ve dünyada hadsiz makamlarda bir anda tezahür etmesi ve evliyanın bir nevi garibi olan ebdalların, bir vakitte çok yerlerde görünmesi ve avâmın, rüyada bazen bir dakikada bir sene kadar işler görmesi ve müşâhede etmesi ve herkesin kalb, ruh, hayâl cihetiyle bir anda pek çok yerlerle temas edip alâkadârâne bulunması, mâlûm ve meşhud olduğundan; elbette nuranî, kayıtsız, geniş ve ebedî olan cennette, cisimleri ruh kuvvetinde ve hiffetinde (hafifliğinde) ve hayâl süratinde olan ehl-i cennet, bir vakitte yüz bin yerlerde bulunup yüz bin hûrilerle sohbet ederek yüz bin tarzda zevk almak, o ebedî cennete, o nihayetsiz rahmete lâyıktır ve Muhibir-i Sâdık'ın (aleyhissalâtü vesselâm) haber verdiği gibi hak ve hakikattir. Bununla beraber, bu küçücük aklımızın terazisiyle o muazzam hakikatler tartılmaz.

İdrâk-i maâli (ulvî şeyleri idrak etmek) bu küçük akla gerekmez.

Zira bu terazi o kadar sıkleti (ağırlığı) çekmez.²³

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²⁴

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا²⁵

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى حَبِيبِكَ الَّذِي فَتَحَ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ بِحَبِيبِيَّتِهِ وَبِصَلَاتِهِ
وَأَيَّدَتْهُ أُمَّتُهُ عَلَى فَتْحِهَا بِصَلَوَاتِهِمْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، اللَّهُمَّ ادْخُلْنَا

الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ بِشَفَاعَةِ حَبِيبِكَ الْمُخْتَارِ آمِينَ²⁶

- Yine bu hususta Üstad Hazretleri, Yirminci Lem'a olan İhlâs Risalesi'nin sonundaki uzun bir hâşiyede şöyle demektedir:

“Mühim bir taraftan ehemmiyetli bir suâl: Rivâyette gelmiş ki; cennette bir adama beş yüz senelik bir cennet verilir. Bu hakikat akl-ı dünyevînin havsalasında (zihninde) nasıl yerleşir?

Elcevap: Nasıl ki bu dünyada herkesin dünya kadar hususî ve muvakkat bir dünyası var. Ve o dünyanın direği onun hayatıdır. Ve zâhirî ve bâtınî duygularıyla o dünyasından istifade eder. “Güneş bir lâmbam, yıldızlar mumlarımdır.” der. Başka mahlûkât ve zîruhlara bulunmaları, o adamın mâlikiyetine mâni olmadıkları gibi, bilâkis onun hususî dünyasını şenlendiriyorlar, zînetlendiriyorlar. Aynen öyle de, fakat binler derece yüksek, her bir mümin için binler kasır ve hurileri ihtiva eden has bahçesinden²⁷ başka, umumî cennetten beş yüz sene genişliğinde birer hususî cenneti vardır. Derecesi nisbetinde inkişaf eden hissiyatıyla, duygularıyla cennete ve ebediyete lââyık bir sûrette istifade eder. Başkaların iştirâki onun mâlikiyetine ve istifadesine noksan vermedikleri gibi, kuvvet verirler. Ve husûsî ve geniş cennetini zînetlendiriyorlar. Evet, bu dünyada bir adam, bir saatlik bir bahçeden ve bir günlük bir seyrangâhtan ve bir aylık bir memleketten ve bir senelik bir mesîregâhta (mesîre, gezi yerinde) seyahatından; ağzıyla, kulağıyla, gözüyle, zevkiyle, zâikasıyla (diliyle), sâir duygularıyla istifade ettiği gibi; aynen öyle de, fakat bir saatlik bir bahçeden ancak istifade eden bu fâni

memleketteki kuvve-i şâmme (koku alma duyusu) ve kuvve-i zâika (tat alma duyusu), o bâki memlekette bir senelik bahçeden aynı istifadeyi eder. Ve burada bir senelik mesîregâhtan ancak istifade edebilen bir kuvve-i bâsıra (görme duyusu) ve kuvve-i sâmia (işitme duyusu) orada beş yüz senelik mesîregâhındaki seyahattan; o haşmetli, baştan başa zînetli memlekete lâyıık bir tarzda istifade eder. Her mümin derecesine ve dünyada kazandığı sevablar, haseneler nisbetinde inbisât ve inkişâf eden duygularıyla zevk alır, telezzüz eder (lezzet alır), müstefid olur (istifade eder).”

Devamında da Hazreti Üstad, konuyla münâsebettar bir vâkıayı anlatıyor:

Bu hakikati teyid eden bir vâkıa: Eski arkadaşlarımızdan bir adamın, bir adama karşı adâveti vardı. O adamın yanında senâkârâne onun düşmanı amel-i salihle, hattâ velâyetle tavsif edildi. O adam kıskanmadı, sıkılmadı.

Sonra birisi dedi:

“Senin o düşmanın cesurdur, kuvvetlidir.” Baktık ki o adamda şiddetli bir kıskançlık ve bir rekabet damarı uyandı.

Ona dedik:

“Velâyet ve salâhat hadsiz bir hayat-ı ebediyenin pırlantası gibi bir kuvvet ve bir yüksekliktir. Sen buna bu cihette kıskanmadın. Dünyevî kuvvet öküzde ve cesaret canavarda dahi bulunmakla beraber, velâyet ve salâhata nisbeten; bir âdi cam parçasının elmasa nisbeti gibidir.”

O adam dedi ki:

“Bir noktaya, bir makama ikimiz bu dünyada gözümüzü dikmişiz. Oraya çıkmak için basamaklarımız da kuvvet ve cesaret gibi şeylerdir. Onun için kıskandım. Âhîret makamâtı hadsizdir. O burada benim düşmanım iken, orada benim samimî ve sevgili kardeşim olabilir.”

Dokuzuncu İşaret

İman ve muhabbetullahın neticesi: Ehl-i keşif (perdeli olan ve zâhirî hislerle bilinmeyen hakikatleri Allah’ın lütuf ve ihsanı ile bilen ve gören veliler) ve tahkikin (araştırarak gerçeklere ulaşan âlimlerin) ittifakıyla; dünyanın bin sene hayat-ı mesûdânesi, bir saatine

değmeyen cennet hayatı²⁸ ve cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat müşâhedesine değmeyen²⁹ bir kudsî, münezzeh cemâl ve kemâl sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in müşâhedesi, ru'yetidir ki;³⁰(Hâşiye) hadis-i kat'î³¹ ile ve Kur'ân'ın nassıyla (kesin hükmüyle)³² sâbittir. Hazreti Süleyman (*aleyhisselâm*) gibi muhteşem bir kemâl ile meşhur bir zâtın ru'yetine iştiyâklı bir merak, Hazreti Yusuf (*aleyhisselâm*) gibi bir cemâl ile mümtaz bir zâtın şuhûduna meraklı bir iştiyâk; herkes vicdanen hisseder. Acaba dünyanın bütün mehâsin ve kemâlâtından binler derece yüksek olan cennetin bütün mehâsin ve kemâlâtı, bir cilve-i cemâli ve kemâli olan bir Zât'ın ru'yeti, ne kadar mergub (arzu edilen), merak-âver (merak uyaran) ve şuhûdu ne derece matlub (istenilen) ve iştiyâk-âver (şevk veren, iştiyâkı tetikleyen bir şey) olduğunu kıyas edebilirsen et...

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا فِي الدُّنْيَا حُبَّكَ وَحُبَّ مَا يُقَرِّبُنَا إِلَيْكَ وَالْإِسْتِقَامَةَ كَمَا أَمَرْتَ

وَفِي الْآخِرَةِ رَحْمَتَكَ وَرَوْيَتَكَ³³

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³⁴

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ

أَجْمَعِينَ³⁵

¹ Bkz.: Bakara Sûresi, 2/25; Yâsîn Sûresi, 36/55-57; Sâffât Sûresi, 37/41-42; Zuhruf Sûresi, 43/72; Duhân Sûresi, 44/51-57...

² Dünyada Cenâb-ı Hakk'a yapılan şükrün âhirette cennet nimeti olarak verileceğine dair Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır:

“Kim ‘sübhânallahi ve bi hamdihî, sübhânallahi'l-azîm’ derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir.” (Tirmizî, *Deavât* 59; İbn-i Mâce, *Edeb* 56; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 3/109; Hâkim *Müstedrek* 1/680; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/207; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/165);

“Kim ‘sübhânallahi ve’l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber’, derse her harfî için onun adına cennette bir ağaç dikilir.” (Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 8/226; Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Deavât* 59; Deylemî, *Müsned* 2/256; Taberânî, *el-Mü’cemü’l-kebir* 10/173);

Diğer birinde de: “Cennet fidanları lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah’tır.” buyurmuştur. (Müsned 5/418; İbn-i Hibbxxxân, *Sahîh* 3/103; Beyhakî, *Şuabü’l-iman* 1/443).

3 Bkz.: Bakara Sûresi, 2/25; Yâsîn Sûresi, 36/55-57; Sâffât Sûresi, 37/41-42; Zuhruf Sûresi, 43/72; Tûr Sûresi, 52/19-20...

4 Bkz.: Kehf Sûresi, 18/30-31; Duhân Sûresi, 44/50-55; Tûr Sûresi, 52/17-20; Rahmân Sûresi, 55/72; Vâkıa Sûresi, 56/22-24...

5 Bkz.: Bakara Sûresi, 2/25; Ra’d Sûresi, 13/23-24; Yâsîn Sûresi, 36/22; Zuhruf Sûresi, 43/70; Vâkıa Sûresi, 56/34-38.

6 “Ebedîliğe ermiş çocuklar” (Vâkıa Sûresi, 56/17; Dehr Sûresi, 76/19).

7 Bkz.: Bakara Sûresi Sûresi, 2/25; Tevbe Sûresi, 9/72; Fâtır Sûresi, 35/33; Yâsîn Sûresi, 36/55; Sâffât Sûresi, 37/43...

8 Bu konuyla alâkalı bir hadiste: “Mümin, cennette çocuk arzu ettiğinde haml, doğum ve yetiştirme gibi işler hemen kısa bir zaman zarfında olup, bu arzusu gerçekleşir.” buyurulmuştur. (Tirmizî, *Cennet* 23; İbn-i Mâce, *Zühd* 39; Dârimî, *Rikak* 110; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/80; Abd İbn-i Humeyd, *Müsned* s. 292; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 16/417; Ebû Ya’lâ, *Müsned* 2/317).

9 “Allah için sevmek”. ‘Allah için sevmek ve nefret etme’ bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış;^{*1} bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir.^{*2}

^{*1} Ebû Dâvûd, *Sünnet* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/146; Bezzâr, *Müsned* 9/461.

^{*2} Tayâlisî, *Müsned* 101; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/170, 172, 7/80.

10 “Dost ve kardeş olarak, divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar.” (Hicr Sûresi, 15/47; Sâffât Sûresi, 37/44).

11 Bkz.: Yâsîn Sûresi, 36/56; Dehr Sûresi, 76/13; Mutaffifîn Sûresi, 83/23.

12 Bkz.: Âl-i İmran Sûresi, 3/31; Buhârî, *Tevhid* 19, 24; Müslim, *İman* 322, 327, 334-345; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 26; Tirmizî, *Tefsîru sûre (17)* 19, *Kıyâmet* 10; İbn-i Mâce, *Zühd* 37; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/94.

13 “Kişi sevdiği ile beraberdir.” Buhârî, *Edeb* 96; Müslim, *Birr* 165; Tirmizî, *Zühd* 50; Dârimî, *Rikak* 71.

14 Meşrû dairede eşyayı sevme ile alâkalı olarak Kur’ân’da Hz. Süleyman’ın (*aleyhisselâm*) şu kıssası anlatılır: “Hani bir gün ikinci vakti ona (Süleyman aleyhisselâma), durduğunda sakın, koştuğu zaman ise süratli safkan koşu atları gösterilmişti. Onlarla ilgilenip ‘Ben Rabbimi hatırlattıkları için güzel şeyleri severim.’ dedi ve onlar gözden kayboluncaya dek onları seyredip durdu. Sonra: ‘Onları tekrar bana getirin!’ deyip bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.” (Sâd Sûresi, 38/31-33).

15 Bkz.: İmam Rabbânî, *Mektubat* 3/464-465 (100. Mektup).

16 Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir hadisinde, “Cenâb-ı Hak’ın cennete en son girecek olan kişiye dünyanın on misli kadar bir yer vereceğini” buyurmuştur. Bkz.: Buhârî, *Rikak* 51, *Ezân* 129; Müslim, *İman* 308, 311; Tirmizî, *Cehennem* 10; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/450; Hâkim, *Müstedrek* 4/633; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 16/517.

17 Allah Resûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): “Cenâb-ı Hak, salih kullarına gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir insanın hayaline gelmeyecek nimetler hazırlamıştır.” müjdeli haberini vermiştir. (Buhârî, *Bed’ü’l-halk* 8, *Tevhid* 35; Müslim, *İman* 312, *Cennet* 2-5; Tirmizî, *Tefsîru sûre* (32) 2; İbn-i Mâce, *Zühd* 39).

18 Bkz.: Enbiya Sûresi, 21/102; Secde Sûresi, 32/17; Fussilet Sûresi, 41/31; Zuhruf Sûresi, 43/71.

19 Dünya muhabbeti ile alâkalı bir hadiste: حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ: “Dünyaya muhabbet bütün hataların başıdır.” buyurulmuştur. (Beyhakî, *Şuabü’l-ıman* 7/338; Deylemî, *Müsned* 3/30).

20 Bkz.: Bagavî, *Şerhu’s-sünne* 15/232; Suyûtî, *el-Fethu’l-kebîr* 1/62, 3/422; Heysemî, *Müsnedü’l-Hâris*, 2/655; Gümüşhânevî, *Râmûzu’l-ehâdis* 113.

21 **Hâşiye:** Sekiz sene kemâl-i sadakatla bu fakire hizmet eden Süleyman’ın bahçesidir ki, bir veya iki saat zarfında şu söz orada yazıldı.

22 Bazı cennet nimetlerinin ehemmiyeti “gökler ve yer kadar, yani beş yüz senelik mesafe” şeklinde vurgulanmıştır (Bkz.: Tirmizî, *cennet* 8). Nitekim cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğu, Kur’ân-ı Kerîm’de

de beyan edilmiştir (Bkz.: Âl-i İmran Sûresi, 3/133; Hadîd Sûresi, 57/21). Hatta cennette en alt mertebeliklerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olacaklarına dair hadisler vardır. (Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre (75) 2, Cennet* 17; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/13, 64).

23 Ziya Paşa (1825-1880), *Eş'âr-ı Ziyâ* (Terkîb-i Bend).

24 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32)

25 “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara Sûresi, 2/286)

26 Allahım! Senin sevgine mazhariyeti ve dualarıyla cennetin kapılarını açan ve o kapıları O'na olan salavâtlarıyla açmaları için ümmetini teşvik ettiğin Sevgiline salât ve selâm eyle. Allahım! O seçkin sevgilinin şefaatiyle bizleri iyi kullarınla cennete koy, âmîn...

27 Adn cennetlerinde, beş bin kapısı olan ve her bir kapısında yirmi beş bin hûri bulunan hususi cennetler olduğuna dair bkz.: İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef* 7/39. Ayrıca her mümin için söz konusu olan bu hususi cennetlerin, çok daha teferruatlıca ifade edildiği hadisler için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *Zühd* 550.

28 Bkz.: Buharî, *Cihâd* 5, *Bed'ü'l-halk* 8, *Rikak* 51; Tirmizî, *Cihâd* 17; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/482, 483...

29 Bkz.: Hz. Süheyb'in (r. a) rivayet ettiği bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyuruyor: “Cennetlikler cennete girince Allah Teâla Hazretleri: ‘Bir şey daha istiyorsanız söyleyin, onu da ilaveten vereyim!’ buyurur. Cennetlikler: ‘Sen bizim yüzlerimizi ak etmedin mi? Sen bizi cennete koymadın mı? Sen bizi cehennemden kurtarmadın mı (daha ne isteyeceğiz?)’ derler. Derken perde açılır. Onlara, yüce Rabbilerine bakmaktan daha sevimli bir şey verilmemiştir.” Süheyb der ki: “Resûlullah bu sözlerinden sonra şu âyeti tilavet buyurdular: “İyi iş, güzel amel yapanlara daha güzel iyilik, bir de ziyade vardır.” (Yunus, 10/26). (Müslim, *İman* 297; Tirmizî, *Tefsîru sûre (10) 1*). Ayrıca bkz.: İbn-i Mâce *Mukaddime* 13; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/332-333.

30 **Hâşiye:** Hadisin nassıyla “O şuhûd, bütün lezâiz-i cennetin o derece fevkindedir ki, onları unutturur. Ve şuhûddan sonra ehl-i şuhûdun hüsn-ü

cemâli o derece fazlalaşır ki; döndükleri vakit, saraylarındaki aileleri çok dikkat ile zor ile onları tanıyabilirler.” hadiste vârid olmuştur.*¹

*¹ Tirmizî, *Cennet* 16; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 16/424.

[31](#) Bkz.: Buhârî, *Mevâkîtü's-salât* 16, 26, *Ezân* 129; Müslim, *Mesâcid* 211-212; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 19; Tirmizî, *Cennet* 16...

[32](#) Bkz.: “Yüzler vardır o gün pırıl pırıl... O güzel ve Yüce Rab’lerine bakakalır...” (Kıyâmet Sûresi, 75/22-23).

[33](#) “Allah’ım! Bizi dünyada senin sevgin ve bizi sana ve senin emrettiğin gibi istikametli olmaya yaklaştıracak şeylerin sevgisiyle rızıklandır! Âhirette ise rahmetinle ve cemâlini göstermekle bizi rızıklandır!”

[34](#) “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32).

[35](#) Allah’ım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resûlün Hz. Muhammed’e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), O’nun bütün âline ve ashabına salât ve selâm eyle!

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makam'ı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹ in binler esrarından altı sırrına dâirdir.

İhtar: Besmele'nin rahmet noktasında parlak bir nûru, sönük aklıma uzaktan göründü. Onu, kendi nefsim için nota sûretinde kaydetmek istedim. Ve yirmi-otuz kadar sırlar ile, o nûrun etrafında bir daire çevirmek ile avlamak ve zaptetmek arzu ettim. Fakat maatteessüf şimdilik o arzuma tam muvaffak olamadım; yirmi-otuzdan beş-altıya indi.

“Ey insan!” dediğim vakit, nefsimi murad ediyorum. Bu ders kendi nefsimde has iken, ruhen benimle münâsebettar ve nefsi nefsimden daha hüşyâr (duyarlı) zâtlara, belki medar-ı istifade (istifadeye vesile) olur niyetiyle, “On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı” olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviblerine havale ediyorum. Bu ders akıldan ziyâde kalbe bakar, delilden ziyâde zevke nâzırdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ
وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ²

Şu makamda birkaç sır zikredilecektir.

Birinci Sır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ in bir cilvesini şöyle gördüm ki:

Kâinat sîmâsında, arz sîmâsında ve insan sîmâsında birbiri içinde birbirinin nümûnesini gösteren üç sikke-i rubûbiyet var:

Biri: Kâinatın heyet-i mecmuasındaki teâvün (karşılıklı yardımlaşma), tesânüd (dayanışma), teânuk (boyun boyuna sarılıp kucaklaşma), tecâvüpten (birbirine cevap verme, birbirinin yardımına koşmaktan) tezâhür eden **sikke-i kübrâ-yı ulûhiyettir** (ulûhiyetin en büyük sikkesi, yani Cenâb-ı Hakk'ı gösteren en büyük mühür ve alâmetidir) ki, بِسْمِ اللّٰهِ ona bakıyor.

İkincisi: Küre-i arz sîmâsında nebâtât ve hayvanâtın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşâbüh (birbirine benzeme), tenâsüb, intizam, insicam (düzenlilik, düzgünlük), lütuf ve merhametten tezâhür eden **sikke-i kübrâ-yı rahmâniyettir** (rahmâniyetin büyük damgasıdır) ki, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ ona bakıyor.

- Sonra, insanın mahiyet-i câmiyasının (pek çok kabiliyet, his, ince duyguyu kendinde toplayan mâhiyetinin) sîmâsındaki letâif-i re'fet (Allah'ın merhametinin lütufları ve güzel eserlerinden) ve dekâik-i şefkat (şefkatinin inceliklerle dolu tecellilerinden) ve şuâât-ı merhamet-i ilâhiyeden (ilâhî merhametinin şuâalarından) tezahür eden **sikke-i ulyâ-yı rahîmiyettir** (engin ve ince merhametin en yüce mührüdür) ki, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ 'deki بِسْمِ الرَّحِیْمِ ona bakıyor.

Demek بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ sahife-i âlemde bir satır-ı nûrânî teşkil eden üç sikke-i ehadiyetin kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır (bağdır) ve parlak bir hattıdır. Yâni; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ yukarıdan nüzûl ile (aşağıya inerek) semere-i kâinat (kâinat ağacının meyvesi) ve âlemin nüsha-yı musağğarası (küçültülmüş nüshası, modeli) olan insana ucu dayanıyor. Ferşi (yeryüzünü) arşa bağlar. İnsânî arşa (insanlığın doruğuna ve zirvesine) çıkmaya bir yol olur.

* * *

Bu bahis münasebetiyle bir hatıramı nakletmek istiyorum: “Öğrenciliğim döneminde İzmir-Karşıyaka’da muhtemelen Mesut Kızılhisarlı ağabeyin evinde sohbet vardı. Sohbet Üstad’ın talebelerinden “Nur’un Avukatı” diye meşhur Ahmet Feyzi Kul ağabey de vardı. Bana Sözlere’i verip bu bahsi okumamı istedi. Konu çok ağır ve derin olduğu için ben sadece okuyorum, kendisi de gerekli yerleri izah ediyordu. Bir ara merhum Tuzcu Cahit Ağabey, Feyzi Ağabey’in kulağına eğilip “Ahmet Ağabey, yeniler var; pek anlaşılıyor. Şöyle kolay yerlerden bir ders yapsanız?” dedi. Bu sözleri, yakın olduğum için sadece ben duymuştum. Ama Ahmet Feyzi Ağabey “Tabi canım, zaten Üstad bu Risaleleri anlaşılmasın diye yazmış!” dedi. Dönüp bana da “Oku!” diye bağırdı. Kendisi de o derin izahlarını sürdürdü.”

Bu bahis, Besmele’nin rahmet noktasında görülen parlak bir nûrunun anlatılması ile ilgilidir. Üstad, o parlak nuru zaptetmek ve avlamak için etrafında yirmi-otuz kadar sırlar ile bir daire çevirmek istemiş. Fakat bu sırlardan sadece altı tanesini anlatmış. Eğer yirmi-otuz sırrı anlatmış olsaydı, o nur kim bilir daha nasıl muhteşem ve parlak biçimde tezâhür etmiş olacaktı! Demek ki nasip bu kadarmış.

İhtar’da Üstad, “Bu ders akıldan ziyade kalbe bakar, delilden ziyade zevke hitap eder.” diyor.

Serlevha olarak da “(Hz. Süleyman’ın mektubunu alan Sebe’ Kraliçesi Belkıs:) ‘Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi. Mektup Süleyman’dandır ve ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’, diye başlayıp, (Bana karşı kibirlenmeyin, itaat ve teslimiyet göstererek bana gelin.’ diye devam etmektedir.) dedi.” (Neml, 27/29-30) âyeti mevzûun başına getirilmiş. ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’de en mühim ve esaslı kelime, Cenâb-ı Hakk’ın özel ismi olması itibariyle “Allah” lâfzıdır. Çünkü “Lâfzatullah” diğer esmâ-yı hüsnâyı ve sıfatları içine alması ve “İsm-i Âzam” olması itibariyle Belkıs’a gönderdiği mektubun başlangıcı, Bismillâhirrahmânirrahîm idi. *Mülk ve melekût konusunda büyük mazhariyete sahip olan Hz. Süleyman Aleyhisselam’ın İsm-i Âzam’ı “Allah” ism-i mübareki olabilir. Bu açıdan, Neml Sûresi’nin otuzuncu âyeti ve mevzu ile alâkalı diğer âyetler çok iyi incelenmelidir. Çünkü Belkıs’ın tahtının getirilmesinde, ledün ilmüne mazhar veya celb ilmini*

bilen zâtın mazhar olduğu isim de belki âyetlerin ifadelerinden keşfedilebilir.

Allah ismi, lafza-i celâl olarak kâinatın heyet-i mecmuasındaki tecellisi ile zerrelere kürelere, güneşlerden seyyârelere varıncaya kadar her şey arasında görünen dayanışma, yardımlaşma ulûhiyetin en yüce mührü olarak kendisini gösteriyor. “Allah” ismiyle “Bismillâh” o muhteşem mühre bakıyor.

- Besmele’deki “Rahmân” ismiyle, Üstad, rahmâniyetin en büyük mührünün küre-i arzdaki nebâtât ve hayvanâtın terbiye ve idaresindeki birbirine benzemekten, hassas intizam ve dengeden, lütuf ve merhametten tezâhür ettiğini söylüyor.

Mesela *bitkilerde* “O hadsiz sanat eserlerinin yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan suretleri; gayet muntazam mizanlı, zînetli olarak, mahdut ve sayılı ve birbirinin misli, basit, câmid ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin çeşit türün fârikalı, intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayatlı, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette hepsinin şekil ve suretlerinin açılışı öyle bir hakikattir ki, güneşten daha parlaktır, baharın çiçekleri, meyveleri, yaprakları ve mevcudatı sayısınca o hakikati isbat eden şahitlerdir.”³ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Mesela *hayvanlar ve kuşlar*, “Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen belli sayıdaki yumurtalardan, yumurtacıklardan ve nutfe denilen su damlalarından yaratılıyorlar. (İşte böyle temelde birbirine benzeyen böyle bir asıl ve bir hamurdan) o hadsiz hayvanların yüz binlerce çeşit tarzlarda ve birer hikmet mu’cizesi mâhiyetinde bulunan şekil ve sûretlerini gayet muntazam, muvâzeneli ve hatasız bir heyette açmak, öyle parlak bir hakikattir ki, hayvanlar adedince senetler, deliller o hakikati nurlandırıp aydınlatır.”⁴ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

- Bismillâhirrahmânirrahîm’deki “rahîmiyet” ile de, insanın câmî (pek çok kabiliyet ve duyguları içine alan) mâhiyetindeki ilâhî ince merhametin lütuf ve latîfelerinden ve ilâhî şefkatin derin, dakik

tecellilerinden ve merhamet-i ilâhiyenin şua ve ışınlarından tezahür eden yüce mühür de “Rahîm” ismine bakar. Rahîm isminin tecellisi ile insanda melekler dâhil diğer mahlûkâtın hiçbirisinde bulunmayan ince duygular ve latîfeler vardır. Padişahın mareşallarına taktığı nişanlara benzeyen, Cenâb-ı Hakk’ın taktığı bu his ve kabiliyetler; onu ahsen-i takvime, en güzel yaratılış ve en zirve kıvam ve noktaya çıkaracak cihazlardır. Nasıl ki Cenâb-ı Hakk’ın isimleri içinde bir İsm-i Âzam vardır; yarattığı nakışlar içinde de bir nakş-ı azam vardır ki, ona insan denilir.

İşte Bismillâhirrahmânirrahîm, Arş’tan kâinata, kâinattan dünyaya, dünyadan da nakş-ı azam olan insana; insanî arşa uzanır. Böylece Besmele, insanı göklere bağlar. Ama insanîyetin, yani insan-ı kâmilin doruk noktasındaki insanî arştan, Arş-ı Âzam’a yollar açılır. Elmas değerindeki insanî kabiliyetlerin ve latîfe denilen ince duyguların, kömüre çevrilmemiş olmazı lazımdır.

Eğer bu anlayış ve idrak ile, bu şuur derinliği ve enginliği ile tam bir itikadla Besmele çekilirse, onun karşısında hiçbir şey duramaz; her şey Allah’ın bu mübarek isimlerine musahhar olup boyun eğer. Evet, Besmele’nin bu muhteşem gerçeğini itikad kulağı ile dinleyip kalbine yerleştiren bir insanın elindeki gücün büyüklüğü de ona göre, o ihtişamda olur.

Çocukluğumda, annemden veya köyümüzün hocalarından şöyle bir menkıbe dinlemiştim: “Dindar bir hanım varmış. Her işinin başında Besmele çekermiş. Kocasının da itikadı zayıfmış. Bir gün zayıf itikatlı koca, imtihan için hanımına bir kese altın emanet vermiş. ‘Bunu iyi sakla, ihtiyaç olunca senden isteyeceğim.’ demiş. Sonra da kadını takip etmiş. Bakmış, Besmele çekip bir sandığın içine koyuyor. Sonra gizlice gidip sandıktan bir kese altını almış ve bir kuyunun içine atmış. Ardından da hemen kadının yanına gelip ‘İhtiyaç oldu, hemen altın kesesini getir!’ demiş. Kadın da sandığı Besmele ile açıp, ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diyerek elini daldırmış ve keseyi çıkarmış. Suları damlaya damlaya kocasına getirip vermiş. Adam buna şahit olunca itikadı güçlenmiş ve Besmele’nin ne kadar büyük bir bereket ve kuvvet sebebi olduğunu idrak etmiştir.”

Rivayet edildiğine göre: Eminönü Câmii’nde imam vaaz ve nasihat sırasında: “Eğer tam bir itikad ile ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ deyip suyun üzerinde yürümek istesiniz, Allah’ın izniyle yürür gidersiniz” diyor. Hocanın konuşmasını can kulağı ve itikad sâfiyeti ve ihlâsı ile dinleyen bir işçi de, vâiz efendinin dediği gibi Besmele çekip, denizin üstünde yürümüş ve Allah’ın izniyle hiç batmadan karşı tarafa geçmiştir. **Ama bütün bunlar ve benzer gerçek olaylar, içte derin bir inançla çekilmiş bir Besmele ile gerçekleşmiştir ve bundan sonra da Allah’ın izniyle gerçekleşecektir. Yoksa derinliği ve ağırlığı kavranılmamış, büyüklüğü idrak edilmemiş ve alışkanlık nevinden şuarsuzca söylenilmiş kelimelerle değil...**

İkinci Sır

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan, hadsiz kesret-i mahlûkâtta tezahür eden vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak için dâima o vâhidiyet içinde ehadiyet cilvesini gösteriyor. Yâni, mesela nasıl ki güneş ziyâsıyla hadsiz eşyayı ihâta ediyor. Mecmû-u ziyâsındaki (ziyasının mecmûundaki) güneşin zâtını mülâhaza etmek için, gayet geniş bir tasavvur ve ihâtalı (kuşatıcı) bir nazar lâzım olduğundan, güneşin zâtını unutturmamak için, her bir parlak şeyde güneşin zâtını aksi vâsıtasıyla gösteriyor. Ve her parlak şey kendi kabiliyetince güneşin cilve-i zâtîsiyle beraber ziyâsı (ışığı), harareti (ısısı) gibi hâssalarını (özelliklerini) gösteriyor. Ve her parlak şey, güneşi bütün sıfâtıyla kabiliyetine göre gösterdiği gibi; güneşin ziyâ ve hararet ve ziyâdaki elvân-ı seb’a (yedi renk) gibi keyfiyâtlarının her birisi dahi, umum mukabilindeki şeyleri ihâta ediyor. Öyle de **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ**– **الْأَعْلَى** 5 temsilde hata olmasın– ehadiyet ve samediyet-i ilâhiye, her bir şeyde hususan zîhayatta, hususan insanın mahiyet aynasında bütün esmâsıyla bir cilvesi olduğu gibi; vahdet ve vâhidiyet cihetiyle dahi mevcudât ile alâkadar her bir ismi bütün mevcudatı ihâta ediyor. İşte vâhidiyet içinde ukûlü boğmamak ve kalbler Zât-ı Akdes’i unutmamak için, dâima vâhidiyetteki sikke-i ehadiyeti

nazara veriyor ki, o sikkenin üç mühim ukdesini irâe eden بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ dir.

* * *

Bu İkinci Sır'da geçen “vâhidiyet” ve “ehadiyet” terimleri, Mektubat'ta şöyle izah edilmektedir:

Vâhidiyet ise bütün o mevcudât birinindir.. ve birine bakar.. ve birinin îcadıdır demektir.

Ehadiyet ise her bir şeyde Hâlık-ı külli şey'in (her şeyin Yaradan'ı Cenâb-ı Hakk'ın) ekser esmâsı tecellî ediyor demektir.

Mesela güneşin ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği haysiyetiyle vâhidiyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zîhayatta ve bilhassa her bir insanda Sâni'in ekser esmâsı onda tecellî ettiği cihetle ehadiyeti gösterir. (Yirminci Mektup, İkinci Makam, Altıncı Fıkra)

Cenâb-ı Hak, vâhidiyet içinde akılları boğmamak için ehadiyet tecellilerini gösterir. Temsildeki hata ve kusura bakmayacak olursak bunu şöyle bir misalle arz edebiliriz: Mesela, Edirne'den başlayıp Hakkâri'ye kadar kilometrelerce uzunluğunda bir “Türkiye” yazısı yazsak, bunu bütün halinde okumak çok zor olur. Belki sadece bir harfini okuyabiliriz. Ama her bir harfinin üzerine küçük küçük, Türkiye, Türkiye, diye yazacak olsak, bu küçük harflerle yazılanları görmek ve okumak kolay olacaktır. Bu temsilde olduğu gibi kâinat kitabının kelimeleri, bazen çok büyük harflerle bazen de küçük harflerle yazılmıştır.

İşte Bismillâhirrahmânirrahîm'in ‘Bismillâh’ı **kâinata**; Bismillâhirrahmân'ın ‘Rahmân’ı **arza**; Bismillâhirrahmânirrahîm'in ‘Rahîm’i **insana** bakar. Hem kâinat, hem arz, hem de insan Cenâb-ı Hakk'ın varlığına delâlet eden birer mühürdür.

Üçüncü Sır

Şu hadsiz kâinatı şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu karanlıklı mevcudatı ışıktandıran, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bu hadsiz ihtiyâcât içinde yuvarlanan mahlûkâtı terbiye eden,

bilbedâhe yine rahmettir. Ve bir ağacın bütün heyetiyle meyvesine müteveccih olduğu (yöneldiği) gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden ve her tarafta ona baktıran ve muâvenetine (yardımına) koşturan, bilbedâhe rahmettir. Ve bu hadsiz fezâyı ve boş ve hâlî âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu fânî insanı ebede namzed eden ve ezeli ve ebedî bir Zât'a muhatab ve dost yapan, bilbedâhe rahmettir.

Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve cazibedar ve sevimli ve mededkâr (meded veren) bir hakikat-i mahbûbedir (sevimli bir hakikattir); بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan (mutlak yalnızlıktan) ve hadsiz ihtiyâcâtın elemlerinden kurtul. Ve O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatiyle, şefaatiyle ve şuââtıyla o Sultan'a muhatab ve halîl ve dost ol!

Evet, kâinatın envânını hikmet dâiresinde insanın etrafında toplayıp bütün hâcâtına kemâl-i intizam ve inâyet ile koşturmak, bilbedâhe iki hâletten birisidir. Ya kâinatın her bir nevi kendi kendine insanı tanıyor. Ona itaat ediyor, muâvenetine koşuyor. Bu ise yüz derece akıldan uzak olduğu gibi, çok muhâlâtı (imkânsızlıkları) intâc ediyor (netice veriyor), insan gibi bir âciz-i mutlakta, en kuvvetli bir Sultan-ı Mutlak'ın kudreti bulunmak lâzım geliyor. Veyahut, bu kâinatın perdesi arkasında bir Kadîr-i Mutlak'ın ilmi ile bu muâvenet oluyor. Demek kâinatın envâı, insanı tanıyor değil; belki insanı bilen ve tanıyan, merhamet eden bir Zât'ın tanınmasının ve bilmesinin delilleridir.

Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki; bütün envâ-ı mahlûkâtı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine “Lebbeyk!” (Buyurun! Emredin!) dedirten Zât-ı Zülcelâl; seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor. Sen de O'nu bil, hürmetle bildiğini bildir ve kat'iyen anla ki; senin gibi zayıf-ı mutlak, âciz-i mutlak,

fakir-i mutlak, fânî, küçük bir mahlûka koca kâinatı musahhar etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfî bir hürmet ister. İşte o hâlis şükürün ve o sâfî hürmetin tercümanı ve unvanı olan بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ 'i de. O rahmetin vusûlüne (rahmete ermeye, ulaşmaya) vesîle ve o Rahmân'ın dergâhında şefaatçi yap.

Evet, rahmetin vücûdu ve tahakkuku, güneş kadar zâhirdir. Çünkü nasıl merkezî bir nakış, her taraftan gelen atkı ve iplerin intizâmından ve vaziyetlerinden hâsıl oluyor. Öyle de, bu kâinatın dâire-i kübrâsında bin bir ism-i ilâhînin cilvesinden uzanan nûrânî atkılar, kâinat sîmâsında öyle bir sikke-i rahmet içinde bir hâtem-i rahîmiyeti ve bir nakş-ı şefkati dokuyor ve öyle bir hâtem-i inâyeti nesc ediyor (örüp dokuyor) ki, güneşten daha parlak kendini akıllara gösteriyor.

Evet, şems ve kameri (güneş ve ay'ı), anâsır (unsurları) ve meâdini (mâdenleri), nebâtât ve hayvanâtı, bir nakş-ı âzamın atkı ipleri gibi, o bin bir isimlerin şualarıyla tanzim eden ve hayata hâdim eden ve nebatî ve hayvanî olan umum vâlidelerin gayet şirin ve fedakârâne şefkatleriyle şefkatini gösteren⁶ ve zevilhayatı, hayat-ı insaniyeye musahhar eden ve ondan rubûbiyet-i ilâhiyenin gayet güzel ve şirin bir nakş-ı âzamını ve insanın ehemmiyetini gösteren ve en parlak rahmetini izhar eden o Rahmân-ı Zülcemâl, elbette kendi istiğnâ-yı mutlakına karşı rahmetini, ihtiyâc-ı mutlak içindeki zîhayata ve insana makbul bir şefaatçi yapmış.

Ey insan! Eğer insan isen, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ de; O şefaatçiyi bul. Evet, zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebâtâtın ve hayvanâtın tâifelerini; hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemâl-i intizam ile, hikmet ve inâyet ile terbiye ve idare eden ve küre-i arzın sîmâsında hâtem-i

ehadiyeti (ehadiyet mührünü) vaz' eden (koyan); bilbedâhe, belki bilmüşâhede rahmettir. Ve o rahmetin vücûdu, bu küre-i arzın sîmâsındaki mevcudatın vücûdları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcudât adedince tahakkukunun delilleri var.

Evet, zeminin yüzünde öyle bir hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet (ehadiyet mührü) bulunduğu gibi, insanın mahiyet-i mâneviyesinin sîmâsında dahi öyle bir sikke-i rahmet vardır ki; küre-i arz sîmâsındaki sikke-i merhamet ve kâinat sîmâsındaki sikke-i uzmâ-yı rahmetten daha aşağı değil. Âdetâ bin bir ismin cilvesinin bir nokta-yı mihrâkiyesi (odak noktası) hükmünde bir câmiyeti (yani pek çok duygu ve kabiliyeti bünyesinde toplayıcılığı) var.

Ey insan! Hiç mümkün müdür ki; sana bu sîmâyı veren ve o sîmâda böyle bir sikke-i rahmeti ve bir hâtem-i ehadiyeti vaz' eden Zât, seni başı boş bıraksın,⁷ sana ehemmiyet vermesin, senin harekâtına dikkat etmesin, sana müteveccih olan bütün kâinatı abes yapsın,⁸ hilkat şeceresini, meyvesi çürük, bozuk ehemmiyetsiz bir ağaç yapsın. Hem hiçbir cihetle şüphe kabul etmeyen ve hiçbir vecihle noksaniyeti olmayan, güneş gibi zâhir olan rahmetini ve ziyâ gibi görünen hikmetini inkâr ettirsin. Hâşâ!..

Ey insan! Bil ki: O rahmetin arşına yetişmek için bir miraç var. O miraç, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ 'dir. Ve bu miraç ne kadar ehemmiyetli olduğunu anlamak istersen, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yüz on dört sûrelerinin başlarına ve hem bütün mübarek kitabların iptidâlarına (başlangıçlarına) ve umum mübarek işlerin mebdelerine (başlarına) bak. Ve Besmele'nin azamet-i kadrine en kat'î bir hüccet şudur ki; İmam Şâfiî (*radiyallâhu anh*) gibi çok büyük müçtehidler demişler: *“Besmele tek bir âyet olduğu hâlde, Kur'ân'da yüz on dört defa nâzil olmuştur.”*⁹

* * *

Kâinatın Sultanı, rahmet ve şefkati ile kâinatı şenlendirmiş, karanlık mevcudatı ışıklandırmış, hadsiz ihtiyaçları içinde yuvarlanan mahlûkâtı terbiye etmiş, kâinattaki her şeyi insanın yardımına koşturmuş, fezayı ve âlemi doldurmuş, nurlandırmış, şenlendirmiş ve bu fâni insanı ebede namzet etmiş ve kendi ezeli ve ebedi Zât'ına dost ve muhatap yapmış. Madem bütün bunları, merhamet ve şefkati ile yapmış; öyleyse merhamet ve şefkatinin kaynağı Rahmân ve Rahîm isimlerinin de içinde bulunduğu, mübarek “Bismillâhirrahmânirrahîm” cümlesini her zaman söyle! Bu mukaddes cümleyi söyleyerek o ezeli ve ebedi Sultan'ın tahtına yanaş, Ona muhatap ve dost ol!

İnsana ihsan edilen ve onu şerefliendiren bu durumun tahakkuk edebilmesi için ya bütün kâinattaki varlıkların insanı tanıması ve ona itaat etmesi lazım; böyle bir durum ise mümkün değil. Çünkü insan âciz bir varlık... İnsana bu şerefi ihsan ve ikram eden Cenâb-ı Erhamürrahimîn'dir. O Sultan'a hürmet ve şükür etmek için “Bismillâhirrahmânirrahîm” cümlesini her işin başında söylemek, ondan yardım, destek istemek ve her şeyin O'nun mülkü olduğunu da itiraf etmiş olmak lâzımdır.

Dördüncü Sır

Hadsiz kesret (çokluk) içinde vâhidiyet tecellîsi, (bütün kâinata baktığı için) hitâb-ı [10](#) **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** demekle herkese kâfi gelmiyor. Fikir dağılıyor. Mecmûundaki (toplamındaki) vahdet arkasında Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza edip (düşünüp) [11](#) **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** demeye küre-i arz vüs'atinde (genişliğinde) bir kalb bulunmak lâzım geliyor. Ve bu sırra binâen, cüz'iyatta (parçalarda) zâhir bir sûrette sikke-i ehadiyeti gösterdiği gibi; her bir nevide sikke-i ehadiyeti göstermek ve Zât-ı Ehad'i mülâhaza ettirmek için, hâtem-i rahmâniyet içinde bir sikke-i ehadiyeti gösteriyor; tâ külfetsiz herkes her mertebede **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** deyip doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e hitap ederek müteveccih olsun.

İşte Kur'ân-ı Hakîm bu sırr-ı azîmi ifâde içindir ki; kâinatın daire-i âzamından.. mesela; semâvât ve arzın hilkatinden

(yaratılışından) bahsettiği vakit, birden en küçük bir dâireden ve en dakik bir cüz'iden bahseder; tâ ki, zâhir bir sûrette hâtem-i ehadiyeti gösterebilir. Mesela; hilkat-i semâvât ve arzdan bahsi içinde, hilkat-i insandan ve insanın sesinden ve sîmâsındaki dekâik-i nimet ve hikmetten (nimet ve hikmet inceliklerinden) bahis açar. Tâ ki fikir dağılmasın, kalb boğulmasın, ruh Mâbud'unu doğrudan doğruya bulsun.

Mesela: وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ ¹² وَاللُّوَانِكُمْ âyeti, mezkûr hakikati mu'cizâne bir sûrette gösteriyor. Evet, hadsiz mahlûkâtta ve nihayetsiz bir kesrette vahdet sikkeleri; mütedâhil (iç içe girmiş) dâireler gibi en büyüğünden, en küçük sikkeye kadar envâi ve mertebeleri vardır. Fakat o vahdet, ne kadar olsa yine kesret içinde bir vahdettir. Hakikî hitabı tam temin edemiyor. Onun için, vahdet arkasında ehadiyet sikkesi bulunmak lâzımdır. Tâ ki, kesreti hatıra getirmesin. Doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e karşı kalbe yol açsın. Hem sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalbleri celbetmek için, o sikke-i ehadiyet üstünde gayet cazibedar bir nakış ve gayet parlak bir nur ve gayet şirin bir halâvet (tatlılık) ve gayet sevimli bir cemâl ve gayet kuvvetli bir hakikat olan rahmet sikkesini ve rahîmiyet hâtemini koymuştur. Evet, o rahmetin kuvvetidir ki, zîşuurun nazarlarını celbeder, kendine çeker ve ehadiyet sikkesine îsâl eder (ulaştırır). Ve Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza ettirir ve ondan **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** 'deki hakikî hitaba mazhar eder.

İşte بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'ân'ın mücmel (kısa, özlü) bir hülâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin unvanı ve tercümanı olmuş. Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakâtında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşuran, esrâr-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti ve şefkati görür.

* * *

İkinci Sır'da "vâhidîyet" sırrını izah ederken kâinatın toptan Allah'ın varlığına ve birliğine delil oluşunun kavranılmasında zorlanılacağını, hâlbuki ehadiyet sırrı ile Cenâb-ı Hakk'ın bir çiçekte bir kelebekte ve bir insanda bile pek çok isimleri tecelli ettiği için tefekkür ve inceleme ile tevhidî anlama ve kavramanın kolay olacağını ifade etmiş ve Türkiye kadar büyük yazılmış "Türkiye" yazısı ile o büyük harflerin üzerine küçük küçük yazılmış Türkiye yazılarından örnek vermiştik. Cenâb-ı Hak, hiçbir yaratığına benzemediği ve zaman ve mekândan münezzehe olduğu için O'nun zâtını düşünmekte zorlanıyoruz. Ayrıca bütün kâinat, vahidîyet sırrı ile varlığının delili olması itibariyle anlamaya gücümüz yetmiyor. Ama ehadiyet tecellisi ile her şeyde, en küçük varlıklarda, bilhassa canlılarda pek çok ismini görüp idrak ederek, karşımızda duruyor gibi O'na muhatap olabiliriz. Namazda Fatiha okurken "Ancak ve yalnız sana ibadet ederiz." derken tam karşımızda bir muhatap olarak mülâhaza edebilmemiz için ehadiyet sırrına ve tecellilerine ihtiyacımız var. Onun için Kur'ân-ı Kerîm, Rum Sûresi'nin 22. âyetinde olduğu gibi pek çok âyette göklerden ve yerden bahsederken, hemen insandan, insanların farklı farklı dillerinden, hatta ses tonlarından, başka başka renkte yaratılmış olmalarından hatta alın ve yüz çizgilerinden îmâ ile bahsederek tefekkürü kolaylaştırıyor.

İşte Besmele'de Birinci Sır'da anlatıldığı gibi "Allah" lâfzı celâl tecellisiyle bütün **kâinata**; "Rahman" ismi, **arza**; ve "Rahîm" ismi, **insana** bakarak âyetlerdeki vâhidîyet ve ehadiyet tecellilerine bunların birer numûne olduğunu gösteriyor ve tek başına Fâtiha'nın bir fihristesi ve Kur'ân'ın özlü bir hülasası olduğunu ifade ediyor.

Beşinci Sır

Bir hadis-i şerifte vârid olmuş (gelmiş) ki: **إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ** [13](#) **صُورَةِ الرَّحْمَنِ** –ev kemâ kâl–

Bu hadisi, bir kısım ehl-i tarîkat, akâid-i imaniyeye münâsib düşmeyen acîb bir tarzda tefsir etmişler. Hatta onlardan bir kısım ehl-i aşk, insanın sîmâ-yı mânevîsine bir sûret-i Rahmân nazarıyla bakmışlar. Ehl-i tarîkatın ekserinde sekr (mânevi sarhoşluk hâli), ehl-i aşkın çoğunda istiğrak (Allah aşkı ile mest olup kendinden geçme) ve

iltibas (ayırt edememe) olduğundan, hakikate muhâlif telâkkilerinde belki mâzurdurlar.¹⁴ Fakat akli başında olanlar, fikren onların esas-ı akâide (iman esaslarına) münâfi (aykırı) olan mânâlarını kabul edemez. Etse hata eder.

Evet, bütün kâinatı bir saray, bir ev gibi muntazam idare eden ve yıldızları zerreler gibi hikmetli ve kolay çeviren ve gezdiren ve zerrâtı (zerreleri) muntazam memurlar gibi istihdam eden Zât-ı Akdes-i İlâhî'nin şeriki, nazîri(benzeri), zıddı, niddi (misli, dengi) olmadığı gibi ¹⁵ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ sırriyla, sûreti, misli, misâli, şebîhi (benzeri) dahi olamaz. Fakat, ¹⁶ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ sırriyla mesel ve temsil ile, şuûnâtına¹⁷ ve sıfât ve esmâsına bakılır. Demek mesel ve temsil, şuûnât nokta-yı nazarında vardır. Şu mezkûr hadis-i şerifin çok makâsıdından (maksatlarından) birisi şudur ki: İnsan, ism-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir sûrettedir. Evet, sâbıkan (daha önce) beyan ettiğimiz gibi, kâinatın sîmâsında bin bir ismin şuâlarından tezahür eden ism-i Rahmân görüldüğü gibi; zemin yüzünün sîmâsında rubûbiyet-i mutlaka-yı ilâhiyenin (mutlak ilâhî rububiyetin) hadsiz cilveleriyle tezahür eden ism-i Rahmân gösterildiği gibi; insanın sûret-i câmiasında küçük bir mikyasta zeminin sîmâsı ve kâinatın sîmâsı gibi yine o ism-i Rahmân'ın cilve-i etemmini gösterir demektir.

Hem işaretir ki; Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in delilleri ve aynaları olan zîhayat ve insan gibi mazharlar, o kadar o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a delâletleri kat'î ve vâzıh ve zâhirdir ki, güneşin timsâlini ve aksini tutan parlak bir ayna parlaklığına ve delâletinin vuzûhuna işâreten “O ayna güneştir.” denildiği gibi, “İnsanda sûret-i Rahmân var.” vuzûh-u delâletine (delâletin açıklığına) ve kemâl-i münasebetine işâreten denilmiş ve denilir. Ve ehl-i vahdetü'l-vücûd'un¹⁸ mutedil (aşırıya kaçmayan) kısmı ¹⁹ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ bu

sırta binâen, bu delâletin vuzûhuna ve bu münasebetin kemâline bir unvan olarak demişler.

اللَّهُمَّ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ بِحَقِّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِرْحَمْنَا كَمَا يَلِيقُ
بِرَحِيمِيَّتِكَ وَفَهَمْنَا أَسْرَارَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَنِيَّتِكَ،
أَمِينَ 20

* * *

Kur'ân-ı Kerîm'in muhkem âyetlerinde ve sarîh ifadelerinde, Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şeye benzemediği, eşinin ortağının olmadığı beyan ediliyor. Ancak bazı ilâhî hakikatler, gaybî gerçekler, mesel ve temsil yolu ile anlatılıyor. Mesela ilâhî icraat, bir padişahın tahtından yönetmesi temsili ile ifade ediliyor. Hadis-i şerîfte geçen “Allah, insanı Rahmân sûretinde yarattı.” ifadesini de muhkem ve sarîh beyanlara uygun olarak anlamak zorundayız. Nasıl ki, birçok merhametli güzelliklere vesile olan “yağmur” için de “rahmet” tabirini kullanıyoruz.

İnsanın “Rahmân sûretinde yaratılmış olması” ifadesi de; kâinatta ve dünyada “Rahmân” ismiyle merhamet ve şefkati tezahür eden Cenâb-ı Hakk'ın insanda da “Rahmân” isminin tecellilerinin odaklanmış olduğunu anlatmaktadır.

Risale-i Nur 'ları Arapça 'ya çeviren İhsan Kâsım Sâlihî'den bir hâtıra:

Mısır'da devletin araştırma ödülüne lâyık görülen araştırmacı-yazar Hadîce Nebrâvî isminde bir bayan hoca bizleri evine davet etti. Sohbet esnasında Ahram gazetesinden Ahmed Behçet, Hüseyin Verdânî, Hüseyin Âşûr, Muhammed Râdî gibi hocalar, edebiyatçı, gazeteci birçok kimse vardı. Bir ara Ahram gazetesinden Ahmed Behçet ‘Muhakkak ki Allah, Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı.’ hadisiyle ilgili bir soru ortaya attı. Eski bakanlardan ilim adamı Prof. Dr. Hasan Abbâs Zeki (ki, 14 sene Maliye bakanlığı yapmıştır), hadisteki zamiri ‘Âdem’ kelimesine verdi. (Yani, Âdem'i Âdem sûretinde yarattı, şeklinde anlamak lâzımdır, demek istedi.) Ben de başka bir rivâyeti yani ‘Muhakkak ki, Allah, Âdem'i Rahman sûretinde yarattı.’ şeklini hatırlattım. ‘Olmaz öyle şey’ dediler. Kenan Demirtaş isminde bir kardeşimiz hemen bu rivayeti, yanındaki bilgisayar yardımıyla buldu. Ben de Üstad Hazretleri'nin On

Dördüncü Lem'a'da bu hadisi nasıl izah ettiğini anlattım. Hocalar, mest oldular. Sohbetten çıkışta Ahmed Behçet Bey, 'İzah, işte böyle olur!' diye takdirlerini dile getirdi. Ertesi gün, Hüseyin Âşûr Bey'in evine gittik. Lem'alar'dan bu bahsin yerini buldu ve okudu. Bunun üzerine Ahmed Behçet Bey, kitabı aldı, kolunun altına koydu ve 'Allah'a ismarladık. Böyle bir kitabın –altından da olsa– hırsızlığı câizdir!' diye latîfe de yaptı.

Altıncı Sır

Ey hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan bîçâre insan! Rahmet ne kadar kıymettar bir vesile ve ne kadar makbul bir şefaathçi olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultan-ı Zülcelâl'e vesiledir ki, yıldızlarla zerrât beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ediyorlar. Ve o Zât-ı Zülcelâl'in ve o Sultan-ı Ezel ve Ebed'in istiğnâ-yı zâtîsi²¹ var. Ve istiğnâ-yı mutlak içindedir. Hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı olmayan bir Ganiyy-i ale'l-ıtlak'tır.²² Ve bütün kâinat, taht-ı emir ve idaresinde (emri ve idaresi altında) ve heybet ve azameti altında nihayet itaatte, celâline karşı tezellüdedir (zelil, hor ve hakir olduğunun itirafı içindedir).

İşte rahmet, seni –Ey insan!– o Müstağni-i ale'l-ıtlak'ın²³ ve Sultan-ı Sermedî'nin (saltanatı ebedî olan Zât'ın) huzuruna çıkarır ve O'na dost yapar. Ve O'na muhatab eder. Ve sevgili bir abd vaziyetini verir. Fakat, nasıl sen güneşe yetişemiyorsun, çok uzaksın, hiçbir cihetle yanaşamıyorsun. Fakat güneşin ziyâsı, güneşin aksini, cilvesini senin aynan vâsıtasıyla senin eline verir, öyle de: O Zât-ı Akdes'e ve o Şems-i Ezel ve Ebed'e biz çendan (gerçi) nihayetsiz uzağız, yanaşamayız; fakat O'nun ziyâ-yı rahmeti, O'nu bize yakın ediyor.

İşte ey insan! Bu rahmeti bulan, ebedî tükenmez bir hazine-i nur buluyor. O hazineyi bulmasının çaresi: Rahmetin en parlak bir misâli ve mümessili ve o rahmetin en belîğ bir lisânı ve dellâlı olan

ve “rahmeten li'l-âlemîn²⁴” unvanıyla Kur’ân’da tesmiye edilen (isimlenen) Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) sünnetidir ve tebaiyetidir (o sünnete tâbî olmaktır). Ve bu “rahmeten li'l-âlemîn” olan rahmet-i mücessemeye vesile ise salavâttır. Evet, salavâtın mânâsı rahmettir. Ve o zîhayat mücessem rahmete, rahmet duası olan salavât ise o Rahmeten li'l-âlemîn’in vusûlüne (ona ulaşmaya) vesiledir.²⁵ Öyle ise sen, salavâtı kendine, o Rahmeten li'l-âlemîn’e vesile yap ve o Zât’ı da rahmet-i Rahmân’a vesile ittihaz et (edin).

Umum ümmetin “rahmeten li'l-âlemîn” olan (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında hadsiz bir kesretle (çokca, bolca) rahmet mânâsıyla salavât getirmeleri, rahmet ne kadar kıymettar bir hediye-i ilâhiye ve ne kadar geniş bir dâiresi olduğunu parlak bir sûrette isbat eder.

Elhâsıl: Hazine-i rahmetin en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ’dir. Ve en kolay bir anahtarı da salavâttır.

اللّٰهُمَّ بِحَقِّ اَسْرَارِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰی مَنْ اَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِیْنَ كَمَا یَلِیْقُ بِرَحْمَتِكَ
وَبِحُرْمَتِهِ،
وَعَلٰی اِلٰهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِیْنَ.

وَ اَرْحَمُنَا رَحْمَةً تُغْنِیْنَا بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ مِنْ خَلْقِكَ، اٰمِیْنَ²⁶
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ²⁷

* * *

Altıncı Sır’da Üstad Hazretleri, hadsiz âcizlik ve nihayetsizlik fakirlik içinde yuvarlanan çaresiz insanlığa hitap ederek, âcizlikten, fakirlikten

ve bîçarelikten kurtaracak şöyle bir çâre söylüyor: Yıldızlarla zerrelere beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ettiği Zât’a ulaşmanın vesile ve şefaathçisi, rahmettir. Bu ebedî ve tükenmez nur hazinesini bulmanın çâresi: Besmele ve Salavâtır. Çünkü Salavât; rahmetin en parlak misali ve mümessili ve o rahmetin en belâgatlı bir lisanı ve dellâlı olan ve “âlemlere rahmet” unvânıyla Kur’ân’da isimlendirilen Muhammed Aleyhisselâm’a rahmet duasıdır. Rahmet duası olan Salavât getirmek ise, Allah’ın rahmetine ulaşmak için en kolay bir anahtardır. Bismillâhirrahmânirrahîm de en birinci bir anahtardır.

İşte bu anahtarları yani Besmele ve Salavât’ı rahmet kapılarını ve hazinelerini açmak için hiç durmadan kullanmak ve o engin feyizlerden ve nurlardan istifade etmek lâzımdır.

Besmele ve Salavât’ın bereketi ile ilgili yaşanmış pek çok olay vardır. Bazı misaller:

- Yurt dışı hizmetlerinde bulunmuş Muammer Hocamız diyor ki: “Açılacak okul için her türlü imkanı, malzemeyi hazırladığımız halde, o yabancı ülkedeki bir idareci ‘Hayır olmaz! Biz sizin ne niyetle geldiğinizi biliyoruz. Hemen def’ olup gidin!’ diye tutturdu. Ne demişsek dinletemedik. Ben konuşmama devam ediyordum. Arkadaşıma, “Sen İhlâs ile 51 Besmele’ye devam et!’ dedim. Ellerimi arkaya bağlayıp, ikna konuşmamı sürdürmeye gayret ettim. Bir müddet sonra, baktım, o kaplan tavırlı adam birden değişti. ‘Ne demek! Tabii, bu okulu açacaksınız. Ben de yardımcı olacağım elbette!’ demeye başladı. Baktım arkadaşımın dudakları artık kıpırdamıyordu. Demek ki 51 Besmele’yi içten gele gele okumayı bitirmişti. Bunu hiç unutmuyorum.”
- 1982’nin sonu 1983’ün başlarıydı. İslâmiyet’in cibilli düşmanlarından bazıları, 12 Eylül 1980 darbecilerinin kafasına sinsice, dindarların ellerindeki bütün mülk ve mallara el konulması, vakıf ve derneklerinin imkânlarının devletleştirilmesi fikrini sokmuşlardı. Başta Kenan Evren olarak onlar aslında İslâmiyet’e karşı değillerdi. Hatta din bilgisi derslerini mecbur etmişlerdi. Ama zihinleri çeşitli telkinlere açıktı. Bu büyük

tehlikeye karşı, esbab açısından her türlü gayret gösterildi, fakat bir netice alınamadı. Bunun üzere bir araya gelinip 4444 salavât, yani salât-ı tefriciye okundu. Baştan hava bulutlu ve kapalı iken, salavâtlar bitince hava açıldı. Güneş gülümseyerek yüzünü gösterdi. Bunu te'vil-i ehadis (olayların dili ve yorumu) açısından iyiye yorduk. Gerçekten, ne oldu ise, darbeciler bundan vazgeçtiler. Zaten sonra seçim havasına girildi. Sivil idare de böyle bir şey yapmadı. Bunun bizzat şâhidiyim.

Bunun benzeri pek çok olayda, 4444 salavâtın, yani salât-ı tefriciyenin, kerâmet derecesinde güzelliklere sebep olduğuna dair pek çok bilgiye sahibiz.

Barla Lâhikası'nın Birinci Mektup'unda, Nurlar'ın birinci talebesi Hulûsî Yahyagil Ağabey, Üstad Hazretleri'ne şu soruyu soruyor: "Esmâyı hüsnâdan 'Rahman' ve 'Rahîm' isimleri en âzam mertebede olduklarından mı, yoksa başka sebep ve hikmetle mi 'Bismillâhirrahmânirrahîm' kelimesi içine dâhil olmuşlardır? Bu da şu mektubu yazarken kalbime geldi, ben de soruyorum."

Bu soruya Üstad Hazretleri, Sekizinci Mektup ile şöyle cevap verdi:

"بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" isimleri, الرَّحْمَنُ ، الرَّحِيمُ" ve her mübarek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri var. Onların beyanını başka vakte tâlikan, şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim:

Kardeşim, ben الرَّحِيمُ ، الرَّحْمَنُ isimlerini öyle bir nur-u âzam görüyorum ki, bütün kâinatı ihata eder.. ve her ruhun bütün hâcât-ı ebediyesini tatmin edecek.. ve hadsiz düşmanlarından emin edecek, nurlu ve kuvvetli görünüyorlar. *Bu iki nur-u âzam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesile; fakr ile şükr, acz ile şefkattir. Yani, ubûdiyet ve iftikardır.* Şu mesele münasebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne, hatta bir üstadım olan İmam Rabbânî'ye muhalif olarak diyorum ki:

Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*) Yusuf (*aleyhisselâm*)'a karşı şedit ve parlak hissiyâtı, muhabbet ve aşk değildir; belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezihdir ve makam-ı

nübüvvete lâyıktır. Fakat, muhabbet ve aşk, mecazî mahbublara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makam-ı muallâ-yı nübüvvete lâyük düşmüyor. Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir i'câz ile parlak bir surette gösterdiği ve ism-i Rahîm'in vusûlüne vesile olan hissiyât-ı Yakubiye, yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd'a vesile-i vusûl olan aşk ise Züleyhâ'nın Yusuf (*aleyhisselâm*)'a karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*) hissiyâtını ne derece Züleyhâ'nın hissiyâtından yüksek göstermişse şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstadım İmam Rabbânî, aşk-ı mecazîyi makam-ı nübüvvete pek münasip görmediği için demiş ki: “Mehâsin-i Yusufiye, mehâsin-i uhreviye nev'inden olduğundan, ona muhabbet ise mecazî muhabbetler nev'inden değildir ki, kusur olsun.”²⁸

Ben de derim:

Ey Üstad! O, tekellüflü bir te'vildir. Hakikat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil; belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir.

- *Evet, şefkat bütün envâıyla latîf ve nezihdir. Aşk ve muhabbet ise, çok envâna tenezzül edilmiyor.*
- *Hem şefkat pek geniştir. Bir zât, şefkat ettiği evlâdı münasebetiyle bütün yavrulara, hatta zîruhlara şefkatini ihata eder ve Rahîm isminin ihatasına bir nevi aynadarlık gösterir. Hâlbuki aşk, mahbubuna hasr-ı nazar edip, her şeyi mahbubuna feda eder; yahut mahbubunu îlâ ve senâ etmek için, başkalarını tenzil ve mânen zemmeder ve hürmetlerini kırar. Meselâ biri demiş: “Güneş, mahbubumun hüsnünü görüp utanıyor, görmemek için bulut perdesini başına çekiyor.” Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i âzamın bir sayfa-yı nurânisi olan güneşi böyle utandırırıyorsun?*
- *Hem şefkat hâlistir, mukabele istemiyor; sâfi ve ivazsızdır. Hatta en âdî mertebede olan hayvanâtın yavrularına karşı fedakârâne ivazsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki, aşk ücret ister ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları bir nevi taleptir, bir ücret istemektir.*

Demek, suver-i Kur'âniye'nin en parlağı olan, Sûre-i Yusuf'un en parlak nuru olan Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*) şefkati, ism-i Rahmân ve Rahîm'i gösterir.. ve şefkat yolu, rahmet yolu olduğunu bildirir.. ve o elem-i şefkate devâ olarak da [29](#) **قَالَ اللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ** dedirir.” (Mektubat, Sekizinci Mektup).

Besmelenin son kelimesi olan Rahîm isminin Üstad Hazretleri ve hizmetimizle çok mühim alâkası vardır. Şöyle ki:

- **Birincisi:** Bir parça mahrem bir sırdır, fakat senden (Nur'un birinci talebesi Hulûsi Bey'den) sır saklanmaz, şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki ism-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü'l-vücûd'a (varlığı kendinden ve kesin olan Zât'a) bakıyorlar; öyle de şu hiç-ender hiç (tamamıyla hiç hükmünde) olan kardeşinize yalnız hizmet-i Kur'ân'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin (nihayetsiz hazinenin) dellâlı olduğu bir vakitte, **ism-i Rahîm** ve ism-i Hakîm mazhariyetine medar bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir. İnşallah, o Sözler, **وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا** [30](#) sırrına mazhardırlar. (Mektubat, Dördüncü Mektup).

- **Birinci Sebep:** Eski Harb-i Umumî'den (Birinci Dünya Savaşı'ndan) önce ve öncelerinde, sâdık bir rüyada görüyorum ki, Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilak etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: “*Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O **Rahîm**'dir ve Hakîm'dir.*” Birden, o hâlde iken baktım ki, mühim bir zât [31](#) bana âmirâne diyor ki: “*Kur'ân'ın mu'cizeliğini beyan et!*” Uyandım, anladım ki; *bir büyük infilak olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdâfaa edecek.. ve Kur'ân'a hücum edilecek.. mu'cizeliği, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu mu'cizeliğin bir nevini şu zamanda ortaya koymaya, haddimin üstünde olarak*

benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.
(Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup (7. Risale Olan 7. Mesele). (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Dikkat edilirse iki bölümde de “Rahîm” ismi ile karşılaşıyoruz. Şefkat ve merhameti ifade eden bu isim, Üstad Hazretleri’nin ve bu iman ve Kur’ân hizmetinin karakteri olmuştur. Böylece de İslâm dünyasının karşılaştığı merhametsiz ve kanlı olaylardan ülkemiz kurtulmuş oluyor.

1 Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla.

2 “(Sebe Kraliçesi Belkıs:) ‘Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi. Mektup Süleyman’dandır ve ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diye başlayıp...’ dedi.” (Neml Sûresi, 27/29-30).

3 Bkz.: Şuâlar, Yedinci Şuâ (Âyetü’l-Kübrâ), s. 104.

4 Bkz.: Şuâlar, Yedinci Şuâ (Âyetü’l-Kübrâ), s. 106.

5 “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl Sûresi, 16/60).

6 Allah Teâlâ’nın, rahmeti yüz parçaya bölüp, doksan dokuz parçayı kendine ayırdığı.. geri kalan bir cüzü de yer yüzüne indirdiği.. bunu da cin, insan ve hayvanlar arasında taksim ettiği.. işte mahlûkâtın, bu tek cüzden nasibine düşen pay sebebiyle birbirlerine karşı merhametli davrandıklarına dair bkz.: Buhârî, *Edeb* 19; Müslim, *Tevbe* 17, 20, 21; Tirmizî, *Deavât* 99; İbn-i Mâce, *Zühd* 35; Dârimî, *Rikak* 69; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/334, 434, 484, 514, 526, 3/55, 4/312, 5/439.

7 Bkz.: “İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır?” (Kıyâmet Sûresi, 75/36).

8 Bkz.: “Bizim sizi boşuna yarattığımızı, Bizim huzurumuza dönüp hesap vermeyeceğinizi mi sandınız?” (Müminûn Sûresi, 23/115).

9 Bkz.: Şâfiî, *Ümm* 1/208; Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân* 1/8; Gazâlî, *Müstasfâ* 1/82; İbnü’l-Cevzî, *et-Tahkîk fî ehâdîsi’l-hilâf* 1/345-347; Zeylaî, *Nasbu’r-râye* 1/327.

10 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız sana ibadet ederiz.” (Fâtiha Sûresi, 1/5).

11 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha Sûresi, 1/5).

12 “O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır.” (Rûm Sûresi,

30/22).

13 “Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân sûretinde yaratmıştır.”: Buhârî, *İsti’zân* 1; Müslim, *Birr* 115, *Cennet* 28; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519.

14 Bkz.: Zehebî, *Mîzânü’l-i’tidâl* 5/259.

15 “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O her şeyi hakkıyla işitir ve bilir.” (Şûrâ Sûresi, 42/11).

16 “Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah’ındır. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak gâliptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.” (Rûm Sûresi, 30/27). Ayrıca Nahl Sûresi, 16/60. âyeti de aynı hususu biraz değişik lafızla ifade etmektedir.

17 Şuûnât: Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât’ına lâyük şefkat, muhabbet, ferah, sürur, gazap gibi mukaddes, münezzeh manalar.

18 Ehl-i vahdetü’l-vücûd: Allah’tan başka varlıkların da kendilerince sâbit bir hakikatleri olduğu gerçeğini kabul etmeyen kimseler.

19 Vücûd-u Vâcib’e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyük değillerdir.

20 Ey Rahmân, Rahîm Allah’ım! ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in hakkı için, rahîmiyetine yaraşır şekilde bize merhamet et ve rahmâniyetine yaraşır şekilde, bize ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in sırlarını anlamayı temin et.

21 İstiğnâ-yı zâtî: Cenâb-ı Hakk’ın kendi Zât’ına mahsus olarak hiçbir şeye muhtaç olmaması.

22 Ganiyy-i ale’l-ıtlak: Her şeyin mutlak, yegâne sahibi; hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, Hz. Allah (c.c.).

23 Müstağni-i ale’l-ıtlak: Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan zât, Hz. Allah. (c.c.).

24 Bkz.: Enbiya Sûresi, 21/107; Tirmizî, *Menâkıb* 3; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 10; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/265, 268, 437.

25 Peygamber Efendimiz’e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) salât ü selâm getirmenin önemine dair bkz.: Ahzâb Sûresi, 33/56; Müslim, *Salât* 11, 70; Tirmizî, *Vitr* 21; Ebû Dâvûd, *Salât* 36, 201, *Vitr* 26; Nesâî, *Cum’a* 5, *Ezân* 37, *Sehv* 55; İbn-i Mâce, *İkâme* 79; Dârimî, *Salât* 206, *Rikak* 58; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/168, 375, 485, 3/102, 445, 4/8.

26 “Allah’ım! ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in sırlarının hakkı için, âlemlere rahmet olarak gönderdiği Zât’a ve bütün âl ve ashabına, senin rahmetine ve onun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et. Bize de öyle bir rahmetle merhamet et ki, senden gayrı mahlûkâtından hiç kimsenin merhametine muhtaç olmayalım.”

27 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32).

28 İmâm Rabbânî, *Mektubat* 3/134 (100. Mektup).

29 “En iyi koruyan Allah’tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yûsuf Sûresi, 12/64).

30 “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara Sûresi, 2/269).

31 Hz. Ali Efendimiz (*radiyallâhu anh*) olabilir. (A.Aymaz).

Yirmi Üçüncü Söz

Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ¹

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini “Beş Nokta” içinde beyan ederiz.

Bediüzzaman Hazretleri, Yirmi Üçüncü Söz'ün başında “Şu Söz'ün iki mebhası vardır.” cümlesini koymuş, sonra da Tîn Sûresi'nin “Muhakkak ki, biz insanı en güzel biçimde, en mükemmel şekilde, ahsen-i takvim üzere yarattık. Sonra aşağıların aşağısına, esfel-i sâfilîne indirdik. Ancak iman eden ve sâlih amel işleyenler müstesnâ!” (Tîn, 95/4-6) âyetlerini serlevha olarak yerleştirmiştir. Aslında bütün Sözlere'in başlarında mutlaka konu ile ilgili âyetler bulunur. Buradan anlıyoruz ki, –kendisinin eski eserlerinden “Lemaat” isimli kitabında da dediği gibi– Kur'ân'ın her bir kelimesi birer “melek-i nâtık”, yani konuşan melek olarak âyetlerin derin mânâlarını ruhuna ifade ediyor. Onun içindir ki, kendi telifi olan Risale-i Nur'ları, bir başkasının eseri gibi defalarca tekrar okumuştur. Onun Kastamonulu talebelerinden Mehmet Feyzi Efendi de, Kur'ân'ın her bir harfinin canlı olduğunu, müctehidlerin ve büyük zâtların Kur'ân'dan bu anlayışla istifade ettiklerini; böyle kabul etmeyen ve gereken hürmeti göstermeyenlerin Kur'ân'dan istifade edemeyeceklerini söylüyor.

Birinci Mebhas'ın binlerce güzelliklerinin bulunduğuna işaret eden Üstad Hazretleri, bunlardan yalnız Beş Nokta'yı beyan edeceğini söylüyor:

Birinci Nokta

İnsan, nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne (en iyilerin ve kâmillerin Allah katındaki ve cennetteki en yüksek derecelerine) çıkar. Cennete lââyık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne (sefillerin en sefilleri olanların düştükleri en aşağı konumlara, cehennem en aşağısına) düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor (bağlıyor); iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbâniye (ilâhî güzel isimlerin nakışları) itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder (koparır). O kat'dan sanat-ı rabbâniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyan edeceğiz.

Mesela insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsâvî (eşit), bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor. Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe (hârîka sanatlar ortaya koyan) ve pek eski hünerver (hünerli) sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanatıdır. Ve en nâzik ve nâzenîn bir mu'cize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medar ve kâinata bir misal-i musağğar (küçültülmüş bir misal) suretinde yaratmıştır.

Yani insan, minyatür bir kâinattır. “Ne var ise âlemdede, âdemdedir âdemde” denildiği gibi kâinatta ne var ise, hepsinin küçücük birer örneği Âdemoğlu insanda vardır. Kâinatın fihristesi olan insan ile kâinat arasında bir karşılaştırma yapacak olursak, büyük büyük varlıkların, küçük misal ve numûnelerinin insanda toplanmış olduğunu görürüz. Mesela Arş-ı Âzam’ın örneği, insanda kalbdır. Lümme-i şeytaniye (şeytanın vesvese v.s. üfürdüğü hortumu) şeytanların varlığına delildir. İnsandaki sır, hafî ve ahfa gibi latîfeler, kâinatta meleklerin ve ruhanilerin varlığına delildir. Hâfızamız, Levh-i Mahfuz’a; hayal duygumuz, misal ve mânâ âlemlerinin varlığına işaret ederler. İnsanda cennetin de cehennem de küçücük bir numûnesi vardır. Bir günah işlediğimiz veya bir kötülük yaptığımız zaman içimizde cehennem azabını andıran bir pişmanlık azabı hissederiz. Bir ibadet ve bir iyilik yapınca da cennet lezzetlerini andırır bir lezzet ve huzuru içimizde hissederiz.

* * *

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl’in masnûuyum, mahlûkuyum, rahmet ve keremine mazharım.” gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbâniye tezahür eder. Demek Sâni’ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbâniyeye göre olur ve âyine-i samedâniye (yani kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayıp her şeyin kendisine muhtaç olduğu Samed Zât’a ayna olması) itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlûkât üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâyıık bir misafir-i rabbânî olur.

Eğer kat-ı intisaptan (Allah ile olan münasebet ve bağı koparmaktan) ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye (ilâhî isimlerin nakışları) karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni’ unutulsa, Sâni’e müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

Bâkî kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî (bayağı ve değersiz) esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder (kıymetini kaybedip gider ve gözden düşer). Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder (bozularak çürüyüp) gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalbeder.

Aslında elmasın da kömürün de aslı elmastır. Ama değerleri farklıdır. İşte ahsen-i takvim olarak, en güzel sûrette, en mükemmel şekilde, elmas kıvamında yaratılan insan, küfür ve inkâr ile bozulmaya uğrayıp elmas olmak cevherliğinden ve parlak güzelliğinden kömür olma sefâletine düşer, kapkara bir vaziyet alır.

İkinci Nokta

İman, nasıl ki bir nurdur; insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubat-ı samedâniyeyi (üstünde yazılan bütün samedânî, ilâhî mektup ve yazıları) okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâttan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada (vuku bulmuş bir olayda) **اللَّهُ وَ لِيَّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** 2

Bir vâkıa-yı hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif (yoğun) bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar,

dâhiyeler (belâlar) hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır.” dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde (başkanlığı altında) ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı (gürültülü) zannettiğim uçurumlar, şâhikalar (yüksek dağlar) ise; süslü, sevimli, cazibedar olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh (gezme ve dinlenme yeri) bulunduğunu hayal meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis (uysal) deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye (evcil hayvanlar) olduğunu gördüm. **3** **اللَّهُ وَلِيٌّ** diyerek **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ** **4** **الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıyadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat (hayatın başlangıcı), âhir-i hayat (hayatın sonu).. yani, âlem-i arz (yeryüzü) ve âlem-i berzaktır (kabir âlemidir). O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin (bencil) ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i

insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisâtı ve acip mahlûkâtıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına mübtelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlîme benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd (eksik ve dalâletle karışık ve bulaşık) mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd (yokluğa bulaşmış) bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı (emre âmâde bir memuru) olan hâdisât ve mevcudâtı, muzır (zararlı) birer canavar hükmünde bildirir. وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ ۖ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ۗ

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti (firavunluğu) kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye (sâfi ve temiz ruhlar) cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, اللَّهُ أَكْبَرُ ۗ diyerek makamât-ı âliyeye (yüce makamlara) uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılâbât-ı berzahîye ve uhrevîye (kabir ve berzah âlemine ve âhirete ait bazı inkılab ve değişikliklerin) arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmâniyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun (vebâ) gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisâtı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medar görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri,

saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisâtın tazyikâtından kurtulabilir. **تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ** der, sefine-i hayatta (hayat gemisinde) kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvâri (dağlar gibi) dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine (kudret eline) emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyi iktiza eder (gerektirir).

Burada beyan edildiği gibi gerçekten hakikî imanı elde etmek, insana müthiş bir güç veriyor ve dünyaya meydan okuyacak bir cesarete sahip kılabiliyor. Kendi başımdan geçmiş bir hatıramı nakletmek istiyorum:

1970'lerin başında beni İzmir'den Manisa'nın Sarıgöl kazasının Koçaklar Mahallesi'nde imamlık yapan Muzaffer ağabey, yetiştirdiği talebelerinin "Hatim Duası"na davet etti. Bir haziran günü Kestane Pazarı Câmii yurdundan o zaman İzmir Fuarı'nın yanında bulunan İzmir Garı'na gittim. Manisa Alaşehir'e giden bir otobüse bindim. Elimde Âyetü'l-Kübrâ Risalesi var... Tefekkür ede ede okumak istiyorum. Yaz başlangıcı olduğundan Ege ovası yemyeşil... Çiçekler, böcekler, kuşlar her şey cıvıl cıvıl... Tam Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin konuları... Şoför arabanın radyosunu açtı. Ben de kendimi tam verebilmek için kulaklarıma pamuk tıkadım. Bir kitaba, bir tabiata ve ilâhî fitrî güzelliklere bakıyor ve tefekkürde yoğunlaşmaya ve derinleşmeye çalışıyorum. Salihli girişine yakın o zaman değirmenlerin, şimdi polis trafik binasının civarına gelince birden bende bir hâl oldu. Sanki bütün hücrelerim, hatta zerrelere ihtizaza geçti. İçimde mânevî bir hazzın, titreşim zevk ve lezzeti hâkim... Kendimde öyle bir güç hissediyorum ki, bütün dünya düşman olup üzerime gelse bir sinek kadar önemi yok...

Bunu hissediyorum. Bu hâl bir güne yakın devam etti. O gece pek uyuyamadım... Şimdi bunları sadece söylüyorum; hissedemiyorum. Zaten o günden sonra da bu güzelliği bu şekliyle bir daha maalesef yakalayamadım.

* * *

Üstad Hazretleri “Hakikî imanı elde adam kâinata meydan okuyabilir.” diyerek, öyle bir konuma geldiğini ifade ettikten sonra “tevekkül” meselesine geçiyor ve diyor ki:

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı, dest-i kudretin (kudret elinin) perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebâtı (neticeleri), yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder (gözetir). Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya ‘Divânedir!’ diye seni tardedecek; ya ‘Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza (alay) ediyor, hapsedilsin!’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafî gösteren tekebbürün (kibrin) ile, aczi

gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tasannuun (sun'î, yapmacık hâlin) ile kendini halka mudhike yaptın (gülünç duruma düşürdün). Herkes sana gülüyor.” denildikten sonra o bîçârenin aklı başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfürûşluktan (kendini beğendirmeye çalışmaktan) ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden (âhirette bedbaht olmaktan) ve tazyikât-ı dünyeviye (dünyevî baskıların) hapsinden kurtulasın..

Bu temsilde, gemiye bilet alıp öyle binmek bir nevi sebepleri hazırlamaktır. Artık gemiye girdikten sonra yükleri sırtına taşımanın bir mânâsı yok. Yani biz üzerimize düşen sebepleri hazırlayıp yerine getirdikten sonra Cenâb-ı Hakk’a güvenip tevekkül edeceğiz.

Bu meselede şöyle bir soru karşımıza çıkabilir. “Madem Müslüman da diğer insanlar gibi bütün sebepleri hazırlamak durumunda.. o zaman diğerlerinden fark ne ve bu hususta ne elde etmiş oluyor?” Bilmeliyiz ki, tevekkül; her şeyden önce imanın bir gereğidir. **İmanın icabı olarak tevekkül eden mümin sevap kazanır.** Ayrıca diğer insanlar bütün esbabı hazırlasalar bile tevekkülleri yoksa dünya kadar bir yükü başlarında ve kalblerinde taşırlar. Râzıklarını, Mâliklerini bilmedikleri için “Acaba işler kesat mı gider? Acaba fakir mi kalırız? Acaba iflas mı ederim? Acaba kıtlık mı olur? Acaba aç mı kalırız? ” gibi binlerce endişe ve vesveseyi üzerlerinde taşımaktan kurtulamazlar.

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

İnsan-ı kâmil konusunda M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin tesbitlerini de aktarmak istiyorum:

Yetkin insan demek olan insan-ı kâmil; Allah'ın ef'âl, esmâ, sıfât, hatta şuûnât-ı zâtiyesinin en parlak aynası demektir. "Mutlak zikir kemaline masruftur." esprisi açısından, insan-ı kâmil denince, ilk akla gelen Hakikat-i Muhammediye (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) 'dir. Sonra da diğer enbiya, gavs, kutup ve derecelerine göre evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrebîn.. bu konuda böyle bir farklılığı kabullenmek, Kur'ân ve Sünnet-i Sahiha açısından mahzursuz olduğu gibi, akla, mantığa, hiss-i selime de aykırı değildir.

Bir kısım mülâhazalara bağlayarak bazı felsefeci ve kelâmcılar insan-ı kâmili, "akl-ı evvel", "akl-ı küll", "kelime-i câmia", "nokta-i câmia", "nokta-i vahdet", "sırr-ı ilâhî", "âyine-i sırr-ı ilâhî", "vesile-i uzmâ"; bazı sofiler de pîşuva, hâdî, mehdî, dânâ-ı kâmil, mükemmil, bâliğ, tiryak-ı ekber, iksir-i a'zam.. şeklinde birbirinden farklı kelime ve tabirlerle yorumlamış iseler de, bütün bu mülâhazaların hepsini câmî bir hususa irca etmek de mümkündür; o da, insan-ı kâmilin âyine-i vücûd-u Hak ve "dû kevn" olması gerçeğidir. Evet o, varlığın özü, usâresi, dili, tercümanı olarak bütün kevn ü mekânlardaki "kenz-i mahfî"yi ifadenin yanında, her şeyi Zât-ı Hakk'a bağlar; bağlar ve O Zât'ı hem vicdanın enginliği, hem de muhtevalı mahiyetinin diliyle seslendirir.

Aslında insan-ı kâmil, öyle bir mir'ât-ı mücellâdır ki, her dakika kim bilir kaç defa, şuûnât-ı zâtiye onda "bî kem u keyf" tecellî eder, tecellî eder de, işte böyle bir arzlıdan ötürü yerküre semâların önüne geçer. Zira insan-ı kâmil, âdeta bütün varlığın akli, kalbi ve ruhu mesabesinde; onsuz hiçbir şey doğru anlaşılamaz, hiçbir ilim mârifete dönüşemez ve hiçbir şeyin hayat esrarı tam hissedilemez. Onun bakış zâviyesine bağlanamamış bütün bir fizik âlemi ruhsuz, ve onunla şöyle-böyle aydınlanamamış bütün zaman parçaları da nûrsuzdur.. tabii böyle bir boşlukta yaşayan insanlar da kalbî ve ruhî ufukları itibarıyla fetret insanı sayılırlar. Muahezeye maruz kalmayacakları mânâsına fetret insanı değil, mahiyet-i insaniyelerini inkişaf ettirememiş olma anlamında fetret insanı.

Bugüne kadar insanların ârızasız Hakk'a yönelmeleri hep insan-ı kâmillerce gerçekleştirilegelmiştir; kitleler onların rehberliğinde ebedî mihraplarını bulmuş, Hakk'a yönelmiş ve onların neşrettiği nûrlar sayesinde varlık ve hâdiseleri isabetli yorumlayabilmişlerdir. Bu itibarla da denebilir ki, onları bulan dolayısıyla da hakkı hakikati bulmuş ve

onları iç dünyalarıyla müşahede eden de, mazhar ve tecellîgâhın şeffaflığı, vüs'ati ölçüsünde Hak cemalini temâşâ etmiş sayılır.

İnsan-ı kâmil, din ve diyanet adına örnek bir tiptir. İman, İslâm, ihsan onun yol ve yörüngesi, Allah rızâsı hedefi, Hakk'ı sevip sevdirmek vazifesi, Cennet ve Cemalullah da –kulluğunu onlara bağlamama kaydıyla– bu mübarek düşünce ve aksiyonun sürpriz semeresidir.

İnsan-ı kâmil, her zaman başkalarına yararlı olma emelinde ve mârifet ufkunu yükseltecek bilgi peşindedir. Ahlâk-ı haseneye bağlı yaşadığından, hep güzellik sergiler durur.. güzel görür, güzel düşünür, güzel ve faydalı sözler söyler.. güzel işler yapar, güzelliklere ve güzellere peyrev olur.. her davranışını Hak hoşnutluğuyla irtibatlandırarak, hep O'nunla oturur-kalkar.. O'nu düşünür.. O'nu konuşur.. her tavrı ve her beyanı ile O'nu hatırlatır ve hakkın-hakikatin en talâkatlı bir lisanı olarak yaşar. Kâmil insanların en kâmilisi İnsanlığın İftihar Tablosu, bu yüce evsafın birinci kahramanıydı. İslâmiyet'in özündeki ilâhî sırrı görebilmek için, onu bir kerecik olsun –önyargısız ve insaflı olmak şartıyla– temâşâ yetiyordu. Cîlî'nin de dediği gibi; varlık âleminde, Hazreti Muhammed Mustafa (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ölçüsünde kemalât-ı insaniye ile tanınmış bir ikinci şahsı göstermek mümkün değildir.

Eğer kemalden maksat; Hakk'ın hiçbir zaman yanıltmayan vahiy ve ilhamlarıyla ruhların tasfiye edilmesi, nefislerin tezkiyesi, insânî latîfelerin inkişafı; ve bunların yanında cismanî isteklerin, bedenî arzuların aşılması, derken Hak'la tam mukayyet hâle gelmesi ve bekâyı Ehadiyet'le bekâ bulup, bütün esmâ, sıfât ve şuûnât-ı ilâhiye adına mücellâ bir mir'ât seviyesine ulaşılması ise, –ki öyledir– bu yüce evsafi mahiyetinde cem etmiş bulunan ve kulluğunu “kâb-ı kavseyni ev ednâ” ufkunda sürdüren Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm (*aleyhi ekmelü't-tehâyâ*), kemal ehlinin en kâmilisi ve Bediüzzaman'ın ifadesiyle, şeref-i nev-i insanın ve divan-ı nübüvvetin de hâtemidir.. evet O Zât, kemaliyle ferid-i kevn ü zaman ve bihakkın fahr-ı kâinattır. Sofiye ıstılahında insan-ı kâmil; ilâhî ve kevnî, aslî ve zillî, cüz'î ve küllî, cevherî ve arazî, maddî ve manevî bütün âlemleri özünde cem etmiş bulunan bir asıl cevher, bir hulâsa, bir usâre ve bir fihristtir. Seyyid Şerif'e göre, beşerin medâr-ı fahri olan Zât; “kadri, kıymeti fevkalâde yüksek sırlı bir kitap ve

ilâhî, kevnî hakikatleri câmi öyle bir risaledir ki, bedenî ve cismanî kirlerden arınmış olan talihlilerden başkası O’nu tam idrak edemez.” Aklın zâhirî nazarında âlem-i kebir kâinattır; hakikatte ve Allah katında ise kebir olan insandır. Hazreti Ali’nin yaklaşımıyla, onun mahiyeti meleklerden de ulvîdir; avâlim onda pinhândır, cihanlar onda matvîdir. (Türkçesi Âkif’e aittir.) İnsan-ı kâmil, Cenâb-ı Hakk’ın, zâtî şuûnâtının tam bir mazharı ve O’nun varlığının da câmi bir aynası olması itibarıyla, bâtını esmâ, sıfât ve şuûnât-ı zâtiyenin nokta-i mihrakiyesi, zâhiri de kelime kelime, satır satır, paragraf paragraf bütün varlık ve eşyanın kısmen sarahaten, kısmen de remzen ve işareten tam bir hulâsası, bir fihristi, hiç olmazsa ana başlıklarıyla eşya ve hâdiselerin câmi bir indeksidir. Hazreti Vücûd, onda küllî ve tafsilî bir şekilde tecellî ettiğinden, yani icmalen de olsa o her şey ve her nesneden bir çizgi, bir kelime, bir satır taşıdığından, bir mânâda her varlık onun âyine-i vücûdunda mündemiç, Zât-ı Hak da kalbinde kenzen mütecellîdir. Her hâlde ilk insan-ı kâmile meleklerin secde ile emredilmesinin hikmetlerinden biri de, işte onun bu zâhirî-batınî donanımı ve potansiyel zenginliği idi! Böyle bir zenginlik, aynı zamanda bu ölçüdeki hususî teveccühe ciddî bir teveccühle mukabeleyi gerektiriyordu ki, o da din şeklinde sistemleştirilen ilâhî ahlâk ve kevnî kanunların temsilinden ibaret olan diyanetti. Evet, eğer Hakk’ın gözü bizim üzerimizde ise –ki öyle olduğu açıktır– bizim gözümüz de dini, hayata hayat kılma cehtiyle hep O’nda olmalıydı..!

Varlık ve hâdiselerle münasebet ve müdahalesi açısından insan-ı kâmil, yeryüzünde Allah’ın tam halifesidir. Bu itibarla da o, ilâhî icraatı temâşâ, herkes ve her şeye nezaret etme konumuyla Hakk’ın gören gözü, işiten kulağı, tutup destekleyen eli olmakla şereflendirilmiştir. O, şefkatle görülüp gözetilme, himaye edilip korunma durumunda bulunan herkesi, bir anne gibi kucaklayıp bağrına basan tam bir merhamet insanıdır. Evet o, her zaman çevresini şefkatle süzer.. damarlar içinde dolaşan kan gibi, içtimaî bünyenin her yanında bulunur.. zararlılara karşı o bünyeyi korur.. ihtiyaca göre onu görür-gözetir ve besler.. bir ruh gibi onun bütün faaliyetlerini kontrol eder.. ve her hâliyle onun varlığının en sağlam teminatı olduğunu gösterir. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “Başka değil, Biz seni bütün âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.”⁹

mazmununca insan-ı kâmil, Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm itibarıyla bil-âsale, diğerleri açısından da bittebeıye, ins-cin, canlı-cansız her şeye ve herkese rahmettir.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا

“Biz seni bütün insanlara rahmetimizin müjdecisi, azabımıza karşı da uyarıcı olarak irsal ettik.”¹⁰ işaretiyle de bütün insanlığa rehber, rehnümâ, hâdî, mehdî, nezîr ve beşîrdır.

İnsan-ı kâmilin bütün varlık ve eşyaya tekvinî emirler açısından nezareti, onların ruhlarına feyiz ifazası, mahiyetlerinin şerh u izahı ve beyanı uygun burhanlarla değerlendirip irfana bağlamak; şuurlu varlıklar zâviyesinden görüp gözeticiği de, irşad, pişdarlık, onların ruhlarının tasfiyesi, nefislerinin tezkiyesi ve insanî latîfelerinin Hakk’a uyarılması şeklindedir. Evet o, halk içinde, tesbit-i kible, tevhid-i kible adına bir pusula ve olgunlaşmaya açık ruhları da insanî kemalâta yönlendirip yükselten bir mürebbîdir. O’nu tanıyıp atmosferine girebilen herkes, istidâdı ölçüsünde Hakk’a ulaşmış ve O’nu bulma yoluna girmiş sayılır. Gerçi Hak, cisim, cevher, araz olmadığı gibi, zamandan, mekândan, mesafeden, hayyizden de münezzehtir; “ulaşma”, “bulma” gibi kelimeler O’nun hakkında birer mecazdır. Bunlarla kastedilen şey ise, bize her şeyden yakın O Zât’a karşı mahiyetimizdeki uzaklığı aşmak, kalben, hissen, zevken O’nun yakınlığını duymaktır.. evet, hayvâniyetten sıyrılıp cismaniyeti aşan hemen herkes, kabiliyeti ölçüsünde, “bî kem u keyf” kalben O’nun yakınlığını duyar, basiretiyle temâşâsı zevkine erer ve ruhuyla da her zaman üns yudumlayabilir. Bu mevzûda, herkesin belli şeyler duyup hissetmesi söz konusu olsa da, tam mazhariyet, sürekli aynadarlık ve kusursuz aksettirme, O’nun küllî tecellîsinin mazhar-ı tâmmı olan insan-ı kâmile mahsustur.

Bütün varlık, esrar-ı ulûhiyeti insan-ı kâmilde duyup hissettikleri gibi, Hazreti Zât da, başka aynalardaki tecellî ve zuhûru, has bir mânâda bu mir’ât-ı mücellâda temâşâ buyurur. Bu itibarla da insan-ı kâmil, fâniler arasında Bâkî’yi gösteren câmi öyle bir aynadır ki, onu gören Hakk’ı görmüş, onu seven Hakk’ı sevmiş, ona uyan Hakk’a ubûdiyet neşvesine ermiş olur. Aslında bütün bunlar, asliyet plânında ve külliyet çerçevesinde hakikî insan-ı kâmil ile alâkalı hususlardır. Zılliyyet

dairesinde ve cüz'iyet çizgisinde kemal sahiplerine gelince onlar, bittebeiyeye bu payeyi ihraz ederler. Bunlar, ilim, irfan, muhabbet, aşk u şevk, cezb u incizâb hususunda hakikî insan-ı kâmilin mirasçılarındırlar ve mevhibeleri, misyonları itibarıyla da aynı sofranın davetçileri ve davet edilenleri sayılırlar.

Hak, her zaman değişik aynalarda kendini temâşâ edip ettirmesi ve insan-ı kâmilin de bu temâşâ edilen şeyler arasında en şeffaf, en berrak ve Rahmaniyyet şuûnâtını tam aksettiren câmi bir ayna olması itibarıyla o, yeryüzünde görme ve gösterme vazifesi açısından çok önemli bir unsurdur ve ondan hâlî bulunan mekânlar, zamanlar da min vechin yetimdirler. Bu itibarla da her mekân parçasının, her zaman diliminin su kadar, hava kadar insan-ı kâmile ihtiyacı vardır. Evet eğer Hak, insan-ı kâmilde, câmi ve tafsilî bir plânla mütecellî ise –ki öyle olduğunda şüphe yoktu–bu mazhariyetteki kimselerin her zaman ve her mekânda bulunmaları bütün bir varlık için çok önemlidir; zira böyle birinin zâtı, Hazreti Zât'ın aynası; ilmi, ilminin lem'ası ve o da, varlık içinde Hak sırlarının sırlı bir anahtarıdır.

Onu bulup onunla aynı atmosferi paylaşan biri, başkalarının hiçbir zaman ulaşamayacağı pek çok esrara, envâra ulaşır ve bir feyiz kaynağı hâline gelir. İnsan-ı kâmil, her zaman kendi konumunun farkındadır. O, kendini bir meclâ, bir memer ve en fazla da bir mazhar telâkki eder; eder de ne kendini, ne sıfatlarını, ne de zâtî gibi görülen kabiliyetlerini kat'iyen kendinden bilmez; aksine, nefsinin **فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ** “Siz onları kendiniz olarak öldürmediniz; onları Allah öldürdü.”¹¹ mazmûnuna bağlı görür ve her zaman **وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى** “Attığında da sen atmadın; onu Allah attı.”¹² hakikatini vicdanında duyarak, hep memerriyet ve mazhariyet mülâhazalarıyla oturur-kalkar; ne ittihad ne hulûl; her şeyi O'ndan bilir ve üzerindeki fevkalâdelikleri de O'nun ekstradan tecellîleri sayarak,

*“Değildir bu bana lâyük bu bende
Bana bu lutf ile ihsan nedendir?”
(M.Lütfi)*

der; sevinç ve sorumluluklarını değişik taaccüblerle daha bir derince duyar. Aslında hulûl ve ittihad, bizzat mevcut iki şey arasında cereyan eder. Hak karşısında insan-ı kâmil müstakil bir mevcut değildir ki, hulûl ve ittihad söz konusu olabilsin. Zât-ı Hak, bi'l-asâle bir mevcut, insan ise, O'nun ziyâ-yı vücûduyla kâimdir. İster insan-ı kâmil isterse bir başkası, vücûdu mümkün ve yaratılmış olan muhtaç birini büyütme adına böyle bir tasavvur, dalâletten başka bir şey değildir.

İnsan-ı kâmil, her şeyin Hak'tan geldiği şuuruyla kendi mahlûkiyet ve kulluk sınırlarını korumada fevkalâde hassas hareket eder ve ne mazhariyetlerini şatahat vesilesi yapar, ne de âyinedarlığında ayniyet iltibasına düşer. Kendisindeki mevhibeleri kâmilâne aynadarlık yapma ölçüsünde, ilâhî sıfât ve zâtî şe'nlerin bir tecellîsi ve ehadiyet-i ilâhiyenin de bir mazhar-ı tâmmı olarak duyar, zevk eder ve mehâbetle iki bûklüm olur. İnsan-ı kâmilde böyle bir hâl, onun nefis ve enâniyeti açısından yok olup, kalbî ve ruhî hayatı itibarıyla yeni bir mevcudiyete ermesi hâlidir ki; buna, bizzat var olmayan birinin, O'nun vücûduyla hakikî var olmayı zevk etmesi de diyebiliriz. Mevlânâ, Divan-ı Kebîr'inde, bu mazhariyet ve bu payenin kahramanlarıyla alâkalı olarak şöyle der:

هست محو و محوست آنجا پدید آمد مرا
تا بدیدم از ورایی آن جهان جان صفت
دَرّه ها اندر هوایش از وفاو از صفا

“O makamda var olan bana yok göründü, yok olan da var. Bir câna benzeyen dünyanın ötesinde, O'nun sevdasıyla başları dönmüş varlıklar gördüm. Hepsi de, tertemiz vefa ve safâ içindeydiler.”

İnsan-ı kâmil, Zât-ı Hak adına bir mücellâ ayna ve başkaları hesabına da, çevresinde peyklerin dönüp durduğu bir Kutup Yıldızı'dır. O, kendi etrafında döndüğü aynı anda, bir yandan sürekli olarak kendi yörüngesinde O'na merbûtiyetini soluklayarak pervaz ederken, diğer yandan da “وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ” “Yol bulmada Allah size ne emareler ne emareler vaz' etti.. ve o yıldızla da onlar, dosdoğru yollarını bulurlar.”¹³ işaretiyle, âleme yolunu, yönünü gösterir ve hep bir işaretçi gibi hareket eder. Aslında o, her zaman bir mihrab, bir kapı, bir köprü vazifesi görür; doğruya yönelmeyi sağlar, doğruyu görmeye menfezler açar ve insanları, kendi dünyalarının darlığından sonsuzluk ikliminin

genişliğine ulaştırır. İnsanlar, onun atmosferine girince üns esintileri duymaya başlar; o kapının önüne varınca öteden çağrılarla ürperir ve o köprüden geçince de, Hazreti Zât-ı Ehad ü Samed'le, en kâmil mânâda bir abd-Mabud münasebeti ufkuna yükselirler. Bu ufuk, külliyet plânında ve vâhidiyet çizgisi itibarıyla istivâ-i arş televvünlü, cüz'iyet dairesinde ve ehadiyet yörüngesi açısından da latîfe-i rabbâniye buudludur. Bu ufkun yolcularının en önemli yol azıkları ve bir mânâda zâd u rahîleleri ise, kalbin her zaman lebriz edilerek pak ve temiz tutulması, başkalarının, ahvâlimize muttalî olamayacağı kutlu vakitler sayılan gecelerin o sihirli dünyasında da, secdelerle pusuya yatıp tecellî avlamaktır. İbrahim Hakkı:

*Dil beyt-i Hudâ'dır, ânı pak eyle sivâdan,
Kasrına nüzul eyleye Rahman gecelerde.*

diyerek, yol alma adına gecelerin o serin ve ufku açık iklimini salıklar bizlere. Kenz-i Mahfî'ye uzanan gece koridoru veya helezonuyla alâkalı şu hoş söz de Mevlânâ'ya ait:

نيك اختریت باشد گر چون قمر نخسیگر شهریار خواهی اندر
سفر نخسی

در سایهء خدا خسبند نیکبختانز نهار ای برادر جای دگر نخسی

“Eğer sen O Eşsiz Padişah'ı istiyorsan ve eğer O'nun yolunda sefere çıkmış isen, bu yolculukta uyumamak gerekir. İyi ve bahtiyar kimseler, Allah'ın sevgi ve merhamet gölgesinde uyurlar. Kardeşim, sakın başka yerde uyuma!” Uyuma ve insanı engin düşüncelere, lâhutî mülâhazalara çeken geceleri, ya kıyam edebi, ya rükû tâzimi, ya secde mahviyeti ya da evrad u ezkâr tazarruu ile geçir.

Bazı mutasavvifine göre, her şeyin bir açık olan yanı vardır ki; ona zâhir denir; bütünüyle bu âlem, işte o zâhirdir. Bir de kapalı yanı vardır ki, ona da bâtın denir; o da mânevî, uhrevî ve bütün metafizik dünyalardan ibarettir. Bunlardan başka bir de, bu iki cepheyi câmi ve âlem ile esmâ arasında, zuhûrun butûndan, butûnun da zuhûrdan ayrılma noktasında berzahî bir âlem vardır ki, o da insan-ı kâmil âlemidir. Hakk'ın kendi zâtına ilmi, bi'l-asale kendisine aynadır. Zât-ı Hak da, tasavvurlarımızı aşkın bir mânâ ile o aynada müteayyindir. İnsan-ı kâmilin ilmi de, bittebeiyeye ve zılliyyet plânında kendi aynasıdır. O da, bu

ilim aynasında müteayyindir. Ne var ki, onun bütün sermayesi mevhibedir ve vâhid-i kıyasî zâviyesinden Hazreti Zât'ta bulunan şeylere birer delil ve birer emare mesâbesindedir.

Evet, insanın zâtı, Zât-ı Hakk'a, sıfatları da sıfât-ı Sübhaniye'ye dayandığı gibi, bunlardaki izafîlik ve sınırlılık ya da zılliyyet ve cüz'iyet de tamamen, Cenâb-ı Hakk'ın evsafındaki hakikîliğe, nâmütenâhîliğe, asliyyet ve külliyyete delâlet etmektedir veya delâlet etmek içindir.

Zât-ı Hak'la bu çerçevedeki münasebet açınsındandır ki, insan-ı kâmil mertebesine ulaşan müstaid bir müntehî, aynı zamanda hilâfet-i tâmmе mertebesine de yükselmiş sayılır. Bunun üstünde ise, vücub-imbân arası bir nokta diyebileceğimiz "ev ednâ" payesi vardır. Ve o payenin de, gelmiş-gelecek bütün insan-ı kâmiller arasında bir tek mümessili olmuştur; o da mertebe-i ekmel veya Hazreti Ehadiyyet'in tecellî-i etemmine mazhar bulunan Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) 'dir. O'nun bu ölçüde "aksa'l-merâtib"i ihraz buyurması, yüksek ahlâkı; davranışlarındaki istikameti; Rabbiyle münasebetlerindeki derinliği; dünyevî-uhrevî konulardaki dengesi; ilâhî ve kevnî hakikatlerin esrarına nüfuzdaki ısrar ve kararlılığına lutfedilmiş peşin bir teveccüh-ü Rahmânîdir. Bu itibarla da, O'nun dışındaki bütün kâmillerin kemalâtı O'na nisbeten izafî, tâlî ve O'na tebaiyyete bağlıdır. Evet, semâ-i risâletin ayları ve güneşleri sayılan başımızın tâcı bütün o büyük insanların nûr ve ziyâsı, Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm'ın içinde bulunmadığı zaman itibarıyla'dır. Busayrî:

فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضْلٍ هُمْ لَكَ وَآكِبُهَا... يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي
الظُّلْمِ 14

diyerek O Zât'ın, güneşin üstünlüğünü hâiz olduğunu, diğerlerinin ise, O'na nispette peykler mesâbesinde bulunduğunu ve O'nun olmadığı dönemlerde çevrelere nûrlar saçıp etraflarını aydınlattıklarını söyler ki, yerinde bir tesbittir.

Her şeyden evvel, Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm (*aleyhi ekmelü't-tehâyâ*), varlığın hem çekirdeği hem de meyvesi olması itibarıyla, hilkat ağacı mebdeden müntehâyâya hemen her faslında sürekli O'nunla münasebet içinde olmuş ve O'na bağlı gelişmiştir. Aslında O, meyvenin de ötesinde, hilkat ağacının özü, usâresi ve ruhudur. İsterseniz, O'na

(aleyhi salavâtullahi ve selâmuhû) varlık bulamacının en temel unsuru da diyebilirsiniz.

“*Hilkat-i âlemden maksad-ı a'lâ
Dünyaya gelmiş ol mihr-i muallâ..*”

Evet, Cenâb-ı Hakk'ın esmâsının bütününden ibaret olan mahiyet-i mücerrede-i vücûdun âyinedarlığından arz ve semânın ictinab etmeleri, taayyünlerinin bunu aksettirmeye tam müsait olmayışındandı. İnsanın taayyünü ise, bilkuvve bunu aksettirecek donanımda idi. İşte, insanoğlu, böyle önemli bir gayeyi gerçekleştirmek için vücûd-u hâricî ile şereflendirildi. İnsanların bazıları itibarıyla, böyle önemli bir âyinedarlık vazifesini tam temsil edemeden ötürü bir zulüm ve cehalet söz konusu olsa da, o potansiyel cehalet ve zulme düşmeme de, yine böyle bir âyinedarlığa terettüb eden duyarlılık, sorumluluk ve temsilden geçiyordu. Yani insan, mahiyetindeki zulüm ve cehalet açığını vahy-i semâviyle harekete geçireceği vicdan mekanizmasıyla kapatacak ve kaybetme alanını kazanma pazarı hâline getirecektir. İnsanların bir bölümü itibarıyla da bu, böyle oldu. İşte

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ
يَحْمِلْنَهَا

وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

“Biz, emaneti (teşriî açıdan değil, tekvinî zâviyeden) göklere, yere, dağlara teklif ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler ve böyle bir sorumluluktan korktular. (Mahiyet ve donanımı itibarıyla) bu emaneti insan üzerine aldı. Doğrusu (pek çoğu itibarıyla) insanoğlu, (bu emanetin hakkını gözetemediğinden), çok zalim ve çok cahil bir duruma düştü.”¹⁵ âyeti, bu umumî serencamenin esrarlı bir tercümanıdır. Arz, semâ ve bütün eşyanın hakikat-i uzmâyı görme, gösterme ve aksettirmede zarurî birer eleman olan kalb, irade, şuur, his ve bunların “latîfeler” unvanıyla diğer fakülteleri bulunmadığından, o yüce hakikat adına ne tam temessül kabiliyetleri, ne de temsil aktiviteleri vardır; zira, taayyünleri fevkalâde dardır. Dolayısıyla da, ayna olacakları şeyi mahiyet-i insaniye ölçüsünde zengince ifade edebilmeleri mümkün değildir. Ancak insandı ki, tekvinî

donanımı teşriî emirlerin temsiliyle derinleştirerek bu misyonu edaya yeterli olduğunu ortaya koyuyordu.. ve bu misyonu ortaya koyabilenler de, zulümden ve cehaletten kurtuluyordu.

Evet her insanın bu vazifeyi yerine getirmediği veya getiremediği gerçektir ama; yaratılış gayesinin şuurunda olan ve insan-ı kâmil olma yolunda teşriî dairede rehabiliteden rehabiliteye koşan bir kısım müstesna fertler de bulunacaktı. Ki bunlar, istidatlarını inkişaf ettirme ve bilkuvve kemallerini bilfiile çevirme istikametinde her zaman insanoğlunun yaratılmasına gaye teşkil eden “iman-ı billah”, “mârifetullah”, “muhabbetullah”, “aşk u şevk”, “cezb u incizâb”, “zevk-i ruhânî”.. gibi dairelerde ebediyetlerin dantelasını örecek ve bu ilâhî maksadı gerçekleştireceklerdi. İşte, dünya ve ukbâ âlemlerinin birleşik noktasına taht kurmuş bu gönül sultanları, mahiyetleri mahiyet-i beşeriyeyi aşkın, canları Cân’ın nefahâtıyla dipdiri, ufukları üns esintileriyle üfûl üfûl hep kemal yolunda kemal soluklamada ve berzahî vücûdlarıyla her an yeni bir çerçeveye oturmaktadırlar. Mevlânâ, her zamanki o sehâr ifadesiyle, kemal semâsının bu üveyklerini şöyle resmeder:

مردان رهش زنده بجان دگرند
مرغان هواش ز آشیان دگرند
منگر تو بدین دیده بدشان کایشان
بیرون ز دو کون درجهان دگرند

“Hak yolunun erleri, bu candan başka bir can ile diridirler. Onun havasından kanat çırpıp uçan kuşların ayrı bir yuvası vardır. Beyhude bu gözle bakma, onları göremezsin; onlar, iki dünya ötesinde başka bir âlemedirler.”

Allah, ef’âl ve esmâsıyla mâlûmdur; esmânın tecellî alanı da, varlık ve hâdiselerdir. İnsan ise, varlığın hem nüvesi, hem de meyvesidir. İnsan-ı kâmile gelince o, her şeyin özü, usâresi ve ruhudur. Öyle ise, mebde itibarıyla varlığı mülâhazaya almadan, insanı düşünmeden, insan-ı kâmil ufkuna yönelmeden, Allah’ı kâmil mânâda bilmek de mümkün değildir. Zira insan-ı kâmil, Zât, sıfât, esmâ ve ef’âl dairesiyle alâkalı câmi bir lisandır.. ve vücûd mertebesinin en son halkasını teşkil etmesi açısından, bütün vücûd mertebelerinin enmûzeci mahiyetindedir. Bu itibarla da

diyebiliriz ki, Cenâb-ı Hak, kendi azamet ve celâline uygun şekilde ancak insan-ı kâmile bilinir.. onunla görülür, onunla işitilir ve onunla duyulur. Diğer taraftan, insan-ı kâmil de, her şeyi O'nunla görür, O'nunla bilir, O'nunla tutar ve O'na bağlayarak münasebete geçer. Ne var ki, bu görmelerin, duymaların, işitmelerin, işlemelerin, başlamaların ve münasebette bulunmaların asliyet plânında bir tek mümessil ve kahramanı vardır; o da, Hakikat-i Muhammediye (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) 'dir. Zira O'nun hakikati, bütün hakikatlerin câmiî bulunan vâhidîyet hakikatine dayanmaktadır. “Allah” ism-i zâtı, O'nun – mürebbsi mânâsına– Rabb-i hâssıdır. Ve bu ism-i şerif, bilmutabaka, bililtizam ve biddelâle bütün esmâ-i hüsnâ ve sıfât-ı Sübhaniye'yi de tazammun ettiğinden, Hazreti Rûh-u Seyyidi'l-Enâm'ın (*aleyhi ekmelü't-tehâyâ*), hem esmâ-i İlâhiye'ye, hem sıfât-ı Sübhaniye'ye, hem de şuûnât-ı Zâtiye'ye mücellâ bir ayna olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bu itibarla da, “Mir'ât-ı Muhammediye'den Allah görünür dâim.” sözü mübalâğa değil, vâkıa tam muvafıktır. Diğer bütün büyükler bu ölçüde bir mazhariyete sahip olamadıklarından **ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ** “Bu Allah'ın bir fazlıdır, onu dilediğine verir.”¹⁶ onların mir'âtiyetleri de izafidir.

Evet, bu büyüklerden her biri, birkaç ism-i şerifin ya da sıfat-ı Sübhaniye'nin mazhar u meclâsı ise de, her isimden nasibi aynı ölçüde değildir. “Herkesin kabiliyetine vâbestedir âsâr-ı feyzi.” fehvâsınca, semâ-i risalet ve vilâyetin ayları, güneşleri sayılan bu insanlar, ne ölçüde büyük olurlarsa olsunlar, yine de kendi istidat ve kabiliyetleriyle mukayyettirler. Bunlar, kendi arş-ı kemalâtları itibarıyla müntehî, Hazreti Ekmel-i Kümmelîn'e (Kâmiller Kâmiline) nisbetle mütevassıt ve mübtedîdirler; vazife ve misyon açısından değil, mir'âtiyet ve meclâiyet açısından mübtedîdirler. Ârifler, iman-ı billah, mârifetullah, muhabbetullah ve zevk-i ruhânîde derece derece birbirlerinden farklı oldukları gibi, esmâ-i İlâhiyenin mütefavit derecedeki tecellilerine mazhariyet açısından da insan-ı kâmil mertebeleri hep farklı farklı olagelmıştır. evliyâ, asfiyâ, ebrâr, mukarrebînin, dinin yorumu açık yanlarıyla alâkalı, yani fûrûâtta ortaya koydukları teviller, tefsirler de, o kâmil insanlara dair böyle bir farklılığın tezahürüdür.

Enbiya ve mürselîn arasındaki farklılık ise:

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ “Biz, bilinen bu peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık”¹⁷ mazmununca, ilâhî takdire bağlı olmak üzere, yine esmâ-i ilâhiyenin farklı dalga boyundaki tecellîlerinden kaynaklanmaktadır. Hz. Âdem’in mazhar olduğu icmalî “ilim”, Hz. İbrahim ve İsmail’deki “ilim”le beraber “hilm”, Hz. Mesih’deki “kudret”, başkalarına nisbeten ileri seviyededir ve bu yüce kâmetlerin hususiyeti gibidir. Hazreti Rûh-u Seyyidi’l-Enâm (aleyhi ekmelü’s-salâti ve etemmü’t-teslîmât)’da ise, bütün enbiya ve mürselinde icmal edilen esmâ ve sıfât-ı Sübhaniye’nin tafsilî bir şekilde ve a’zam derecede tecellîsi söz konusudur.

Herkes kendi çerçevesinde kâmidir ve kemali de onun istidat ve mârifet gayretiyle mebsuten mütenasip (doğru orantılı)’tir. Evet, bütün kâmil insanlarda beyan ve burhanın yanında irfan da önemli bir derinlik ve zenginliği teşkil etmektedir. Bu hususlardan herhangi birindeki bir kusur, kemal adına da ciddî bir eksiklik sayılır. Kur’ân ve Sünnet temel yürünge; mantık ve akılla istidlâl, beyana bağlı bu konunun bir burhan ayağı; irfan ise, böyle bir istikametın semeresidir.

Son söz:

*“Savm u salât u hac ile zahid işin biter sanma
İnsan-ı kâmil olmaya lâzım olan irfan imiş.”*

(Niyazi)

يَا رَبَّنَا يَا سَيِّدَنَا وَيَا غَايَةَ رَغْبَتِنَا، أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ أَنْ لَا تُشْوِي خَلْقِي

بِالنَّارِ،¹⁸

نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا

بَطَّنَ،¹⁹

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا وَشَفِيعِ ذُنُوبِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ كُلِّ مَا
اِخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ وَتَعَاقَبَ الْعَصْرَانِ وَكَرَّرَ الْجَدِيدَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ.

(Kalbin Zümrüt Tepeleri, 2/302-317)

* * *

Üstad Hazretleri imanın, insanı nasıl sultan; küfrün de nasıl canavar hayvan ettiğini şöyle izah ediyor:

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzih bir delildir. Ve bir burhan-ı kâtı'dır. Evet, insanîyet, iman ile insanîyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerâit-i hayatiyesini (hayat şartlarını) ve kâinatla olan münasebetini ve kavânîn-i hayatını (hayat kanunlarını) öğrenir, meleke (yetenek ve beceri) sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi (iş yapma yeteneğini), yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek, hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek (ilim öğrenmekle kemâle erip mükemmel hâle gelmek) değildir. Ve mârifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle meded istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiilîyedir.

Cenâb-ı Hak, sevk-i ilâhî ile hayvanlara tahsile ve eğitime ihtiyaç olmayacak şekilde doğuştan bazı özellikler ihsan ediyor. Mesela Bermuda yakınlarında yumurtlayıp ölen Salomon balıklarının yumurtadan çıkan yavruları, anneleri Bermuda'ya hangi kıtadan, hangi şehrin gölünden gelmişlerse, doğruca oraya hem de yollarını hiç şaşırmadan gidiyorlar. Kuşların bir kısmı binlerce kilometre uzaktan göçmeleri gereken yerlere gidiyorlar.

Bazı canlılar yumurtlayıp ölürken, bir çekirgenin önemli bir noktasına iğnesini batırıp onu felç hâle getiriyorlar. Niçin? Çünkü yumurtadan çıkan yavrularının taze et bulmaları gerekiyor. Çekirgeyi öldürseler, yavrular çıkıp onu yiyecek hâle gelinceye kadar çekirge leş hâline gelecek. Hâlbuki yavrular ölü hayvan etini asla yemiyorlar.

İnsanların âcizliğine gelince, bu hususta Üstad Hazretleri şöyle diyor: “Küçük yavrularına çobanlık eden tavuk da, yavrularının hatırı için ruhunu feda eder, ite atılır. Kendini aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki, açlık acısına ve ölmek elemine üstün ve ziyade gelir. Hayvanî valideler, yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğuandan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Yavrusunu döver, elinden dâneği alır. Yalnız, insan nevindeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda zaaf ve âcizlik itibarıyla dâima bir nevi çocukluk var, her vakit de, şefkate muhtaçtır.”²⁰(Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

Onun için 90 yaşındaki bir anne, 70 yaşındaki oğluna hâlâ çocuk muamelesi yapmaya ve onu koruyup kollamaya devam eder.

* * *

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç²¹ ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaatı fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki *insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekemmüldür* (ilim öğrenmekle kemâle erip olgunlaşmasıdır), *dua ile ubûdiyettir*. Yani: “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzenînâne (hoş, nezih ve nezaket içinde) besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a (bütün ihtiyaçları yerine getiren Cenâb-ı Hakk!a) lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete (en yüce kulluk makamına) uçmaktır.

Demek *insan, bu âleme ilim ve dua vâsıtasıyla tekemmül etmek* (kemâle ermek, olgunlaşmak) için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla her

şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin (hakikî ilimlerin) esası ve madeni ve nuru ve ruhu, mârifetullahtır (Allah'ı isimleri, sıfatları ve tecellileri ile bilmektir).. ve onun üssü'l-esası (temel esası) da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta (belâlara) maruz ve hadsiz a'dânın (düşmanların) hücumuna mübtelâ.. ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi (asıl fitrî vazifesi), imandan sonra duadır. Dua ise, esas-ı ubûdiyettir (kulluğun esasıdır).²²

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavlî lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenîn, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona musahhar (muradı ve maksutları onun emrine âmâde) olsun veya teshirin (bütün bunların emrine verilmiş olmasının) şükrünü eda etsin.²³ Yoksa bir sinekten vaveylâ eden (çığlık atıp yaygara koparan) ahmak ve haylaz bir çocuk gibi “Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir (boyun eğip itaat etmeleri mümkün) olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acîb şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insaniyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstahak eder.²⁴

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'îye olarak iktiza ettiği.. ve fitrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahj “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?*” mealinde: *قُلْ مَا يَعْבוُّوا بِكُمْ رَبِّي*

أَدْعُونَـيَ اسْتَجِبْ لَكُمْ 26 Hem لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ 25 emrediyor.

Yalnız bu noktada Üstad Hazretleri akla gelebilecek bir soruyu şu şekilde cevaplıyor:

Eğer desen: “Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor.”

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hak’ın hikmetine tâbidir.

Mesela; Hasta bir çocuk çağırır: “Yâ Hekim! Bana bak.”

Hekim: “Lebbeyk” (“Buyur”) der. “Ne istersin?” cevap verir.

Çocuk: “Şu ilâcı ver bana” der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binâen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak (mutlak hikmet sahibi), hâzır, nâzır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. (Artık yanında birisi vardır; yalnız değildir). Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne (hevâ ve hevesinin) tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını (iyisini) verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı (netice ve meyveleri), uhreviyedir (âhirette verilir). Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Mesela: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabûle lâayık olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, kûsûf (güneş tutulması) ve husûf (ay tutulması) namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla (perdelenmesiyle)²⁷ bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medar olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, müneccim (yıldızların hareket ve hâllerini tedkikle uğraşan ilim adamlarının) hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve kûsûflarının inkişâfları (o tutulmadan kurtulup açılmaları) için değildir.

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyelerin (belâların) istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu (musallat oluşu), bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır (özel vakitleridir) ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyeler defolunmazsa, denilmeyecek ki: “Dua kabûl olmadı.” Belki denilecek ki: “Duanın vakti, kaza olmadı.” Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı refetse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh (sadece Allah rızası için) olmalı.²⁸ Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini itham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın (apaçık âyetlerin) beyanıyla sâbit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer hususî ibadet, birer has secde ettikleri gibi;²⁹ bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

- ***Ya istidat lisaniyladır;*** bütün nebâtâtın (nebat ve bitkilerin) duaları gibi ki, her biri lisân-ı istidadıyla Feyyaz-ı Mutlak'tan (feyiz ve bereketin yegâne sahibi Cenâb-ı Hak'tan) bir

suret talep ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife (güzel isimlerinin tecellilerinin gerçekleştiği bir ayna ve inkişafa mazhariyet) istiyorlar.

- ***Veya ihtiyac-ı fitrî lisanıyladır;*** bütün zîhayatın, iktidarları dâhilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri (zarurî ihtiyaçları) için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fitrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idâme-i hayatları (hayatlarının devam etmesi) için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi (taleplerini) istiyorlar.
- ***Veya lisân-ı ızdırarıyla*** (ızdırar –çaresizlik– diliyle) ***bir duadır ki;*** muztar (zorda) kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne (görünmeyen bir koruyucusuna) iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. Bu üç nevi dua, bir mâni olmazsa daima makbuldür.
- ***Dördüncü nevi ki; en meşhurudur, bizim duamızdır.*** Bu da iki kısımdır; *Biri*, fiilî ve hâlî; *diğeri*, kalbî ve kâlîdir (sözlüdür).

Mesela esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbabın içtimaı; müsebbebi (neticeyi) îcad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye (beğenilen bir hâl ve tavır) almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın (mutlak cömert olan Cenâb-ı Hak'ın) isim ve unvanına müteveccih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

İkinci kısım; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtırât-ı kalbini (kalbinden geçenleri) işitir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

Bu tasnifatı yapıp ayrı ayrı dua şekillerini anlattıktan sonra, istifade etmesini bilmediğimiz bu çok muazzam dua hazinesine yönlendirerek diyor ki:

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medarı (sebebi) olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete (insaniyetin yükselebileceği en yüce mertebeye) çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi [30](#) إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ de, kâinatın güzel bir takvimi ol.

* * *

Rüyalar ve Buluşlar

- Ara sıra görüştüğümüz temiz fitratlı bir dostum var. Her defasında, bana gördüğü rüyaları anlatır. İki sene önce anlattığı rüya çok dikkatimi çekmişti ve unutmamak için; “Mesut Bey, rüyanızı benim için yazabilir misiniz?” demiştim. Şöyle diyordu:

“Bütün insanlık, üstü kapalı bir petrol tankerinin içinde yaşıyordu. Öksürünce bile ağız ve burnumuzdan petrol çıkıyordu. Ama artık tankerin içindeki petrol azalmıştı. Çareler ararken, tankerin duvarında merdivenler gördük. Hepimiz merdivenleri çıkmaya çalıştık. Tavanda çok dar pencereler vardı. İlk ben çıktım. Tankerin üstü çimenlikti. Gökyüzünde birçok yıldız vardı. İnsanlık adına yeni bir dünya aramaya başladık. Fezada bir süre dolaştıktan sonra, bir dünya keşfettik. Ama oraya gittiğimizde yerçekiminin bize uygun olmadığını anladık. Çünkü çok küçük bir hareketle hemen uçuyorduk. Bir patika yoldan su akıyordu ve bir araba bana doğru geliyordu. Bir zıplamada arabanın üstünden uçtum. Araba hafifçe ayaklarıma değdi. Yerçekimini ayarladık. Sevinç içinde, insanlığı artık buraya çağıralım, diye düşündük. O arada, bu arabayı nasıl kaldırırız diye düşünürken, yanımdaki arkadaş ‘Bir önceki yerçekimi durumunu tekrar temin edersek, arabayı kaldırırız.’ dedi. Bunu söyleyen arkadaşla beraber aslında biz buraya keşif için, birisi kadın üç kişi gelmiştik. Tanımadığım bu kadın bana bir naylon torba verdi. Arabanın üstüne koyduğumuzda, torbanın içinde deniz suyu, deniz

kumu, denizati, bir de midye bulunuyordu. Böylelikle antigravitasyonu kullanmayı keşfettik.”

Orijinal bir rüya olarak bunu dosyama koymuştum. Ocak ayında Zaman gazetesinin son sayfasında ‘Cisimleri Havada Tutmanın Yolu Bulundu’ başlıklı bir haber çıkınca, bu meseleyi telefonda Mesut Bey’le yeniden değerlendirdik. Gerçekten rüyada bazı mesajların olduğu kanaatine vardık. Haber özetle şöyleydi: “Anadolu Ajansı’nın Chicago’dan verdiği habere göre, Amerikalı bilim adamları, cisimleri havada tutmanın yolunu buldu. Küçük nanoteknolojik makineler yapılmasını sağlayabilecek olan bir metotla, moleküllerin belirli birleşimleri oluşturularak, birbirlerini itmeleri sağlandı. Nature dergisinde yayımlanan keşif sayesinde, moleküller havada tutulabilecek. Sürtünmenin sıfır olduğu küçük, yeni nesil cihazlar üretilebilecek. Harvard Üniversitesi’nden Fizikçi Federico Capasso ve ekibinin yaptığı çalışmada, henüz bir cismin havada tutulması gerçekleştirilmedi. Ancak bilim adamları, ‘kuantum mekaniği’ çalışmalarıyla, bunun nasıl başarılacağı yolunu keşfetti. Bu metot, çok küçük cisimlerin birbirlerine yaklaştıklarında birbirlerini çekmeleri esasına dayanıyor. Bir Rus ekibi, moleküllerin doğru bileşimi elde edildiğinde bu kuvvetin tersine dönebileceğini, yani cisimlerin birbirini itebileceğini öne sürmüştü. Amerikalıların yaptığı son deney Rusların varsayımlarını doğruladı. Deney sırasında bir sıvı üzerindeki ince altın yüzeyin metalik bir yüzey tarafından çekildiği, ancak silisyumdan yapılan başka bir yüzey tarafından itildiği gözlemlendi.”(Zaman – Avrupa, 09-01-2009).

- Birçok keşif ve buluşun temelinde, rüyada verilen mesajların olduğunu biliyoruz. Nobel mükâfatı alan Niels Bohr’un ‘Atomların ilk modern modeli’, bir rüya ile ortaya çıkmıştı: Rüyasında Bohr, güneşin kızgın gazlarla dolu merkezinde duruyor, gezegenler de ince ipliklerle bağlı oldukları Güneşin etrafında dönüyordu. Her gezegen Bohr’un yanından geçerken bir düdük çalıyordu. Sonra kızgın gazlar soğuyup katılaştı. Bu rüya, onun Güneş Sistemi’yle atom yapısı arasında bir benzerlik düşünmesine vesile oldu. Böylece modern atom teorisi bir rüya ile başlamış oldu.

- Otto Loewi'nin 1903'te ortaya attığı faraziyeye göre: "Sempatik ve parasempatik sinir uyarıları sinirin girdiği maddeye aktarılmaktadır." Fakat Loewi, bunu ispat edecek bir metot bulamıyordu. 1920 senesinde bir rüya gördü. Rüya 1903'te ortaya attığı faraziyeyle alâkalıydı. Hemen lâboratuvara gidip rüyasında gördüğü deneyi yaptı: İki kurbağa kalbi aldı. Bunlardan birisinin sinirlerini üzerinde bıraktı, diğzerinin sinirlerini temizledi. İlk kalbin vagus'unu (yavaşlatıcı sinir) uyardı. Kalb yavaş yavaş atmaya başladı. Bu kalbin içinde bulunduğu tuzlu suyu sinirsiz kalbe tatbik etti; sinirsiz kalb sanki kendi yavaşlatıcı siniri uyarılmış gibi yavaşladı. Loewi sonra birinci kalbin accelerator'unu (hızlandırıcı sinir) uyardı; bu kalbin içinde bulunduğu sıvıyı ikinci kalbe aktardı. İkinci kalb de hızlandı. Bunlardan şu neticeye vardı: "Sinirler kalbe doğrudan doğruya mekanik bir tesir yapmıyor. Fakat uyarılınca uçlarından özel kimyevî maddeler salgılanıyor. Demek ki, sinirleri uyarılan kalbin atışlarını değiştirmesi buna bağlıdır."
- *Alman kimyacı Friedrich August Kekulé de şöyle bir rüya gördüğünü anlatıyor:* "İskemlemi ateşe doğru çevirip uyuklamaya başladım. Yine atomlar gözlerimin önünde zıplayıp duruyordu. Küçük atomlar mütevazı bir tavırla arka plâna çekilmişlerdi. Onlardan başka daha büyük şekiller de görüyordum, yılanı benzer hareketlerle eğilip bükülen uzun zincirler vardı. Birden yılanlardan biri kendi kuyruğunu ağzına aldı ve bu halka, alay edercesine gözlerimin önünde döndü. Yıldırım hızıyla uyandım." Rüya gördüğü, kuyruğunu ağzına almış yılan figürü sayesinde Kekulé, Benzen'in halka şeklindeki (umumiyetle bir altıgen olarak gösterilen) formülünü keşfetti. Böylece organik kimyada moleküler yapının önemini gösteren 'Kapalı Zincir' veya 'Halka' teorisini geliştirdi.
- Elias Howe, yıllardır dikiş makinesinin iğnesini keşfetmek için çalışıyordu. İlk yaptığı iğnelerde, delik, iğnenin ortasında idi ve işe yaramıyordu. Beyni gece gündüz hattâ uykuda bile bununla meşguldü. Bir gece rüyasında vahşî kabilelere esir düştüğünü gördü. "Elias Howe!" diye kükredi kabile reisi: "Sana bu makineyi

derhal bitirmeni emrediyorum, yoksa öleceksin!..” Elias’ın dizlerinin bağı çözüldü, elleri titremeye başladı ve yüzünden soğuk ter boşandı. Düşünüyor, taşınıyor, makinenin bu parçasındaki eksikliği gideremiyordu. Bütün bunlar ona o kadar gerçek gözüküyordu ki, uykusunda avazı çıktığı kadar bağırdı. Boyalar sürünmüş, esmer tenli cengâverler etrafını sardılar ve onu ölüm meydanına doğru götürmeye başladılar. Birden bir şey fark etti: Muhafızların mızraklarının ucunda göz şeklinde delikler vardı, nihayet işin sırrını çözmüştü: Ona lâzım olan, ‘deliği ucunda olan bir iğne’ idi. Uyanıp yataktan atladığı gibi ucu delikli mızrakların minik bir modelini yapmaya koyuldu; bu iğne başarıyla neticelendi. (Bilim ve Teknik, Ağustos –1972).

Rüyaların sâdik olanlarında mesaj ve müjdelerin bulunduğunu biliyoruz. **Rüyalar, hem kaderin hem de ruhun varlığına delil teşkil eder.** Cenâb-ı Hak, insanların ihtiyaçlarını dünyada depolamıştır. Zamanı gelince hazinelerini açar. Ama bunu insanların eliyle yapar.

Kandiller bir zaman zeytinyağı ile yakılır, sonra petrol devreye girer, sonra da elektrik enerjisi... Petrolün devrinin de bitmesi yakın görünüyor. Onun için Cenâb-ı Hak, başka bir kaynak gösterecektir. Hadislerin işaretiyle, haksızlık, zulüm ve kan dökmenin sonunun geleceği, yerin ve göğün hazinelerini açacağı bir dönem beklenmektedir. Herhâlde o dönemin ulaşım vasıtaları temiz enerjiyle çalışacaktır.. veya enerjiye bile pek lüzum görülmeden...

Görüldüğü üzere, kişi, rüyalarına girecek kadar bir meseleyi çözmeye cehdeder, bununla yatar-kalkarsa, hakikat ve ilim arama yönünde iradesinin hakkını verirse, bu fiilî duasından ötürü, Cenâb-ı Hak onun kalbine rüyada bile olsa ilham gönderir. İlmî buluş ve keşiflerde olduğu gibi, Hak rızası doğrultusunda insanlığın huzuru ve selâmeti için gece-gündüz dertlenen, uykusuz kalan, hastalanma derecesinde hassasiyet gösteren büyük ruhların durumu da böyledir. Kudsî dâvâlarına karşı herhangi bir olumsuz ve ters durum henüz ortaya çıkmadan, bunu daha başlangıç safhasında mânevî alıcılarıyla hisseden bu müstesna şahsiyetler de, sözkonusu ızdıraplarının neticesinde Hak’tan teyid ve

inayet görür, esbab plânında iradelerinin hakkını vererek İlâhî rahmetin gelmesine vesile olurlar.

- 1 “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn Sûresi, 95/4-6).
- 2 Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Bakara Sûresi, 2/257).
- 3 Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah’a.
- 4 Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Bakara Sûresi, 2/257).
- 5 “İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler.” (Bakara Sûresi, 2/257).
- 6 “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr Sûresi, 24/35).
- 7 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.
- 8 “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)” (Hûd Sûresi, 11/56).
- 9 Enbiyâ Sûresi, 21/107.
- 10 Sebe Sûresi, 34/28.
- 11 Enfâl Sûresi, 8/17.
- 12 Enfâl Sûresi, 8/17.
- 13 Nahl Sûresi, 16/16.
- 14 O bir fazilet güneşi, diğerleri ise yıldızdır. Yıldızlar insanlara ışıklarını ancak geceleri sızdırırlar.
- 15 Ahzâb Sûresi, 33/72.
- 16 Cum’a Sûresi, 62/4.
- 17 Bakara Sûresi, 2/253.
- 18 Hâkim, *Müstedrek* 1/729.
- 19 Müslim, *Cennet* 63; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/292, 305.
- 20 Bkz.: Lem’alar, On Yedinci Lem’a (*Sekizinci Nota*).
- 21 Bkz.: “Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir hâlde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalbler verdi ki şükredesiniz.” (Nahl Sûresi, 16/78).
- 22 “Duâ, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, *Deavât* 1) ve “Duânın kendisi ibadettir.” (Tirmizî, *Tefsîru sûre (2)* 16) anlamında hadis-i şerifler bulunmaktadır.

[23](#) Teshirin, şükrü gerektirdiğine dair bkz.: Hac Sûresi, 22/36.

[24](#) Konuyla ilgili bkz.: İbrahim Sûresi, 14/7.

[25](#) Furkan Sûresi, 25/77.

[26](#) “Bana dua edin, size cevap vereyim.” (Mümin Sûresi, 40/60).

[27](#) Bkz.: “Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili ay’ı sildik, gündüz delili güneşi aydınlatıcı yaptık.” (İsrâ Sûresi, 17/12).

[28](#) Kulluğun sırf Allah için yapılacağına dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı şunlardır: Fâtiha Sûresi, 1/5; Nisâ Sûresi, 4/146; En’âm Sûresi, 6/162; A’râf Sûresi, 7/29; Lokman Sûresi, 31/22; Zümer Sûresi, 39/2, 11, 14; Mümin Sûresi, 40/14, 65.

[29](#) Varlığın tesbih, secde ve ibadetlerine dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Nahl Sûresi, 16/49; İsrâ Sûresi, 17/44; Meryem Sûresi, 19/93; Hac Sûresi, 22/18; Nûr Sûresi, 24/41; Rahmân Sûresi, 55/6; Hadîd Sûresi, 51/1.

[30](#) Yalnız senden medet umarız. (Fâtiha Sûresi, 1/5).

İkinci Mebhas

Yirmi Üçüncü Söz'ün İkinci Mebhas'ı için Üstad Hazretleri en başta şöyle bir tasnif ve değerlendirmede bulunuyor:

İnsanın saadet ve şekâvetine medar “Beş Nükte”den ibarettir.

İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet câmî (geniş ve kapsamlı) bir istidat verildiği için esfel-i sâfilînden tâ âlâ-yı illiyyîne;¹ ferşten (yerden) tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta (aşağı tabakalara) girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut (düşmeye) ve suûda (yükselmeye) giden iki yol² onun önünde açılmış bir mu'cize-i kudret ve netice-i hilkat (yaratılışın neticesi) ve acûbe-i sanat (sanat hârikası) olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte insanın şu dehşetli terakki ve tedennisinin (düşüşünün) sırrını “Beş Nükte”de beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

İnsan, kâinatın ekser envâına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyâcâtı, âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeye müştâk olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâl'i de görmeye müştâktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahababını ziyaret etmek ve firak-ı ebedîden (ebedî ayrılıktan) kurtulmak için koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâib olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

İşte şu vaziyette bir insana hakikî Mâbûd olacak; yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nâzır (bakıp idare eden), her mekânda hâzır, mekândan münezzeh (Zâtı ile hiçbir yerde bulunmadığı hâlde her yerde ilmi ve kudretiyle hâzır ve nâzır), aczden müberrâ (uzak ve beri), kusurdan mukaddes, nakstan (noksanlıktan) muallâ (yüce) bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, mâbudiyete lâayık yalnız O'dur.

İşte ey insan! Eğer yalnız O'na abd olsan, bütün mahlûkât üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen (çekinip uzaklaşsan), âciz mahlûkâta zelil (rezil, bayağı) bir abd olursun. Eğer enaniyetine ve iktidarına güvenip tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvâyâ sapsan; o vakit iyilik ve îcad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin. Şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet ey insan! Sende iki cihet var. Birisi: İcad ve vücûd ve hayır ve müsbet ve fiil cihetidir. Diğeri: Tahrip, adem, şer, nefy (olumsuzluk), infial (edilgenlik) cihetidir.

Birinci cihet itibarıyla; arıdan, serçeden aşağı; sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla; dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhâr-ı acz ettikleri (âcizliklerin ortaya koydukları) bir yükü (emânet mükellefiyetini) kaldırırsın.³ Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen, iyilik ve îcad ettiğin vakit yalnız vüs'atin (gücün ve imkânın) nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve îcad edebilirsin. Eğer fenâlık ve tahrip etsen, o vakit fenâlığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Mesela küfür; bir fenâlıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir (bir tasdiksizlik ve kabulsüzlüktür). Fakat o tek seyyie (kötülük, günah),

bütün kâinatın tahkirini ve bütün esmâ-yı ilâhiyenin tezyifini (küçük düşürülmesini), bütün insanîyetin terzilini (rezil duruma düşürülmesini) tazammun eder (kapsar). Çünkü şu mevcudâtın âlî bir makamı (Allah'ın güzel isimlerini tesbih etme yönünde birer kul olma, Allah'a yakın olma ve Allah'ın emrinde bir memur ve O'nun ordusunda bir asker olma gibi yüce bir makamı), ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar, mektubat-ı rabbâniye (rabbanî mektuplar) ve merâyâ-yı sübhâniye (sübhânî aynalar) ve memurîn-i ilâhiyedirlere (ilahî memurlardır).

Küfür ise; onları aynadarlık ve vazifedarlık ve mânidârlık makamından düşürüp, abesiyet (boş ve faydasız olmanın) ve tesadüfün oyuncağı derekesine (aşağılığına) ve zevâl ve firakın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevâdd-ı fâniyeye (fâni maddelere) ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi.. bütün kâinata ve mevcudâtın aynalarında nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi inkâr ile tezyif eder.

Ve insanlık denilen, bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin (Cenâb-ı Hakk'ın mukaddes isimlerinin) cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet (ilahî bir hikmet manzumesini) ve bir şecere-i bâkiyenin (ebedî bir ağacın) cihâzâtını câmî çekirdek-misal bir mu'cize-i kudret-i bâhire (âşık bir kudret mucizesini) ve emanet-i kübrâyı uhdesine (üzerine) almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden (üstün gelen) ve melâikeye karşı rüçhâniyet (üstünlük) kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziyeyi (arzın hâlifesi mertebesinin sahibini); en zelil bir hayvan-ı fânî-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar. Ve mânâsız, karmakarışık, çabuk bozulur bir âdi levha derekesine indirir.

Elhâsıl: Nefs-i emmâre tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinâyet işleyebilir, fakat îcad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir hâneği bir günde harap eder, yüz günde yapamaz.

Lâkin eğer enaniyeti bıraksa, hayrı ve vücûdu tevfik-i ilâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa; o vakit **4** **يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ** sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâb eder. “*Ahsen-i takvim*” kıymetini alır, âlâ-yı illiyîne çıkar.

İşte ey gafil insan! Bak Cenâb-ı Hakk’ın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adâlet olduğu hâlde; bir seyyieyi (kötülüğü) bir yazar, bir haseneyi on, bazen yetmiş, bazen yedi yüz, bazen yedi bin yazar.**5** Hem şu nükteden anla ki; *o müthiş cehenneme girmek ceza-yı ameldir* (günah ve kötülüklerin karşılığıdır), *ayn-ı adldir* (adâletin tâ kendisidir). *Fakat cennete girmek, mahz-ı fazldır* (tamamen Allah’ın lütfudur).

* * *

Üstad Hazretleri, burada “Allah, onların kötülüklerini iyiliklere; günahlarını sevaplara çevirir.” âyetine yepyeni bir yorum getirerek “Onlardaki nihayetsiz şer kabiliyetini, nihayetsiz hayır kabiliyetine çevirir.” diyor. Çünkü Furkan Sûresi’nde, “Rahmân’ın has kulları” diye tarif edilen bu insanların özellikleri şöyle anlatılıyor:

“Rahman’ın has kulları o kimselerdir ki; onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine lâf atarlarsa, ‘Selâmetle!’ derler. Geceyi Rabbi’lerine secde ve kıyam ile, ibadetle geçirirler. ‘Ey Ulu Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzaklaştır. Zira O’nun azabı, tahammülü zor, ömür tüketen bir derttir. Ne kötü bir varış yeri, ne fena bir yerleşim yeridir orası!’ derler. Rahmân’ın o has kulları, harcamalarında ne israf eder, ne de eli sıkı davranırlar; bu ikisinin arasında bir denge tuttururlar. Onlar, Allah’la beraber başka bir ilâha yalvarmazlar. Allah’ın muhterem kıldığı (öldürülmesini haram edip yasakladığı) bir canı, haksız yere öldürmezler. Zina etmezler. Kim de bunları yaparsa, günahının cezasını bulur. Kıyamette o büyük duruşma gününde onun cezası katmerli olur ve azapta zillet içinde ebedî kalır. Ancak şu var ki, dönüş yapıp iman edenler, güzel ve makbul işler işleyenler bundan müstesnâdır. Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir. Çünkü Allah gafûrdur (çok affedicidir), rahîmdir. Kim tövbe edip, güzel ve

makbul işler yaparsa, gereğince tövbe eden işte odur. O kullar yalan şahitlik etmezler. Boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler. Kendilerine Rabbi'lerinin âyetleri hatırlatıldığında, onlara karşı sağırlar ve körler gibi davranmazlar. Ve şöyle niyaz ederler: 'Ey keremi bol olan Rabbimiz! Bize gözümüzün gönlümüzün süruru, nuru olan temiz eşler ve nesiller ihsan eyle, bizi müttakilere önder eyle!' İşte onlara, hak yolda sabır ve sebat göstermelerine karşılık, kendilerine cennetin üstün sarayları verilecek. Oraya selâmla, hürmetle buyur edileceklerdir. Hem de devamlı kalmak üzere oraya gireceklerdir. Orası ne güzel varış yeri, ne güzel bir yerleşim yeridir. De ki: 'Duanız olmazsa Rabbim size ne diye değer versin ki? Ama siz ey inkârcılar! Size bildirdiklerimi yalan saydınız, artık bu günahtan yakanızı kurtaramayacaksınız.' ” (Furkan, 63-77).

İkinci Nükte

İnsanda iki vecih var. **Birisi:** Enaniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviye nâzırdır. **Diğeri:** Ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar.

Evvelki vecih itibarıyla öyle bir bîçâre mahlûktur ki; sermayesi yalnız ihtiyârdan bir şa're (saç) gibi cüz'î bir cüz-ü ihtiyârî ve iktidardan zayıf bir kesb (çaba) ve hayattan çabuk söner bir şûle (alev) ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik ve mevcûdiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O hâliyle beraber kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envân hesapsız efradından nâzik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

Sanki sonu olmayan karanlıklar içinde bir anda yanıp sönen alev gibi bir şey...

* * *

İkinci vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm (büyük) bir fakr dercetmiştir (yerleştirmiştir). Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınâsı

(zenginlik ve serveti) nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât'ın hadsiz tecelliyâtına câmî geniş bir ayna olsun.

Evet insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve ehemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalışıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık'ından istidat lisanıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâıyk bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından (mizacının kötülüğünden) dolayı ona verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırrayı (zararlı maddeleri) celbine sarfetse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını **فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى** 6'nın emr-i tekvînîsini imtisal edip (kâinata koyduğu fitri kanunlarına sımsıkı sarılıp) hüsn-ü istîmal etse; o dar âlemden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz'î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi (emanet) edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde (arz âleminde), hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarfetse; bozulan çekirdek gibi bir cüz'î telezzüz (lezzet almak) için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek (bozularak), mesuliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyâsıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmîr-i Kur'âniyeyi imtisal edip cihâzât-ı mâneviyesini hakikî gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzahta dal ve budak verecek ve âlem-i âhîret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medar olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i dâimenin cihâzâtına câmî

kıymettar bir çekirdek ve revnaktar bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Üstad Hazretleri, Haşir Risalesi'nde diyor ki: "Nasıl temsilî hikâyede bir subayın cüzdanına ve defterine bakıp görmüş idik ki; hem rütbesi, hem vazifesi, hem maaşı, hem hareket düsturu, hem cihaz ve donanımları bize gösterdi ki, o subay, o muvakkat meydan için değil belki kararlı ve devamlı bir memlekete gidecek de ona göre çalışıyor. Aynen onun gibi, insanın kalb cüzdanındaki latîfeler ve akıl defterindeki hisler ve özellikler, istidat ve kabiliyetlerindeki cihazlar, tamamen ve ittifakla ebedî saadete yönelik ve ona göre verilmiş ve ona göre donatılmış olduğuna ehl-i tahkik ve keşif müttefiktir."⁷ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Evet hakikî terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâyük hususî bir vazife-i ubûdiyet ile meşgul olmaktadır. Yoksa ehl-i dalâletin terakki (ilerleme, gelişme) zannettikleri, hayat-ı dünyeviye'nin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini (âdisini, bayağısını) tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefis-i emmâreye musahhar edip yardımcı verse; o terakki değil, sukuttur (düşüştür).

Şu hakikati bir vâkıa-yı hayaliyede, şöyle bir temsilde gördüm ki:

Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyük saraylar var. Bazı sarayların kapısına bakıyorum, gayet şenlik, parlak bir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celbeder, herkesi eğlendirir bir cazibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, it ile oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar, yabanî gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi, çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o

koca sarayın içerisi bomboş. Hep nâzik vazifeler muattal kalmış. Ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki; kapıda uzanmış vefâdâr bir it ve kaba, sert, sâkin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı. Merak ettim. Ne için o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisi çok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nâzik vazifeler ile saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet latîf sanatlar, güzel nakışlarla iştigal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahatını temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyatı için kendine has ve ulvî vazifeler ile iştigal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, “Yasak!” demediler, gezebildim. Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum, dediler: “O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerininidir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, nâmuslu müslüman büyüklerininidir.”

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde “*Said*” ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak, aklım başıma geldi, ayıldım. İşte o vâkıa-yı hayaliyeyi sana tâbir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte o şehir ise, hayat-ı içtimâiye-i beşeriye ve medine-i medeniyet-i insaniyedir (insanlığın medeniyet şehridir). O sarayların her birisi, birer insandır. O saray ehli ise; insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Her bir insanda her bir latîfenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemeleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, birer kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi, nefis ve hevâyâ musahhar

etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir. Sair cihetleri sen tâbir edebilirsin.

Üçüncü Nükte

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-ı maddî (maddî çalışma) itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahlûktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki, elini uzatsa ona yetişebilir. Hatta, insanın eline dizginini veren hayvanât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliginden birer hisse almışlardır ki; yâbânî emsallerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür.. ehli keçi ve öküz, yabanî keçi ve öküz gibi.

Fakat o insan, infîâl (edilgenlik) ve kabûl ve dua ve suâl (isteme, dileme) cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur.. ve öyle bir Kerîm'e misafir olmuş ki; nihayetsiz rahmet hazinelerini ona açmış.. ve hadsiz bedî (harika, eşsiz) masnûâtını ve hizmetkârlarını ona musahhar etmiş.. ve o misafirin tenezzühüne (gezinti) ve temâşâsına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ (hazır) etmiştir ki; o dairenin nısf-ı kutru (yarıçapı), yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayalin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte eğer insan, enaniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayal ederek derd-i maîşet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur gider. Ona verilen bütün cihâzât ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek haşirde onun aleyhinde şehâdet edeceklerdir ve dâvâcı olacaklardır.

Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîm'in izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarfetse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder. Sonra, âlâ-yı illiyyîne (yücelerin en yücesi mertebelere) kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihâzât ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehâdet ederler. Evet, insana verilen bütün

cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil; belki, pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler.

Çünkü insanı, hayvana nisbet etsek görüyoruz ki; insan, cihâzât ve âlât itibarıyla çok zengindir. Yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında yüz derece aşağı düşer.

Çünkü her gördüğü lezzetinde, binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemeleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâli (yani lezzetin yok olup kaybolacağı düşüncesinin verdiği acı), onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor.

Fakat hayvan öyle değil. Elemsiz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemeleri onu incitir, ne de gelecek zamanın korkuları onu ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder.

Demek ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviye hasr-ı fikir etse; yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu hâlde, yüz derece serçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsil ile bu hakikati beyan etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip, “Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır.” emreder. İkincisine, bin altın verir, bir pusula –içinde bazı şeyler şeyler yazılı– o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir. Evvelki hizmetkâr on altın ile âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divânelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi. İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir te'dib (ceza) gördü ve dehşetli bir azap çekti. İşte ednâ bir şuuru olan anlar ki,

ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi; insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, her birisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş (kapasiteleri artırılmış). Mesela güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü.. ve taamların bütün, çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını (özel zevklerini) temyiz eden (ayırıp seçen) insanın zâika-yı lisaniyesi (dilinin tat alma duyusu).. ve hakâikin bütün inceliklerine nüfuz eden insanın aklı.. ve kemâlâtın bütün envâına müştâk insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede! Hayvanın pek basit yalnız bir-iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede!.. Yalnız şu kadar fark var ki; hayvan, kendine has bir amelde –münhasıran (sadece) o hayvanda– bir cihaz-ı mahsus ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf, hususîdir.

İnsanın cihâzât cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki; akıl ve fikir sebebiyle insanın hâsseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir (kapasite olarak ziyadeleşmiştir).. ve ihtiyâcâtın kesreti sebebiyle çok, çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur.. ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş (çeşitlenmiş).. ve fitratin câmiyeti (pek çok şeyi içinde barındırması) sebebiyle pek çok makâsıda müteveccih arzulara medar olmuş ve pek çok vazife-i fitriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât (âletler) ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir.. ve ibâdâtın bütün envâına müstaid bir fitratta yaratıldığı için bütün kemâlâtın tohumlarına câmî bir istidat verilmiştir.

İşte şu derece cihâzâtça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviyenin tahsili için verilmemiştir. Belki şöyle bir insanın vazife-i asliyesi; nihayetsiz makâsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek.. ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve nimetler içinde imdadât-ı rahmâniyeyi görüp şükretmek.. ve masnûâtta kudret-i

rabbâniyenin mu'cizâtını temâşâ ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünya-perest ve hayat-ı dünyeviyeye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviyenin hakikatini bir vâkıa-yı hayaliyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vâkıa-yı temsiliyeyi dinle:

Gördüm ki; ben bir yolcuym. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarfedip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhret-perestlik yoluna sarfettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemeler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam⁸ peydâ oldu. Bana dedi:

“Bütün bütün sermayeni zâyi ettin. Tokata da müstahak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâkî kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al.” Baktım nefsim razı olmuyor. “Üçte birisini” dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra “dörtte birisini” dedi. Baktım nefsim mübtelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Birden o hâl değişti. Baktım ki; ben, tünel içinde sukut eder gibi bir süratle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çâre ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâipten olarak o şimendiferin iki tarafında pek cazibedar çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, mülâkatında elime batıyor, kanatıyor.

Şimendiferin (trenin) gitmesiyle müfârakatından (ayrılığında) elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı.

Birden şimendiferdeki bir hademe dedi: “Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın!”

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle “*Said*” ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden “*Eyvah!*” dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

Dedi: “Aklın başına geldi mi?” Dedim: “Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı, çâre yok...” Dedi: “Tevbe et, tevekkül et!” Dedim: “Ettim.” Ayıldım, Eski Said kaybolmuş, Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o vâkıâ-yı hayaliyeyi, –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tâbir edeceğim. Sair cihetleri sen kendin tâbir et.

O yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden (anne karnından), gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen ebedü’l-âbâd (sonsuzluk) tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür ki; bu vâkıâyı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat bâkî kalan on beşinden yarısını âhirete sarfetmek için Kur’ân-ı Hakîm’in hâlis bir tilmizi⁹ beni irşâd etti. O han ise, benim için İstanbul imiş. O şimendifer ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagondur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezâiz-i nâmeşrûadır (meşrû olmayan lezzetler) ve lehviyât-ı muharremedir (haram olan eğlencelerdir) ki; mülâkat (kavuşma)

esnasında tasavvur-u zevâldeki (onların yok olmalarını tasavvur edip düşünmedeki) elem, kalbi kanatıyor. Müfârakatında parçalıyor. Cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: “Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim.” Onun tâbiri şudur ki: *İnsanın helâl sa’yiyle meşrû dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.*¹⁰ *Sair kısımları sen tâbir edebilirsin.*

Dördüncü Nükte

İnsan şu kâinat içinde pek nâzik ve nâzenîn bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.

Eğer insan zaafını anlayıp; kâlen, hâlen, tavren (sözü, hâli ve tavrı ile) dua etse ve aczini bilip istimdat eylese (yardım istese); o teshirin (Allah’ın her şeyi kendisinin emrine vermesinin) şükrünü edâ ile beraber matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle onun öşr-ü mîşârına (yüzde birine) muvaffak olamaz.¹¹ Yalnız bazı vakit lisân-ı hâl duasıyla hâsıl olan bir matlubunu yanlış olarak kendi iktidarına hamleder.

Mesela tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte cây-ı dikkat (dikkat çekici), zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temâşâ (görölmeye değer) bir cilve-i rahmet...

Nasıl ki nazdar bir çocuk ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazîn hâliyle matlublarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki; o matlublardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrik ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr

etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle ahmakâne bir gurur ile “Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum.” dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte insan dahi Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda küfrân-ı nimet suretinde Kârun gibi **إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ** ¹² yani; “Ben kendi ilmimle, kendi iktidarım ile kazandım.” dese, elbette sille-i azaba (azap tokatına) kendini müstahak eder.

Demek şu meşhud (görünen) saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil.. galebe ile değil.. cidâl (mücadele) ile değil belki ona onun zaafı için teshir edilmiş (zayıflığından dolayı istifadesine verilmiş).. onun aczi için ona muâvenet (yardım) edilmiş.. onun fakrı için ona ihsan edilmiş onun cehli için ona ilham edilmiş.. onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.. ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî (bilgi gücü) değil; belki şefkat ve re'fet-i rabbâniye ve rahmet ve hikmet-i ilâhiyedir ki, eşyayı ona teshir etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlup olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren; onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbânî ve ikram-ı rahmânîdir.

*Ey insan! Mâdem hakikat böyledir; gururu ve enaniyeti bırak.. ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarrû (niyaz) ve dua lisanıyla ilân et.. ve abd olduğunu göster.. ve **حَسْبُ نَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ** ¹³ de, yüksel!..*

* * *

Üstad Hazretleri, Lemaât isimli eserinde medeniyetin durumunu ve yapılan şükürsüzlük ve nankörlüklere Cihan Savaşları ile nasıl tokatlar indiğini şöyle anlatmaktadır:

Misâlî Bir Mecliste Şeriat ile Bugünkü Medeniyetin, Fennî Dehâ ile Şeriat Hidâyetinin Mukâyeseleri

Birinci Dünya Savaşı'nın mütârekesinin başında, bir Cuma gecesinde, sâdık bir rüyada, misâl âleminde, büyük bir mecliste, benden suâl ettiler:

“Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti sonunda İslâm'ın âleminde ne hâl peyda olacak?” Bu asrın meb'ûsu sıfatıyla söyledim; onlar da dinlediler:

Önce Osmanlı Devleti'nin özelliklerini şöylece anlatarak cevabını veriyor:

Eski zamandan beri İslâm istiklâlinin bekâsı, hem Allah kelimesinin yücelmesi için farz-ı kifâye olan cihadı, o diyanetin gereğini üzerine alarak, kendini tek ve yekvücut olan İslâm âlemine fedaya vazifedar, hilafete bayraktar görmüş olan bu devletin ve şu İslâm milletinin geçmişteki felâketi, İslâm âlemine elbette saadet ve hürriyet getirecek.

İslâm âleminin geleceği ile ilgili soruya verilen müjdeli haber, bütün gücüyle yolumuzu aydınlatıyor.

Osmanlı'nın misyon ve konumu ancak bu kadar güzel ifade edilebilir: “Eski zamandan beri İslâm istikbalinin devamlılığı, hem Allah kelimesinin yücelmesi için farz-ı kifâye olan cihâd, o dini vecibeyi üzerine alarak, kendini yekvücut olan İslâm âleminin birliğine fedâya vazifedâr, hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet...”

“Şu İslâm milletinin geçmişteki felaketi, elbette İslâm âlemine saadet ve hürriyet getirecek” şeklindeki müjdesi 1950 yıllarında yavaş yavaş tahakkuk etmiştir. Esaret altındaki pek çok İslâm ülkesi bağımsızlığını kazanmıştır. Bediüzzaman Hazretleri, Hutbe-i Şâmiye isimli eserinde “1327'de o fecrin emare ve belirtileri göründü. 1371'de fecr-i kâzib de olsa, otuz kırk sene sonra fecr-i sâdık çıkacak.”¹⁴ Hicri 1371 ise 1951-1952 yıllarına tekabül ediyor. İşte buna uygun olarak bakıyoruz ki, Aralık 1951'de Libya müstakil bir krallık olarak ortaya çıktı. 1953 yılında İngiliz ordularının Mısır'dan çekilmesi, 72 sene sürmüş olan bir işgale son verdi. Sudan, 1 Ocak 1956'da istiklâline kavuştu. Fas, 2 Martı 1956'da istiklâlini ilân etmişti. Tunus Cumhûriyeti de Mayıs 1957'de ortaya çıkmıştı. 1 Ekim 1960 tarihinde Nijerya, 1 Temmuz 1961 tarihinde Somali istiklâllerine kavuştu. Şiddetli bir iç mücadele ile kanlarla bulanmış olan Cezayir 1 Temmuz 1962 tarihinde Fransa'dan ayrılarak müstakil bir devlet hâline geldi.

Geçen musibet, istikbalde telâfi olur. *Üçü veren, üç yüzü kazanan, elbette hiç zarar etmez.* Himmet sahipleri buldukları zamanı, geleceğe

çevirirler. Zira *şu musibet, hayatımızın mayası olan şefkat, kardeşlik ve İslâmî dayanışmaya harikulade geliştirir, kardeşliği inkişaf ettirir, birleştirici titreşimi hızlandırır, şü medeniyeti tahrip eder.*

Evet bu mimsiz, bu alçak medeniyetin sureti değişecek, sistemi bozulacak, o vakit İslâm medeniyeti zuhûr edecek. Müslümanlar iradeleriyle elbette evvel girecek. Eğer İslâm medeniyeti ile şimdiki medeniyetin arasında bir mukâyese istersen, esaslara dikkat et, eserlere bir bakış at!

“Üçü veren, üç yüzü kazanan etmiyor elbette hiç hasaret” ifadesini açmak için 1911’de neşredilen “Münâzarât” isimli esere müracaat etmemiz gerekir. Rum ve Ermenilere hürriyet vermekle ilgili soruya cevap verilirken deniliyor ki: “İçimizdeki Ermeniler üç milyon olmadığı gibi, gayr-i müslümler dahi on milyon yoktur. Hâlbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşlerimiz üç yüz milyondan ziyade... (...) İşte hürriyetimizin bir şubesi olan gayr-i müslimlerin hürriyeti, bizim umum milletimizin hürriyetinin rüşvetidir. (...) Elbette âcilen üçü veren ve daha sonra üçyüzü kazanan, zarar etmiyor.” [15](#)

“*Şu musibet, hayatımızın mayası olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmîyi harikulâde inkişaf ettirdi.*” Bu ifadeden İslâm âleminin hayat mayasının; şefkat, uhuvvet ve tesanüd olduğunu anlıyoruz. Bu mayanın titreşime geçmesiyle de günümüzdeki gayr-i insanî medeniyetin tahribe uğrayıp suretinin değişip, sisteminin bozulacağını ifade ediyor. Sonra da “Zuhûr edecek o vakit İslâmî medeniyet. Müslümanlar istekleriyle elbet evvel girecek” diyor. Bu müjdeyi verdikten sonra İslâm medeniyet esasları ile bugünkü medeniyetin mukayesesine geçiyor:

Şimdiki medeniyetin esasları menfidir. **Menfi olan beş esas** ona temel teşkil eder ve zâten bu medeniyet şü beş esasa kıymet verir. Bu medeniyetin çarkı onlarla kurulur.

- İşte *dayanak noktası*, hak olması gerekirken, kuvvettir. Hakka dayanmayan kuvvetin tabiatı da tecavüz ve taarruz etmektir. Bundan da hıyanet çıkar.
- Bu medeniyetin *hedef ve kastı* fazilet yerine değersiz bir menfaattir. Menfaat duygusunun yapacağı da başkalarına sıkıntı vermek ve düşmanlıktır. Bundan cinâyet çıkar.

- Bu medeniyet, *hayatta kanun olarak* karşılıklı yardımlaşma yerine karşılıklı mücadeleyi esas almıştır. Bu çeşit bir mücadele anlayışının tabiatında da kavga, çekişme, itişme ve kakışma vardır. Bundan da sefâlet çıkar.
- *Toplumları, milletleri birbirine bağlayan esas* ise bu medeniyete göre, başkasının zararına uyanmış olan ırkçılıktır. Başkaları yutmakla beslenir ve böylece kuvvet kazanır. Menfi milliyetçilik ve ırkçılığın tabiatı da daima müthiş vuruşmalar ve feci çarpışmalardır. Bundan helâket çıkar.
- Bu medeniyetin *beşinci esası* olarak en cazip hizmeti insandaki kötü istek ve arzuları kamçulamak, kolaylaştırmak, hevesatı tatmin etmektir. Bundan da haram zevklerin ve eğlencelerin düşkünlüğü çıkar.

Gayr-i meşru arzuların, heva ve hevesin peşinde koşmak da daima insanı iç değişikliğine uğratar. Suretâ şeklen insan olsa bile, siretâ, iç dünya itibariyle başka bir şeydir. Manevi olarak meshediyor; insaniyet değişiyor.

Bazılarının maymun ve hınzır suretine veya siretine sokulduklarını Kur'ân'ın Maide, 60; Bakara, 65 ve A'râf, 166. âyetleri ifade ediyor.

Şu medenilerden çoğunun eğer içini dışına çevirsen, başta maymunla tilki, yılanla ayı ve hınzır suretinde görürsün. Artık içleri yani siretleri onlara birer şekil ve suret olmuştur. Hattâ hayaline postlarıyla tüyleri bile gelip, karşına dikilirler. İşte meydandaki eserleri bunlarla görülmektedir.

Şimdiki medeniyetin beş menfi esas üzerine durduğunu, çarkın onlarla kurulduğunu söylüyor. Görünüşe hiç bakmadan, çark ve dinamiği çeviren esas ve prensiplere dikkati çekiyor. Mesela dünya savaşları niçin çıkmış, bazı ülkeler niçin sömürülmüş, insanlığın büyük bir kesimi niçin açlık, kıtlık ve yokluk ile karşı karşıya sorularının cevabını almak için bu esaslara bakmak yetiyor. Çünkü bu medeniyetin dayandığı nokta, hak değil; kuvvet. Hakka dayanmayan bir kuvvet, her türlü taarruz, tecavüz ve ihaneti yapar. Hedef ve kasti çıkarıcılık. Hiçbir fazilet esasına bağlı olmayan böyle bir menfaat kavgasında elbette savaşlar, çatışmalar ve cinâyetler boy gösterecektir. Hayat kanunu olarak yardımlaşma yerine mücadeleyi esas alan bu medeniyetin

insanları getireceği nokta sefalettir. Toplumlari bağlayan râbitası ise, başka millet ve toplumlar aleyhine uyarılmış ırkçılıktır. Başkalarını yutarak beslenip kuvvetlenmesi esas olan böyle menfi anlayışın getireceği sadece helâkettir. Bu medeniyet anlayışının insanlığa verdiği ve vereceği cazibedâr hizmete baktığımızda, nefsânî arzuların, kötü duyguların, şehvet ve iştihâlarının tatmininden ibaret olduğunu anlıyoruz. Böyle bir bataklık ise, insanlığın yüce makamından, dört ayaklı emekleyenlerden daha aşağı bir konuma düşmesinin resminden ibarettir. Yani bakarsınız suretâ insandır ama siretâ yerini iç yapısı itibariyle hayvandır. Hattâ daha da aşağı... Onun için Üstad bu hususu karikatürize ederken şöyle demiş: “Şu medenilerden çoğunun eğer içini dışına çevirirsen, görürsün. Başta maymunla tilki, yılanla ayı, hıncır; siretî olur suret. Gelir hayali karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydanaiki eserler.”

Ama İslâm medeniyetine gelince, **yeryüzündeki bütün ölçü ve dengeler, İslâmiyet'in de ölçüleridir.** Yani esaslarını fitratın derinliklerinden ve özünden almıştır. İslâm'daki rahmet, Kur'ân semâsından yağmaktadır. Kur'ân medeniyetinin esasları müsbettir. Saadet çarkı **beş müsbet esas** üzerine döner.

- *Dayanma noktası*, kuvvet değil, haktır. Hakka dayanan bir anlayış tabiatı itibariyle daima adalet, denge ve ölçü üzerinde olacaktır. Bundan da selâmet çıkar; kötülük ve bedbahtlık yok olur.
- İslâm medeniyetinin *hedefinde* menfaat yerine fazilet vardır. Faziletin tabiatında da muhabbet ve karşılıklı câzibe ve yakınlaşma vardır. Bundan saadet çıkar, düşmanlık da yok olur.
- İslâm medeniyeti *hayatta düstur olarak*, çarpışma ve dövüşme yerine karşılıklı yardımlaşmayı esas alır. Bu düsturun tabiatında da birleşme ve dayanışma olduğundan toplumlar hayatlanırlar.
- İslâm medeniyeti *hizmet şekli olarak* da hevâ ve heves yerine hidâyet ve hak prensiplerini esas alır. Doğruluk ve hidâyet yolunun tabiatında, insanın lâyıık tarzda ilerleme ve refah vardır, ruha lâzım surette nurlanma ve gelişme vardır. Kitlelerin içindeki birlik ve birleştirici esası için de, ırkçılığı ve menfi milliyetçiliği reddeder.

- *Onların yerine* din, vatan ve sınıf bağı ve iman kardeşliği esasını kabul eder. Şu râbıtanın tabiatında ise samimi bir kardeşlik ve umumi bir selâmet vardır. Dışarıdan gelen tecavüze karşı müdafaada bulunur.

İslâmiyet'e gelince "*zemindeki mevâzîn, mizanıdır.*" İnsan, kâinat ağacının meyvesi, hatta meyve içindeki çekirdeği olduğu için, kâinattan süzölmüş, sağılmış bir varlık olmuştur. Bu sebeple kâinatta geçerli kanunlar, en ince ve harika şekilde insanda da geçerlidir. Yaratan yarattığını elbette en iyi bilendir. Kâinat ve insanda koyduğu kanunlara herkesin uyması gerekir. Mesela suyun kaldırma kuvvetine uyulmadan yapılan bir gemi batmaya mahkum olduğu gibi, insanın yapısına uymayan prensiplerle idare edilen toplumlar da batmaya mahkumdur. Bu bütönlüğü anlatmak için Kur'ân-ı Kerîm'in şu âyetlerine dikkat edelim: "Göğü bu âhenkle O yükseltti ve bu mizanı koydu ki siz de ders alıp ölçü dışına taşmayasınız. Tartıyı adaletle yapın, sakın teraziyi eksik tartmayın." (Rahmân, 55/7-9) İşte göklerdeki mizan, ölçü ve âhengin, insanlar arasında da aynı şekilde olması istenmektedir. Demek ki, kâinat ile insan arasında çok sıkı bir irtibat vardır. Kâinat, büyük insan; insan ise küçük bir kâinattır.

Kur'ân medeniyetinin esaslarının merhametli ve müspet olduğunu ifadeden sonra saadet çarkının beş müspet esas üzerine döndüğü ifade ediliyor. İslâm medeniyetinde hak esastır. Kuvvet ise hakka hizmetkâr olabilir. Bir İslâm Halifesi "Benim yanımda en kuvvetliniz, zâlimden hakkı alınmamış mazlumdur. En zayıfınız da mazluma hakkını vermeyen zâlimdir." diyordu. Bir başkası da; "Ey cemaat ben hak yoldan eğri yollara saparsam ne yaparsınız? diye sorunca hâlkın içinden sıradan birisi kalkıp "O zaman seni bu eğri kılıçlarımızla düzeltiriz." diyordu. İslâm medeniyetinin hedefinde fazilet vardır. Fazilet ise iyi davranışların alışkanlık hâline gelmesidir. Yani iyiliğin düşünülmeden yapılmasıdır. İşte İslâm medeniyetinde menfaat ve çıkarıcılık yerine fazilet esastır. Müslüman orduları İskenderiye'ye girmiş, duruma hâkim olmuşlardı. Fakat bir müddet sonra çok büyük düşman ordusu İskenderiye üzerine geliyordu. Müslümanların onlara karşı koyacak bir güçleri yoktu. Onun için İskenderiye'nin papazlarını

ve ileri gelenlerini toplayıp onlardan aldıkları bütün vergileri iade ettikten sonra “Sizleri korumak ve şehrin gerekli hizmetleri için vergi toplamıştık. Ama bu işleri yapamayacağımız için size geri veriyoruz” dediler. Hayattaki düsturu, kavga, çatışma yerine yardımlaşma düsturudur. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’de “Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hûsusunda birbirinizle yardımlaşın, günah işlemek ve başkasına saldırmak hûsusunda birbirinizi desteklemeyin.” (Maide, 5/2) buyuruluyor.

İnsanlık için, nefsânî ve kötü arzular yerine hidâyet prensiplerini, insaniyete lâıyk gelişme ve refahı esas alır. Ruha uygun bir aydınlanma ve olgunlaşmayı prensip edinir. Sahabeler, veliler, ve büyük mürşidler gibi insanlığın yıldızları hep bu prensiplerle yetişmişlerdir. Âdil hâkimler, melek gibi melik ve hükümdarlar, cömertler ve keremnamdârlar da işte bu nurlu, bu güzel atmosfer ve iklimde yetişmiştir. Evet hepsi de bu muhteşem medeniyet anlayışının eserleridir. Kitleler arasındaki birlik bağı olarak da ırkçılık yerine dinî, vatanî ve sınıfî bir râbıtayı kabul eder. Bunun içindirki, İslâm medeniyetinin hâkim olduğu yerlerde her dinden insan huzur içinde yaşamıştır. Elhamra Modelini veya Osmanlı Medeniyetini ele alıp inceleyen tarafsız her araştırmacı ve bilim adamları ayrı dinler ve ırklar için bunları model gösteriyorlar. (Misal olarak, “İslâm ve Avrupa” isimli kitabın yazarı Ingmar Karlsson Elhamra Modeli’ni teklif ediyor.)

İşte böylece İslâmiyet’in bu medeniyete niçin küsmüş olduğunun ve onu almayı sınırsız sırrı anlaşılabilir olur. Şimdiye kadar müslümanlar isteyerek bu medeniyete girmemişler ve şu medeniyet onlara yaramamış, hem de onlara müthiş bir esaret prangası vurmuş. İnsanlık için ilâç olması lâzım gelirken zehir olmuş. Bu medeniyet insanlığın yüzde seksenini meşakkate ve bedbahtlığa atmış. Yüzde onunu yalnızlığa ve yalancı bir saadet vermiş. Diğer kalan yüzde onunu da ikisinin arasında rahatsız bir vaziyette bırakmış. Ticaretin gelen kazancı, zalim azınlığın olmuş. Fakat saadet, herkese olan saadettir. En azından çoğunluk için kurtuluşa vesile olmalıdır. İnsanlığa rahmet olarak inen şu Kur’ân, ancak herkese veya büyük çoğunluğa saadet veren bir medeniyet tarzını kabul eder. Şimdiki tarzda ise, kötü arzular serbest olmuş, nefsânî düşkünlükler hür olmuştur; hayvanî bir hürriyet, kötü arzular tahakküm eder; nefsânîlikler de insanı

istibdatları altına alırlar. Zarurî ihtiyaç olmayan şeyleri zarurî ihtiyaç hükmüne geçirmişler ve insanların rahatlarını gidermişler. *Bedevîlikte bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir.* Helâl kazanç, masrafa kifâyet etmemiştir. Bu yüzden insanları hile ve harama sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate, insanlığa servet ve haşmet vermiştir ama ferdi şahsen hem ahlâksız, hem fakir hâle düşürmüştür. Bunun şâhidi çoktur. İlk çağdaki bütün vahşet ve cinâyeti, gadr ve hıyaneti bu habis medeniyet tek bir defada kustu. Hâlâ midesi bulanmaktadır.

1920’de yazılan bu sözler, –hâşiyede de geçtiği üzere– şimdiki habis medeniyetin İkinci Dünya Savaşı’nda daha dehşetli kusacağını, hem de hava, deniz ve kara, yüzlerini bulandırıp kanla lekeleyeceğini haber vermektedir.

İslâm âlemindeki mânidar bir çekimserlik ve dikkat edilecek bir nokta vardır ki, bu medeniyeti kabul etmekte ızdırıp duymuş, soğuk da davranmıştır. Evet, İslâm’da olan ilâhî nurun seçkin hâssası, müstağni ve müstakil olmaktır. O özelliğe sahip olan hidâyet nuru, şu medeniyetin ruhu olan Roma dehasının kendisine tahakküm etmesine izin vermez. Onda olan hidâyet, bundaki felsefe ile mezc olmaz, hem aşılır, hem de tâbi olamaz.

İslâmiyet’in ruhundaki şefkati ve imanın izzetinin beslediği esasları, Kur’ân-ı Kerîm, yed-i beyzâsında dinî hakikatler olarak tutmaktadır. Onlar yemin-i beyzada (beyaz, tertemiz sağ elde) Musa Aleyhisselâm’ın birer asâsıdır. Bu sihirbaz medeniyet, gelecekte onlara karşı hayret secdesine kapanacaktır.

İslâmiyet’in bu medeniye karşı niçin çekimser davranmış olduğunun bir sebebini izah etmesi için buna dikkat et: Eski Roma ve Yunan’ın iki dehası vardı; bunlar bir asıldan doğmuş ikizlerdi. Ama biri hayalci, biri de maddeperestti. Su ile yağ imtizac etmediği gibi bunlar arasında da bir imtizac olmadı. Uzun zamanın geçmesinin bu imtizaca bir faydası olmadığı gibi; medeniyet çabaladı, Hıristiyanlık da çalıştı, ama hiçbirisi bunları mezc etmeye muvaffak olmadı. Her biri ekseriyetle bağımsızlığını korudu. Hatta şu anda bile o iki rûhun sanki cesetleri değişmiş gibi... Artık maddeperest eski Roma’yı Almanlar; hayalci

Yunan'ı da Fransızlar temsil etmekte... Güya başlarından bir nevi tenasüh geçmişe benziyor.

İşte ey kardeşim, zamanın gösterdiği gibi, o ikiz iki deha, imtizac sebeplerini böyle öküz gibi reddettiler. Şimdi bile barışmadılar. Madem onlar ikizdi, kardeş ve arkadaştı, ilerlemede yoldaştı; buna rağmen birbiriyle döğüştüler, hiç de barışmadılar. Bunlar böyle olursa; nasıl olur.. aslı, madeni, kaynağı, doğuşu başka çeşit olan Kur'ân nuru ve İslâm hidâyeti şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsıyla barışabilsin, onunla mezc olup birleşebilsin; imkânı var mıdır?

İşte medeniyet esaslarının farklılığından dolayı Müslümanlar bugünkü medeniyete karşı çekimser kalmışlardır. Bu gerçeği daha belirgin hâle getirmek için, Eski Roma ve Yunan'ın anlayışlarının bile kaynaşmamış olduğunu, çünkü Eski Roma'nın maddeperest, Yunan'ın ise hayâlâlûd olduğunu, bu iki anlayışın su içinde yağ gibi birbiri ile imtizac edemediğini ifade ettikten sonra, putperest ve dehâya bağlı bu iki ikiz anlayışın durumu böyle olursa, semâdan gelmiş vahiy esaslı İslâmiyetin bunlarla anlaşmasının mümkün olamayacağını söylüyor.

Aslında o dehâ ile bu hüdânın (hidâyetin) menşeleri ayrıdır.

- Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminden çıktı. Hüdâ kalbde işliyor; beyni de işletir. Deha beyinde işler; kalbi de karıştırır.
- Hüdâ, ruhu nurlandırır, ruha ekilmiş mânevî tohumları ve kabiliyet çekirdeklerini sümbüllendirir. Karanlık olan tabiat onunla ışıklanır. Güzel kabiliyetler birden bire yol alır. Nefis ve cismanî yönümüzü emre âmâde bir hizmetkâr yapar. Himmetleri kanatlanmış insanları da melek-sîmâ ediyor. Deha ise, önce nefse ve cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. Nefsânî istidatlar büyüyüp geliyor. Ruhü hizmetkâr eder, güzel kabiliyet taneleri kuruyor. Şeytanın simasını insanda gösteriyor.
- Hüdâ, hayatına saadet veriyor, dünya ve âhirete ziya neşrediyor, insanı yükseltiyor. Deccal'e benzeyen şaşî dehâ, sadece dünya hayatını anlar, maddeperest olur ve dünyaperver. İnsanları birer canavar yapar.
- Evet, dehâ sağır tabiata tapar. Kör kuvvete boyun eğer. Fakat hüdâ, şuurlu sanatı tanır, hikmetli kudrete bakar.

- Dehâ, yeryüzüne nankörlük perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper. Bu sırdandır ki, dehâ kör-sağır, hüdâ işitir-görür.
- Dehânın nazarında, zemindeki nimetler sahihsiz ganimettir. Böyle olunca, canavarca ve minnetsizce gasbedip çalmak ve tabiattan koparmak hissini verir. Hüdânın nazarında, zeminin sinesinde, kâinatın yüzünde serpilmiş olan nimetler, rahmetin meyveleridir. Her nimetin altında ihsan eden bir el görür, şükran ile öptürür.

Roma dehası ile İslâm hidâyetinin kaynaklarının farklılığını anlatırken: Hüda ve hidâyetin semâdan indiğini, vahiyle Allah'tan geldiğini hâlbuki dehânın yerden çıktığını; ayrıca hüdânın kalbde işleyip beyni de işlettiğini, hâlbuki dehanın beyinde işleyip kalbi karıştırdığını ifade ettikten sonra hüdânın ruhû nurlandırdığını ve Cenâb-ı Hakk'ın çekirdek ve tohumlar hâlinde yerleştirdiği istidat, kabiliyet ve ince duyguları sümbül sümbül geliştirip açtırdığını, karanlık tabiatın mumla ışıklandığını, istidât-ı kemâlinin birden bire yol aldığını, insanın nefis ve cismaniyet yönünü emre amâde bir hizmetkâr yaptığını, himmetli insanları melek simâsında gösterdiğini söylüyor. Halbuki dehanın nefis ve cisme bakıp tabiata girerek, nefsi tarla hâline getirerek nefsânî istidatları geliştirdiğini, ruha hizmetkâr ettiğini ve insanda ekilen ve insanı insan yapan belki de meleklerden üstün hâle getiren sır, hafî ve ahfâ gibi letâif ve diğer güzel istidat çekirdeklerini kuruttuğunu, şeytanın simasını insanda gösterdiğini söylüyor. Zaten İstiklâl Harbi'nden sonra Ankara'da yazdığı "Hubab" isimli eserinde, medenî mümin ile medenî kâfirin suret, siret, zahir ve batın farklarını gâyet beliğ bir tarzda beyan ediyor ve neticede aralarındaki farkı körlere de göstermek için diyor ki: "Eğer istersen hayalinle 'Nurşin' karyesindeki Seyda'nın meclisine git bak. Orada fukara kıyafetinde melekler, padişahlar ve insan elbisesinde melaikeleri bir sohbet-i kudsiyede göreceksin. Sonra Paris'e git ve en büyük localarına gir, göreceksin ki, akrepler insan libası giymişler ve ifritler adam suretini almışlar."

"Huda ve hidâyet dünya ve ahirette saadet verip iki cihana ışık saçıyor ve böylece insanı yükseltiyor" diyen Üstad, dehayı anlatırken onu deccala benzetiyor. Onun hem şaşı olduğunu, hem de sadece dünya ve

maddeyi gören tek gözü bulunduğunu söyledikten sonra maddeperest ve dünyaperver olan bu anlayışın, nasıl canavarlaştığını da izah ediyor. Çünkü sağır tabiata tapıp kör kuvvetin fermanına tâbi olduğu için, nankörce Allah'ın yeryüzünde bütün insanlar hattâ bütün canlılar için hazırladığı imkânları sahipsiz ganimet gibi gasb ederek, canavarca bir hisle tabiattan koparmaya çalıştığını ifade ediyor. Bu saldırganlığın, nükleer atıklar, ozon tabakası tehlikesi ve çevre faciaları gibi felaketlerle insanlığı karşı karşıya getirdiğini çok iyi biliyoruz. Öldürülen canlılar, yok edilen ormanlar, çok büyük bir israfla sırf bazılarının zenginliklerine zenginlik katmak, para kazanma hırslarını tatmin etmek gibi bencilliklere hizmet için yapılıyor. Aslında bu gidiş dünyanın sonunu da hazırlayıp kıyametin kopmasına davetiye çıkarıyor.

Halbuki hüdâ şuurlu bir sanatı tanıdığı, hikmetli bir kudrete baktığı için önce âleme şükran nurunu serpiyor. Evet hüdânın nazarında, zeminin sinesinde kâinatın yüzünde serpilmiş olan nimetler Allah'ın rahmetinin meyveleridir. Her nimetin altında ihsan eden eli görür ve şükürle öptürür. İlâhî nimetler, hesabı sorulacak ilâhî kıymetler olduğu için hidâyete mazhar olanlar onu israf edemez. Sadece çıkar duygusu ve kazanç hırsıyla yok edilemez. Yani hidâyete mazhariyette kendi iç problemlerini çözmüş olanlar çevre problemini çözmüş ve fitrattaki dengeyi de sağlamış olurlar.

Medeniyette pek çok güzelliğinin varlığını da inkâr etmem. Fakat onlar, ne Hıristiyanlık'ın malı ne Avrupa'nın icadı ne de şu asrın sanatıdır. Belki umumun malıdır. Fikirlerin birbirine destek ve yardımından, semâvî prensiplerden, hem fitrî ihtiyaçlardan bilhassa Muhammed Aleyhisselâm'ın dininden, İslâmî inkılâbdan doğan bir maldır. Kimse sahip çıkamaz.

Bugün modern medeniyetin fen, teknik ve teknoloji adına geldiği noktaya bakacak olursak elbette bazı güzellikleri de görürüz fakat onlar sadece ne Hıristiyanlık'ın malı, ne Avrupa'nın icadı, ne de şu asrın sanatıdır. Bilakis bütün insanlığın çalışma gayretiyle gelenen noktalardır. Semavî mesajların payı hiç unutulmamalıdır. Bilhassa İslâmiyet'in katkıları çok büyüktür. "Avrupa'da Doğan İslâm Güneşi"

isimli kitabın yazarı Dr. Hunke ve İsveçli diplomat İngmar Karlsson'un bu mevzuda söyledikleri herkesi ikna edecek niteliktedir.

Misâlîler meclisinde o meclisin reisi tekrar sordu ve “Musibet her zaman hıyanetin neticesidir ve mükâfatın da sebebidir. Ey şu asrın adamı, kader bir sille vurdu, kazaya da çarptırdı. Hangi fiilinizle kazaya, hem kadere böyle bir fetva verdirdiniz ki, ilâhî kaza, musibetle hükmedip sizleri hırpaladı? Çünkü umumî musibetlere daima ekseriyetin hatası sebep olur?” dedi. Dedim:

“İnsanların fikri dalâleti, Nemrutça inadı, Firavunca gururu, yerde şişti şişti, göklere yetişti. Hem de yaratılışın hassas sırrına dokundu. Bunun üzerine, şu Birinci Dünya Savaşı'nın göklerden indirdiği tufan ve tâûna benzeyen zelzelesi, gavura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki, şu musibet, bütün insanlığın musibetiydi. *Bütün insanlığa şâmil olan bu musibetin müşterek sebebi, maddecilikten gelen ve hayvanî hürriyet ve hevânın istibdadından doğan dalâlet fikri idi.*

Misâlîler Meclisi'nin, Birinci Dünya Savaşı ile başımıza gelen musibet ve felâketin hikmetini sorup kader sırrını araştırmasına karşılık verilen cevap çok enteresan... Allah nimet verdikçe insanlığa düşen vazife, bunlara karşı şükür ve hamd ile karşılık vermek iken, maalesef insanlar, bilhassa Cenâb-ı Hakk'ın fen, teknik ve teknoloji yoluyla yaptığı müthiş ihsanlara nankörce cevap verdiler. Aynen Karun'un “Ben bunları ilmimle elde ettim.” (Kassas, 28/78) demesi gibi bir tavır aldılar. Bilhassa uçakların yapılması ile göklere çıktıkça Firavunluk ve Nemrudluk damarları kabarmaya başladı: “Beşerin dalâlet-i fikrisi, Nemrudâne inadı, Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetişti semâvâta” Artık “Gökleri bir kâğıt gibi deleceğiz ve Tanrının yokluğunu ispat edeceğiz!” demeye başladılar. Nitekim Firavun da veziri Hâmân'a “Bana bir kule yap, bakalım Musa'nın iddia ettiği gibi göklerde bir ilâh var mı araştıralım?” (Gafir, 40/36) demişti. (Günümüzde Rus astronotu Yuri Gagarin'in de benzer bir iddiasının olduğu söylenmişti.) Tabii bu sözler “Dokundu hassas sırr-ı hilkate.” Evet insanın yaratılış hikmeti böyle bir nankörlük değildi. Onun için de “Semâvâttan indirdi tufan, tâûn misali, şu harbin zelzelesi, gavura yapıştırdı semâvî bir silleyi.” Cenâb-ı Hak, insanlar azıp taşınca yerden gökten belâlarını yağdırır. Sodom Gomore'de Lut kavmine ve diğer Ad

ve Semud kavimlerine yaptığı gibi... Ama bazen bunu teröristin elinde bombanın patlaması gibi, teknoloji ile küfrân-ı nimet edip şişinen insanların ellerinde aynı şeyleri patlatmakla veya ellerindeki gelişmiş silâhları birbirlerinin kafalarına vurdurmakla yapar. Ama bunu anlamayan zavallılar bunun İlâhî bir sille, unutulmaz bir ceza olduğunu bir türlü akıl edemezler. “Demek ki, şu musibet, bütün beşer musibetiydi. Nev’en umûma şamil. Bir müşterek sebebi; maddîyunluktan gelen dalâlet fikriydi, hürriyet-i hayvânî, hevanın istibdadı.” Birinci ve İkinci Dünya Savaşı bütün insanlığı derinden sarsmıştı. Medeniyetin imkânları şeklinde Allah’ın bağısladığı, aslında ilhâmen ikram ettiği bu nimetlerin ve meyvelerin şükrü eda edilmemiş Cenâb-ı Hak, bizlere bu hususta Hz. Süleyman ile bir misal vermektedir:

“Daha sonra Süleyman onların (Sebe Melikesi Belkıs ve adamlarının) itaatlerini bildirmek üzere huzuruna geleceklerini öğrenince yanındaki danışmanlarına: ‘Değerli danışmanlarım, onların itaat içinde huzuruma gelmelerinden önce içinizden kim onun tahtını bana getirebilir?’ dedi. Cinlerden mağrur ve iddiacı bir ifrit: ‘Ben, sen makamından kalkmadan, onu sana getirebilirim. Benim onu taşımaya gücüm yeter, hem de zâyi etmeden güvenilir tarzda getirecek emin bir kimseyim.’ dedi. Ama yanında kitaptan ilim olan bir zât da: ‘Ben, sen gözünü açıp kapamadan onu getirebilirim.’ der demez, Süleyman, Kraliçenin tahtının yanibaşında durduğunu görünce: Bu, Rabbimin lütuflarından, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlerden mi olacağım diye beni sınamak içindir bu nimet. Şükreden sadece kendi lehine olarak şükreder, nankörlük eden ise bilmelidir ki, Rabbim onun şükründen müstağnidir, şükrüne ihtiyacı yoktur, ihsan ve keremi boldur.” (Neml, 27/38-40).

– *Acaba bizim suçumuz neydi? Hazreti Üstad’a göre o da şu idi:*

Hissemizin sebebi, İslâmiyet’in rükünlerindeki ihmal ve terkimizdi. Zira Cenâb-ı Hak, yirmi dört saatten bir saati beş vakit namaz için istedi, yalnız o saati, bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik. Gafletle ihmal oldu. Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ayı, oruç için istedi. Nefsimize

acıdık. Keffâret olarak, beş sene cebren oruç tutturdu. Kendi verdiği malından, kırkından veya onundan birini zekât istedi. Cimrilikle zulmettik, haramı karıştırdık, isteyerek vermedik. O da bizden yığılmış zekâtı aldırdı. Haramdan da kurtardı.

– *Burada namaz, oruç ve zekât sayıldığı hâlde acaba niçin hactan söz edilmedi?*

Hac ile ilgili hususu ise **Sünûhât** isimli eserinde açıklıyor:

“Rüya hacda sükût etti. Çünkü haccın ve ondaki hikmetin ihmali, musibeti değil, gazap ve kahrı celbetti. Cezası da keffâretü’z-zünûb (günahlara kefare) değil. Kessâretü’z-zünûb (günahları çoğaltma) oldu. Haccın bilhassa tanışmakla fikir birliğine ulaşmayı, yardımlaşma ile çalışmaları ortak hâle getirmeyi tazammun eden içindeki İslâm’ın yüce siyasetinin ve çok geniş içtimâî faydaların ihmalidir ki, düşmana milyonlarla İslâm’ı, İslâm aleyhinde kullanmaya zemin hazırladı.

İşte Hind, düşman zannederek, hâlbuki pederini öldürmüş, başında oturmuş bağıyor. (*İngilizler, Hind’li Müslümanları, Halifenizle ittifak hâlindeyiz, savaşa katılın diye karşımıza çıkarmışlardı. Çoğunun aklı başına ancak Çanakkale’de, İstanbul’da ezan seslerini duyunca geldi.*)

İşte Tatar, Kafkas, öldürülmesine yardım ettiği şahıs, biçare vâlideleri olduğuna, ‘Basra harap olduktan sonra’ anlıyor. Ayak ucunda ağlıyorlar. (*Onlar da Ruslar’ın benzer bir oyununa gelmişlerdi.*)

İşte Arap, yanlışlıkla kahraman kardeşini öldürüp hayretinden ağlamayı da bilmiyor. (*O da meşhur İngiliz casusu Lâvrens’in kışkırtmalarına ve entrikalarına kanıp bilmeden din kardeşine düşman oldu.*)

İşte Afrika, biraderini tanımayarak öldürdü, şimdi vaveylâ (feryat) ediyor.

İşte Âlem-i İslâm, bayraktar oğlunun (Osmanlı’nın) gafletle bilmeyerek öldürülmesine yardım etti. Vâlîde gibi saçlarını çekip âh ü fizâr ediyor. Milyonlarla ehl-i İslâm, tamamen hayır olan hac seferi için yola koyulmak yerine, tamamen şer olan düşman bayrağı altında dünyada uzun seyahatler ettirildi. İbret alınız.”¹⁶ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

– Peki neden böyle bir ceza uygun bulundu? Üstad, şöyle cevap veriyor:

Amel, ceza cinsindedir. Ceza, amel cinsindedir.

– Gazap ve kahr cezalarından farklı olarak musibetlerin hem keffâret olma, hem de sevaba vesile olma gibi bir özelliği var. Acaba bu meselede nasıl bir tecelli oldu? Üstad, cevap veriyor:

Aslında sâlih amel iki çeşittir: Birisi, müsbet ve irâdî; diğeri, menfî ve mecburî. Bütün elemeler, musibetler, sâlih amellerdendir; fakat menfî ve mecburîdir. Hadis, teselli verdi.¹⁷ Bu günahkâr millet, (Birinci Dünya Savaşı'nda) kanıyla abdest aldı, fiilî bir tövbe etti. Âcil mükâfat olarak, şu milletin beşte biri olan dört milyonuna velâyet derecesi, şehitlik mertebesi ile gazilik verdi. Günahı sildi.

Bu Yüce Misâlî Meclis, benim bu sözümü beğendi. Ben de birden uyandım. Belki uyanarak yeni yatmış oldum. Çünkü bence uyanıklık hâli, rüyadır. Rüya ise bir nevi uyanıklıktır. Orda asrın vekili. Burada Said Nursî... (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

(Lemaât'tan Alınan Kısım Burada Bitti)

* * *

- Üstad Bediüzzaman Hazretleri, **Sünûhât** isimli eserinde de “Rüyada Bir Hitabe” başlığı altında bu meseleyi anlatmıştır:

“1335 senesi Eylül’ünde zamanın hâdiselerinin verdiği ümitsizlikle, şiddetle muzdariptim. (...) Biri geldi, dedi: ‘İslâm mukadderatı için teşekkül eden muhteşem bir meclis seni istiyor.’ Gittim, gördüm ki; münevver, emsalini dünyada görmediğim, selef-i sâlihînden ve asırların meb’uslarından (müceddidlerinden) her asrın meb’usları içinde bulunan bir meclis gördüm. Utanıp kapıda durdum.

(.....)

‘Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Nasıl ki, düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır. (...) Şark hûsumeti, İslâm inkişafını boğuyordu; zâil oldu ve olmalı. Garp husûmeti, İslâm’ın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir, bâki kalmalı.’ dedim. Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti. Dediler:

– ‘Evet ümitvar olunuz; şu istikbal inkılâbı içinde en yüksek gür sadâ İslâm’ın sadâsı olacaktır!’ (.....)

Baktım, Meclis (dediklerimi) beğendi. Heyecanımdan uyandım. Terli, elpençe yatakta oturmuş kendimi buldum. O gece böyle geçti.”¹⁸ (Aslından sadeleştirilerek alınmıştır).

* * *

Hem deme ki: “Ben hiçbir, ne ehemmiyetim var ki bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?”

Çünkü sen çendan (gerçi), nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebe noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi.. şu hikmetli mevcudâtın belâgatlı bir lisân-ı nâtıkı (konuşan bir dili).. ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütâlaacısı.. ve şu tesbih eden mahlûkâtın hayretli bir nâzırı.. ve şu ibadet eden masnûâtın hürmetli bir ustabaşısı hükmündesin.

Evet ey insan! Sen, nebâtî cismâniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla sagîr bir cüz, hakîr bir cüz’î, fakîr bir mahlûk, zayıf bir hayvansın ki; bütün dehşetli mevcudât-ı seyyalenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun...

Fakat muhabbet-i ilâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet’in terbiyesiyle tekemmül edip (mükemmel hâle gelip); insaniyet cihetinde, abdiyetin içinde bir sultansın.. ve cüz’iyetin içinde bir küllîsin.. küçüklüğün içinde bir âlemsin.. ve hakaretin içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezâretin (yetki alanın) geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: “Benim Rabb-i Rahîm’im dünyayı bana bir hâne yaptı.. ay ve güneşi, o hâneme bir lâmba.. ve baharı, bir deste gül.. ve yazı, bir sofrayı nimet.. ve hayvanı, bana hizmetkâr yaptı.. ve nebâtâtı, o hânemin zînetli levâzımâtı yapmıştır.”

Netice-i kelâm: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur’ân’ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne

çıkır, kâinatın bir güzel takvimi (en ideal hâli, kıvamı) olursun.

Beşinci Nükte

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş, çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş.. ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi (emanet) edilmiş.. ve insanı, o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş.

Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esâsâtını şurada icmâl edeceğiz (özetleyeceğiz); tâ ki “*ahsen-i takvim*” sırrı anlaşılsın.

İşte insan, şu kâinata geldikten sonra “*iki cihet*” ile ubûdiyeti var: **Bir ciheti**; gâibâne (görmeden, üçüncü şahıs olarak) bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. **Diğeri**; hâzırâne (huzurda, ikinci şahıs olarak), muhataba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

Birinci vecih şudur ki: Kâinatta görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine (güzelliklerine) hayretkârâne nezâretidir.

Sonra, esmâ-yı kudsiye-yi ilâhiyenin (ilâhî kudsî isimlerin) nukuşlarından (nakışlarından) ibaret olan bedî (eşsiz, hârîka) sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbâniyenin cevherlerini idrâk terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdirkârâne kıymet vermektir.

Sonra, kalem-i kudretin mektubâtı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütâlâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

Sonra, şu mevcudâttaki zînetleri ve latîf sanatları istihsankârâne (beğenerek, güzelliklerini takdir ederek) temâşâ etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl’inin mârifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl’inin huzuruna çıkmaya ve iltifâtına mazhar olmaya bir iştiyaktır.

İkinci Vecih: Huzur ve hitab makamıdır ki; eserden müessire geçer, görür ki: Bir Sâni-i Zülcelâl, kendi sanatının mu'cizeleri ile kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. O da iman ile mârifet ile mukabele eder.

Sonra görür ki: Bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da O'na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle (kulluğunu tahsis etmekle) kendini O'na sevdirebilir.

Sonra görüyor ki: Bir Mün'im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin lezzetleriyle onu perverde ediyor (besliyor). O da ona mukabil; fiiliyle, hâliyle, kâliyle, hatta elinden gelse bütün hâsseleri ile, cihâzâtı ile şükür ve hamd ü senâ eder.

Sonra görüyor ki: Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celbediyor. O da ona mukabil; “*Allahu Ekber, Sübhânallah*” deyip, mahviyet içinde hayret ve muhabbet ile secde eder.

Sonra görüyor ki: Bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak (mutlak bir cömertlik) içinde nihayetsiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da ona mukabil, tâzim ve senâ içinde kemâl-i iftihar ile (yoksulluğunu tam manası ile göstererek) suâl eder ve ister.

Sonra görüyor ki: O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış. Bütün antika sanatlarını orada teşhir ediyor. O da ona mukabil: “*Mâşallah*” diyerek takdir ile, “*Bârekâllah*” diyerek tahsin ile, “*Sübhânallah*” diyerek hayret ile, “*Allahu Ekber*” diyerek istihsan (övme ve takdir) ile mukabele eder.

Sonra görüyor ki: Bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklid edilmez sikkeleriyle, ona mahsus hâtemleriyle (mühürleriyle), ona münhasır turralarıyla, ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor.. ve âfâk-ı âlemin aktarında vahdâniyetin bayrağını dikeyiyor ve rubûbiyetini ilân ediyor. O da ona mukabil; tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz'an ile, şehâdet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.

İşte bu çeşit ibâdât ve tefekkürâtla hakikî insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. İmanın yümnüyle emanete lâayık, emin bir halife-i arz (yeryüzü halifesi) olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyârıyla (iradesini kötüye kullanmakla) esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gâfil! Beni dinle! Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm hâlde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık sabahında ayıldığım dakikada; o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakikî yüzünün ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ındaki iki levha-yı hakikate bak, sen de gör.

Birinci Levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci Levha: Ehl-i hidâyet ve huzûrun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değildir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ¹⁹

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ○ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ○

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ○ يَفْقَهُوا قَوْلِي ²⁰

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الذَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيفَةِ الْأَحَدِيَّةِ شَمْسِ سَمَاءِ الْأَسْرَارِ
وَمَظْهَرِ الْأَنْوَارِ وَمَرْكَزِ مَدَارِ الْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ الْجَمَالِ. اللَّهُمَّ بِسِرِّهِ
لَدَيْكَ وَبِسِيرِهِ إِلَيْكَ أَمِنْ خَوْفِي وَأَقْلَ عَثْرَتِي وَأَذْهَبْ حُزْنِي وَحِرْصِي.
وَكَُنْ لِي وَخُذْنِي إِلَيْكَ مَنِّي. وَارْزُقْنِي الْفَنَاءَ عَنِّي. وَلَا تَجْعَلْنِي مَفْتُونًا
بِنَفْسِي مَحْجُوبًا بِحِسِّي. وَاكْشِفْ لِي عَنْ كُلِّ سِرٍّ مَكْتُومٍ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ

يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ! وَارْحَمْنِي وَارْحَمِ رُفَقَائِي وَارْحَمِ أَهْلَ

الْإِيْمَانِ وَالْقُرْآنِ، أَمِيْنَ

يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَيَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِيْنَ²¹

وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ²²

¹ Bkz.: Tîn Sûresi, 95/4-6.

² Bkz.: “Şükür” ya da “küfür” yolu (Dehr Sûresi, 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled Sûresi, 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems Sûresi, 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl Sûresi, 92/5-10).

³ Bkz.: Ahzâb Sûresi, 33/72.

⁴ “Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir.” (Furkan Sûresi, 25/70).

⁵ Seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: En’âm Sûresi, 6/160; Buhârî, *İman* 31; Müslim, *İman* 206, 207.

⁶ “Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yarararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah’tır.” (En’âm Sûresi, 6/95).

⁷ Bkz.: Sözler, Onuncu Söz (11. Hakikat), s. 93.

⁸ Abdülkadir Geylânî Hazretleri olabilir. (A. Aymaz).

⁹ Abdülkadir Geylânî Hazretleri olabilir. (A. Aymaz).

¹⁰ “Allah’ım, haramına karşı helâlinle beni doyur!” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *Deavât* 110; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/153.

¹¹ İnsanın hizmetine verilen nimetlere kendi iktidarı ile ulaşamadığı hâlde bu nimetlere mazhar olmasının şükürü gerektirdiğine dair Bkz.: Zuhruf Sûresi, 43/13; Hac Sûresi, 22/36.

¹² Kasas Sûresi, 28/78; Zümer Sûresi, 39/49.

¹³ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi, 3/173).

¹⁴ Bkz.: B. S. Nursî’nin İlk Dönem Eserleri, Hutbe-i Şâmiye, s. 540.

¹⁵ Bkz.: B. S. Nursî’nin İlk Dönem Eserleri, Münâzarât, s. 466-467.

¹⁶ Bkz.: B. S. Nursî’nin İlk Dönem Eserleri, Sünûhât, s. 339.

¹⁷ Bkz.: “Müminin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da müminden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve

sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur.” (Müslim, *Zühd* 64; Dârimî, *Rikak* 61; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/332, 5/24).

18 Bkz.: B. S. Nursî'nin İlk Dönem Eserleri, Sünûhât, s. 329.

19 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi, 2/32).

20 “Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözöver şu dilimin bağını. Tâ ki anlasınlar sözümü.” (Tâhâ Sûresi, 20/25-28).

21 Allah'ım! Sırlar semasının güneşi, nurların mazharı, celâl sıfatının merkezi ve cemâl sıfatı burcunun kutbu olan Muhammed'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) biricik latîf zâtına salât eyle. Allah'ım! Onun senin nezdindeki sırrı ve sana olan seyri için korkudan beni emin kıl, hatalarımı azalt, üzüntümü ve hırsımı gider. Yardımcım ol ve beni benden kurtarıp kendi yanına al. Fânîliği benden gidermekle beni rızıklandır. Beni nefsime meftun, duygularıma karşı mahcub etme. Gizli olan her sırrı bana aç, ey Hayy ve Kayyum olan, ey Hayy ve kayyum olan, ey Hayy ve Kayyum olan! Bana ve arkadaşlarıma, iman ve Kur'ân ehline merhamet eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey kerem sahiplerinin en keremlisi olan Allah'ım, âmîn...

22 “Onların duaları ‘Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.’ diye sona erer.” (Yunus Sûresi, 10/10).

Ankara Üniversitesi'nde Okunan Bir Konferanstır

Risale-i Nur'un dersiyle ve aziz ve kıymetli üstadım Bediüzzaman'ın himmetiyle hazırlanabilen bu konferans, Risale-i Nur hakkında tatlı ve zevkli bir sohbettir. Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetini ifade etmek değildir, buna cesaretim yoktur. Zira ben Risale-i Nur'un en mübtedî, en âciz bir talebesiyim. Milletler içinde şöhret kazanmış bir şaheserin değerini anlatmaya kültürüm kifayetsizdir. Bu büyük şeref Risale-i Nur'un münevver, idrâkli ve takdirkâr okuyucularına mahsustur.

Ben, Risale-i Nur'a kavuşuncaya kadar matbûâtımızda ve kitaplarımızda Kur'ân-ı Kerîm'in kıymetini anlatan tek bir yazı okumamıştım. Sonradan anladım ki: Kur'ân-ı Kerîm'i –yarım asırdan fazladır, bizde yetişen ediplerden ziyade– ecnebi büyükleri takdir ediyorlarmış. Amerika'da Beyaz Saray'da bütün dünyanın ve kâinatın güneşi olan Kur'ân-ı Hakîm yeşil ipekliler arasında lââyık olduğu yüksek mevkie konuyormuş. Mucitler, filozoflar, psikologlar, sosyologlar, pedagoglar Kur'ân-ı Kerîm'i esas tutarak yazılmış olan eserleri okuyorlar; o şahsiyetler bu mukaddes kitaptan aldıkları malûmât ile eserler yazarak dünya çapında şöhret kazanıyorlar. İnsanlığa, milletlerine hizmet ediyorlarmış. İsveç, Norveç ve Finlandiya'da en büyük ilim adamlarından müteşekkil bir heyet meydana getirmişler, gençlerin kurtuluşunu sağlayacak halâskâr bir kitabı senelerce aramışlar, nihayet gençliği en yüksek ahlâk ile ahlâklandırmak ve dünyada açık fikirli, müstakîm ilim

adamı yapmak için Kur'ân-ı Kerîm'i okutmanın yegâne çare olduğu neticesine varmışlar.

İslâmiyet'i ve Kur'ân'ı takdir eden yabancılar çoktur, daha birçok misaller vermek mümkündür.

İşte müslüman olmayan kimseler, İslâm kitabının kıymetini takdir edip istifade ederlerse uyanık, müslüman Türk gençliği acaba daha fazla durabilir mi? Kat'â ve aslâ duramaz ve uyuyamaz.

Mâbud-u Zîşan'ımız olan Cenâb-ı Hak, gençliğimizin en ulvî ve en kudsî ihtiyaçlarına tam cevap verecek bir ilm-i hakikat hazinesini yirminci asırda da meydana getirmiştir. İşte bu zengin define-i ilmiye, Kur'ân-ı Kerîm'in hakikî ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'dur. Bu eserler, Kur'ân-ı Hakîm'den tereşşuh etmiş ve onun esasları dairesinde yazılmıştır. Eseri te'lif eden Bediüzzamandır. Bütün hakikî ilim adamları müttefikan Risale-i Nur'un bu muhteşem müellifinin "Bediüzzaman" denmeye lâyık bir şahsiyet olduğunu tasdik etmişlerdir. Risale-i Nur eserlerinin millet ve gençliği dalâlet ve sapkınlık girdaplarından kurtaracak bir tefsir-i Kur'ân olduğunu takdir ve tahsinlerle tasdik etmişlerdir. Böyle olduğu hâlde bu kadar büyük bir şâheserin müellifini bugün herkes tam tanımıyor denilebilir.

Evet arkadaşlar, içimizde on beş-yirmi senedir komünistler ve din düşmanı cereyanlar çoklukla çalışıyorlarmış. Böyle dâhilerimizi tanıtmak şöyle dursun, türlü türlü isnadlarla kötölemişler, buna muvaffak olmak için de bütün imkânlardan istifade etmeye çalışmışlar, hakikî ve mücahid ilim adamlarımızı millete fena göstermek için bütün gayretlerini sarfetmişler. Bu feci hâlin böyle olduğunu, demokrasinin memleketimizde şu yıllarda gelişmeye başlaması sayesinde anlamış bulunuyoruz. Meğer aldanmışız ve aldatılmışız. Şimdiye kadar din adamlarımız hakkında bize yapılan uydurma telkinatları ve yalan yanlış propagandaları bu hakikatlere vâkîf olduktan sonra kafamızdan

çıkardık. Menfî intibalarımızı sildik, hakikî münevverlerin istifade ettikleri kudsî kitabımız Kur'ân'a sarıldık ve Kur'ân-ı Hakîm'in bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'dan Kur'ân ve iman hakikatleriyle münevver olmaya başladık.

Evet, Abdülkadir Geylânî, İmam Gazâlî ve Mevlânâ Celâleddin Rumî gibi İslâmiyet'in birer güneşi olan dâhî büyüklerimizin eserlerini ve hakikî kıymetlerini bugünkü gençlik nasıl bilemiyorsa, Bediüzzaman Said Nursî gibi misilsiz bir müfessir-i Kur'ân'ı da tam tanıyamamıştır. Esasen gizli ve âşikâr din düşmanlarının birtakım kasd-ı mahsuslarıyla tanınmasına meydan verilmemiştir. Fakat böyle büyük bir müfessirin ve bir İslâm dâhîsinin bu asırda da mevcut olduğunu şahsî gayretleriyle öğrenenler Bediüzzaman'ın tarihî ve cihanşumül değerini derhal idrâk etmekte ve eserlerinden faydalanmak için can atmaktadırlar.

Evet, arkadaşlar! Kat'î ve kâmil bir kanaatle diyebiliriz ki: Bu asırdaki insanları saadete kavuşturacak, onları aklen ve kalben ikna edecek eser ancak Risale-i Nur'dur. Bu hüküm Nur Risalelerini okuyan münevverlerin kat'î bir hükmüdür. Hem bu kanaatin isabetini Risale-i Nur'daki ilmî kudret ve orijinallik açıkça göstermektedir.

Arkadaşlar!

Nasıl Kur'ân-ı Kerîm'e sarılanların dünya ve âhiretleri mâmur olursa, onun parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u okuyup amel edenler de hakikî saadete erişeceklerdir. Bu imanî eserleri okuyan gençlerin imanı kuvvetlenecek, istikballeri parlayacak, ilim ve irfan sahibi olacaklardır. Hem vatana, hem millete, hem anne ve babalarına faydalı, yüksek ahlâka sahip gençler olarak temayüz edeceklerdir. Allah'ın hâlis bir kulu, Peygamberin hakikî bir ümmeti hâline gelmek bahtiyarlığına nâil olacaklardır.

Risale-i Nur hakkında bilgi soran arkadaşlarımıza gelince; bu hususta bir fikir edinebilmek için hiçbir yerden izahat almaya

lüzum yoktur. Siz bu feyyaz eserleri okuyun, bizzat kendi cehd ve şahsî gayretinizle onu anlamaya ve tanımaya çalışın. O ilim ve irfan hazinesine bizzat giriniz, işte ancak o zaman arzu ettiğiniz malûmatı hakkıyla elde etmiş olacaksınız.

Evet, Risale-i Nur'u okudukça, Kur'ân nuru içinize dolacak, o Kur'ânî hakikatler aklınızı ve kalbinizi tenvir edecek ve imanınızı inkişaf ettirip kuvvetlendirecektir. Nur Risalelerini okudukça ilâhî bir feyiz, ruh ve mâneviyat âleminizi kaplayacaktır. Hayatta, sizlere büyük bir huzur ve saadetin refahı içinde yaşayabilmenin kapıları açılacaktır. Dünyanın bir âhiret mezraası olduğunu ve bu fânî dünyaya, ebedî bir hayatın kazanılması için geldiğinizi bu eserlerden öğrenecek ve bu iman cihetinden dünyanın cennetten daha zevkli olduğunu hissedeceksiniz. İşte böyle sonsuz ve mânevî bir şevk ve aşkla dünyayı, şu geçici hayat için değil, ebedî bir hayatı ve bâkî bir saadeti kazanmak için seveceksiniz.

Hem namaz kılmanın ve ibadetin büyük ve kudsî bir zevk olduğunu bir kat daha anlayacaksınız. Namazda Rabb-i Rahîm'imizin, Allah'ımızın huzurunda durmaktan o kadar derin ve ilâhî bir zevk duymaya başlayacaksınız ki; namazsız geçen günleriniz ızdırıp ve sıkıntılarla dolacak; en sevinçli, en mesûd anlarınızı Allah'a ibadet ve tâatta bulacaksınız.

Arkadaşlar!

Risale-i Nur, yirminci asrın müslümanlarını ve bütün insanları koyu fikir karanlıklarından ve müthiş dalalet yollarından kurtarmak için müellifin kendi ihtiyarıyla değil, bir ihsan-ı ilâhî olarak yazılmış olan ilhamî bir eserdir. İşte insan üzerindeki tesiri pek büyük olan böyle bir eseri devamlı olarak teennî ile ve lugatlerin mânâlarını öğrenerek, dikkatle okuyabilmeniz, geceli gündüzlü çalışan birçok Nur talebeleri gibi siz de büyük bir huzur ve saadete kavuşursunuz. Hem gayet cevval ve faal bir hâle gelirsiniz. O kudsî eserleri günlerce okuyabilmenin ilâhî hazzı ile çırpınırsınız. Bu gibi

kıymeti ölçüye sığmayan eserlerle meşgul olabilmek için beş dakikayı bile boşa gidermezsiniz. Ve hem daima cebinizde, çantanızda Nurlar'ı taşımak, okumak, daima okumak için zamanlarınızı büyük bir kıymetle kıymetlendireceksiniz. Nurlar'ı okumak sevgisiyle, Nurlar'ı okumak heyecanıyla, Nurlar'ı okumak ihtiyacıyla yanacaksınız.

Evet arkadaşlar, Risale-i Nur öyle câzibedar bir eserdir ki; Risale-i Nur'la Kur'ân'a ve imana hizmet etmenin kudsiyet ve büyüklüğünü anladıkça, dünyada iken sizleri cennete dâvet etseler, böyle mukaddes bir vazifeyi, böyle ulvî bir saadeti şimdi bırakıp gitmek istemeyeceksiniz. İman cihetiyle ve imanı kurtarmak dâvâsına hizmet etmek gayesiyle dünyanın bir mânevî cennet hükmünde olduğunu hissedeceksiniz.

Risale-i Nur'a çalışanlar, iman ve İslâmiyet hizmeti uğrunda öyle bir feragat ve fedakârlığa sahip olmuşlar ki, onlarda menfaat-i şahsiye denilen âdi ve bayağı maksatlar yer bulamamış ve tutunamamıştır. Zira Nur talebelerinde en birinci maksat ve en büyük gaye rıza-yı ilâhîdir. Allah'a hadsiz şükürler olsun Risale-i Nur'a çalışmanın, mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Azîmüşşân'a hizmet olduğunu öğrenen uyanık ve kıymettar ve fedakâr arkadaşlarımız milyonları geçmiştir. Akli yerinde olanlar için pek âşikâr olarak görünen bu hakikati hiçbir ferd inkâr edememektedir. Allah için bir çalışma olan Risale-i Nur faaliyetlerinde, ilâhî bir aşk ve şevkle, kalbî ve ruhî bir sevgiyle gece uykularını dahi feda edenler olmaktadır.

Bakınız! Risale-i Nur'a hizmet eden Nur'un öyle hakikî talebeleri var ki, onlardan birisine denilse, "Risale-i Nur yerine şu kitapları istinsah et de Amerikalı milyarder Ford'un servetini sana verelim." Risale-i Nur'un satırlarından kaleminin ucunu bile kaldırmadan o bahtiyar talebe şöyle cevap verecektir:

“Dünyayı servetiyle ve saltanatıyla verseniz kabul etmem. Çünkü Cenâb-ı Hak, bize Risale-i Nur’un mütâlaası ve hizmetiyle tükenmez, bâkî bir hazine verecektir. Acaba sizin o dünyevî servetiniz beni mesûd edecek midir? Bu şüphelidir, fakat Rabbimizin ihsan edeceği bâkî servet ile hakikî bir saadete kavuşacağımızda şek ve şüphe yoktur.”

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur’un yüksek değerini anlamakta veya onu işitip tanımakta biraz gecikmiş olan gençler içleri sızlaya sızlaya şöyle demektedirler: “Şu geç uyanan kıymettar gençliğimi fânî, geçici şeylerle zayi etmeyeceğim. Ancak ve ancak Kur’ân’a ve imana hizmet uğrunda, sevgili Allah’ım ve sevgili Peygamberimin emirlerine itaat yolundaki hizmetlere vakfedeceğim. Ancak böylelikle, bu muvakkat gençliğimde bâkî bir gençliği elde etmiş olacağım.

Risale-i Nur’a bu kadar bağlanıldığını görünce dünyadan alâkamızın kesildiği zannına varılmasın. Bilâkis, bu cihet şu hatt-ı hareketimizle tebarüz eder: Mücerred isek işlerimizi, talebe isek derslerimizi, memur isek vazifemizi, tüccar isek ticaretimizi yapıyoruz. Dünyevî meşgalemiz ne kadar fazla bulunursa bulunsun, ders ve imtihanlarımız ne derece sıkı olursa olsun Risale-i Nur’a çalışmaya ve hizmete yine vakit buluyoruz ve bulabiliriz; zaman ayırıyoruz ve ayırabiliriz. Zira nasıl ki, her gün ekmek, su ve havaya ihtiyaç var. Aynen öyle de bunlardan daha fazla olarak her gün Kur’ân ve iman hakikatlerinden mânevî gıdalarımızı almaya muhtacız.

Evet, Risale-i Nur’la olan iştigalimiz, iş ve derslerimizdeki muvaffakiyeti kat kat arttırarak bize kuvvet ve heves veriyor. Bizde dünyaya din için çalışmak fikrini uyandırıyor. Bize vaktin kıymetini idrâk ettiriyor, takvim yapraklarının geri dönmeyeceğini kalb ve aklımıza tesirli bir surette ihtar ederek, ömür sermayesi

olan zamanımızı kıymetlendirmek şevk ve azmini veriyor. Çalışma saatlerinde şurada burada boşu boşuna veya lüzumlu zannına kapıldığımız ve fakat bizce faydasız şeylerle vakitlerimizi öldürmekten bizi kurtarıyor. Hatta istirahat zamanlarında dahi iman hakikatlerine çalışma sevgisini husûle getirerek rahmet-i ilâhînin hareket içine dercettiği faaliyet zevkini tattırıyor, böylece fânî bir ömürde bâkî bir hayatı kazanmanın yolunda yürütüyor.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'un yüksek değerini tam beyan etmek mümkün değildir. Onun kıymeti, onu dâimî ve sadâkatle okuyanların ruhunu o kadar sarıyor, o kadar kendine râm ve meftûn ediyor ki, tahkikî iman mertebelerinde terakki eden o fedakârlardan birinin başına bütün din düşmanları toplanıp Risale-i Nur'dan vazgeçirmeye çalışsalar yine muvaffak olamazlar ve olamadılar.

Ben ki, Risale-i Nur'u te'lif ile vazifelendirilen ve istihdam edilen Üstadın hizmetçisi olmayı en büyük bir nimet bilirim. Hizmetçisinin hizmetçiliğini yapmayı bir şeref addederim. Bu kalbî ve samimî bağlılığı çok görenler olabilir, fakat hiç de fazla bulmamalıdır. Mesela, kıymetli bir eser okuruz, müellifine karşı içimizde az çok bir takdir hissi belirir. Molière'in, Hugo'nun, Goethe'nin eserlerine bir hayranlık duyarız. Acaba İslâm dininin rehberi olan Kur'ân-ı Hakîm'i tefsir eden bir İslâm dâhisinin şahsına karşı bağlılığın derecesi nasıl olmalıdır? O meşhurlardan birinin eseri kâğıda yazılırsa, Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ân tefsiri olan Nur Risalelerini altın sayfalara nakşetmek lâzımdır. Dine muâriz olmayan müstakîm bir filozofun eserini tetkik için saatlerce çalışılırsa, iki cihanın saadetini ders veren Bediüzzaman'ın eserlerini okumak için uykularımızı terk etmek gerektir. Evet, dünyevî bir kitaba beş lira ödersek, Risale-i Nur gibi dünya ve âhirette insanı mes'ud kılan ve en yüksek bir mevki ve şerefe nâil olan bir tefsir-i Kur'ân'a yüz lira veririz ve veriyoruz.

İcap ederse onun neşri uğrunda servetimizi de feda etmek İslâm cengâverlerinin torunları olan biz gençlere lâzım ve elzemdir arkadaşlar!

Öyleyse geliniz kardeşlerim! Nurlar'ın dersinde diz dize, hizmetinde el ele, cihad-ı diniyede omuz omuza verelim, Nurlar'dan nur almaya, imânî derslerinden ders almaya şiddetle muhtaç olduğumuz Nur Risalelerine beraberce çalışalım, görüşelim, konuşalım. Allah yolunda, din yolunda koşalım. Dinsizlere karşı mücadele bayrağını açarak cihad-ı diniye meydanlarında, hizmet-i imaniye muhitlerinde tatlı canlarımızı feda edelim.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'da çok üstün meziyet ve hususiyetler vardır. O mümtaz ve müstesna hâsiyetler şimdiye kadar te'lif edilmiş olan hiçbir eserde görülmüyor. Ömrünü okumakla geçiren hakikî ilim adamlarından Risale-i Nur'u okuyanlar bu hakikati izhar ediyorlar. Ve o kadirşinas ve üstün şahsiyetler bu zamanda yaşayan insanların, ilmi ne kadar zengin olursa olsun Risale-i Nur'u okumaya muhtaç oldukları kanaatine varıyorlar. Enaniyet ve ilmî kıskançlık gibi hastalıklara müptela olmaktan korkan faziletli âlim ve münevverler Risale-i Nur'a derhal sarılıyorlar. Bazıları altmış yetmiş yaşlarında olduğu hâlde yine Nur Risalelerine talebe olmak şeref ve nimetini kazanmaya çalışıyorlar.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri diyor ki: "Risale-i Nur başka kitaplar gibi yalnız ilim vermiyor, onun mânevî dersi de vardır." İşte bu mânevî dersin tesiridir ki, Risale-i Nur'u okuyanların ruh ve kalbleri, vicdan ve latîfeleri o feyyaz dersten hisselerini ve gıdalarını alıyorlar. Bu mânevî dersin nüfuzu değil midir ki, Nur Risalelerini okuyanların mânevî âlemleri ilâhî nurlarla yıkanıyor. Ve ilâhî bir câzibe ve ilâhî bir tesirle iman hakikatlerine musahhar ve meftun ve meclup bir hâle gelerek Allah ve Resûlullah yolunda

yükseliyorlar. İlm-i iman âşıkları, Risale-i Nur okuyor. Dinî malûmât meraklıları, Risale-i Nur okuyor. Hakikat arayıcıları, Risale-i Nur okuyor. Mücadeleci mücahid fitratlar, Risale-i Nur okuyor. Hamâset, bahadırlık ve kahramanlığın şâhikasına erişmek isteyen kabiliyetler, Risale-i Nur okuyor. Milliyetçiler, Risale-i Nur okuyor. Fen ve sanat erbabı, Risale-i Nur okuyor. Müsbet ilim hayranları, Risale-i Nur okuyor. Ehl-i tasavvuf, Risale-i Nur okuyor. Edebiyat meraklıları, Risale-i Nur okuyor. Demek her bir tabaka-yı insaniye Risale-i Nur'a ruhunda büyük bir ihtiyaç duymakta ve ondan istifade etmektedirler.

Arkadaşlar!

Risale-i Nur'u okuyanların ikna kabiliyeti artar, akıl ve mantığı işler ve kuvvet bulur. Herhangi bir mevzuu seviyesi nisbetinde muknî bir surette ifade edebilmek meziyetine sahip olur. Zira o Nurcu baştan başa aklî, mantıkî ve muknî (ikna edici) bir şâheserin şâhâne dersleriyle tenevvür ve tefeyyüz etmektedir.

Hakikî medeniyetin ve yüksek içtimaiyatın, insanlık kanunlarının menbaı ve esası Kur'ân'dır. Kur'ân umum nev-i beşere hitap eden bir hatîb-i umumîdir. Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî ve berrak ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'da aradığınız imânî ve İslâmî, aklî ve fikrî, kalbî ve ruhî birçok ihtiyaçlarınızın tatmin edildiğini göreceksiniz. Kafanızdaki bir kısım istifhamların tam ikna edici bir tarzda cevaplandırıldığını büyük bir hayranlık ve şükran hisleri içinde müşahede edecek ve Risale-i Nur'un kendinize hitap eden ilâhî hakikatler mecmuası olduğuna kani olarak sonsuz bir huzur içinde mes'ûdâne bir hayat yaşamaya başlayacaksınız. O Nurlar'ı defalarca ve hatta bir ömür boyunca okumak zevk ve sevgisinden kendinizi kurtaramayacaksınız.

Risale-i Nur mevzuunu büyük bir alâka ile takip eden uyanık arkadaşlarım!

Kur'ân-ı Kerîmin mânâsı bilinmese de, okunduğu ve dinlendiği zaman ruhlarda nasıl ki mânevî ve derunî bir tesir husule gelir. Zira kelâm, Allah kelâmıdır. Bu Kelâmullah'daki ve İslâmiyet'teki mânânın kudsiyetidir ki, Türkler İslâmiyet'le cihangir oldular, kıtalar, beldeler fethettiler. Bin seneden beri İslâmiyet'in bayraktarlığını yapmaktadırlar. Aynen öyle de, Kur'ân'ın bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'daki bazı bahisleri başlangıçta tamamen anlayamazsanız da onun mânevî tesiri ve mânevî feyzi, ruh ve kalbinize nüfuz eder; mânâ âleminizi istilâ eder, kat'iyen istifadesiz kalmazsınız ve kalmıyoruz. Hem insan yalnız akıldan ibaret değildir; kalb, ruh, sır ve vicdan gibi mânevî latîfe ve cihâzâta da mâliktir. Aklınız her bir mesele-i imaniyeyi birinci okuyuşta hakkıyla kavrayamasa da kalb ve ruh ondan hissesini alır. Risale-i Nur'un bu mânevî tesiridir ki, Risale-i Nur'un ilk te'lifi zamanında sekiz-on Nur talebesi varken, şimdi milyonlar olmuştur. Dünya fikir cereyanları içinde en kuvvetli bir iman cereyanı olarak Anadolu'yu istilâ etmiş; Avrupa, Amerika, Asya kıtalarına kadar varlığını ve kuvvetini kabul ettirmiş, din düşmanlarını dehşete düşürerek mağlubiyete dûçar etmiş, iman ve İslâmiyet'e hayat ve hareket vermiş, nesl-i cedidi ihtizaza getirmiş ve kahraman ve cengâver fitratları inkişaf ettirerek cihad-ı İslâmiye meydanlarında her şeyini iman uğrunda feda ettirecek derecede koşturmuştur ve koşturmaktadır. Nihayet dünyanın ve âlem-i İslâm'ın fevkalâde takdir ve hayranlığına mazhar olmuş ve olmaktadır.

Bunun için, devamlı okumaya her gün devam ediniz. Kendini tekrar tekrar, zevkle ve şevkle okutan bu şâheser külliyyatını okudukça anlayışınız ziyadeleşecektir; anlamanın tek çaresi, Nurlar'la başbaşa kalıp zihnî cehd sarfederek tekrar tekrar okumak sevgisiyle pâyidar olmaktır.

Muhterem Arkadaşlarım!

Risale-i Nur'un üslûbu emsalsiz ve hiçbir üslûpla kabil-i kıyas olmayan câzip bir üslûptur. Bediüzzaman Said Nursî bir müfessir-i Kur'ân olmakla beraber asrımızın en büyük edibi ve kuvvetli bir belîğidir. Fakat lafzın gösteriş ve tantanasına değer veren ediplerden değildir. Bilâkis en fazla mânâyâ ehemmiyet ve kıymet verip lafzın hatırı için mânâdan fedakârlık yapmayan, elbise için vücuttan kesmeyen bir müelliftir. O, zâtına has ve gayet müessir ve gayet cazibedar bir üslûb-u beyana sahiptir. Bunun için Nur Risalelerinde, Kur'ân ve iman hakikatleri en berrak ve en mükemmel, en câzip ve en müessir bir tarzda izah ve ispat edilmiştir.

Risale-i Nur câmî hakikatler ve veciz sözler hazinesidir. Bir cümlede bir sayfalık, bir sayfada on sayfalık, bir risalede bir kitaplık mânâ ifade eden ve câmiü'l-kelim hususiyetine mâlik olan bir şâheserdir. Bunun içindir ki, dersleri çok tesirlidir ve gayet nâfizdir. Mütehasıs zatlarca malûmdur ki, imanî meselelerde fazla tafsilât, dersin tesir ve tefhimini zorlaştırabilir. O derslerin kanaat verici ve tatminkâr olmasında çok defa faydalı bir netice elde edilemez. Bu hakikate binâen, bilhassa imânî hakikatlerin mücmel olarak ders verilmesi daha tesirli ve daha verimli ve daha anlayışlı olur ve olmaktadır. Bu düstura istinaden Risale-i Nur tafsilâta ve teferruata dalmamıştır. Zihni teferruatla dağıtmamak metodunu esas tutmuştur.

İman İlmine Müştâk Arkadaşlarım!

Bediüzzaman Said Nursî, İhlâs Risalesi'nin sonunda bizlere çok büyük bir müjde veriyor. O kadar harika bir kolaylığı beşere takdim edebilmek asrımıza kadar hiçbir müellifte görülmemiştir kanaatindeyiz.

Diyor ki: "Bu Risaleleri anlayarak ve kabul ederek bir sene okuyan, bu zamanın hakikatli bir âlimi olabilir."

Evet, fen bütün hızıyla ilerlemektedir. Mâneviyatta yükselmek de, bununla muvâzidir (paraleldir). Maddî alanda bir saatlik yolun bir saniyeye indirildiği bir devri yaşıyoruz. Mâneviyat sahası ise daha sür'atli ve daha vüs'atlidir. Eski zamanda yarım asırda elde edilebilen ilm-i hakikat, şimdi kısa bir zamanda kazanılabiliyor. Belki de daha az bir müddette aynı semere ve netice hâsıl oluyor. Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle bu asır müslümanlarına ve insanlarına lütuf buyurduğu bu kadar selâmetli ve kolay elde edilebilecek İslâmî bir maârifin, imânî bir neticenin mevcudiyetini işiten ve aklı başında olan her insan, hususan her müslüman, bu zengin servete mâlik olmak için Nur Risalelerine büyük bir sadâkat ve sevgi ile çalışmaktan nasıl geri kalabilir!

Gayretli Arkadaşlarım!

O kadar değerli, o kadar kıymetli bir eser külliyyatını bir an evvel okumak ve onlardan her gün imânî ve İslâmî gıdalarınızı almak için bütün himmet ve varlığınıza çalışacağınızdan eminim, böyle olmanızı temenni ediyorum. Zira gençlik gidiyor, ömür geçiyor, zamanlar geri gelmiyor.

Evet, biz ne muallimlerimizden bir medet ve ne de peder ve validelerimizden bir teşvik beklemiyoruz ve beklemeyiz. Biz ancak Allah'ın inayetiyle kendi kendimizi yetiştirmek zaruret ve sebatındayız. İnşallah devam ve sadâkatle çalışarak mutlaka yükseleceğiz. Tâ iman ve İslâmiyet merâtibinin zirvesine ulaşacağız. Kalbimizi nur-u Kur'ân'la, kafamızı ilm-i imanla aydınlatacağız. Kalb ve aklımızı çalıştıracğız. Allah'ın has ve hâlis, fakat mücahid bir kulu, Resûlullah'ın ihlâslı, fedakâr ve cengâver bir ümmeti olmak yolunda Nur Risaleleriyle yürüyeceğiz ve ilerleyeceğiz.

Risale-i Nur'dan eskimez yazı öğrenmeye gelince; Kur'ân yazısıyla olan Nur Risalelerini yazmaktaki kazancımız çok büyüktür. Eskimez yazıyı kısa bir zamanda öğreniyoruz, hem

yazarken malûmat elde ediyoruz. Hem, Risale-i Nur eczalarını çoğaltmakla imana ve Kur'ân'a hizmet edildiği için pek büyük mânevî kazançlar elde ediyoruz. Hem yazılarak edinilen bilgi hâfızaya daha esaslı yerleşiyor. Bunun için şimdiye kadar binlerce genç Risale-i Nur'u yazarak Kur'ân yazısını öğrenmiş ve öğrenmektedir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'un birçok meziyet ve hususiyetlerinden birkaçını daha sizlere nakledeceğim: Risale-i Nur'daki harikulâde ilmî kuvvet, taklidî imanı tahkikî imana çeviriyor; insanı salâbetli (metin, dirençli) ve kuvvetli bir müslüman, ilmiyle amel eden bir mümin-i kâmil olmaya doğru götürüyor. Menhus (uğursuz), pis zevklerden nefret ettirip vazgeçiriyor. En ulvî ve en temiz, ebedî ve sermedî zevk ve hazlar verecek hareketlere sevk ediyor. İnsana hayatı sevdendiriyor. Bedbînlikten (kötümserlikten, karamsarlıktan) kurtarıp imanlı bir nikbînlik (iyimserlik) veriyor. Uyuşuk ve tembelleri cevval yapıyor; ruhî bir cevelân insanın iç âleminde hüküm-ferma oluyor. Orta hâlli değil, en ileri ve en yüksek bir insan olmak hevesini uyandırıyor. Gurur ve kibir gibi kötü ahlâkları kaldırıyor. İnsanı, tevazu, mahviyet ve vakar gibi faziletlerle değerlendiriyor. Hasım tarafları barıştırıyor. Fenalığa, fenalıkla değil, iyilikle mukabele etmek dersini veriyor. Siz gibi temiz ve terbiyeli gençleri fena bir muhitin fena görenekleriyle ahlâksız hâle düşmek felâketinden muhafaza ediyor.

İşte bunun içindir ki, Risale-i Nur'u sadâkat ve devamla okuyan hakikî bir Nur talebesi, ahlâken düşük insanlar arasında kalsa da ahlâkını bozmadan onlardan uzaklaşıp kendini kurtarıyor. Hem ahlâk ve terbiyesini yükseltmek için nefis mücadelesine girişiyor. Risale-i Nur'dan aldığı malûmat ve imanî kuvvetle muvaffak oluyor. Hem kendini o bozuk cemiyete ve kimselere kaptırmıyor; bilakis Risale-i Nur'u neşrederek imanî esasların zayıflaması

neticesi olarak bozulan o cemiyeti ikna ve ıslah etmek cehdine sahip oluyor. İçtimaî yüksek esaslarla mücehhez (donanmış) bir ıslahatçı gibi gaye ve prensibinde terakkiler kaydediyor. Dâvâsını yürütmekte ve yerleştirmekte âdetâ zaferden zafere koşmaya başlıyor.

Evet arkadaşlar! Bugün içtimaî dert ve yaralarımızı halledip tedavi edecek en esaslı ve en tesirli faktör ve nizamı hâvi olan bir hakikat kaynağı vardır. O da Risale-i Nur'dur. Bunun içindir ki, hakikati idrâk edebilen hakikî münevverler ve uyanık mektepliler büyük bir çoğunlukla Risale-i Nur'a sarılmaktadırlar.

Evet, düşüncemiz daima terakki etmekte olacaktır. Bu muvakkat dünyanın, ebedî saadeti kazanmak için bir ticarethane olduğunu Risale-i Nur bize ders veriyor. Biz de, bütün hakikî ilimlerin madeni, esası, nuru ve ruhu olan iman ilmini tahsil ve iktisab etmek (kazanmak) için ve mukaddes dâvâmızda muvaffak ve kudsî mücadelemizde muzaffer olmak için aza kanaat etmeyeceğiz. Daima yükselmek, daima ilerlemek, daima terakki etmek için Nur Risalelerine çalışacağız ve çalıştıracacağız.

1947 Konya Nur talebeleri nâmına

Zübeyir Gündüzalp

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا²

Şu kâinat semâsının gurûbu olmayan mânevî güneşi olan Kur'ân-ı Kerîm; şu mevcudat kitab-ı kebirinin âyât-ı tekvîniyesini (yaratılış delillerini, kâinat kitabının âyetlerini) okutturmak, mahiyetini göstermek için şuâları hükmünde olan envârını neşrediyor. Beşerin aklını tenvir ile sırat-ı müstakîmi gösteriyor. Beşeriyet âleminde her fert, hilkatindeki maksatlar ve fıtratındaki arzular ve istikametindeki gayesini, o hidayet güneşinin nuru ile görür ve bilir. O hidayet nurunun tecellisine mazhar olanlar, kalb kabiliyeti nisbetinde ona aynadarlık ederek yakınlık kesbeder. Eşya ve hayatın mahiyeti o nur ile tezahür ederek, ancak o nur ile görünür, anlaşılır ve bilinir. Ezelî Güneş'in mânevî hidayet nurlarını temsil eden Kur'ân-ı Kerîm, akıl ve kalb gözüyle hak ve hakikati görmeyi temin eder. Onun nurundan uzakta kalanlar, zulmette kalırlar. Zira her şey nur ile görünür, anlaşılır ve bilinir.

İşte şu hakikatin mânevî ve sermedî güneşi olan Kur'ân-ı Kerîm'in nur tecellîsine bu asrımızda "Nur" ismiyle müsemmâ olan Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsi mazhar olmuştur. O Nurlar ki, zulmetten ayrılmak istemeyen yarasa tabiatlı, gaflet uykusuyla gündüzünü gece yapan sefâhet-perest, akli gözüne inmiş, zulmette kalarak gözü görmez olanlara ve yolunu şaşıranlara karşı projeksiyon gibi nurlarını iman hakikatlerine tevcih ederek sırat-ı müstakîmi büsbütün kör olmayanlara gösteriyor. Nur topuzunu ehl-

i küfür ve münkirlerin başına vurup “Ya aklını başından çıkar at hayvan ol, yahut da aklını başına al insan ol!” diyor.

İlim bir nur olduğuna göre, Risale-i Nur’un ilme olan en derin vukufunu gösterecek bir-iki delile kısa işaret ederiz.

Evvelâ; şunu hatırlamalıyız ki: Risale-i Nur, başka kitapları değil, belki yalnız Kur’ân-ı Kerîm’i üstad olarak tanıması ve ona hizmet etmesi itibarıyla; makbuliyeti hakkında bizim bu mevzuda söz söylememize hâcet bırakmıyor. Biz ancak ilim erbabı nazarında Risale-i Nur’un değerini belirtmek için deriz ki:

Risale-i Nur, şimdiye kadar hiçbir ilim adamının tam bir vuzuhla (netlikle) isbat edemediği en muğlâk (kapalı) meseleleri, gayet kolay bir şekilde, en basit avâm tabakasından tut, tâ en yüksek havas tabakasına kadar herkesin istidadı nisbetinde anlayabileceği bir tarzda, şüphesiz tam ikna edici bir şekilde izah ve isbat etmesidir. Bu hususiyet hemen hemen hiçbir ilim adamının eserinde yoktur.

İkincisi: Bütün Nur eserleri Kur’ân-ı Kerîm’in bir kısım âyetlerinin tefsiri olup, onun mânevî parıltıları olduğunu her hususta göstermesidir.

Üçüncüsü: İnsanların en derin ihtiyaçlarına kat’î delil ve burhanlarla ilmî mahiyette cevap vermesidir. Mesela, Allah’ın varlığını, âhiret ve sâir iman rükünlerini, bir zerrenin lisan-ı hâl ve kâl suretinde tercümanlığını yaparak isbat etmesidir. En meşhur İslâm filozoflarından İbn-i Sina, Farabî, İbn-i Rüşd bu mesleklerde bütün mevcudâtı delil olarak gösterdikleri hâlde, Risale-i Nur, o hakikatleri aynen bir zerre veya bir çekirdek lisanıyla isbat ediyor. Eğer Risale-i Nur’un ilmî kudretini şimdi onlara göstermek mümkün olsaydı, onlar hemen diz çöküp Risale-i Nur’dan ders alacaklardı.

Dördüncüsü: Risale-i Nur, insanın senelerce uğraşarak elde edemeyeceği bilgileri, komprime hülâsalar (sıkıştırılmış ilaç tableti

veya konsantre edilmiş gıdalar) nev'inden kısa bir zamanda temin etmesidir.

Beşincisi: Risale-i Nur, ilmin esas gayesi olan rıza-yı ilâhîyi tahsile sebep olması ve dünya menfaatine ilmi hiçbir cihetle âlet etmeyerek tam manasıyla insaniyete hizmet gibi en ulvî vazifeyi temsil etmesidir.

Altıncısı: Risale-i Nur, kuvvetli ve kudsî ve imanî bir tefekkür semeresi olup bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ve kâl suretinde tercümanlığını yapar. Aynı zamanda iman hakikatlerini ilmelyakîn ve aynelyakîn ve hakkalyakîn derecelerinde inkişaf ettirir.

Yedincisi: Risale-i Nur, esas bakımından bütün ilimleri câmî oluşudur. Âdeta ilim iplikleriyle dokunmuş müzeyyen bir kumaş gibidir. Ve şimdiye kadar hiçbir ilim erbabı tarafından söylenmemiş ve her ilme olan vukufunu tebarüz ettiren (gösteren, ortaya çıkaran) vecizeler mecmuasıdır. Misal olarak birkaçını zikrederek, heyet-i mecmuası hakkında bir fikir edinmek isteyenlere Risale-i Nur bahrine (denizine) müracaat etmelerini tavsiye ederiz.

“Sivrisineğin gözünü halkeden, güneşi dahi o halketmiştir.”

“Bir kelebeğin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi (güneş sistemini) dahi o tanzim etmiştir.”

“Bir zerreyi icad etmek için, bütün kâinatı icad edecek bir kudret-i gayr-i mütenâhî (sonsuz kudret) lâzımdır. Zira şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bâhusus zîhayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü ve nâzır birer gözü vardır.”

“Tabiat, misâlî bir matbaadır; tâbi’ değil.. nakıştır, nakkaş değil.. mistardır, masdar değil.. nizamdır, nâzım değil.. kanundur, kudret değil.. şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil.”

“Sâbit, dâim, fitrî kanunlar gibi, ruh dahi, âlem-i emirden, sıfat-ı iradedden (Cenâb-ı Hakk'ın “irade” sıfatından) gelmiş ve kudret ona vücûd-u hissî (duyu organları ile hissedilebilen bir vücûd) giydirmiştir.. ve bir seyyâle-i

latifeyi (şeffaf ve maddî ağırlığı olmayan bir varlığı) o cevhere sade f (sedef, inci kabuğu) etmiştir...”

Ve hâkeza, binlerce vecizeler var.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي³

Dr. Mustafa Hilmi Ramazanoğlu

- 1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.
- 2 Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.
- 3 Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır (c.c.).

KAYNAKLAR

- Abd İbn-i Humeyd**, İbn Nasr Ebû Muhammed (ö. 249 h.); *el-Müsned*, [Tahkik: *Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî, Mahmud Muhammed Halil es-Saîdî*], Mektebetü's-sünne, Kahire, 1408/1988.
- Abdullah Yeğîn**; *Yeni Lügat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Abdurrezzak**, Ebû Bekr Abdurrezzak İbn Hemmâm (126-211 h.); *el-Musannef*, [Tahkîk: *Habîburrahmân el-A'zamî*] 1-11 cilt, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut, 1403/1983.
- Abdülkadir Badıllı**; *Mufasssal Tarihçe-i Hayat*, 1-3 cilt, İttihad Yayınları, İstanbul, 1998.
- el-Aclûnî**, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs*, 1-2 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.
- Ahmed İbn-i Hanbel**, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, 1-8 cilt, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.
- ___; *Zühhd*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1398 h.
- Aliyyülkârî**, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa*, [Tahkîk: *Muhammed b. Lütfî Sabbâğ*], el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1406 h.
- Bediüzzaman Said Nursî**; *Bediüzzaman Said Nursî'nin İlk Dönem Eserleri*, Söz Basın Yayın, İstanbul, 2007.
- ___; *Risale-i Nur Külliyatı*, 1-14 cilt, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2010.
- ___; *Risale-i Nur Külliyatı*, 1-2 cilt, Nesil Yayınları, İstanbul, 2007.
- el-Beğavî**, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin İbn Mes'ûd (v. 516/1122); *Şerhu's-sünne*, [Tahkîk: *Şuayb el-Arnâvût, Muhammed Züheyr eş-Şâvîş*], 1-15 cilt, el-Mektebü'l-İslâmî, Dimeşk-Beyrut, 1403/1983.
- el-Beyhakî**, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin (384-458 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ*, 1-10 cilt, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.
- ___; *Şuabü'l-îmân*, [Tahkîk: *Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl*], 1-9 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1410/1990.

- el-Bezzâr**, Ebûbekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (v. 215-292); *el-Müsned*, [Tahkîk: Abdülkâdir Arafât], 1-3 cilt, Müâessesetü ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut/ Medine, 1409 h.
- el-Buhârî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî*, 1-8 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.
- el-Câhız**, Ebû Osman Amr İbn Bahr İbn Mahbub el-Kinanî el-Leysî (v. 255/868); *el-Beyân ve't-tebyîn*, [Tahkîk: el-Mehâmî Fevzî Atavî], 1-2 cilt, Dâru Sa'b, 1968.
- el-Cessâs**, Ahmed b. Ali Ebûbekr (v. 370 h.); *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- el-Cürcânî**, Ali b. Muhammed b. Ali (740-816 h.); *et-Ta'rîfât*, [Tahkîk: İbrahim el-Ebyârî], Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- ed-Dârimî**, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *es-Sünen*, 1-2 cilt, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.
- ed-Deylemî**, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.
- Ebû Dâvûd**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], 1-4 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.
- Ebû Hanîfe**, İmam-ı A'zam Nu'mân b. Sâbit el-Bağdâdî (v. 150/767); *el-Fıkhü'l-ekber* (Aliyyülkârî Şerhiyle birlikte), [Tahkîk: Ali Muhammed Dandel], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1416/1995.
- Ebû Nuaym**, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfîyâ*, 1-10 cilt, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- Ebu's-Şeyh**, Abdullah İbn Muhammed İbn Cafer İbn Hayyan el-Esbahânî (274-369 h.); *el-Azame*, [Tahkîk: Rızaullah İbn Muhammed İdris el-Mübarekfûrî], 1-5 cilt, Dâru'l-âsîme, Riyad, 1408 h.
- Ebû Ya'lâ**, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *el-Müsned*, 1-13 cilt, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.
- el-Gazâlî**, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 1-4 cilt, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.
- el-Geylânî**, Muhyiddin Abdülkadir b. Mûsâ b. Abdullah (v. 561/1166); *Gunyetü't-tâlibîn*, İstanbul, 1994.

- el-Hâkim**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 1-5 cilt, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1990.
- el-Heysemî**, Ali İbn Ebî Bekr (v. 807 h.); *Müsnedü'l-Hâris (Zevâidu'l-Hâris)*; [Tahkik: Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkirî], Merkezü hidmeti's-Sünne ve's-Sîreti'n-Nebeviyye, Medine, 1413/1992.
- İbn-i Ebî Şeybe**, Abdullâh b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*; [Tahkik: Kemâl Yusuf el-Hût], 1-7 cilt, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 1409 h.
- İbn-i Hacer**, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *el-İsâbe*, 1-8 cilt, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412 h.
- İbn-i Hibbân**, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965); *el-İhsan fi takrîbi Sahîh İbn-i Hibbân*, [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî, Tahkik ve ta'lîk: Şuayb el-Arnâvût], 1-17 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.
- İbn-i Hişâm**, Abdülmelik İbn Hişâm İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, 1-4 cilt, Dâru'l-kalem, Beyrut, tsz.
- İbn-i Kesîr**, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 1-4 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.
- İbn-i Kudâme**, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed el-Makdisî (541-620 h.); *el-Muğnî fi fikhi'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî*, 1-10 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.
- İbn-i Mâce**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, 1-2 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.
- İbn-i Sa'd**, Ebû Abdullâh Muhammed b. Sa'd el-Menî' (168-230 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1-8 cilt, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.
- İbnü'l-Cevzî**, Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed (508-597 h.); *Sıfatü's-safve*, 1-4 cilt, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1399/1979.
- ___; *et-Tahkik fi ehâdisi'l-hilâf*, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, 1415 h.
- İbnü'l-Mübârek**, Abdullâh (118-181 h.); *ez-Zühd*, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.
- İmam Rabbânî**, Ahmed el-Fârûkî es-Serhendî (1564-1624); *el-Mektûbât*, 1-2 cilt, Fazilet Neşriyat, İstanbul, tsz.
- el-Kâsânî**, Alâüddîn (v. 587 h.); *Bedâiu's-sanâi'*, 1-7 cilt, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1982.

- Ma'mer b. Râşid** (v. 151 h.); *el-Câmi'* (Abdurrezzak'ın el-Musannef'inin sonunda), el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1403 h.
- Mehmed Zeki Pakalın** (1886-1972); *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1-3 cilt, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- el-Mizzî**, Yusuf b. ez-Zekî Abdurrahmân (654-742 h.); *Tehzîbü'l-Kemâl*, 1-35 cilt, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1400/1980.
- el-Mukrî**, Ahmed b. Muhammed et-Tilmisânî; *Nefhu't-tayyib min ğusni'l-Endülüs er-ratîb*, [Tahkîk: İhsan Abbas], 1-7 cilt, Dâru Sâdır, Beyrut, 1968.
- el-Münâvî**, Muhammed Abdurraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadîr şerhu Câmi's-sağîr*, 1-6 cilt, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.
- el-Münzirî**, Abdülazîm b. Abdi'l-Kaviyy (v. 581-656); *et-Terğîb ve't-terhîb*, 1-4 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1417.
- Müslim**, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, 1-5 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- en-Nebhânî**, Yusuf b. İsmail b. Yusuf (v. 1350/1932); *Câmiu kerâmâti'l-evliya*, [Tahkîk: İbrahim Atve Avad], 1-2 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1409/1989.
- Necmeddin Şahiner**; *Son Şahitler*, 1-6 cilt, Nesil Yayınları, İstanbul, 2006-2008.
- en-Nesâî**, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], 1-8 cilt, Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.
- ___; *es-Sünenü'l-kübrâ*, [Tahkîk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], 1-6 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/1991.
- Ömer Özcan**; *Ağabeyler Anlatıyor*, 1-4 cilt, Nesil Yayınları, İstanbul, 2008-2010.
- Saîd b. Mansûr**, Ebû Osman Saîd b. Mansûr b. Şu'be el-Horasânî (v. 227/842 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Sa'd b. Abdullah b. Abdülaziz Âl-i Humeyyed], 1-5 cilt, Dâru'l-Asîmî, Riyad, 1414/1993.
- es-Sehâvî**, Ebu'l-Hayr Şemseddîn Muhammed b. Abdurrahmân (v. 902/1497); *el-Makâsîdü'l-hasene*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1399 h.

- es-Serahsî**, Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl (v. ?); *el-Mebsût*, 1-30 cilt, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1406 h.
- Süyûtî**, Abdurrahmân b. el-Kemâl Celâleddîn (849-911 h.); *ed-Düreru'l-müntesira fi'l-ehâdîsi'l-müştehirâ*, [Tahkîk: Muhammed Abdurrahîm], Dâru'l-fîkr, Beyrut, 1415/1995.
- eş-Şâfî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris (150-204 h.); *Dîvânü's-Şâfî*, [Terceme: A. Ali Ural], Şûle Yayınları, İstanbul, 2002.
- ___; *el-Müstasfâ*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1413 h.
- ___; *el-Ümm*, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1393 h.
- Şemseddin Sâmî** (1850-1904); *Kâmûs-i Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2009.
- eş-Şeybânî**, Muhammed İbnü'l-Hasan (v. 189 h.); *el-Hucce*, [Tahkîk: Mehdî Hasan el-Geylânî el-Kâdirî], 1-4 cilt, Âlemu'l-kütüb, Beyrut, 1403 h.
- et-Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-evsat*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-10 cilt, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.
- ___; *el-Mu'cemül-kebîr*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-20 cilt, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.
- et-Taberî**, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); *el-Câmiu'l-beyân*, 1-30 cilt, Dâru'l-fîkr, Beyrut, 1405 h.
- et-Tahâvî**, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâmet el-Ezdî, (v. 321/933); *Şerhu meâni'l-âsâr*, 1-4 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1389.
- et-Tayâlisî**, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd (v. 204 h.); *el-Müsned*, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.
- et-Tirmizî**, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, 1-5 cilt, Dâru'ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- el-Übşeyhî**, Şihâbüddîn Muhammed b. Ahmed (790-850 h.); *el-Müstatrafi külli fennin müstazraf*, [Tahkîk: Müfid Muhammed Kamîha], 1-2 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.
- ez-Zehabî**, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); *Mîzanü'l-îtidâl fi nakdi'r-ricâl*, [Tahkîk: Ali Muhammed Muavvad, Âdil Ahmed Abdülmecîd], 1-8 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1416/1995.

ez-Zeylaî, Abdullah b. Yusuf Ebû Muhammed (v. 762 h.); *Nasbu'r-râye*, 1-4 cilt, Dâru'l-hadîs, Mısır, 1357 h.